HODOČAŠĆA I HODOČASNICI U LORETO I ASIZ U HRVATSKIM POMORSKIM REGESTIMA 18. STOLJEĆA: ANTROPOLOŠKA HERMENEUTIKA VJERSKIH PUTOVANJA

Podhraški Čizmek, Zrinka

Doctoral thesis / Disertacija

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:344250

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

Repository of Faculty of humanities and social sciences

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

Zrinka Podhraški Čizmek

HODOČAŠĆA I HODOČASNICI U LORETO I ASIZ U HRVATSKIM POMORSKIM REGESTIMA 18. STOLJEĆA

DOKTORSKI RAD

Split, 2018.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

Zrinka Podhraški Čizmek

HODOČAŠĆA I HODOČASNICI U LORETO I ASIZ U HRVATSKIM POMORSKIM REGESTIMA 18. STOLJEĆA

DOKTORSKI RAD

Split, 2018.

UNIVERSITY OF SPLIT
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Zrinka Podhraški Čizmek

THE PILGRIMAGES AND THE PILGRIMS TO LORETO AND ASSISI IN THE CROATIAN MARITIME REGESTA OF XVIII CENTURY

DOCTORAL THESIS

Split, 2018

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZRINKA PODHRAŠKI ČIZMEK

HODOČAŠĆA I HODOČASNICI U LORETO I ASIZ U HRVATSKIM POMORSKIM REGESTIMA 18. STOLJEĆA:

ANTROPOLOŠKA HERMENEUTIKA VJERSKIH PUTOVANJA

DOKTORSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Marko Trogrlić
Komentor: prof. dr. sc. Stjepan Ćosić

Split, 2018.

UNIVERSITY OF SPLIT
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Zrinka Podhraški Čizmek

THE PILGRIMAGES AND THE PILGRIMS TO LORETO AND ASSISI IN THE CROATIAN MARITIME REGESTA OF XVIII CENTURY:

ANTHROPOLOGICAL HERMENEUTICS OF RELIGIOUS JOURNEYS

DOCTORAL THESIS

Supervisor: prof. dr. sc. Marko Trogrlić
Cosupervisor: prof. dr. sc. Stjepan Ćosić

Split, 2018

Sadržaj

Sažetak…… 9

Ključne riječi 10

Summary…… 11

Key words 12

1. UVOD……..13

1.1. Ciljevi 14

1.2. Izvori 15

1.2.1. RMC I – popis objavljene građe: 16

1.2.2. RMC II – popis objavljene građe: 19

1.2.3. RMC III – popis novoobjavljene građe: 19

1.3. Metodologija: suvremeni tehnološki pristup 21

1.4. Početak istraživanja 24

1.5. Dosadašnja historiografija o hodočašću u hrvatskoj literaturi 26

1.5.1. Kratak pregled hrvatske historiografije o hodočašću 27

1.5.2. Hrvati i pobožnost Majci Božjoj: literatura 30

1.5.3. Pregled historiografije i radova o Loretu 31

2. HODOČAŠĆE: LJUDSKA KONSTANTA KROZ TISUĆLJEĆA 34

2.1. Pojam *svetoga*: novi pristup proučavanju vjerskih fenomena 34

2.1.1. Rudolf Otto: numinozno i pronalazak *svetoga* 35

2.1.2. Mircea Eliade i hermeneutika hijerofanija 37

2.1.3. Julien Ries i antropologija *svetoga* 40

2.1.4. Pojam *svetoga* kroz pretpovijest 43

2.1.5. Pretpovijesne katedrale i prva hodočašća 45

2.2. *Sveto* i hodočašće 47

3. VJERSKE GEOGRAFIJE MEDITERANA 52

3.1. Plodni polumjesec: mitovi o padu i pojmovi božanstva 52

3.2. Pradavna vjerovanja i mitovi Mediterana 54

3.3. *Homo romanus* 57

3.4. Tri monoteističke vjere: hodočašća kao konstanta ljudskog života 59

3.4.1. Židovstvo 60

3.4.2. Kršćanstvo 65

3.4.3. Islam 68

4. KRŠĆANSKA GEOGRAFIJA MEDITERANA 74

4.1. Povijest hodočašća do IV. stoljeća: sv. Helena i sv. Jeronim 75

4.2. Egerija: hodočasnica preko cijelog Mediterana 76

5. HRVATSKA HODOČAŠĆA 80

5.1. Poveznice Hrvata s Italijom 81

5.1.1 Kontakti i ugovori između gradova hrvatske i talijanske obale 82

5.1.2 Hrvati naseljavaju okolicu Ancone, Recanatija, Macerate 82

5.1.3 Priče o Hrvatima i razne zgode 83

6. SVETIŠTE MAJKE BOŽJE U LORETU 84

6.1. *Villa Maria*: jedna neslućena hrvatska priča 84

6.2. Osnivanje *Collegiuma Illyricuma* 87

7. *PORTI, NAVI, PASSEGGERI E CAPITANI*: ANALIZA 16.000 DOKUMENATA RMC-a I-III. 88

7.1. Podaci i brojke: 303 hodočašća sa 2.513 zabilježenih putnika 95

7.2. Izabrano doba godine. Struje, vjetrovi i druge opasnosti 97

7.3. Vrste brodova: trabakuli, bracere, tartane, filjuge i pelizi te njihove luke podrijetla…. 102

7.4. Pomorski poduzetnici: *paroni* i kapetani 121

7.4.1. *Fuggiti di notte tempo…* 138

7.5. Inventivnost u sklapanju poslova: *peregrinatio* i *mercatura* 140

7.6. *Passeggeri provenienti da*: luke i gradovi dolaska hodočasnika 148

7.6.1. *Sisani, Seisani, Sesani… uomini e donne!* 160

7.7. Brojnost i organiziranost u grupama 162

7.8. *Diretti a Loreto ed Assisi* 165

7.8.1. *Assisi* – 310 putnika i 19 organiziranih hodočašća..... 166

7.8.2. Loreto – 727 putnika i 49 organiziranih hodočašća 168

7.9. Vrijeme hoda, vrijeme molitve: ritmovi hodočašća 172

7.9.1. Vrijeme: datum dolaska i odlaska 172

7.9.2. Trajanje i ritam hodočašća..... 174

7.9.2.1. *Compendia ad usum peregrini* 176

7.9.2.2. Molitva 179

7.9.2.3. Fizički i duhovni uzlaz: vrijeme hodočašća i molitve 180

7.9.2.4. *Confessio* i hrvatski ispovjednici..... 183

7.9.2.5. *Ite missa est!* 184

7.10. Opasnosti na moru i *Grande Guerra* 185

7.10.1. Bolesti, kuga, *lazzaretti e contumacie* 186

7.10.2. *Pirati, corsari dulcignotti*… i Rusi! 191

7.10.3. Pad *Serenissime*: kako su se prenosile informacije 194

7.11. Luke povratka i rute kretanja unutar Jadrana 195

7.12. *Partiti per il ritorno con poche merci e passeggeri* 199

7.13. Takse i pristojbe 201

8. ZAKLJUČAK 203

9. POPIS LITERATURE 208

9.1. Izvori 208

9.2. Knjige 209

9.3. Članci 219

10. ŽIVOTOPIS AUTORICE S POPISOM OBJAVLJENIH DJELA 230

10.1. Životopis autorice 230

10.2. Popis objavljenih djela 231

11. ŽIVOTOPIS MENTORA 233

12. ŽIVOTOPIS KOMENTORA 234

13. PRILOZI 236

13.1. Prilog 1: Prikaz 303 hodočašća iz *Hrvatskih pomorskih regesta I-III* 236

13.2. Prilog 2: Prikaz svih 229 kapetana i paruna koji su prevozili hodočasnike… 237

13.3. Prilog 3: Prikaz provenijencije hodočasnika prema regijama 238

Sažetak

Ovaj rad prikazuje hodočašća i hodočasnike koji su s hrvatske obale putovali u Loreto i Asiz u 18. stoljeću. Na temelju 16.000 dokumenata *Hrvatskih pomorskih regesta 18. stoljeća / Regesti marittimi croati del Settecento I-III*, analizira se podrijetlo putnika, njihova brojnost i organiziranost u skupinama, vrijeme provedeno na hodočašću te godišnja doba i brodovi kojima su putovali. Posebna će se pozornost usmjeriti na male poduzetnike, kapetane i parune, Hrvate i Talijane, koji su ta hodočašća omogućili. Prva su dva sveska pomorskih regesta objavljena u Padovi (1985. i 1993.) a treći, koji je autorica ovog rada uredila za tiskanje, objavljen je prošle godine kao edicija Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu (2017.). Dokumenti koji se odnose na hodočašća izdvojeni su i obrađeni računalnim programom koji omogućuje bržu analitiku i daljnji rad.

Opisuje se tako priprema hodočasnika na jedan važan put, koji od osobne odluke postaje koralnim činom šire zajednice koja putuje i moli.

Analizi vrela i obradi teme, uz klasičan historiografski pristup, kao i uzimanje u obzir postignuća socijalne, demografske i pomorske povijesti, prilazi se također sa stajališta antropologije *svetoga*, koja još od pretpovijesti upućuje na izvore i srž potrage za svetim i božanstvenim. Svako se vjersko iskustvo događa u određenom kulturnom i povijesnom okružju: ne može ga se svesti isključivo na povijesnu, društvenu ili psihološku dimenziju te unaprijed isključiti bilo koju transcendentalnu perspektivu. Povjesničar se ne smije povući pred tim iskustvima, nego treba jasno definirati ulogu čovjeka koji je utkan u samo izvorište vjerskoga fenomena.

Dokumenti nisu samo zapisi ulaska i izlaska brodova iz luka, prijevoza robe, plaćenih taksi ili putovanja ljudi, oni nam govore o iskonskoj ljudskoj potrebi za nadnaravnim, koja se ne zadovoljava molitvom u zajednici u kojoj pojedinci žive i rade, nego se očituje i u spremnosti te odvažnosti na veliko putovanje, često neugodno i nesigurno, kako bi u hodu prema Nepoznatome spoznali ne samo vlastitu vjeru, nego u susretu s ljudima druge obale podijelili kulturnu, društvenu, vjersku i, dakako, ekonomsku koinè *Mare Nostruma*.

Pronađena su ukupno 303 hodočašća prema Loretu i Asizu, koja svjedoče o 2.513 hodočasnika, raspoređenih ponajviše u velikim i organiziranim skupinama do čak 80-ero ljudi,

a putovali su s istočne obale Jadrana – sa sjevera iz Umaga sve do juga iz Boke kotorske – prema tim starim i hrvatskim vjernicima dobro poznatim svetištima. Nad svima se ističu Lošinjani jer su svoju vjernost Majci Božjoj iskazali u 75 zabilježenih putovanja brojkom od 1.132 hodočasnika koji su kretali s toga velikoga kvarnerskog otoka.

Novosti koje ovaj rad donosi su:

- analiza 16.000 hrvatskih pomorskih vrela, od kojih je 4.000 tek objavljenih. Radi se o još neobrađenim dokumentima u hrvatskoj historiografiji, što nam donosi golemu bazu podataka te omogućuje potpuno nove uvide ne samo u povijest hrvatskog 18. stoljeća na Jadranu nego specifično i u hodočašća kao konstitutivan element hrvatske opće povijesti;
- hermeneutika antropologije *svetoga* u povijesnoj analizi hodočašća;
- uporaba računalnog pomagala (*softvera*) koji digitalizirane dokumente čita kao riječi (OCR-ira) te omogućuje spremanje u Excel, gdje se rezultati mogu ususta viti te sinoptički analizirati – što je u slučaju tako velikog broja dokumenata vrijedno metodološko rješenje i za buduća slična opsežna istraživanja.

Ključne riječi

Hodočašća, hodočasnici, kapetani, paruni, pomorstvo, Hrvati, Loreto, Asiz, 18. stoljeće, *Hrvatski pomorski regesti*, religijska antropologija, *sveto*, sakralno, pretpovijest, *Mare Nostrum*, Jadran, Nikola Čolak.

Summary

This dissertation describes pilgrimages and pilgrims who traveled from the Croatian coast to Loreto and Assisi in the 18th century. The origin of passengers, their number and organization into groups, the time they spent on the pilgrimage, as well as the seasons and vessels they traveled on have been analyzed based on 16,000 documents of the *Croatian Maritime Regesta of the 18th century / Regesti marittimi croati del Settecento I-III*. Particular attention will also be given to small entrepreneurs, captains and shipowners, Croats and Italians, who have made these pilgrimages possible. The first two volumes of the maritime regesta were published in Padua (1985 and 1993), while the third one, that the author of this work had edited for print, was issued last year as an edition of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Split (2017). The documents pertaining to pilgrimages have been singled out and processed using a computer program that provides for faster analytics and facilitates further work.

The dissertation describes the pilgrims' preparation for such an important journey, which transforms from a personal decision into a choral act of a broader community that travels and prays.

In addition to the classical historiographic approach and consideration given to the achievements of social, demographic and maritime history, the analysis of sources and coverage of the topic are also approached from the point of view of anthropology of the *sacred*, which indicates the sources and essence of the quest for the sacred and the divine since prehistoric times. A religious experience happens in a certain cultural and historical environment: one cannot reduce it solely to the historical, social or psychological dimension, or rule out in advance any transcendental perspective. A historian must not withdraw before those experiences but rather define clearly the role of man woven into the very source of the religious phenomenon.

The documents are not mere records of the arrivals and departures of vessels from ports, of the transport of goods, paid taxes and people's journeys. They testify to the primordial human need for the supernatural, which does not settle merely for prayer in the community in which one lives and works, but is rather manifested in the readiness and boldness to embark on a long journey, often uncomfortable and unsafe, in order not only to realize in the walk towards the

Unknown one's own faith, but also to share in meeting people from the other coast the cultural, social, religious and, naturally, economic koinè of *Mare Nostrum.*

A total of 303 pilgrimages to Loreto and Assisi have been found, attesting to 2,513 pilgrims travelling, mostly in large and organized groups of up to 80 people, from the east coast of the Adriatic - from Umag in the north to Boka Kotorska in the south - to these old and to Croatian believers well-known sanctuaries. At the forefront were the residents of Lošinj, who had demonstrated their loyalty to the Mother of God in 75 recorded journeys with 1,132 pilgrims setting off from that great Kvarner island.

The novelties presented in this dissertation are three-fold:

- Analysis of 16,000 Croatian maritime sources of which 4,000 have just been published. These are as of yet unprocessed documents in the Croatian historiography, providing us with a huge database and enabling us to gain completely new insights not just into the history of the Croatian 18th century in the Adriatic, but specifically into pilgrimages as a constitutive element of general Croatian history;
- Hermeneutics of the anthropology of the *sacred* in the historical analysis of pilgrimages;
- Use of computer software that reads digitalized documents like words (OCR) and enables saving them as Excel documents in which results can be systematized and synoptically analyzed – which in the case of such a large number of documents is also a valid methodological solution for similar and further extensive research.

Key words

Pilgrimages, pilgrims, captains, shipowners, maritime affairs, Croats, Loreto, Assisi, 18th century, *Croatian Maritime Regesta*, religious anthropology, *sacred*, sacral, prehistory, *Mare Nostrum*, Adriatic, Nikola Čolak

1. UVOD

„Fatti non foste a viver come bruti,
ma per seguir virtute e canoscenza“[1]

Hodočašće kao izraz čovjekova traganja za „drugim“ i drukčijim, za božanskim i svetim, zahtijeva pristup istraživačkih dosega i iskustva različitih disciplina koje se bave čovjekom i njegovim vjerovanjima. Važno je zbog toga uokviriti koordinate pojma *svetoga* kroz povijest i poredbeno, kroz različita ljudska iskustva, kulture i društva. Potrebno je prići predmetu istraživanja širokim međustrukovnim pristupom putem povijesti, arheologije, povijesti religija, komparativne povijesti religija, fenomenologije religija, religijske i simboličke (paleo)antropologije, religijske sociologije i lingvistike te dakako svih njihovih pomoćnih znanosti.[2]

Povijest je okosnica svih istraživanja jer treba analizirati svaki događaj u povijesnom kontekstu u kojem je nastao. Kreće se od povijesnih dokumenata koji su nam baza i oslonac i na temelju kojih se gradi daljnji *decursus*. No dokumenti sami po sebi nisu dovoljni ako tražimo odgovore za specifična ljudska djelovanja: njih je potrebno potražiti u puno ranijim razdobljima, u povojima i začecima ljudskoga psihizma. Arheologija nam uvelike pomaže jer nam tragajući za ostatcima prošlosti, omogućuje pristup ranijim razdobljima i interpretaciju kultura koje je čovjek ostavio iza sebe. Komparativna povijest religija traži i izučava različitosti i sličnosti vjerskih pojava koje fenomenologija religije nastoji shvatiti proničući u samu njihovu srž. Vjerska i simbolička (paleo)antropologija lokalizira pojam *svetoga* u središte ljudskog stvorenja: ukazuje na neraskidivu svezu čovjeka i kulture kao njegova opusa, a ujedno i društva

[1] Dante ALIGHIERI, *La Divina Commedia*, If, XXVI 119-120: „Stvoreni ste ne da biste živjeli kao grubijani, nego da biste slijedili vrline i znanje“. To su riječi kojima nam Dante predstavlja Odiseja, tog velikog moreplovca iz antičke književnosti, koji je preplovio cijeli Mediteran i čija je žeđ za znanjem bila jača od ljubavi za sinom, ocem i Penelopom; svojevrsni hodočasnik kojemu su „virtute e canoscenza“ bili cilj i pokretačka snaga. Njegova žeđ za vrlinama i znanjem moralni su imperativ na koji on poziva sve ljude. No ipak ga Dante smješta u Pakao jer se u toj potrazi nije oslonio na Milost, nego na vlastitu **ὕβρις** (oholost).

[2] Ova se problematika počela razrađivati u radu Zrinke Podhraški Čizmek „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”, izloženom 2014. na međunarodnom simpoziju VIII. Mediteranski korijeni filozofije u Splitu, potom tiskanom u Mislav KUKOČ, Marita BRČIĆ KULJIŠ (ur.), *Zbornik Mediteranski korijeni filozofije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu i Hrvatsko filozofsko društvo, Split 2016., str. 165-201.

kojemu pripada. Religijska sociologija osvjetljava nam kako *Homo religiosus* manifestira svoju potrebu za *svetim*, ne samo u vertikali prema transcendentnom nego i u horizontali kroz društvo i prema društvu kojemu povijesno i zemljopisno pripada. Lingvistika pak, proučavajući ljudske jezike komparativno i kronološki, ukazuje nam na nevjerojatnu familijarnost terminologija koje se tiču čovjeka i njegova odnosa prema svetom i božanskom, dakle, prema kultu i vjeri.[3] U toj potrazi za izvorištima pojma *svetoga*, od prapovijesti do početaka velikih objavljenih vjera te kroz poredbeni pristup povijesti religija, potrebno je raščlaniti kako, u kojim oblicima i kada je taj pojam evoluirao te se dalje prenosio kroz razna ljudska društva.

Sužavajući zemljopisno i povijesno spektar istraživanja, stižemo do baza europske uljudbe i kulture. U kršćanskoj tradiciji, koja se i u pogledu hodočašća izravno veže na židovske korijene, nailazimo na samom *incipitu* velik interes za svetim mjestima kršćanske objave i počecima Crkve.

Na istom tragu i Hrvati, od pokrštavanja te dalje kroz stoljeća, slijede uzore ostalih susjednih europskih naroda, putuju i hodočaste, ne samo bliskim i bližim svetištima, nego i onima preko mora: daljim, ali zato ne i manje poznatima.

U analizi hodočašća novovjekovnih pomorskih dokumenata 18. stoljeća nalazimo Hrvate kako putuju u Loreto i Asiz, dva velika i poznata europska svetišta, od kojih je Loreto, glavni predmet ovog istraživačkog rada, povezan s Hrvatima na još neotkrivene i neslućene načine. Te će spoznaje biti posebno naglašene i razložene u ovoj analizi.

1.1. Ciljevi

Ciljevi su ovoga rada višestruki. Prvo, definirati mjesto i ulogu hodočašća unutar povijesti religija i antropologije svetoga. Tek je u okviru fenomenologije i antropologije vjere, te iz njih proizlazeće hermeneutike svetoga, moguće zaokružiti ljudska vjerovanja kroz povijest te prodrijeti u samu bit hodočašća kao *necessitas* spoznajnog puta *Homo religiosusa*.[4]

[3] Ovdje se ponajprije misli na indoeuropske i mediteranske jezike. Usp. golemi projekt Maxa MÜLLERA, *Sacred books of the East* (riječ je o više od 50 svezaka, čiji je bio urednik, objavljenih između 1875. i 1894.).

[4] Kako je taj put rezultat šestogodišnjeg istraživanja autorice, ne samo unutar, nego dapače izvan granica hrvatske historiografije i antropologije, ta ju je potraga odvela do znanstvenika u Belgiji, Francuskoj, Italiji, Rumunjskoj, Litvi i Sjevernoj Americi; do istraživača različitih disciplina koji su pojedinačno, a ponajviše skupno i u zajedničkim suradnjama, pronašli nove pristupe, puteve i dakako odgovore o čovjekovoj potrazi za *svetim*.

Daljnji je cilj delimitirati i dati pravu ulogu hodočašćima Hrvata prekomorskim putem u *Hrvatskim pomorskim regestima I-III* (u nastavku RMC): pronaći i proučiti moduse kojima su hodočasnici putovali prema talijanskoj obali te dokazati da su tjedne i dnevne veze bile sredstvo prijenosa informacija i dobara koji se nije odnosio samo na trgovinu, nego i na ostale dimenzije ljudskoga bitka i življenja: duhovnu, filozofsku, umjetničku, književnu i jezičnu, kulturnu, tehničku, ribarsku, pa čak i prehrambenu.[5]

U tom smislu, a i na temelju samih dokumenata i referentne literature, pretpostavila sam da se u dugoj tradiciji poveznica Hrvata i prekomorskih duhovnih središta, u našem slučaju Trsata i Loreta (u kojem će biti otvoren *Collegium Illyricum*), skriva još mnogo neistraženih činjenica. U kontinuitetu trajne povezanosti jadranskih obala mnogostrukošću životnih područja, more doista predstavlja središnji i najvažniji medij.

Četvrta se hipoteza tiče samih hodočašća: uz gospodarske razloge za komunikaciju dviju jadranskih obala, hodočašća se ističu iznad ostalih komunikacijskih modela i po svome trajanju i po intenzitetu. Ona su izvor za poznavanje brojnih konstitutivnih elemenata onoga što čini povijest svakodnevice.

1.2. Izvori

Materijali koje sam istraživala vrela su *Hrvatskih pomorskih regesta 18. stoljeća / Regesti marittimi croati del Settecento* (RMC), čija su prva dva sveska već ranije objavljena – oko 5.000 izvora u 1. sv. 1985. u Padovi te 7.000 u 2. sv. 1993., također u Padovi. Treći, s daljnjih 4.000 dokumenata, objavljen je 2017. Riječ je o sveukupno 16.000 dokumenata o pomorskim vezama između dviju obala Jadranskog mora tijekom cijelog 18. stoljeća: od 1700. do 1799. godine.

U njima je prof. Nikola Čolak[6], autor RMC-a, predstavio dokumente iz Državnih arhiva Venecije, Fana i Ancone, gdje se mogu pronaći vrlo interesantni podaci o jadranskim lukama,

[5] Vidi izdanja profesorice s Mediteranskih i pomorskih studija Sveučilišta u Bolonji, Marije Lucije DE NICOLÒ, *Il buon vivere mediterraneo. Cibo e cultura*, Circolo Nautico Cattolica, Cattolica 2015; ista, *Marineria Risorta*, BCC Gradara, Cattolica 2016; ista (uredila), *Preghiere sul mare*, Circolo Nautico Cattolica, Cattolica 2014; ista (uredila), *Sulle rotte dei relitti e dei linguaggi del mare*, Università degli Studi di Bologna, International Summer School 2009, Città di Cattolica 2009.

[6] Nikola Čolak (Janjevo 1914. - Padova 1996.) bio je profesor filozofije, talijanskog i francuskog jezika, povijesti te klasične filologije, inače moj djed po majci. Nakon njegova prisilnog odlaska u emigraciju 1966. iz

vrstama i imenima teretnih brodova, o imenima i podrijetlu kapetana, brodovlasnika i mornara koji su njima plovili, o robi koju su prevozili, cijenama istih i plaćenim porezima; ali i o ljudima koji su njima putovali zbog trgovine, ratnih prilika, hodočašća ili drugih razloga, o rutama, zgodama iz svakodnevnog života, sklapanju poslova, međudržavnim prilikama i odnosima, strašnim brodolomima, borbama na otvorenome moru, gusarstvu, pa čak i svađama.

1.2.1. RMC I – popis objavljene građe:

Iz popisa građe prvoga sveska, koji obuhvaća 4.890 unosa, vidljivo je da je riječ o heterogenim dokumentima: imamo arhiv *Cinque Savi alla Mercanzia*[7], dakle institucije tada nadređene u trgovini (od čega je Venecija živjela), podijeljene na *Levante* i *Ponente*. Zatim imamo arhivsku građu raznih venecijanskih konzulata te pisma njihovih konzula, providura i priora: iz Ancone, Aleksandrije, Drača, Skadra, Splita, Fana. Nailazimo potom na zapise o izvozu te na registre pristalih i odlaznih brodova iz Ancone, glavne luke tadašnje Papinske Države i centralne luke samoga Jadranskog mora, kamo su stizali brodovi iz cijelog Mediterana te čak preko Livorna i Marseillea iz prekooceanskih trgovačkih središta.[8] Poseban niz dokumenata odnosi se na brodolome te zapise parcijalno spašenih brodova, posada i robe, (što je bilo vrlo važno radi samog osiguranja). Pod *Levante* i *Ponente* nailazimo na razne dokumente koji se odnose na službene poslove *Serenissime* u tim dijelovima Jonskoga mora, Arhipelaga i ostalih dijelova Mediterana. Slijedi popis građe prema rednim brojevima kako se nalaze u prvom svesku:

Zadra u Padovu, gotovo se cijela obitelj do 1971. morala iseliti iz Hrvatske. Izabrao je upravo Padovu kao mjesto stanovanja htijući biti što bliže Državnom arhivu Venecije gdje je znao da se nalazi golema arhivska riznica za hrvatsku povijest pod *Serenissimom* i gdje je osnovao *Centro di studi storici croati* / Središnjicu za proučavanje hrvatske povijesti. Njegov je kratak životopis moguće pročitati u vrlo toplom članku koji je napisala Lovorka Čoralić, „In memoriam. Nikola Čolak (1914.-1996.)“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 29/1, 1996., te u pogovoru prof. Josipa Vrandečića u *RMC III*; vidi također moj članak o njegovu iskustvu u komunizmu i razlozima odlaska iz Hrvatske: „Analiza komunističkog 'tretmana' ideoloških neistomišljenika na primjeru dvaju hrvatskih katoličkih intelektualaca: Nikola Čolak i Mirko Vidović”, *Crkva u svijetu*, 52/2, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017., str. 266-303.

[7] Doslovce „Pet mudraca za trgovinu“.

[8] Obradu iz različitih angolacija i mapiranje raznih luka RMC I-III međusobno povezanima u samom Jadranskom moru i zatim s mediteranskim, prekooceanskim te lukama sjevernih mora pripremila sam za predavanje koje sam održala 2017. godine u Pomorskom muzeju u Pesaru za *Libri e ricerche a Villa Molaroni* te Cupri Marittimi – „Rotte e velieri nell'Adriatico del Settecento“ kada sam također predstavila III. sv. *Hrvatskih pomorskih regesta* koji je tek bio izašao iz tiska, kao i za rad „Adriatic Port Jews in the 18th Century“ u suradnji s Naidom Michal Brandl na međunarodnom simpoziju *Representation of the 'Port Jew'* u organizaciji Parkes Institute for the Study of Jewish/non-Jewish relations, University of Southampton i Kaplan Centre for Jewish Studies and Research at the University of Cape Town na Sveučilištu u Southamptonu.

- Archivio di Stato di Venezia (ASV), Cinque Savi alla Mercanzia (CSM), Busta 347, libro A, Levante (1749-1761), num. 1-92.
- ASV, CSM, busta 347, libro C, Levante e Ponente (1787-1797), num. 93.
- ASV, CSM, busta 842, Consolato Veneto d'Ancona, Registro di approdi e spedizioni, libro I, Legni sudditi, num. 94-120.
- ASV, CSM, busta 953, Scritture dei Capi di Piazza, num. 121-123.
- ASV, CSM, busta 909, Manifesti di esportazioni, num. 124-253.
- ASV, CSM, busta 910, Manifesti di esportazioni, num. 254-313.
- ASV, CSM, busta 911, Manifesti di esportazioni, num. 314-377.
- ASV, CSM, busta 912, Manifesti di esportazioni, num. 378-483.
- ASV, CSM, busta 913, Manifesti di esportazioni, num. 484-541.
- ASV, CSM, busta 914, Manifesti di esportazioni, num. 542-631.
- ASV, CSM, busta 915, Manifesti di esportazioni, num. 632-655.
- ASV, CSM, busta 916, Manifesti di esportazioni, num. 656-689.
- ASV, CSM, busta 917, Manifesti di esportazioni, num. 690-735.
- ASV, CSM, busta 918, Manifesti di esportazioni, num. 736-791.
- ASV, CSM, Diversorum, busta 401, num. 792-820.
- ASV, CSM, busta 893, Naufragi, num. 821-827.
- ASV, CSM, busta 894, Naufragi, num. 823-835.
- ASV, CSM, busta 897, Naufragi, num. 836-850.
- ASV, CSM, busta 901, Naufragi, num. 851-853.
- ASV, CSM, busta 903, Naufragi, num. 854.
- ASV, CSM, busta 904, Naufragi, num. 855-857.
- ASV, CSM, busta 905, Naufragi, num. 858-877.
- ASV, CSM, Consoli dei mercanti, busta 104, Prove di fortuna, num. 878-882.
- ASV, CSM, Consoli dei mercanti, busta 105, Prove di fortuna, num. 883.
- ASV, CSM, Consoli dei mercanti, busta 106, Prove di fortuna, num. 884-886.
- ASV, CSM, Consoli dei mercanti, busta 108, Prove di fortuna, num. 887-889.
- ASV, CSM, Giudici al Forestier, Terminazioni d'Avaree, libro 5, num. 890.
- ASV, CSM, Giudici al Forestier, Terminazioni d'Avaree, libro 6, num. 891-895.
- ASV, CSM, busta 347, Manifesti rilasciati ai parcenevoli e capitani, libro I, Levante, num. 896-898.
- ASV, CSM, Diversorum, busta 365, num. 899-900.
- ASV, CSM, Diversorum, busta 365, num. 899-900.

- ASV, Provveditori alla Sanità (Prov. San.), busta 460, Lettere ai Provveditori, num. 902-913.
- ASV, CSM, Lettere dei Consoli, busta 762, num. 914-988.
- ASV, Prov. San., busta 456, Lettere ai Provveditori, num. 989-1002.
- ASV, Prov. San., busta 455, Lettere ai Provveditori, num. 1003-1005.
- ASV, CSM, N.S. (Nuova serie), busta 96, Naufragi, num. 1006-1007.
- ASV, CSM, N.S., busta 102, Navi estere, num. 1008-1013.
- ASV, CSM, N.S., busta 48, Cotoni d'Alessandria e Durazzo, num. 1014-1195.
- ASV, CSM, N.S., busta 61, Dragomani, num. 1196-1207.
- ASV, CSM, N.S., busta 60, Dogana da Mar, num. 1208-1209.
- ASV, CSM, N.S., busta 17, num. 1210-1211.
- ASV, CSM, N.S., busta 23, num 1212.
- ASV, CSM, Consoli dei mercanti, busta 109, Prove di fortuna, num. 1213-1235.
- ASV, CSM, Consoli dei mercanti, busta 112, Prove di fortuna, num. 1236-1245.
- ASV, CSM, busta 661, Lettere dei Consoli di Durazzo, num. 1246-1417.
- ASV, CSM, busta 662, Lettere dei Consoli di Durazzo, num. 1418-1593.
- ASV, CSM, busta 663, Lettere dei Consoli di Durazzo, num. 1594-1779.
- ASV, CSM, busta 664, Lettere dei Consoli di Durazzo, num. 1780-1954.
- ASV, CSM, busta 665, Lettere dei Consoli di Durazzo, num. 1955-2198.
- ASV, CSM, busta 666, Lettere dei Consoli di Durazzo, num. 2199-2339.
- ASV, CSM, busta 744, Lettere dei Consoli di Scutari, num. 2340-2440.
- ASV, CSM, busta 745, Lettere dei Consoli di Scutari, num. 2441-2566.
- ASV, CSM, busta 567, Lettere da Scutari, num. 2567-2576.
- ASV, CSM, busta 567, Lettere del priore del Lazzaretto di Spalato, num. 2577-2629.
- ASV, Prov. San. Lettere ai Consoli, busta 198, num. 2630-2632.
- ASV, CSM, N.S., busta 108, Navi recuperate a Durazzo, num. 2633-2635.
- ASV, CSM, N.S., busta 114, num. 2636-2637.
- ASV, CSM, N.S., busta 347, libro I, Levante, num, 2638-3399.
- ASV, CSM, N.S., busta 842, libro I, num. 3400-4297.
- ASV, CSM, N.S., busta 842, libro II, num. 4298-4871.
- Archivio di Stato di Fano (ASF), Archivio Comunale (AC), Reg. 18, Il Giornale del Porto, num. 4872-4873.
- ASF, AC, Giornale del Libro Maestro del Porto, num. 4874-4878.
- ASF, AC, busta 111, Naufragi, num. 4879-4881.

- ASF, AC, busta 112, Naufragi, num. 4882-4890.

1.2.2. RMC II – popis objavljene građe:

U drugom svesku RMC-a, koji obuhvaća 6.891 dokument u formi regesta, imamo vrela iz Ancone i Venecije. Prvi su popisi ulaza i izlaza iz Ancone kroz Ured za javno zdravlje (vezani, dakle, uz lazarete, karantene, troškove posade, brod i robu tijekom kontumacije, kao i za svu problematiku žarišta kuge i drugih epidemija tijekom 18. st. u samome Jadranskome moru, ali i izvan njega). Nadalje, imamo dokumente o ulazu i izlazu brodova kroz luku *Arco di Traiano* uvijek u Anconi. I, na kraju, tu je vrlo interesantan skup dokumenata iz venecijanskog arhiva *Cinque Savi alla Mercanzia* s pismima konzula.

Slijedi popis regesta:

- Archivio di Stato d'Ancona (ASA), Archivio Comunale d'Ancona (ACA), Entrata ed uscita dell'Ufficio di Sanità, busta 1881, 1882, 1889, 1890, 1831 (a. 1700-1747), num. 1-1751.
- ASA, ACA, Ufficio Sanità, Bastimenti approdati nel porto d'Ancona, busta 2859, 1830 (a. 1778-1797), num. 1752-2400.
- ASA, ACA, Entrata ed uscita dell'Arco di Traiano, busta 2003, 1839, 1894, 1422, 1332, 1451, 1463, 1473, 1493, 1494, 1511, 1523, 1533 (a. 1717-1796), num. 2401-4294.
- ASA, ACA, Ufficio Sanità, Spese per la quarantena, buste 1839, 1840 (a. 1742-1745), num. 4295-4655.
- ASV, CSM, Lettere dei Consoli, Ancona, busta 615, 1713-1733; busta 616, 1738-1747; busta 618, 1754-1760; busta 619, 1761-1765; busta 620, 1766-1770, (Microfilm, n. 3) num. 4655a-6891.

1.2.3. RMC III – popis novoobjavljene građe:

U *Hrvatskim pomorskim regestima 18. stoljeća / Regesti marittimi croati del Settecento*, 3. svesku Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta u Splitu, 2017., čija su priprema i uređivanje za tisak sastavni dio ovoga doktorskog *itera*, nastavlja se radiografija luka Venecije i Ancone u daljnjih otprilike 4.000 obrađenih dokumenata. Strojopisnu kopiju tih dokumenata pronašla sam u arhivu prof. Nikole Čolaka, zajedno s mnoštvom drugih dokumenata,

mikrofilmiranih ili fotokopiranih, koji predstavljaju ostalu izvornu arhivsku građu koju je Čolak prikupio u svojim četrdesetogodišnjim istraživanjima: deset godina po hrvatskim arhivima prije emigracije te daljnjih trideset u talijanskima, zatim opet u hrvatskim od njezine neovisnosti, kada se, nakon tri desetljeća prisilnog odsustva, mogao vratiti u voljenu domovinu. Treći je svezak trebao u originalnoj autorovoj zamisli obuhvatiti 4.877 dokumenata. No kad sam počela pregledavati i provjeravati dokumente (koje on sam prije smrti nije stigao pregledati), te ih povezivati s izvornicima (vrela iz Venecije pronašla sam na mikrofilmovima, što su mi u Hrvatskom državnom arhivu digitalizirali, a ona iz Ancone u fotokopijama), uočila sam da su u taj svezak greškom uvršteni dokumenti već tiskani u drugom svesku. Uspjela sam razlučiti duplikate, njih 950, te je konačan broj dokumenata trećeg sveska smanjen na 3.297 regestiranih jedinica.

Treći svezak, dakle, počinje građom iz venecijanskog arhiva *Cinque Savi alla Mercanzia*, pismima konzula iz Ancone. Zatim imamo vrlo interesantan niz dokumenata iz *Scuole Piccole San Niccolò dei Marinari*, što je bila bratovština kojoj su svi sudionici morskoga prometa (od kapetana pa do običnih mornara) plaćali dobrovoljno *benintradu*: time su si osigurali članstvo i zbrinjavanje u slučaju bolesti te svakako u starosti.[9] Nama su ti izvori vrlo vrijedni jer imenuju cijeli niz hrvatskih kapetana, *paruna* (malih brodovlasnika), *parcenevolea* (suvlasnika u robi, ali i brodova), kao i običnih mornara i njihovih različitih uloga na brodovima. Slijedi potom građa iz ulaza u Anconu kroz *Arco di Traiano*. Na kraju imamo dva različita niza građe iz venecijanskih arhiva bratovštine, to jest *Scuole Piccole San Niccolò dei Marinari*.[10]

U nastavku je popis građe trećeg sveska:

- ASV, CSM, Lettere dei Consoli, Ancona, busta 620, 1766-1770; busta 621, 1771-1778; busta 622, 1779-1785; (Microfilm n. 3), num. 1-786.
- ASV, Scuola di S. Niccolò dei Marinari, (SSNM), busta 506, 1709-1712; (Microfilm n. 3), num. 787-906.
- ASA, ACA, Entrata dell'Arco di Traiano, busta 1894, anno 1759; (Fotocopie, pagg. 1-589), num. 907-941.

[9] Vidi: Andrea ALVISE *Compilazione Delle Leggi Del Serenissimo Maggior Consiglio. Eccellentissimo Senato*, Tomo secondo, Per Li Figliuoli Del Q. Z. Antonio Pinelli Stampatori Ducali, Venezia 1786, str. 251; vidi također Gastone VIO, *Le Scuole Piccole nella Venezia dei Dogi: note d'archivio per la storia delle confraternite veneziane*, A. Colla, Vicenza 2004.

[10] Potrebno je ovdje naglasiti da na venecijanskom *Schola* ili *Scola*, to jest *Scuola*, označava instituciju i ujedno zgradu bratovštine ili udruženja, u ovom slučaju Bratovštinu Svetog Nikole zaštitnika pomoraca.

- ASV, SSNM, Ruoli Bastimenti, busta 504, 1704-1706; busta 505, 1707-1709; busta 506, 1710-1712; busta 507, 1713-1715; busta 508, 1716-1719; (Microfilm n. 3), num. 942-1909.
- ASV, Scuole Piccole e Suffragi, SSNM, Ruoli Bastimenti, busta 509, 1720-1723; busta 510, 1723-1726; busta 511, 1726-1731; busta 512, 1732-1735; busta 517, filza 38, 1748-1751; busta 518, filze 40-43, 1751-1755; busta 519, filze 44-48, 1755-1760; busta 515, filza 34, 1743-1745; (Microfilm n. 3.), num. 1910-3927.

1.3. Metodologija: suvremeni tehnološki pristup

Kako je riječ o golemoj količini dokumenata, dugo sam razmišljala kako pristupiti analizi građe fokusirajući se na što je kraće moguće vrijeme obrade. Kad sam sa svojim dvojbama došla prof. Stjepanu Ćosiću, tada ravnatelju Državnog arhiva, uputio me voditelju Informatičkog odjela Božidaru Jančiću. U godinu dana rada s njime počela sam upoznavati nove tehnike i metode ne samo digitaliziranja nego i kompjutorskog „čitanja“ slikanih dokumenata. No to nije bilo dovoljno: morala sam naći način kako strukturirano katalogizirati tako „pročitane“ dokumente. Otvorio mi se jedan posve novi svijet. Informatičke su mi znanosti uvijek bile podosta strane i daleke te nisam odmah shvatila upotrebljivost svih dobivenih informacija, no nakon višestrukih, ponekad i propalih pokušaja, pronašla sam modus koji odgovara mojim potrebama. Taj sam sustav odlučila upotrijebiti u svome radu.

Analizirala sam navedenih 16.000 dokumenata tako što sam ih digitalizirala te izdvojila one koji se odnose na hodočašća. Pretražila sam dokumente prema riječima koje upućuju na hodočašća: passeggero/passeggeri, pellegrino/pellegrini, pellegrinaggio, Loreto, Assisi, Recanati, Ancona, Roma. U tu sam svrhu upotrijebila programsku podršku (*softver*) koja u *Adobe Acrobat Professional Readeru* omogućuje OCR-iranje dokumenata (dakle, čitanje slika kao riječi).[11] Nakon toga sam svaku dobivenu pretragu snimila i pretvorila u nove Excelove

[11] Interesantno je ovdje spomenuti da je sustav OCR-a (Optical Character Recognition) izvorno osmišljen u KGB-u (vidi i ABBYY) za vlastite potrebe brzog „čitanja“ dokumenata i pretraživanja potrebnih informacija. Kasnije su ti „pametni sustavi“ prodani i javnim poduzećima za golema sredstva. Danas postoji više različitih sustava OCR-a, a i znanstvena su se istraživanja za industriju jako raširila tako da je suvremeno tržište vrlo bogato raznolikim ponudama, uz dakako pristupačne cijene za male korisnike. Više o toj temi: Massimo BOZZO, *La grande storia del computer. Dall'abaco all'intelligenza artificiale*, Dedalo, Bari 1996.; vidi također: Stephen V. RICE, George NAGY, Thomas A. NARTKER, *Optical Character Recognition. An Illustrated Guide to the Frontier*, Springer Science-Business Media, New York 1999. s daljnjim bibliografskim usmjerenjima.

dokumente. Kako bih mogla dobiti relevantne podatke za sva tri sveska pomorskih regesta u jednom jedinom dokumentu, njihove sam PDF dokumente pospremila u istu mapu (*folder*) i potom impostirala pretraživanje svih 16.000 dokumenata odjednom putem opcije „Open Full Acrobat Search“. Dobila sam tako najprije zasebne dokumente prema pojedinačnom pretraživanju (passeggero/-i, Loreto i sl.) u CSV (*comma-separated values*) formatu, koje sam potom „spasila“ kao Excel format te sam pojedinačne pretrage ujedinila u jedan jedinstven dokument.

Slika 1. Primjer dijela rezultata pretraživanja OCR-irana dokumenta u PDF formatu

Search Results

Summary
Saved on 14.5.2016. 15:08:44
Searched fı passeggero passeggeri
In folder(s) C:\Users\Zrinka\Documents\REGESTI MARITTIMI CROATI\Regesti marittimi croati 1,2,3\RMC_I-II-III
Number of 3
Number of 459

File name	Title	Page	Search Instance
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		31	Venezia con 26 passeggeri turchi, giunto a Split, si rileva che i passeggeri hanno
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		31	rileva che i passeggeri hanno usato tutti gli artifici "per deffraudare li Pubblici
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		44	mentre s'imbarcava come passeggero Petar Bane. Ma con l'esborso di 150 zecchini si riusci
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		61	paron Anastasio Cafiero, passeggero; sulla tartan a del paron Anastasio Cosi comandante Cafiero; paron
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		131	e quattro moscoviti passeggeri. - ASV, CSM, busta 666, Lettere deiConsoli, Durazzo, s.d.
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		133	per l'equipaggio e passeggeri in tutto 47 persone, che proseguono il viaggio per Plitrai
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		133	Shengjin con 5 passeggeri. - 1790.l5.1V, Mesol6ngion. Nullaosta del Consolato Veneto per l'equipaggio
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		133	per altri 4 passeggeri per trasferirsi a Shengjin con il carico di sale, seta
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		142	mercanzie e 16 passeggeri proprietari del carico, a cor.dizione che questi pagassero un
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		173	Losinj Mali con passeggeri diretto a Loreto. L'8.VIII licenziato coi medesimi passeggeri.
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		173	licenziato coi medesimi passeggeri. Tassa: 1 sc.ASV, CSM, b. 842, f. 1 3402
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		174	per Piran con passeggeri. - Ibid. f.7r 1785.29.VII, Ancona - Brazzera del
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		174	per Venezia con passeggeri. Tassa: 0.15 s. - Ibid. f. 7v 1785.30.VIII, Ancona
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		174	viaggiatori" 0 "passeggeri" con cavalli 0 mull da soma. . - 3S2- 3438
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		174	VIII licenziato con passeggeri per Losinj. Tassa: 0.10 s. - Ibid. f. 9r 1786.27.
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		175	Ossero) con 25 passeggeri. Congedato per Osor con g1i stessi. Tassa: 0.45 S. -
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		176	di Ia con passeggeri diretti a Loreto. Congedato di ritomo, vuoto. Tassa: Is. -
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		176	cola proveniente con passeggeri. n 28.VII congedato per Cres con agli e cipolle.
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		176	Koper proveniente con passeggeri. n 30.VII congedato per Koper con frutta. Tassa: 0.15
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		177	per Senigallia con passeggeri. Tassa: 0.5 s. - Ibid. 3521 1791.9.YII, Ancona -
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		178	da Sibenik con passeggeri. Congedata vuota per la Dalmazia. Tassa: 0.10 s. - Ibid.
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		178	da Ii con passeggeri. n 30.Y1I conge data per Senigal1ia con passeggeri. Tassa:
hrvatski pomorski regesti 1.pdf		178	per Senigal1ia con passeggeri. Tassa: -360 - 0.10 s. - ASV, CSM, b.

U tim sam rezultatima dobila sljedeće informacije (vidi sliku 1.): imenice koje sam pretraživala, mjesto i broj *foldera* u kojima je obavljena pretraga, broj dobivenih rezultata. Zatim u nizu slijedi tablica s imenom dokumenta koji je pretraživan, broj stranice na kojem je nađen rezultat i dio teksta samih regesta o kojima je riječ. U nastavku donosim primjer CSV formata već pretvorena u Excelov dokument s 459 rezultata pretrage riječi *passeggero, passeggeri*.

Isprintane sam rezultate u Excelovoj tablici opet provjerila uspoređujući ih s originalnim dokumentima, kako se izdvojene riječi ne bi odnosile na neku drugu tematiku, i brisala sve one koji nisu bili relevantni, kao npr. putnike za Senigalliju ili putnike iz drugih dijelova Italije.[12]

Tako sam dokumente provjerene raznim pretragama katalogizirala i ususstavila u završnu zajedničku Excelovu tablicu da bih evidentirala ono što je meni važno. Križajući razne rezultate pretraga, dobila sam tako sve dokumente u kojima se spominju hodočašća i/ili hodočasnici za Loreto i Asiz. Trebala sam zatim iz svih tih dokumenata izvući podatke koji me interesiraju te izgraditi novu Excelovu tablicu. Za svaki sam izdvojeni dokument (vertikalno) naznačila redni broj (horizontalno), svezak RMC-a, redni broj u RMC-u, datum, luku događanja, vrstu broda, zastavu pod kojom je plovio, ime broda, prezime te ime njegova vlasnika i/ili kapetana, luku podrijetla kapetana/paruna, količinu brodskog tereta, luku/područje podrijetla hodočasnika, broj putnika (veličinu grupa), način na koji je spomenut Asiz, način na koji je spomenut Loreto, datum dolaska, datum odlaska (vidljivo preferirano doba godine), broj dana na kopnu, tj. na hodočašću, komentar, sustav karantene, dovoz ili odvoz robe zajedno s putnicima, brodski teret na povratku, eventualne daljnje luke u plovidbenoj ruti prije povratka, robu ili putnike na povratku, plaćene takse. Važno je bilo prilikom upisivanja podataka u završnu tablicu formatirati sve kolone kako bi one koje se odnose na brojeve, bile doista označene brojevima, (a ne kao tekst ili nešto drugo). Isto tako bilo je važno upisivati u pojedine kućice samo pojedinačne imenice (npr. samo ime/prezime i sl.), a eventualne komentare ostaviti u zasebnu kolonu: to mi je poslije omogućilo da do kraja iskoristim Excel i sve njegove mogućnosti. Mogla sam zadati razne brojevne zadatke te sortirati pojedine kolone prema većim ili manjim brojevima (konkretno prema većoj ili manjoj grupi putnika, posložiti dokumente prema datumima, bojama i sl.). To mi je također dalo mogućnost da iskoristim Excelov program u smislu sortiranja svih dokumenata prema različitim kriterijima, od prezimena kapetana do njihovih polazišnih luka i sl., dobivajući tako nove tablice s potpuno novim perspektivama i podacima o kojima sam mogla dalje razmišljati.

Dobivenu tablicu mogla sam dalje sinoptički analizirati i obraditi po točkama te na kraju sintetizirati dobivene rezultate. Moja su daljnja promišljanja obuhvatila interdisciplinarnu uporabu povijesne analize, povijesti religija, komparativne povijesti religija, fenomenologije religija s posebnim akcentom na religijsku sociologiju te religijske i simboličke antropologije

[12] Nisu npr. svi dokumenti vezani uz riječ Ancona ili Roma ujedno vezani i uz hodočašća; isto tako nisu ni svi *passeggeri* (putnici) ujedno i hodočasnici. Dakle potrebno je i rezultate ovako dobivenih pretraga dodatno provjeriti i o njima promisliti.

u ranije pročitanoj relevantnoj literaturi. Na kraju sam usporedila gledišta i podatke tuđih rezultata na ovim i sličnim tematikama sa svojim ishodima. U toj sam konfrontaciji mogla uočiti podudarnosti, sličnosti i odstupanja, no sigurno i potpuno nove činjenice i rezultate zahvaljujući upravo analizi dosad objavljene, ali dijelom neupotrijebljene te, dakako, i novoobjavljene pomorske građe.

1.4. Početak istraživanja

Godine 2010. počela sam istraživati osobni fond (OF) prof. Nikole Čolaka u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Godinu dana popisivala sam njegov rad pregledavajući njegovu ostavštinu, s posebnim interesom za pomorske dokumente iz 18. stoljeća koje je pronašao i označio. Dok je određen dio dokumenata samo označio, istodobno je fotokopirao ili mikrofilmirao golemu količinu druge građe. Tako sam pronašla i transkribirane dokumente, dio već usustavljen i pripremljen za formiranje trećeg sveska RMC-a.

Moj sljedeći korak bio je pronaći i mapirati izvorne dokumente *in extenso* trećeg sveska, s nakanom da ih digitaliziram, što sam uz pomoć Hrvatskoga državnog arhiva i uspjela.

Pripremila sam treći svezak za tiskanje slijedeći sustav koji je impostirao pok. prof. Nikola Čolak. Nastavak projekta zahtijeva digitalizaciju svih regesta kako bi mogli postati dostupnima svim zainteresiranima ne samo u papirnatom formatu nego i putem internetske mreže. U planu mi je mapirati i izvorne dokumente prvih dvaju svezaka te ih digitalizirati kako bi postali dostupnima i zainteresiranima različitih struka, ne samo povjesničarima.

Bio bi to dio većeg projekta kojemu se želim posvetiti zato što je, prema mojoj procjeni, Nikola Čolak odvojio i snimio otprilike još 80.000 dokumenata ne samo u arhivima na istočnoj obali Jadranskoga mora, nego i u talijanskim arhivima od Trsta na sjeveru sve do Barija na jugu. Dijelom su pohranjeni na mikrofilmovima, dijelom transkribirani, no nesređeni, i dijelom tek u signaturama. Moja je namjera uobličiti ih u buduće sveske *Hrvatskih pomorskih regesta 18. st*. Prof. Čolak prvotno je planirao sveukupno šesnaest svezaka koji su trebali biti samo jedna sastavnica njegova izvornog projekta: *Codex Diplomaticus Maritimus Croatiae*, koji bi trebao obuhvatiti i sva ostala stoljeća hrvatske pomorske povijesti.

Što se tiče povijesti hodočašća, prvi sam se put susrela s tom tematikom dok sam

studirala povijest u Padovi na Odsjeku religioznih znanosti, osobito na kolegijima „Povijest kršćanstva“, „Povijest Crkve u srednjem vijeku“, „Hagiografija“ i „Povijest srednjega vijeka s monografskim kolegijem o sv. Franji“. Već tada zainteresirao me antropološki pristup padovanske akademske zajednice koji mi je, baš zahvaljujući tako strukturiranom znanstvenom aparatu, otvarao nove vidike i dimenzije ljudskoga bitka.

Odlučivši se za doktorski studij, ponajprije kako bih nastavila posao Nikole Čolaka, trebala sam odabrati predmet istraživanja u novovjekovnoj povijesti, konkretno temu povezanu s pomorskim regestama. Na upit tadašnjega dekana prof. Marka Trogrlića, koju bih tematiku iz *Hrvatskih pomorskih regesta* izabrala, ostala sam načas zatečena jer nisam o tome prije razmišljala, no već u sljedećem trenutku rekla sam: „Hodočašća!“ – znajući da je to pravo pitanje na koje sam i sama tražila vjerodostojne odgovore.

Proteklih sam se šest godina doktorskih studija potpuno posvetila upravo toj tematici. I nakon početnih uputa svog mentora i komentora te, dakako, ostalih profesora sa Sveučilišta na koji način i u kojem smjeru istraživati, s velikim sam se interesom uputila u proučavanje hodočašća ne samo u europskim koordinatama, nego svjetskim. Shvatila sam kako moj predmet ima puno šire i dublje korijene nego što sam zamišljala na početku ove avanture. Riječ je uistinu o svojevrsnoj avanturi koja ne može istraživača ostaviti sa strane, ona ga u potpunosti uključuje, angažirajući ne samo intelekt i *ratio* nego i dušu i srce. Odlučila sam ići korak dalje: nisam zastala na pukom pronalasku broja hodočašća, njihovih ruta, saznanju otkuda su sve Hrvati hodočastili prema Loretu i Asizu, u koje doba godine i sl. Zanimalo me shvatiti razlog svih tih putovanja. Jer ako je teško shvatiti zašto se ljudi u današnjici odlučuju na hodočašća, još je teže odgovoriti na takva i slična pitanja povezana s ljudima kojih više nema i koji su živjeli u drugim povijesnim, kulturnim i pojmovnim svjetovima.

Iznenadivši samu sebe, moja je potraga išla za pronalaskom izvornog i početnog *quida* – zašto su toliki ljudi, kroz tolike vremenske i zemljopisne koordinate, neumorno hodočastili i hodočaste u potrazi za nečim ili nekim? Jer ako je povjesničar u meni htio pronaći izvore izvorišta svih hodočašća, moja su me antropološka pitanja začudo vodila k istim tragovima. Ako sam preko velikih proučavatelja svjetskih religija došla postupno do belgijskog svećenika Juliena Riesa[13] te njegovih prethodnika Rudolfa Otta[14], Mircee Eliadea[15], u daljnjoj sam potrazi

[13] O velikom proučavatelju povijesti religija Julienu Riesu bit će dalje riječi u drugom poglavlju.
[14] O Rudolfu Ottu i njegovu djelu *Sveto*, vidi također u nastavku rada.
[15] Mircei Eliadeu bit će posvećen poseban dio u drugom poglavlju.

došla do paleoantropologa Yvesa Coppensa[16], povjesničara religija Georgea Dumézila[17] te Fiorenza Facchinija.[18] I na moje čuđenje tu su se moja pitanja i odgovori počeli stapati u jedno: hodočašće ima nevjerojatnu snagu postojanja, unatrag čak i nekoliko desetaka tisuća godina, a možda i ranije.

1.5. Dosadašnja historiografija o hodočašću u hrvatskoj literaturi

U hrvatskoj literaturi objavljeno je mnogo radova na temu hodočašća. Unatoč tomu, još nemamo znanstvenu monografiju o hodočašćima koja bi obuhvatila cjelokupnu tematiku ne samo povijesno (analizirajući same prve pojave potrage za *svetim* i nadalje pojavu kroz povijest hodočašća u svim ljudskim društvima), neko i kulturalno te u svjetlu civilizacijskih parametara ljudskoga kretanja. Jer čovjek se kreće, izmjenjuje misli, ideje, projekte; trguje i traga u svojevrsnom *perpetuum mobile* vlastitoga bivstva. *Homo viator*, *Homo itinerans*, ali ujedno propagator umjetnosti, ideja, trgovine, kojega svakako pokreće ona *curiositas* koju primjećujemo i u Egerijinim putovanjima. Europski će hodočasnici putovati u svim smjerovima te će u tim križanjima različitih vremenskih i zemljopisnih koordinata stvoriti jedno nesvjesno jedinstvo izričaja, spoznaja, novosti i kultura pridonoseći nevjerojatnom međusobnom upoznavanju preko vjerskih simbola i priča.

---

[16] Kratak životopis svjetski poznatog francuskog znanstvenika Yvesa Coppensa (rođenog 1934 u Vannesu) osnivača prve katedre za Paleoantropologiju u Europi može se naći u: Yves COPPENS, *La storia dell'uomo. Ventidue anni di lezioni al Collège de France (1983-2005)*, Jaca Book, Milano 2009., str. 9-10. U Hrvatskoj nije preveden.

[17] Život i opus francuskog povjesničara religija, filologa i profesora Indoeuropske civilizacije Georgea Dumézila (1898-1986) može se naći u: Julien RIES, *L'uomo religioso e la sua esperienza del sacro*, Jaca Book, Milano 2007., str. 42-43, 506-509, 540-542; *L'uomo e il Sacro nella storia dell'umanità*, Jaca Book, Milano 2007., str. 89-95, 128-130; *Il Sacro*, 2012, str.97-104; o njegovom odnosu s Mirceom Eliade vidi: Isti, *Il Sacro nella storia religiosa* str. 639-640 te posebno: *Alla ricerca di Dio. La via dell'antropologia religiosa*, Manuali di Teologia Cattolica, Vol. 1, Jaca Book, Milano 2009., str. 50-58. Jedino je ovaj zadnji citirani opus preveden na hrvatski i tiskan pretprošle godine: *U potrazi za Bogom. Put religijske antropologije*, prijevod Slavko Antunović Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2016.

[18] O Fiorenzu Facchiniju talijanskom profesoru antropologije na Sveučilištu u Bologni, paleontologu, socioantropologu te svećeniku Katoličke crkve, čija su četiri djela prevedena na hrvatski jezik u izdanju Kršćanske sadašnjosti (*Stazama evolucije čovječanstva*, 1996; *Religioznost u pretpovijesti*, 2004; *Postanak čovjeka i kulturna evolucija*, 2007; *Izazovi evolucije*, 2011;) vidi kratak životopis: http://verbum.hr/knjige/autor-facchini-fiorenzo/ pristup 23.04.2015.

Koliko su se razni hodočasnici kretali Europom i u svim europskim smjerovima kroz stoljeća, svjedoče njihova imena u bezbroj registara i knjiga raznih *hospitalesa* u samim hodočasničkim središtima, koje danas čuvaju njihovi arhivi.

Kako problematika hrvatskih hodočašća u Loreto obuhvaća tri različite tematike koje se međusobno isprepleću, odlučila sam se u bibliografskom pregledu posebno osvrnuti na svaku od njih:

- hodočašće
- lik Majke Božje
- Loreto[19]

1.5.1. Kratak pregled hrvatske historiografije o hodočašću

Što se tiče samoga hodočašća, doprinos hrvatske historiografije doista je nepregledan. Osvrnut ću se na ona djela koja su prema mome mišljenju značajnija i osobito povezana s tematikom koju obrađujem. Odabrala sam ih razvrstati prema vremenskom razdoblju. Milovan, Vjekoslav: „Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca“, *Bogoslovska smotra*, 44/1 (1974.); Kolanović, Josip: „Prilog povijesti šibenskih hodočašća u kasnom srednjem vijeku“, *Croatica christiana periodica*, 6/9 (1982.), str. 13-36.; Koprek, Ivan: „Hodočašća u svjetlu pastoralne teologije”, *Obnovljeni život*, 37/4. (1982.), str. 357-370.; Šagi Bono, Zvonimir: „Sakrament pokore u sklopu hodočašćenja”, *Bogoslovska smotra*, 53/2-3 (1983.), str. 207-215.; Šanjek, Franjo: „Hodočašća hrvatskih dominikanaca u 15. i 16. stoljeću”**,** *Bogoslovska smotra*, 54/4 (1984.), str. 599-603.; Rebić, Adalbert: „Fenomen hodočašćenja u Bibliji i Islamu“, *Bogoslovska smotra*, 54/4 (1984.), str. 516-527.; Oreč, Leonard: „Hodočašća i hodočasnička svetišta u Bosni i Hercegovini“, *Bogoslovska smotra*, 54/4 (1984.), str. 583-588.; Peričić, Eduard: „Vijesti o najstarijim hrvatskim hodočašćima“, *Bogoslovska smotra*, 54/4 (veljača 1985.), str. 550-552.; Belić, Predrag: „Neki manje poznati podaci o prvim decenijima zavjetnoga hodočašća grada Zagreba u Mariju Bistricu (1723. – 1773.)“, *Bogoslovska smotra*, 54/4 (1985.); Jukić, Jakov: „Religijske i društvene odrednice hodočašća“, (I-II) *Crkva u svijetu*, 22/2-4 (1987.); Benvin, Anton: „Hodočašćenje u Marijina svetišta kao vid pomirenja s Bogom“, *Bogoslovska smotra*, 58/1 (1988.), str. 125-134.; Budak, Neven: „Hrvatska hodočašća u

[19] Tijekom istraživanja je pronađen velik broj hodočašća u Asiz te sam odlučila uvrstiti rezultate analize i prema toj franjevačkoj hodočasničkoj lokaciji makar na ovome mjestu neće biti direktnog osvrta niti daljnjeg historiografskog pregleda s obzirom da je centralna tema Loreto. No rezultati se kao takvi objavljuju za znanstvenu javnost kako bi ih se sačuvalo za daljnji rad.

Aachen“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest,* 24/1 (1991.), str. 15-21.; Čapo, Jasna: „Sveti likovi, svete vodice i zavjeti. O hodočašćima hrvatskog življa u mađarskoj Baranji“, *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva,* 21/14 (1991.), 17-50.; Ladić, Zoran: „Prilog proučavanju hodočašćenja iz Zadra u drugoj polovici 14. stoljeća“, *Croatica christiana periodica,* 17/32 (prosinac 1993.), str. 17-31. te „Odjek pada tvrđave Accon 1291. g. u Hrvatskoj (O križarskoj vojni kao vidu hodočašća)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 16, (1999.), str. 43-56.; Aucourt, Eterović et al.: *Il Pellegrinaggio,* Rivista Internazionale di Teologia e cultura. Communio, n. 153, Jaca Book, Milano 1997.; Krasić, Stjepan: „Opis hrvatske jadranske obale u putopisima švicarskoga dominikanca Feliksa Fabrija (Schmida) iz 1480. i 1483./84. godine”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku,* No. 39, lipanj 2001., str. 133-216.; Bertoša, Slaven: „Prilog poznavanju crkvene povijesti grada Pule od XVII. do XIX. stoljeća”, *Croatica christiana periodica,* 25/47, 2001., str. 103-148.; Dogan, Nikola: *U potrazi za Bogom,* 2003.; Ladić, Zoran: „Ponukani pobožnošću i znatiželjom. O kasnosrednjovjekovnim rapskim hodočasnicima“ u *Matica hrvatska - Kolo* br. 4, 2006., str. 262-271.; Azinović, Bebek Ana: „Hodočasnici iz Čazme u 17. i 18. stoljeću“, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu,* 40/1, (2007.), str. 391-404.; Pavić, Milorad: „Prilog proučavanju hodočasničkih putovanja od Venecije do Svete zemlje u XVI. stoljeću“, *Croatica christiana periodica,* 31/59 (2007.), str. 33-47.; Vučković, Ante: „Hodočašće i riječ“ u *Crkva u svijetu,* 44/2, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2009., str. 123-126.; Čoralić, Lovorka: „Na putu u Svetu zemlju – hodočašća u Jeruzalem (tragom nekoliko oporuka hrvatskih iseljenika u Mlecima, XV.-XVI. st.), *Croatica christiana periodica,* 33/64 (2009.), str. 1-7. te „Odredište Asiz: hodočašća u oporukama hrvatskih iseljenika u Mlecima“, *Historijski zbornik,* 62/1 (2009.), str. 71-90.; Čoralić, Lovorka: „Ad viaggium pro anima mea - hodočašća u Santiago de Compostelu u oporučnim spisima hrvatskih iseljenika u Mlecima (XV. - XVI. stoljeće)“, *Povijesni prilozi,* 38/2010, str. 31-42. Tu je i jedan vrlo interesantan članak na koji se želim posebno osvrnuti jer se u njemu iznose istraživačke impostacije upravo suprotne onima koje su izabrane u ovome radu - Marijana Belaj et al.: „Antropolog na hodočašću. O problemu razumijevanja i tumačenja iskustava“, *Etnološka tribina,* 40/33 (2010.), str. 7-44.; Miličić, Irena: „Teoretičari, hodočasnici, činovnici: tri vrste renesansnih putopisnih tekstova“, *Povijesni prilozi,* 38/2010, str. 43-69.; Kužić, Krešimir: „Vjersko stanje na hrvatskoj obali prema putopisima njemačkih hodočasnika (14.-17. stoljeće)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 28 (2010), str. 49-66.; Čoralić,

Lovorka: „Hodočasnička putovanja i oporučna darivanja: hrvatski iseljenici u Mlecima i loretsko svetište (15.-16. stoljeće)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30/2012, str. 155-172. Potom imamo još jedan opsežniji rad o antropologiji i hodočašću, koji također kreće određivanjem istraživačkog alata koji je stran samoj vjeri te držeći se sa strane u svome promatranju, prema mojoj prosudbi ne ulazi u srž hodočašća, apstrahirajući potpuno velike istraživače religije kao što su Eliade ili Ries - Belaj, Marijana: *Milijuni na putu: Antropologija hodočašća i sveto tlo Međugorja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2012. Postoji, dakako, vrlo vrijedna monografija na engleskom koja se u svojoj analizi bavi i hodočašćima - Ladić, Zoran: *Last will: passport to heaven. Urban last wills from late medieval Dalmatia with special attention to the legacies pro remedio animae and ad pias causas*, Srednja Europa, Zagreb 2012.; Čoralić, Lovorka: „Želja za pokorom u vječnom gradu: hodočašća u Rim u oporukama hrvatskih useljenika u Mlecima (XV.-XVIII. stoljeće)“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 55/2013., str. 41-58.; Azinović Bebek**,** Ana: „O hodočasničkim privjescima s područja Hrvatske“, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 30/1 (2013.), str. 107-119.; Čoralić, Lovorka/Katušić, Maja: „Marijansko svetište Monteortone u oporukama hrvatskih useljenika u Mlecima (sredina 15. stoljeća – početak 16. stoljeća)“, *Croatica christiana periodica*, 38/74 (2014.), str. 41-49.; Huzjan, Vladimir: „O hodočašćima i čudesnim ozdravljenjima u 17. i 18. stoljeću na temelju analize zapisa iz najstarije matične knjige krštenih župe sv. Vida u Brdovcu“, *Historijski zbornik*, 65/1 (2014.), str. 65-93.; Matić, Tomislav: „Hodočasnički oprosti i izgradnja crkava u zagrebačkoj biskupiji u 15. stoljeću“, *Croatica christiana periodica*, 38/73 (2014.), str. 13-33.; Andrić, Tonija: „Dopuna saznanja o pobožnosti splitskih obrtnika u 15. stoljeću“, *Croatica christiana periodica*, 38/74 (2014.), str. 1-21.; Belyakova**,** Taisiya: „Uloga i slika Svete zemlje u srednjovjekovnim tekstovima o ženskim hodočašćima“, *Croatica christiana periodica*, 39/75 (2015.), str. 1-15.; Kužić, Krešimir: „Nordijski hodočasnici u hrvatskim primorskim krajevima (14. – 17. stoljeće)“, *Povijesni prilozi*, 49/2015, str. 127-159.; Ladić, Zoran: „Hodočašća kao izraz pobožnosti stanovnika kasnosrednjovjekovne porečke komune“, *Histria: godišnjak Istarskog povijesnog društva*, 5/5, (2015.), str. 15-41.; Podhraški Čizmek, Zrinka: „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”, *Zbornik: Mediteranski korijeni filozofije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu i Hrvatsko filozofsko društvo, Split 2016., str. 165-201.; Podhraški Čizmek, Zrinka „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”, in *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 8/16 (2017.), Alma Mater Studiorum, Università di Bologna, str. 139-166.; Lonza, Nella: „Ego fui per omnia loca sancta: Hodočašće Dubrovkinje

Maruše u Svetu Zemlju 1394.“, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za društvene znanosti*, 52/2017, str. 95-122. Posebno bih izdvojila VII. Istarski povijesni biennale iz 2015. i radove koje su ondje uredile Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić-Vekić: *Religio, fides, superstitiones...: o vjerovanjima i pobožnosti na jadranskom prostoru, Istarski povijesni biennale – zbornici radova,* Zavičajni muzej Poreštine - Museo del territorio parentino, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli - Filozofski fakultet, Državni arhiv u Pazinu 2017. Ovime svakako nije iscrpljena cjelokupna tematika u hrvatskoj historiografiji, no nemoguće je (i nepotrebno) na ovome mjestu davati daljnje upute o hodočašćima iz povijesne, vjerske i dakako antropološke perspektive.

1.5.2. Hrvati i pobožnost Majci Božjoj: literatura

Pogled iz drugog kuta, koji ima veze s hodočašćima, ali ide i dalje i šire od te tematike, prisutnost je lika Majke Božje u hrvatskoj historiografiji. Interesantni su nam u ovom pregledu i radovi vezani uz vjerski i pobožni moment, tako da će i oni biti uvršteni u ovaj kronološki niz. Milovan, Vjekoslav: „Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca“, *Bogoslovska smotra*, 44/1 (1974.), str. 105-118; Zelić-Bučan, Benedikta: „Najstarije Gospine crkve u Hrvata“, *Crkva u svijetu*, 11/3 (1976.), str. 247-256.; Bezić, Srećko: „Katalogizacija i kategorizacija hrvatskih Marijinih svetišta“, *Crkva u svijetu*, 11/4 (1976.), str. 351-362.; Katalinić, Ante: „Dinamičko-ritmički uspon hrvatskoga marijanskog kulta*“, Crkva u svijetu*, 11/3 (1976.), str. 270-279.; Belić, Predrag: „Neki manje poznati podaci o prvim decenijima zavjetnoga hodočašća grada Zagreba u Mariju Bistricu (1723-1773)“, *Bogoslovska smotra,* 54/4 (1985.), str. 636-643.; Benvin, Anton: „Hodočašćenje u Marijina svetišta kao vid pomirenja s Bogom“, *Bogoslovska smotra*, 58/1, (1988.), str. 125-134.; Peričić, Eduard: „Bogorodica u hrvatskim svetištima i diplomatičkim spomenicima (XII.-XVI. st.)“, *Bogoslovska smotra*, 58/1 (1988.), str. 1-28.; Prijatelj-Pavičić, Ivana: *Kroz Marijin ružičnjak. Zapadna marijanska ikonografija u dalmatinskome slikarstvu od 14. do 18. stoljeća,* Književni krug Split 1998.; Mandac, Marijan; „Naziv Bogorodica za Djevicu Mariju u otačko doba“, *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 48/4 (2008.), str. 347-379.; Kužić, Krešimir: „Vjersko stanje na hrvatskoj obali prema putopisima njemačkih hodočasnika (14.-17. stoljeće)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 28, 2010., str. 49-66.; Vuković, Marinko: „Pučka pobožnost u svetištu Blažene Djevice Marije u nebo uznesene, u Kloštru kod Kobaša“,

Etnološka istraživanja, 5/2010, str. 285-298.; Novak, Zrinka: „Utjecaj kulta Blažene Djevice Marije na neke aspekte pobožnosti na istočnoj jadranskoj obali u razvijenome i kasnome srednjem vijeku“, *Croatica christiana periodica*, 35/67 (2011.), str. 1-28.; Aračić, Dinko: „Knjige o Gospi uz 50. obljetnicu lista *Marija, Crkva u svijetu*, 48/3 (2013.), str. 420-423.; Andrić, Tonija: „Dopuna saznanja o pobožnosti splitskih obrtnika u 15. stoljeću“, *Croatica christiana periodica*, 38/74 (2014.), str. 1-21.; Podhraški Čizmek, Zrinka: „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”, in *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 8/16 (2017.), Alma Mater Studiorum, Università di Bologna, str. 139-166.

1.5.3. Pregled historiografije i radova o Loretu

Kako je pregled ove vrlo interesantne problematike gotovo nepregledan, a ne možemo se zaustaviti samo na hrvatskoj historiografiji, u korist ispravnijega znanstvenog aparata donosim pregled onoga što smatram nezaobilaznim i čime sam se ja poslužila u ovome radu.

Glavinić, Franjo: *Historia Tersattana: raccolta dalle antiche, e moderne historie, annali, e traditioni*, reprint iz 1648, F. Butorac (ur.), D. Klen (prev.), Sveučilište Vladimir Bakarić, Rijeka 1989.; Dujmušić, Dragan: *Kritična povijest Svete Kuće Marijine u Loretu i njezini prenosi*, Rijeka 1912.; Jemeršić, Ivan Nepomuk: *Hrvati u Rimu*, Virovitica 1914., str. 429-488.; Gestrin, Ferdo: „Prispevek k kulturnemu življenju Slovanov v Markah v Italiji (XIV-XVII stoletje)“ u *Spomenica Josipa Matasovića (1892-1962)*, ur. Igor Karaman, Zagreb, 1962., str. 89-96.; Grimaldi, Floriano: *La tradizione lauretana*, Loreto 1977.; Da Monterado, Luca, *Storia del culto e del pelleggrinaggio a Loreto,* Ancona 1979.; Jurić, Josip: „Ilirski kolegij u Loretu/Il collegio illirico di Loreto“, *Vrela i prinosi – Fontes et studia historiae Societate Iesu in finibus Croatorum*, 13, 1982., str. 23-60.; Kolanović, Josip: „Prilog povijesti šibenskih hodočašća u kasnom srednjem vijeku“, *Croatica christiana periodica*, 6/9 (1982.), str. 13-36.; Roščić, Nikola Mate: „Hrvatska hodočašćenja u Loreto“, *Croatica christiana periodica*, 7/11 (1983.), str. 88-96.; Grah, Ivan: „XV. sastanak crkvenih arhivista – Loreto, 16-19/10 (1984.)“, *Croatica christiana periodica*, 9/15 (1985.), str. 248-249.; Santarelli, Giuseppe: „Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu“, Prošlost i sadašnjost trsatskog svetišta, *Dometi*, god. 24, br 1-3, Rijeka 1991., str. 59-75; Grimaldi, Floriano: „Slaveni u mjestu Sveta Marija Loretska“, Prošlost i sadašnjost trsatskog svetišta, *Dometi*, god. 24, br 1-3, Rijeka 1991., str. 21–50.; Graciotti, Sante i Sgambati, Emanuela. „Sulla fonte italiana del raguseo *Izgovorenie*

od carkve od Svete Marie de-Lorite“, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 32/1 (1992), str. 579-589.; Prijatelj Pavičić, Ivana: *Loretske teme. Novi podaci o štovanju loretske Bogorodice u likovnim umjetnostima na području „Ilirika“*, Rijeka 1994.; Grimaldi, Floriano: *Il libro lauretano (Secoli XV-XVIII).* Loreto, Diocesi di Macerata, Tolentino, Recanati, Cingoli, Treia, 1994.; Tomasović, Mirko: „Montaigne o hrvatskim hodočasnicima u Loretu i trgovcima u Anconi“, *Mogućnosti*, god. 41, br 4-6, Split 1994., str. 119-122.; Regni, Pietro Vittorino: *Loreto e i cappuccini: storia, devozione e servizio della Santa Casa*, Loreto, 1995.; Čoralić, Lovorka: „Hrvati i Loreto“, *Matica. Časopis Hrvatske matice iseljenika*, god. 47, br. 7-8, Zagreb, 1996., str. 36-37.; Čoralić, Lovorka: „Povijest“, *Hrvatska/Italija. Stoljetne veze: povijest, književnost i likovne umjetnosti*, ur. Natka Badurina, Zagreb, 1997.; Ladić, Zoran: „Some remarks on Medieval Croatian Pilgrimages“, *Croatica christiana periodica*, 21/39, Zagreb, (1997.), str. 19-24.; Kolanović, Josip: „Le relazioni tra le due sponde dell’Adriatico e il culto lauretano in Croazia“, u *Loreto. Crocevia religioso tra Italia, Europa e Oriente*, uredili Ferdinando Citterio, Luciano Vaccaro, Fondazione Ambrosiana Paolo VI, ed. Morcelliana, Brescia, 1997., str. 165-190.; Barbarić, Josip: „Loreto - vjersko raskrižje između Italije, Europe i Istoka (LORETO - crocevia religioso tra Italia, Europa ed Oriente), izd. Morcelliana, 1997., I-XXXII + 1-596“, *Arhivski vjesnik*, 40/1997, str. 275-277.; Čoralić, Lovorka: „Loreto – crocevia religioso tra Italia, Europa ed Oriente (a cura di Ferdinando Citterio e Luciano Vaccaro), Fondazione Ambrosiana Paolo VI, Quaderni della »Gazzada«, Editrice Morcelliana, Brescia, 1997., 598 str., *Croatica christiana periodica*, 22/42, (1998.), str. 147-151.; Punzi, Vito: „Lorenzo Lotto e la Dalmazia“ u Bonita Cleri (ur.), *Adriatico. Un mare di storia, arte, cultura. Atti del Convegno – 20-22 maggio 1999 Ancona*, ed. Maroni, Ancona 2000., str. 149-163.; Grimaldi, Floriano: *Pellegrini e pellegrinaggi a Loreto nei secoli XIV-XVIII, Supplemento n. 2 al “Bollettino Storico della Città di Foligno”*, Accademia Fulginia di Lettere Scienze e Arti, Foligno 2001.; Santarelli, Giuseppe: *L'arte a Loreto*, Ancona 2001.; Margetić, Lujo: „Loreto i Trsat“, *Croatica christiana periodica*, 26/49, (2002.), str. 77-125.; Grimaldi, Floriano i Katy Sordy (uredili): *Pellegrini verso Loreto, Atti del Convegno Pellegrini e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII*, Deputazione di Storia Patria per le Marche, Ancona 2003.; Dević, Antun: „Naši pitomci u Loretu“, *Diacovensia: teološki prilozi,* 14/2, (2006.), str. 441-471.; Ladić, Zoran: „Neki aspekti kasnosrednjovjekovne društvene i religiozne povijesti Poreča u zrcalu oporuka i kodicila“, *Humanitas et litterae. Zbornik u časti Franje Šanjeka*, ur. Lovorka Čoralić, Slavko Slišković, Zagreb, 2009., str. 369-370.; Čoralić, Lovorka: „Odredište Asiz: hodočašća u oporukama hrvatskih iseljenika u Mlecima“, *Historijski zbornik*, 62/1. (2009.), str. 71-90.; Čoralić, Lovorka: „Na putu u Svetu zemlju – hodočašća u Jeruzalem (tragom nekoliko oporuka

hrvatskih iseljenika u Mlecima, XV.-XVI. st.), *Croatica christiana periodica,* 33/64, (2009.), str.1-7.; Čoralić, Lovorka: „Ad viaggium pro anima mea - hodočašća u Santiago de Compostelu u oporučnim spisima hrvatskih iseljenika u Mlecima (XV.-XVI. stoljeće)“, *Povijesni prilozi,* 38/2010, str. 31-42.; Šipić, Igor/Faričić, Josip: „Loretski kartografski prikaz prijenosa Svete kuće iz Nazareta“, *Kartografija i geoinformacije,* 10/15, (2011.), str. 129-151.; Čoralić, Lovorka: „Hodočasnička putovanja i oporučna darivanja: hrvatski iseljenici u Mlecima i loretsko svetište (15.-16. stoljeće)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30/2012, str. 155-172., Čoralić, Lovorka: „Želja za pokorom u vječnom gradu: hodočašća u Rim u oporukama hrvatskih useljenika u Mlecima (XV.-XVIII. stoljeće)“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru,* 55/2013., str. 41-58.; Podhraški Čizmek, Zrinka: „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I” in *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 8/16 (2017.), Alma Mater Studiorum, Università di Bologna, str. 139-166.

2. HODOČAŠĆE: LJUDSKA KONSTANTA KROZ TISUĆLJEĆA

Otkad postoji, čovjek se kreće: hodočašća, ljudska kretanja, seobe, migracije, sve su to manifestacije raznih ljudskih potreba koje je nemoguće svesti na najmanji zajednički nazivnik. Ljudi su tijekom povijesti putovali radi trgovine, razmjene dobara i ideja, no mobilnost je oduvijek bila izraz unutarnje potrebe, nemira, strasti - „de l'agitation des idées".[20]

Ovaj je rad usmjeren na analizu kretanja i putovanja iz vjerskih razloga, na hodočašća. No nemoguće je govoriti o hodočašću i hodočašćenju promatrajući samo fenomenološki aspekt te pojave. Kako je riječ o kretanjima „dugog trajanja" koja premošćuju tisućljeća pokazujući nevjerojatnu postojanost, potrebno je dublje zagrabiti u „noć vremena" kako bismo shvatili izvorišta takva upornog kontinuiteta.

S obzirom na to da u hrvatskoj historiografiji gotovo da i nije obrađena tema hodočašća iz perspektive antropologije *svetog* i referentne hermeneutike, ova će analiza dati jedan vrlo širok i dugačak uvod u cijelu problematiku kako bi se uopće postavili temelji znanstvenog proučavanja čovjeka i njegove potrage za *svetim*. Jer nam čovjek, hodočasnik i tragalac za vjerskim, božanstvenim i *svetim* nameće nezaobilazno istraživačko pitanje: što je to *sveto*?

2.1. Pojam *svetoga*: novi pristup proučavanju vjerskih fenomena

Potraga za identifikacijom pojma *svetoga* vodi nas do mnogostrukih pokušaja proučavanja vjere komparativnim pristupom.[21] Među najstarijima možemo prepoznati grčko tumačenje istočnih vjera u razdoblju nakon osvajanja Aleksandra Velikog (IV. st. pr. Kr.), kad

[20] Daniel ROCHE, *Humeurs vagabondes. De la circulation des hommes et de l'utilité des voyages*, Fayard, Paris 2003, str. 11.

[21] U ovom se radu neću osvrtati na sve škole i struje proučavanja religija. Dobar se pregled može naći u Aldo Natale TERRIN, *Uvod u komparativni studij religija,* Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2006. Postoji također i članak Zrinke Blažević „Suvremena religijska historija: teorijska polazišta, metodološke smjernice i istraživačke perspektive", *Croatica christiana periodica*, 34/66 (2010.), str. 139-152., makar ne dijelim njena stajališta vezano za religiju/religije kao objektom proučavanja. Odlučila sam se na osoban izbor onoga što, po mojoj prosudbi, predstavlja iskreno traganje i pronalazak dubljeg smisla u čovjekovoj potrazi za *svetim* i konzekventnom odnosu prema vjeri te povukla dosljednu nit do današnjih suvremenih istraživanja – ne oduzimajući pri tome ništa znanstvenom i kritičkom aparatu.

se Mediteran počeo približavati kulturnoj *koinè*,[22] kao i rimsko tumačenje grčkih, keltskih i germanskih božanstava. Već na samim počecima kršćanstva, kod velikih crkvenih otaca u II. stoljeću, uočavamo usporedbu vlastite vjere s poganstvom i židovstvom.[23]

Trebat će ipak pričekati XVII. i XVIII. stoljeće kako bi se počelo s komparativnim istraživanjem vjera u okviru tek rađajuće religijske etnologije i komparativne etnografije. To je doba Giana Battiste Vica, njegove „Scienze nuove“ (1725.) i čovjekove *veritas aeterna,*[24] zatim Jeana Jacquesa Rousseaua s primatom srca i imperativima savjesti, kao i doba Johanna Gottfrieda Herdera i *Sturm und Drang* koncepta[25], traži se pomirenje razuma i osjećaja, racionalnosti i prirode. To je stoljeće koje će definitivno dati prostora čovjekovim posebnostima, njegovu jeziku, institucijama i društvima.[26]

Karakteristika XIX. stoljeća zamah je novih znanosti vezanih uz proučavanje jezika: filologije, egiptologije, asirologije, indijanizma, zatim arheologije, orijentalizma, etnografije i drugih. Pronalazak indoeuropskih jezika i bogatih vjerskih baština omogućit će velikom utemeljitelju komparativne gramatike Maxu Mülleru da na lingvističkoj teoriji osnuje svoju komparativnu mitografiju: *nomina sunt numina*.[27] U borbi između evolucionističkog pristupa povijesti religija, u kojemu se Darwinove teorije zajedno s pozitivističkim poimanjima Augusta Comtea stapaju u vjerovanje o progresiji svih ljudskih društava, te povijesno-kulturne metode „bečke škole“ Wilhelma Schmidta, koja uvodi povijesni pristup etnologiji, znanstvena će javnost naći mirnije tonove koji će doći do izražaja 1900. godine u Parizu na Kongresu povijesti religija:[28] čovjek i njegovo duhovno iskustvo postaju središtem istraživanja, a vjerski fenomen dobiva univerzalnu dopusnicu.

2.1.1. Rudolf Otto: numinozno i pronalazak *svetoga*

Veliki njemački teolog, povjesničar religija i indijanist Rudolf Otto (1869-1937)[29] prvi je koji pokušava prodrijeti i razumjeti čovjeka u njegovu duhovnom iskustvu. Godine 1917.

---

[22] „Uniformiranost, jedinstvo“, vidi Julien RIES, *L'uomo religioso,* 2007., str. 465-481.

[23] Pier Franco BEATRICE, *Introduzione a I Padri della Chiesa,* Istituto San Gaetano, Vicenza 1983.

[24] „Vječne, trajne istine“.

[25] „Oluja i nagon“.

[26] Julien RIES, *La storia comparata delle religioni e l'ermeneutica,* Opera omnia vol. VI, Jaca Book, Milano 2009., str. 3.

[27] Dakle „imena su božanstva“. Isto, str. 12-13.

[28] Isto, str. 9-16.

[29] O njemačkom teologu i povjesničaru religija Rudolfu Ottu, začetniku fenomenologije *svetog* vidi: RIES, *Alla ricerca di Dio,* 2009, str. 18-26. Njegov rad *Sveto* preveden je na hrvatski jezik 2006. u nakladi Scarabeus. O njemu vidi također: TERRIN, *Uvod u komparativni studij religija,* str. 32-33, 68-70.

objavljuje svoj rad *Sveto*, u kojem pokušava objasniti specifičnosti pojma *svetog*, kao vjerskog fenomena interpretacijske kategorije koji postoji isključivo u vjerskoj domeni. U tom smislu uvodi pojam *das Numinöse*[30], tj. *numinozno*, a podrazumijeva najintimniji, najskrovitiji i božanstveni dio svih religija. Izvorno ima različita imena: *qadoš*, *hagios*, *sanctus*, *sacer*, semitskih i indoeuropskih jezika.[31] U toj eksplikaciji čovjekova iskustva sa *svetim*, Otto definira četiri psihološka momenta.

Slika 2. Rudolf Otto: Das Heilige, Stuttgart 1924.[32]

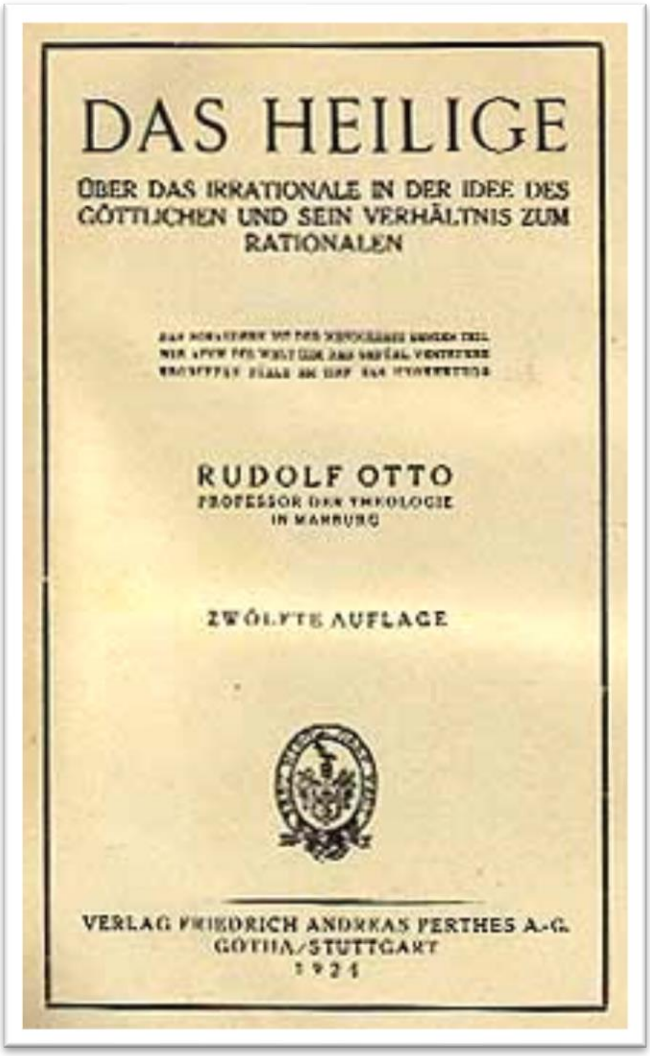
DAS HEILIGE

ÜBER DAS IRRATIONALE IN DER IDEE DES GÖTTLICHEN UND SEIN VERHÄLTNIS ZUM RATIONALEN

RUDOLF OTTO

PROFESSOR DER THEOLOGIE IN MARBURG

ZWÖLFTE AUFLAGE

VERLAG FRIEDRICH ANDREAS PERTHES A.-G.
GOTHA/STUTTGART
1924

U prvoj etapi nalazimo čovjeka u trenutku kada postaje svjestan svojeg statusa stvorenoga (da je stvoren) *das Kreaturgefühl*, što u njemu rađa osjećaj ovisnosti.[33] U drugoj

[30] Od *numen, –mĭnis*, „božanstvo, sveto; božanstveno“.
[31] RIES, *Alla ricerca di Dio.* 2009, str. 21.
[32] http://www.home.zonnet.nl/rudolfotto/Rudolf%20Otto%20Inri/Boekomslagen.html – pristup: 23.10.2015.
[33] Usporedi TERRIN, *Uvod*, 2006, str. 69: u tom prijevodu stoji izraz „doživljaj stvorenosti“.

etapi javlja se *tremendum*[34] (grčki σεβαστός), dakle mistični teror, vjerska emocija bazirana na askezi, koja se manifestira u čovjeku upravo kao strahopoštovanje (εὐσέβεια).[35] U trećoj etapi čovjek shvaća da se nalazi pred *mysteriumom,*[36] da je numinozno „potpuno Drugo“ od njega. Četvrta je etapa *fascinansa*[37] koja odražava iskustvo osobnog vjerskog i mističnog blaženstva. Zahvaljujući toj progresiji, tomu hodu, čovjek vjere (*Homo religiosus*) može razlikovati ono što ima/nema vrijednost, dok čovjek u svom prirodnom stanju (*Homo naturalis*) to ne razlikuje.

Čovjek je pronašao *sveto*! To je čovjek koji u vlastitoj dubini prepoznaje, čistim umom (Kantovskog izvorišta), unutarnju objavu: *testimonium spiritus sancti internum*.[38]

2.1.2. Mircea Eliade i hermeneutika hijerofanija[39]

Zahvaljujući novim perspektivama koje su mu omogućili ne samo Rudolf Otto, nego i Georges Dumézil (1898.-1986.)[40] te Raffaele Pettazzoni (1883.-1959.),[41] veliki je rumunjski akademik, povjesničar religija, antropolog, filozof, orijentalist, mitograf i pisac Mircea Eliade (1907.-1986.)[42] otvorio novu stranicu u pristupu proučavanja vjera i njihove povijesti.

Eliade u svojem širem pristupu pokušava, osim strukture, shvatiti i samu *bit* vjerskih fenomena, u njihovim povijesnim koordinatama, iz perspektive samog *Homo religiosusa*. Posvetivši najveći dio svog opusa opisu *Homo religiosusa*, nesporno ga smješta u povijest: čovjek je ostavio tragove o svojim višestrukim iskustvima još od paleolitika, u svjetskim religijama sve do tri velika monoteizma. No Eliade osim znanstvene rekonstrukcije povijesti vjerskih oblika, dakle povijesnog pristupa, nameće i fenomenološki. Jer ako je svaki vjerski

---

[34] „Strašno.“

[35] Vidi također na hebrejskom „jirat šamajin“ ili „jirat hašem“ što dolazi od „jira“ (strah) – zahvaljujem se Naidi Michal Brandl s Katedre za Judaistiku u Zagrebu koja mi je ukazala i na tu podudarnost.

[36] „Tajno, otajstveno“.

[37] „Očaranost, omamljenost“.

[38] „Unutrašnje svjedočanstvo duha“; izvorno je to Calvinova rečenica, no u ovom se kontekstu odnosi isključivo na sposobnost *divinationis*, dakle spoznaje i prepoznavanja svetog: Duh je taj koji „piše“ kroz stoljeća u ljudima i ostavlja trag svojeg pisma. Stefano BANCALARI, (uredio), *Opere – Rudolf Otto*, Archivio di Filosofia, Fabrizio Serra editore, Pisa-Roma 2010, str. 22, 286-287, 305-306; vidi također: Julien RIES, *La storia comparata*, 2009 str. 40.

[39] Ovdje je namjerno upotrjebljen plural: jer su hierofanije bezbrojne u prostoru i u vremenu.

[40] Usporedi i Georges DUMÉZIL, „Prefazione“ u Eliade, Mircea, *Traité d'histoire des religions*, Paris 1949., prijevod Riccardo, Gaetano, str. 5-10

[41] O velikom talijanskom povjesničaru religija vidi biografiju i dakako bibliografiju na službenim stranicama: http://www.raffaelepettazzoni.it/BIOGRAFIA.htm – pristup 23.04.2015.

[42] Eliade je objavio svoj životopis *Fragments d'un journal* prev. s rumunjskog u izdanju Gallimard, Paris 1973.; vidi također RIES, *Alla ricerca di Dio*, 2009., str. 30-49; TERRIN, *Uvod*, 2006, str. 34-35. Eliade je za razliku od ostalih povjesničara religija koji se spominju u ovom radu zastupljen na hrvatskom jeziku, makar nije prevedeno njegovo kapitalno djelo *Traité d'histoire des religions* (1949.).

događaj jedno iskustvo *sui generis*, izazvan od iskustva *svetog*, potrebno je osvijetliti „simboličku i duhovnu stranu vjerskih fenomena, njihovu intrinzičnu dosljednost“.[43] Fenomenološki će pristup pokušati dešifrirati vjerske činjenice i ponašanja *Homo religiosusa.*[44]

On smatra, dakle, da je prvi korak religijske znanosti historiografski postupak, jer ne može postojati vjerski fenomen izvan povijesnoga konteksta. Drugi korak mora biti fenomenološki: proučavanje *svetog* koje se dogodilo i koje možemo čitati kao dokument upravo zbog svjedočenja *Homo religiosusa.* Nakon povijesne i fenomenološke analize, komparativno istraživanje omogućuje nam treći korak, hermeneutiku, koja se sastoji od shvaćanja poruke kako je poima *Homo religiosus*. „Krajnji je cilj povjesničara religija shvatiti i objasniti drugima ponašanje *Homo religiosusa* i njegov mentalni svemir“.[45] Smatram da je upravo ova afirmacija ključna u kontekstu ovog rada i mog osobnoga gledišta iz kojeg ću proučavati hodočašća. Dakle, u tom kontekstu, upravo su simbol i mit objavitelji poruke.

Slika 3. Izdanje *The Encyclopedia of Religion*, koju je Mircea Eliade uredio u izdanju Macmillana[46]

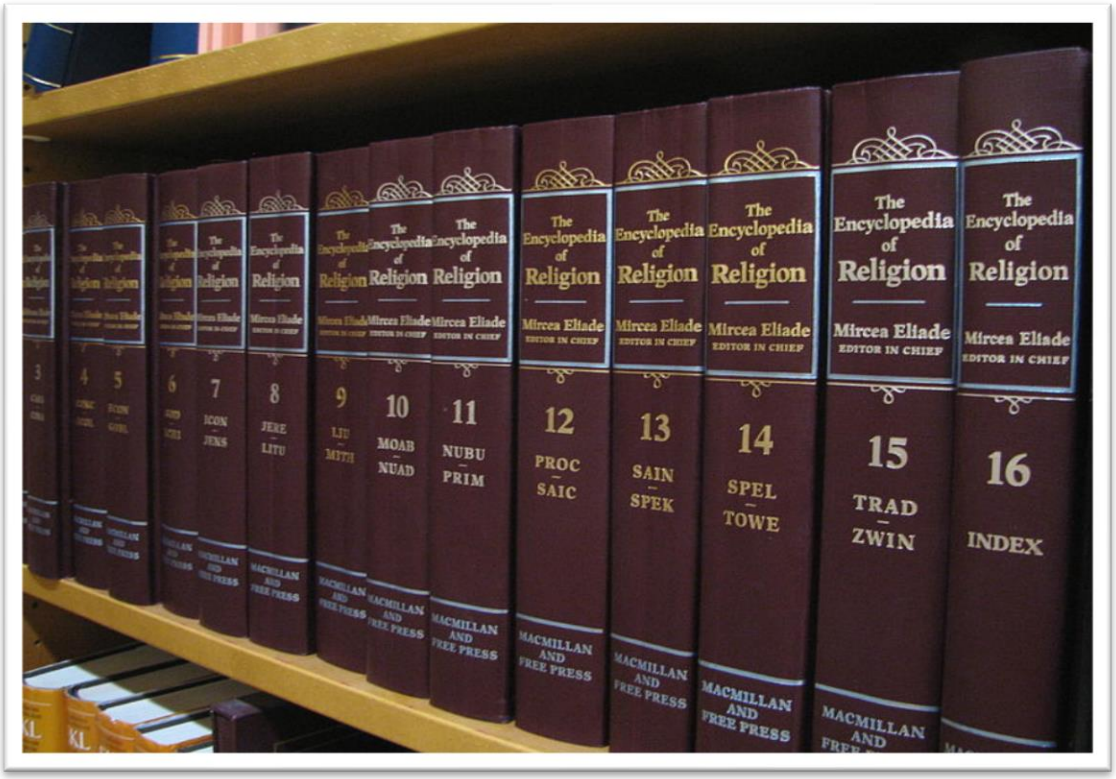

[43] RIES, *L'uomo religioso*, 2007., str. 8;

[44] RIES, *L'uomo e il sacro*, 2007., str. 295-319, 321-325.

[45] Mircea ELIADE, *Le sacré et le profane*, Gallimard, Paris 1965., str. 138. U originalu: „Le but de l'historien des religions est de comprendre, et d'éclairer pour les autres, le comportement de l'*homo religiosus* et son univers mental“.

[46] http://tinyurl.com/qcwmydf – pristup 23.04.2015.

Rumunjski znanstvenik Eliade ide i korak dalje od svojih prethodnika i suvremenika smatrajući da proučavanje religija zahtijeva vlastitu hermeneutiku s vlastitim istraživačkim alatima.

Budući da se *sveto* manifestira kao moć, i to moć koja je potpuno druga i drukčija od prirodnog reda, Eliade za tu manifestaciju uvodi nov termin: *hijerofanija*.[47] Svaka je hijerofanija za Eliadea drukčija i ujedno tajnovita u svojoj strukturi, jer se radi o stvarnosti koja ne pripada ovomu svijetu. Zbog toga je riječ o hijerofanijama, u množini. A zadatak je hermeneutike vjersko shvaćanje povijesti u kojoj se hijerofanije manifestiraju.

Na vrhu svake hijerofanije nalazi se nevidljiva stvarnost, moćan i tajnovit element koji se doživljava kao „potpuno Drugo". Na bazi hijerofanije nalazimo prirodan objekt (kamen, stablo) ili čovjeka (svećenika), koji unatoč kontaktu s nadnaravnim ostaju dio prirodnog svijeta. U tom se binomu javlja treći element koji služi kao medij: to je „sakralna dimenzija koja proizlazi iz činjenice da je transcendentalno postalo imanentno".[48] To doslovce „provaljivanje" *svetog* u naravni svijet postaje elementom posredovanja. Hijerofanija je u tom smislu manifestacija *svetog* koja ukazuje na sva tri elementa: božanstveni, profani i medijatorski. *Homo religiosus* živi i doživljava *sveto* upravo zahvaljujući hijerofanijama.

Eliade će napisati: „*Homo religiosus* uvijek vjeruje da postoji jedna apsolutna stvarnost, *sveto*, koje transcendira ovaj svijet, ali u kojem se manifestira i na taj ga način posvećuje i čini stvarnim".[49] Važno je zaustaviti se načas na tom otkriću: da apsolutna stvarnost, koja transcendira ovaj svijet, postoji te ga svojom manifestacijom čini stvarnim.

Novost koju nam, dakle, donosi Mircea Eliade sastoji se u prepoznavanju *svetoga* ne u ulozi određene faze ili momenta u povijesti spoznaje, nego upravo *svetoga* kao strukturalnog elementa same svijesti.

---

[47] Doslovce „manifestacija svetog" od grčkog **ἱερὸς**: sveto i **φαίνομαι**: pojaviti, manifestirati.

[48] RIES, *La storia comparata*, 2009., str. 24.

[49] ELIADE, *Le sacré*, 1965., str. 171. U originalu: „…l'*homo religiosus* croit toujours qu'il existe une réalité absolue, le *sacré*, qui transcende ce monde-ci, mais qui s'y manifeste et, de ce fait, le sanctifie et le rend réel".

2.1.3. Julien Ries i antropologija *svetoga*

Julien Ries (1920.-2013.),[50] belgijski svećenik, teolog, filolog, orijentalist, povjesničar religija, koji je potkraj života bio uzdignut na kardinalsku čast, jedan je od najvećih znanstvenika koji su se bavili čovjekom i njegovom vjerom.

Jedna od njegovih najvećih zasluga bila je neumorno okupljanje, tijekom cijelog radnog vijeka, znanstvenika različitih specijalnosti, njih više od pedesetero, ne samo da bi se obogatila povijest religija njihovim iskustvima, nego da bi u interdisciplinarnom duhu pristupili najvažnijem pitanju svih vremena: odnosu čovjek-*sveto* i čovjek-beskraj. U tom je smislu okupljao povjesničare i povjesničare religija, povjesničare kultura i pretpovijesti, arheologe i paleoantropologe, etnologe i sociologe različitih vjera i kultura.

Shvatio je da smo se našli pred novim izazovom vremena: u posljednjih nekoliko desetljeća znanstvena se scena obogatila potpuno novim ili bolje rečeno „obnovljenim" predmetima. Obnovljenima, jer su novi pronalasci ili novo sudjelovanje različitih znanstvenih polja, pridonijeli konstituiranju novog polja rada. Stvorio je tako zajednički znanstveni plato pod nazivom *Trattato di antropologia del sacro* (Jaca Book, Milano, 1989.-2009.), koji je rezultirao s više od deset istoimenih izdanja.[51]

Proveo je dobar dio života radeći na Sveučilištu u Louvainu, na Katedri za Povijest religija, gdje je osnovao *Centre d'Histoire des Religions*. U svom je poslu prikupio golemu biblioteku, s više od 1.600.000 naslova, koju je potkraj života darovao Katoličkom sveučilištu Svetog Srca u Milanu, na kojem je 2010. osnovan i Arhiv *Juliena Riesa* za simboličku antropologiju.[52]

Njegovo je, dakle, polje interesa vrlo široko, no njegov je uži interes od samih početaka antropologija *svetoga*, u čijem se središtu (kao u doba klasicizma i kasnijeg humanizma) nalazi

---

[50] Riesov se kratki životopis može naći u Natale SPINETO, „Julien Ries e la fondazione di un'antropologia del sacro" u Roberto MUSSAPI i Natale SPINETO, „Editoriale" *Julien Ries,* Rivista Internazionale di Teologia e cultura. Communio, n. 216, Jaca Book, Milano 2008., str. 10; vidi također TERRIN, *Uvod,* 2006, str. 9, u kojemu je tek spomenut, no autor upućuje na njegovu daljnju bibliografiju izdanu na talijanskom od Jaca Booka.

[51] Interesantni su razlozi nakladnika koji se, uza sve otvorene projekte o povijesti religija, ipak odlučuju na ovaj golemi pothvat! Smatraju da nam je potrebna, osim različitih antropologija koje proizlaze iz različitih religija, „nova vjerska antropologija… u čijem se središtu nalazi *homo religiosus* i njegovo ponašanje kroz različita iskustva proživljenog svetog". Vidi Julien RIES (uredio), *Le civiltà del Mediterraneo e il Sacro,* Trattato di Antropologia del Sacro, Vol. 3, Jaca Book-Massimo, Milano 1992., str. 16.

[52] „L'Archivio "Julien Ries" per l'antropologia simbolica".

sam čovjek. No taj čovjek ostaje u različitim vremensko-zemljopisnim koordinatama, baš zato što je proizvođač kulture, jednak u svojim osnovnim fizičkim i psihološkim uvjetima. U toj je perspektivi iskustvo *svetoga*, zato što je povijesno, raznoliko i promjenjivo. Zbog toga i postoji tako velik broj iskustava *svetoga*: dakle, možemo govoriti ne o antropologiji *svetoga*, nego o antropologijama *svetoga*.

Pozivajući se na svoje prethodnike, Otta i Eliadea, Ries pojmu *svetoga* pristupa iz nekoliko perspektiva. Za njega je *sveto* transcendentalna kategorija i nemoguće ga je svesti samo na osjećajno iskustvo ili na intelektualnu spoznaju: ono se uvijek nalazi „s one strane“, ono je „posve Drugo“ (Otto).

Slika 4. Međunarodni simpozij „MYTHOS - Simboli della trasformazione. L'uomo come tensione creatrice“[53]

Nadalje, *sveto* ne pripada redovitim iskustvima, nego podrazumijeva prijelom redovitoga u koje „provaljuje“ jedna druga dimenzija (Eliade). Ovdje možemo spomenuti i

[53] „MYTHOS – Simboli promjene. Čovjek kao stvaralačka težnja“. Palazzo BALDASSINI- ISTITUTO STURZO, 24.4.1993. http://www.atopon.it/wp-content/uploads/2015/06/sturzo_0003.jpg – pristup 23.04.2015., Julien Ries sjedi u sredini.

Riesova suvremenika Uga Bianchija, koji također u svojem istraživanju povijesti religija kao povijesne znanosti upotrebljava izraz „prelamanje nivoa“.[54]

Novost je kod Riesa što on pojam *svetoga* ne povezuje samo uz transcendenciju i misterij: za njega je *sveto* povezano s pojmom *punine*. Ovdje se on služi slikom svjetlosti kako bi označio puninu koja isijava iz *svetoga*. Čovjek, dakle, ima potrebu za puninom, i to puninom smisla: što mu omogućuje da unese red i smisao stvarnosti.

Ovdje smo uistinu došli do objašnjenja ljudske potrebe za *svetim*: jer bez punine smisla koja „isijava“, bez reda (*kozmosa*)[55] – stvarnost postaje kaos u kojem se čovjek gubi.

Homo religiosus je, dakle, čovjek koji živi iskustvo *svetoga*, živi iskustvo stvarnosti koja ga transcendira i koja daje smisao i vrijednost njegovoj egzistenciji. Put kojim je čovjek prošao izgleda ovako: izgubljenost pred neuređenom stvarnošću (χάος), želja za smislom te htijenje da se stvarnosti prida smisao (κόσμος). Ta ponašanja pronalazimo u raznim kulturama i u različitim povijesnim razdobljima, oduvijek su dio čovjeka kojeg nazivamo *Homo religiosus*. Zajednička ponašanja koja su izraz analognih načina življenja vjere upravo su rituali, molitve, hodočašća, mitske priče. *Homo religiosus* je zaista po tome univerzalan čovjek.

U potrazi za izvorima koji bi potvrdili postojanje *Homo religiosusa* Ries ih najprije nalazi u povijesti, a zatim, tragajući dalje, i u pretpovijesti, čak do 2.500.000 godina pr. Kr. U tom smislu povijest religija je traganje za znakovima to jest kulturom *Homo religiosusa*, koji je uvijek isti, a ipak uvijek drukčiji, s obzirom na to da on pred različitim stvarnostima nalazi drukčije modalitete pridavanja smisla stvarnosti.

No nameće se pitanje jesu li spoznaja i povijesni diskurs finalizirani u samoj povijesti? Zašto čovjek proučava povijest? Tu Ries upućuje na vrlo interesantnu dilemu. Kako čovjek zapravo može biti siguran da ono što daje smisao stvarnosti uistinu pripada transcendenciji, a ne horizontalnoj dimenziji?

Riječ je o izboru – kaže Ries. I tu se vraća na Otta i samog Eliadea, koji je u jednom intervjuu rekao: „Ako Bog ne postoji, sve je pepeo.“[56] I, doista, za Riesa alternativa *Homo*

---

[54] Izvorno na talij. „rottura di livello“, vidi Ugo BIANCHI, *Problemi di storia delle religioni*, Studium, Roma 1986, str. 127-140.

[55] **Κόσμος** u antičkom grčkome znači red, suprotno od pojma **χάος** što izvorno u grčkome označava rascjep, ponor, dakle tamu i prazninu.

[56] U originalu: „Si Dieu n’existe, tout est cendre“, *Mircea Eliade et la redécouverte du sacré*, FR3/Cluny Tele-films 1987., u SPINETO, „Julien Ries“, *Julien Ries*, Communio, 2008. str. 16.

religiosusu nije laički, sekularni čovjek, koji se ispunjava u činjenju dobra za bolji svijet, alternativa je ništavilo (χάος), gubitak mogućnosti davanja reda i smisla življenju.

2.1.4. Pojam *svetoga* kroz pretpovijest

Rekli smo, dakle, da je Julien Ries u svojem multidisciplinarnom pristupu, u kojem je okupio znanstvenike različitih istraživačkih znanosti, išao unatrag u povijest i dalje do pretpovijesti, kako bi otkrio kada je čovjek, tijekom svoje duge evolucije, počeo poimati *sveto* i transcendentalno. U tom traganju pomogli su mu kolege arheolozi i paleoantropolozi te mnogi drugi znanstvenici. Neću sada slijediti Riesov put otkrivanja koji je tekao suprotnim povijesnim smjerom, nego ću krenuti direktno od onoga što je na tome putu pronašao.

Ako je kultura ono što je čovjek ostavio iza sebe, moći ćemo isključivo putem tih tragova spoznati kad i kako je čovjek napredovao kroz tisućljeća, prepoznavao i osvješćivao sebe, svijet koji ga okružuje i njemu imanentno *sveto*.

Godine 1959., u Olduvaiju u Tanzaniji, nađeni su ostaci stariji od 2.000.000 godina: prema *kulturi* koju su našli na toj lokaciji, naknadno su njezine stvaratelje nazvali *Homo habilisom*. Riječ je o čovjeku koji se uspravio na vlastite noge, oslobodio ruke i koristio ih za stvaranje alata. To dakako podrazumijeva ideju i projekt, dakle, korištenje inteligencije i mašte: sposobnost spajanja odnosa između raznih operacija rada te implementacije na određenom objektu.

Čovjek Olduvaija, stvaratelj prve kulture, važan je jer je pokazao da je sposoban osmisliti projekt i organizirati rad. Bifacijalna obrada kamena dokazuje nam da je imao simetričku svijest, dok biranje materijala na temelju boja podrazumijeva osjećaj za estetiku. Možemo, dakle, govoriti da od prvog njegova pojavljivanja, unatrag čak 2.500.000 godina pr. Kr., *Homo habilis* pokazuje karakteristike kreativnosti i svjesnosti *Homo symbolicusa*.[57] Za njega je Yves Coppens rekao: „Čovjek, prvi put u povijesti života, proširuje svoj teritorij i svjestan je da zna.“[58]

[57] RIES, *Alla ricerca di Dio.* 2009., str. 59-62, 87.

[58] Isti, *L'uomo religioso*, 2007., str. 18; usp. Fiorenzo FACCHINI, *Postanak čovjeka i kulturna evolucija,* preveo Balabanić, Josip, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2007., str. 92-115.

Počeo je dug i nipošto linearan put prema modernome čovjeku.

Nakon *Habilisa* pojavljuje se oko 1.700.000 godina pr. Kr. *Homo erectus*, koji će nestati otprilike 150.000 godina pr. Kr.[59] On će živjeti u složenijim zajednicama, ovladati prvim oblicima govora, usavršiti tehničke sposobnosti. U njemu se rađa svjesnost samog sebe i razmišljanje o vlastitoj budućnosti.[60]

Nakon više od jednoj stoljeća gorljivih rasprava među povjesničarima, antropolozima i etnolozima, povjesničar religija može formulirati krucijalnu znanstvenu hipotezu o *Homo symbolicusu*: je li vjerovao u jedno vrhovno Biće? Tu nam pomaže Mircea Eliade genijalnom hipotezom: čovjek je otkrio transcendenciju promatrajući i kontemplirajući nebeski svod. Uostalom, i grčki filozofi u antici, zatim rimski pjesnici te crkveni oci neprestano su naglašavali čovjekovo mjesto u kozmosu. On je jedina „uspravna“ životinja koja simbolički povezuje nebo i zemlju. Taj ćemo simbolizam također naći u mnogim različitim kulturama i vjerama.

Promatrajući nebeski svod, čovjek otkriva „primordijalni simbolizam: Transcendenciju, Snagu, Sakralnost“.[61]

Simbol je sredstvo objave, a ona se manifestira, služeći se Eliadeovim riječima, putem hijerofanija koje „provaljuju“ u čovjekove prirodne dimenzije prostora i vremena. Čovjek shvaća da se nalazi pred potpuno Drugim i Realnim jer – smatra Eliade – „sakralnost je u potpunosti REALNA. Što je više čovjek religiozan, više je realan, više se izmiče nerealnosti postojanja bez značaja.“[62] Rađa se *Homo religiosus*!

Naravno, nije moguće definirati točan prijelaz između *Homo symbolicusa* i *Homo religiosusa*, no to se sigurno događa u etapama koje prethode *Homo sapiensa*.

Homo sapiens (150.000 - 40.000 god. pr. Kr.) pokapa svoje mrtve, razvija pogrebne rituale: znak da vjeruje u život poslije smrti i ujedno znak o afektivnom odnosu živih prema mrtvima. Najraniji ostaci kulture čovjeka koji pokapa svoje mrtve pronađeni su u Skhulu i

---

[59] RIES, *L'uomo religioso*, 2007., str. 61

[60] Vidi interesantan prikaz preduvjeta za govor u čovjeka u FACCHINI, *Postanak čovjeka,* 2007., str. 146-147.

[61] RIES, *L'uomo e il sacro*, 2007., str. 323.

[62] Mircea ELIADE, *Trattato di Storia delle Religioni*, prijevod VACCA, Virginia, Editore Boringhieri, Torino 1976., str. 422; tekst na talijanskom glasi: „La sacralità è anzitutto REALE. Più l'uomo è religioso, più è reale, più si strappa all'irrealtà di un divenire senza significato “.

Qafzehu u Izraelu: datiraju oko 90.000 g. pr. Kr. Nalazimo pokapanja i kod neandertalca u sljedećem razdoblju od 80.000 do 40.000 g. pr. Kr.[63]

Analiza onoga što nam je ostavio *Homo sapiens* neupitno upućuje na vjerski psihizam i na novu etapu izgradnje svijesti. Estetska i kreativna svijest *Homo habilisa* i *Homo erectusa* produbila se, što dokazuju i prvi ukopni rituali koji označavaju svjesnost o tajnovitosti života i opstanka. Riječ je o vjerskoj svijesti: rituali se ponavljaju i vezani su za sjećanje. Uza tu se svijest vezuju počeci prvih vjerskih tradicija.

2.1.5. Pretpovijesne katedrale i prva hodočašća

Došli smo tako i do *Homo sapiensa sapiensa*, koji se pojavljuje oko 35.000 g. pr. Kr. Yves Coppens je glede toga napisao: „Priča o čovjeku uvijek je neobično izazovna… Na njegovu se prirodnu povijest nadovezuje čudna kulturna povijest, istodobno spoznajna, intelektualna, duhovna, pri čemu se na paradoksalan način isprepleću sloboda i odgovornost – to jest sloboda i ograničenje slobode.“[64]

Ta potraga za kulturnom, spoznajnom, intelektualnom i duhovnom povijesti odvela nas je na put dug više od dva i pol milijuna godina: bez tog puta nikako ne bismo razumjeli čudesnost čovjekova duha i psihizma.

Nalazimo se u gornjem paleolitiku (35.000-9.000 god. pr. Kr.), koje je karakterizirano nevjerojatnom plodnošću pronalazaka čovjekove kulture u više od 150 špilja na teritoriju koje se prostire od Atlantika do Urala. No ono što iznenađuje i zadivljuje jest špiljska umjetnost.

Nalazimo je u Španjolskoj (u Altamiri, Monte Castillu, Ekainu, Santimamiñeu), u Francuskoj (u Lascauxu, Le Gabillou, Rouffignacu, Les Combarellesu, Niauxu, Font-de-Gaumeu) i u Južnoj Italiji (u Val Camonici, u Ciappo delle Conche, u Grotta del Genovese, u Grotte dell'Addaura).[65]

---

[63] FACCHINI, *Postanak čovjeka,* 2007., str. 152, 160; RIES, *L'uomo religioso*, 2007., str. 19; RIES, *Alla ricerca di Dio,* Milano 2009., str. 63.

[64] Yves COPPENS „Predgovor“ FACCHINI, *Postanak čovjeka,* 2007., str. 7.

[65] Friedmann BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta svijeta. Putevima hodočašća*, Mozaik knjiga, Zagreb 2011., str. 12-13; RIES, *L'uomo e il sacro*, 2007., str. 323; Isti, *L'uomo religioso*, 2007., str. 20.

Znanstvenici su dokazali da je cjelokupna paleolitska umjetnost vezana za jednu te istu simboličku bazu te da postoji poveznica između likovnog izražavanja i govora. Životinje i naslikani scenariji predstavljaju mitograme koji imaju smisla samo u okviru već postojećih i dobro poznatih priča: znakovi i slike imaju potrebu za pričom i naracijom kako bi bili razumljivi. U tom su nam smislu vrlo interesantni tragovi stopa adolescenata koji su nađeni u špiljama u Lascauxu i Rouffignacu: očito su to bila mjesta inicijacija i drugih ceremonija.

Špilje, dakle, predstavljaju svojevrsna svetišta, čiji je identitet prepoznat po simbolici njihovih mitograma koje je kolektivna memorija čuvala i pamtila. Ti mitogrami vraćaju čovjeka na mitove o počecima i kozmogonijske mitove: oni su vidljivi znak svijesti *Homo religiosusa* koji je iskusio *sveto* te posjeduje percepciju transcendencije upravo zahvaljujući vjerskom sjećanju, mitovima i simbolima.

Slika 5. Špilja u Lascauxu u Francuskoj: „Pretpovijesna katedrala“[66]

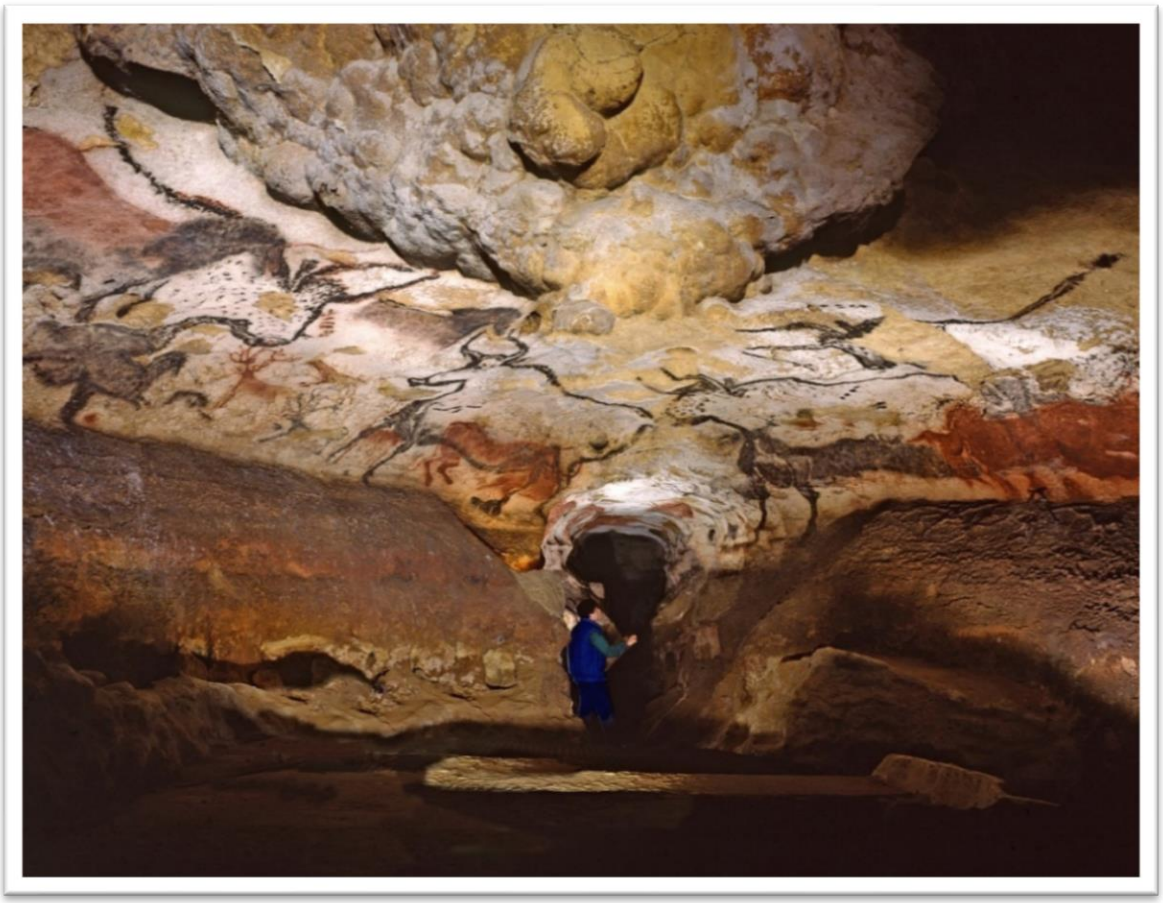

Sve nas upućuje na izvorišta, na kozmos, na tajnu života.

[66] http://www.lascaux.culture.fr/index.php#/fr/02_01.xml – pristup 23.04.2015.

Ries zaključuje: „Prvi put drevni čovjek svjedoči svetu priču koju je klan zapamtio i proživio te izvlači modele za životna ponašanja“.[67]

Možemo, dakle, govoriti o svojevrsnim pretpovijesnim katedralama:[68] riječ je o prvim mjestima hodočašća i inicijacija, o prostorima u kojima su prve ljudske zajednice s pomoću simbola, mitova i rituala proživljavale iskustva *svetoga*.

2.2. *Sveto* i hodočašće

U potrazi za razlogom putovanja, za onim *quidom* koji tisućljećima pokreće čovjeka da krene u potragu za „potpuno Drugim“, došli smo do samih izvorišta.

Pronašli smo *Homo habilisa*, čiji se psihizam razvija preko *Homo erectusa* do *Homo sapiensa*: od *Homo symbolicusa* do *Homo religiosusa*.

Njegov naravni prostor i vrijeme bivaju „razderani“ iznenadnim pojavama koje pripadaju jednoj drugoj dimenziji koja „provaljuje“ u njegov svijet: čovjek svjestan sebe i svojega svijeta prepoznaje Snagu, Transcendenciju, Sakralnost. Shvaća realnost *svetoga* i svoju vlastitu potrebu za puninom koju *sveto* emanira i isijava na njega. Kako bi stvarnost mogla biti skladna i ispunjena smislom, čovjek pokušava odgovoriti na irupcije *svetoga* u svoju stvarnost. U pokušajima da objasni Transcendenciju i da po tom principu uredi svoju realnost, kako bi ona dobila smisao, ritualima ponavlja simbolizam koji je uočio na nebeskom svodu i u kozmosu koji ga okružuje.

Rituali, vjerovanja i mitovi bit će plodan teren za stvaranje religije Egipta, Bliskog istoka, Mezopotamije i cijelog mediteranskog bazena. Mjesta čašćenja božanstava s vremenom će od prirodnih nastambi ili objekata (špilje, izvori, planine, stabla)[69] postati obiteljskim ognjištem, a s vremenom će čovjek početi graditi i hramove: stigli smo tako i do povijesnog razdoblja.

---

[67] Isti, str. 21.

[68] Fiorenzo FACCHINI, „Tražitelji beskonačnoga – otkada?“ u Fiorenzo FACCHINI et al., *Religioznost u pretpovijesti*, preveo J. Balabanić, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2004., str. 12; RIES, *Alla ricerca di Dio,* Milano 2009., str. 64-66.

[69] U svom *Traktatu* Eliade nam nudi cijeli sustav modaliteta svetoga, od simboličke polivalentnosti kamena (sveti kamen, **ὀμφαλός** - pupak to jest „Centar Svijeta“) do stabla, vode i dr.

Ako je u pretpovijesti čovjek hodao i hodočastio na mjesta koja su u sebi nosila pamćenje zajednice o svetom događaju ili susretu s božanskim, nalazimo ga gdje i u naknadnim povijesnim razdobljima, zahvaljujući kolektivnoj memoriji zajednice, pohodi ta posebna mjesta: svetu špilju, stablo ili izvor; kamen koji je pao s neba i označava mjesto gdje se nebo i zemlja susreću; planinu na kojoj se događaju evidentne hijerofanije.

Eliade je u svojem *Traktatu o povijesti religija* objasnio kako postoje mjesta koja „čuvaju“ Božju prisutnost, predstavljaju „Božju kuću“. Za primjer se može spomenuti događaj iz Biblije, Jakovljev san na putu za Mezopotamiju.

10*Jakov ostavi Beer Šebu i zaputi se u Haran.* 11*Stigne u neko mjesto i tu prenoći, jer sunce bijaše već zašlo. Uzme jedan* ***kamen*** *s onog mjesta, stavi ga pod glavu i na tome mjestu legne.* 12*I usne san: ljestve stoje na zemlji, a vrhom do neba dopiru, i anđeli Božji po njima se penju i silaze.* 13*Uza nj je Jahve te mu govori: »Ja sam Jahve, Bog tvoga praoca Abrahama i Bog Izakov. Zemlju na kojoj ležiš dat ću tebi i tvome potomstvu.* 14*Tvojih će potomaka biti kao i praha na zemlji; raširit ćete se na zapad, istok, sjever i jug; tobom će se i tvojim potomstvom blagoslivljati svi narodi zemlje.* 15*Dobro znaj: ja sam s tobom; čuvat ću te kamo god pođeš te ću te dovesti natrag u ovu zemlju; i neću te ostaviti dok ne izvršim što sam ti obećao.«*

16*Jakov se probudi od sna te reče: »Zaista se Jahve nalazi na ovome mjestu, ali ja nisam znao!«* 17*Potresen, uzviknu: »****Kako je strašno ovo mjesto! Zaista, ovo je kuća Božja, ovo su vrata nebeska!****«* 18*Rano ujutro Jakov uzme onaj kamen što ga bijaše stavio pod glavu, uspravi ga kao stup i po vrhu mu izlije ulja.* 19*Ono mjesto on nazva Betel, dok je ime tome gradu prije bilo Luz.*

20*Tada učini zavjet: »Ako Bog ostane sa mnom i uščuva me na ovom putu kojim idem, dade mi kruha da jedem i odijela da se oblačim,* 21*te se zdravo vratim kući svoga oca, Jahve će biti moj Bog.* 22***A ovaj kamen koji sam uspravio kao stup bit će kuća Božja.*** *A od svega što mi budeš davao za te ću odlagati desetinu.«* (Post 28,10-22)[70]

Ovdje je interesantna činjenica da su to isto mjesto štovali i semitski narodi. Kamenja, meteoriti i betile / baytile[71] (kao npr. crni kamen Meke), bili su upravo zbog njihove nebeske

[70] Prijevod iz *Jeruzalemske Biblije*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.

[71] Ovisno o izvorima, nalazimo različite forme. Grčka je varijanta **βαίτυλο**ς, a za nju grči rječnik (Lorenzo ROCCI, 1979) kaže da dolazi od arapskog bet-el i označava meteoritski kamen. *Enciclopedia Treccani* isto izvodi *betilo* od grčke riječi **βαίτυλος** no kaže da je semitskog podrijetla te da *bēth-ēl* znači „Božja kuća“. Ove se dvije interpretacije ne isključuju međusobno i vidjet ćemo zašto.

provenijencije objekti štovanja jer se na tim mjestima stvorio raspor u Nebu i otvorio prostor komunikacije između Zemlje i Neba: kamen jest i ostaje simbolom ili amblemom *svetoga* te ga se štuje upravo u mjeri u kojoj je znak božanske prisutnosti. Semitski su narodi hodočastili tom kamenju, betilima, odajući počast *Ba'alu* i ostalim bogovima upravo prema kolektivnoj memoriji koja je pamtila ta mjesta kao mjesta davnih hijerofanija.

Jakovljeva hijerofanija novijega doba drukčija je od prijašnjih jer je direktna manifestacija Boga na posebnome mjestu: riječ je o tzv. centru svijeta *Axis Mundi* - kozmičkom stablu, *Ka'bi* u Meki ili brdu Sinaju.

Jakov će tamo gdje su ostali semitski narodi pamtili sjećanje zajednice na sveto mjesto božanske hierofanije doživjeti teofaniju! Razlika je – kaže Eliade – o predispoziciji zajednice koja prihvaća i interpretira hijerofaniju.

Slika 6. Omphalos iz Delfija[72]

[72] http://tinyurl.com/nkjal7l – pristup 23.04.2015.

Židovski se narod promijenio od prve objave Abramu, kasnijem Abrahamu: i unatoč tomu što će Mojsije od bijesa morati razbiti prve ploče sa zapovijedima (kada još uvijek nalazimo borbu između tradicijskoga mnogoboštva tipičnog za semitske narode i monoteizma jedne „elite“), ipak je put izraelskog naroda odavna skrenuo s puta prijašnjih semitskih vjerovanja.[73]

„Jahveov je 'božanski oblik' nadvladao 'božanski oblik' Ba'al-a; (…) ta je hijerofanija izgubila na vrijednosti samo kada se pojavila druga savršenija i utješnija“ – kaže Eliade. Riječ je dakle o „sakralnosti koja je na puno integralniji način svetkovala život… i pokazivala jednu duhovnu ekonomiju u kojoj su se ljudskom životu i njegovoj budućnosti davale nove vrijednosti; davala se prednost bogatijem vjerskom iskustvu, istodobno 'čišćem' i potpunijem zajedništvu s božanskim“.[74] Na kraju je jahvistička hijerofanija pobijedila jer je njezin modalitet svetosti postao primljiviji i drugim civilizacijama te će preko židovstva i kršćanstva postati svjetskom.

Prema Eliadeu, dakle, određene hijerofanije zadržavaju lokalni i 'povijesni' karakter (u smislu da pripadaju samo određenom povijesnom razdoblju) te su s vremenom nestale ili su se naknadno pretočile u druge. Postoje pak hijerofanije – čak i teofanije – koje su u svojoj polivalentnosti postale univerzalnima.[75]

Ovaj nam je prijelaz iznimno važan i potrebno je zaustaviti se na toj Eliadeovoj intuiciji: jer unatoč tomu što ćemo se i dalje suočavati sa suživotom hijerofanija različitih izvorišta i sadržaja, ipak možemo uočiti prijelom koji će se dogoditi dolaskom monoteističkih teofanija i Božje objave[76] u svijetu koji je vrvio pluribožanskim hijerofanijama.

Pronašli smo mjesta koja nose poseban znamen jer se na tim mjestima božanstvo objavljuje čovjeku izvanrednim nadnaravnim hijerofanijama koje „razbijaju“ naravno vrijeme

---

[73] Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”, *Zbornik Mediteranski korijeni filozofije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu i Hrvatsko filozofsko društvo, Split 2016, str. 165-201.

[74] ELIADE, *Trattato*, 1976., str. 11, u talijanskom prijevodu: „La 'forma divina' di Jahvè ebbe il sopravvento sulla 'forma divina' di Ba'al; … questa ierofania cessò di venir valorizzata soltanto quando fu sostituita da un’altra più perfetta e più consolante; rivelava la sacralità in modo più integrale… rivelava un’economia spirituale nella quale alla vita dell’uomo e al suo destino si conferivano nuovi valori; favoriva un’esperienza religiosa più ricca, una comunione col divino insieme più ‘pura’ e più completa”.

[75] Isto.

[76] Do apsolutne objave – kako piše sam Eliade – to jest utjelovljenja **λόγος**-a, koja nema usporedbe s ničim u povijesti ni horizontalno ni transverzalno.

i prostor. Čovjek će se tisućljećima vraćati na ta mjesta i štovati kamen, špilju, izvor kao temelj onih hijerofanija na čijem se vrhu nalazi *sveto* i božanstveno.

To će i biti čovjekov odgovor hijerofanijama i teofanijama: svoje uobičajeno vrijeme i prostor zamijenit će hodočašćima da bi ušao u posebna vremena i posebne prostore gdje će se susresti sa *svetim* i božanskim.

Hodočašća, dakle, pokazuju iznimno dugo postojanje u ljudskoj povijesti: čovjek će desecima tisuća godina napuštati svoju svakodnevicu da bi svaki put iznova tražio susret s Izvorom koji mu donosi onaj mir i red za kojim čezne da bi ostvario puninu i smisao vlastitog postojanja.

3. VJERSKE GEOGRAFIJE MEDITERANA

Kako bismo shvatili kontekst u koji će se uključiti kasnija kršćanska hodočašća i poprimiti uzuse stare desetke tisuća godina, potrebno je bar nakratko osvrnuti se na one vjerske supstrate koji su ugrađeni u zemlju, prirodu i tla mediteranskih naroda.

U tisućljećima postojanja i razvitka vjerskog psihizma čovjeka, njegova vjera i odgovori na hijerofanije mijenjali su se. Čovjek se iz početnih afričkih staništa premješta u Sjevernu Afriku, europski kontinent, Aziju sve do današnje Kine. Tako su se isprofilirali raznovrsni vjerski sustavi kao odgovor različitim hijerofanijama.[77]

Vidimo nastajanja velikih kultura, civilizacija, ali ujedno i religija u Sjevernoj Africi u drevnom Egiptu, čija nam povijest otkriva primordijalne kozmogonije, težnju k pradavnom zlatnom dobu te razvoj više paralelnih vjerskih sustava iz kojih će se i razviti raznovrsno strukturirana društva.[78]

3.1. Plodni polumjesec: mitovi o padu i pojmovi božanstva

Kako u ovom radu nije moguće dublje zagrabiti u vjerske sustave koji su od pretpovijesti do povijesnih vremena utjecali na lingvistički, semantički i duhovni razvoj kasnijih vjera mediteranskoga bazena, ipak je važno osvrnuti se bar na one čiji će modusi biti inglobirani u monoteističkim objavljenim vjerama židovstva, kršćanstva i islama.[79]

U Mezopotamiji otkrivamo kroz povijest Sumerana, Babilonaca i Asiraca nevjerojatno bogato i složeno društvo s iznimno plodnim tradicijama o postanku bogova, svijeta i čovjeka.[80]

---

[77] Usporedi TERRIN, *Uvod*, 2006, str.75-76.

[78] RIES, *Alla ricerca di Dio,* 2009., str. 142-144, 191-199; usp. BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta,* 2011., str. 24-43.

[79] O tome je već detaljnije pisano u ranije spomenutom radu autorice Zrinke Podhraški Čizmek „Ženski univerzum hodočašća“. Nakana je Podhraški Čizmek i dalje istraživati i pisati o ovome području, ne samo s povijesnog aspekta nego i s aspekta antropologije *svetoga* jer smatra da je upravo ova perspektiva do sada bila premalo ili gotovo posve nezastupljena u hrvatskoj historiografiji.

[80] RIES, *Alla ricerca di Dio,* 2009., str. 144-146; usp. BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta,* 2011., str. 46-53.

Svjetlost, iz koje izviru vitalnost i život, znak je božanskog suvereniteta. *Sveto* i svjetlost nalaze neočekivane paralelizme: rađa se sveza između svetog i božanske transcendencije.[81]

Kod Hetita nalazimo vrlo strukturiran sustav božanstava, gdje pokraj službenih bogova glavnoga grada astralne i nebeske provenijencije, pronalazimo i božanske personifikacije prirodnih snaga. Njihovo nam je svjedočanstvo vrlo važno jer proizlazi iz najstarijih pisanih dokumenata indoeuropskog svijeta. Imenica *saklai* označava u profanom smislu „običaj", dok u vjerskom smislu označava „ritual", normu po kojoj se treba odvijati kult u čast božanstva.[82] Poimanje *svetoga* proizlazi iz božanstva, koje nije apersonalna snaga, već biće svjetlosti. Kult ovdje pomaže kako bi stavio čovjeka u suodnos s božanstvom.[83]

U antičkom Iranu također postoji sjećanje na pradavna zlatna vremena na samom početku vremena te o padu čovječanstva, padu koji označava kraj te pradavne sreće. Zaratustra će donijeti duboke promjene u stara iranska vjerovanja proklamirajući vjerovanje u Boga Gospodina Mudroga, stvoritelja cijeloga kozmosa.[84]

Dalje prema istoku u Indiji nalazimo mitove o pradavnim pričama koji dijele „povijest" na četiri doba (*yuga*) Svijeta: od početnog zlatnog doba čovjek prolazi kroz uzastopno propadanje do definitivnoga gubitka izvorne vitalnosti: predaje se poroku i požudi. Ideja *karmana* ući će u hinduističku vjersku misao kako bi dala smisao i obrazloženje ljudskom propadanju te uvesti ciklički sustav ponovnog rođenja u kojem je čovjek direktno odgovoran za svoja djela.[85] U Indiji je *sveto* prisutno u svemu: iskazuje se preko rituala, simbola, gesti, neverbalnih izražaja i boja. Božanstvo djeluje kroz *puṇya*, bića, stvari, osobe i fenomene koji su čisti i uravnoteženi. „Ne postoji sveto bez božanstva. Različito od božanstva, sveto je njegovo ispoljavanje".[86]

Pokrivajući cijelu jugoistočnu Aziju, budizam će se iz Indije poslije proširiti na sjever prema Tibetu, Kini, Mongoliji, Koreji i Japanu u raznim svojim varijacijama. Buddha u svome nauku ne govori o bogovima, o askezi ili spasenju: nudi čovjeku životnu mudrost kako se

[81] RIES, *Il Sacro*, 2012., str. 188-189.
[82] Isti, *La storia comparata*, 2009., str. 146.
[83] Isti, *Il Sacro*, 2012., str. 105-115; Isti, *L'uomo e il sacro*, 2007., str. 96-105.
[84] Isti, *Alla ricerca di Dio*, 2009., str. 147-148; vidi također *L'uomo religioso*, 2007., str. 346-347.
[85] Isti, *Alla ricerca di Dio*, 2009., str. 146-147; usp. BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta*, 2011., str. 230-235.
[86] RIES, *La storia comparata*, 2009., str. 147., talij. tekst: "Non c'è sacro senza Divino. Distinto dal Divino, il sacro ne è la manifestazione".

osloboditi boli i patnje. Budizam je u tom smislu rezultat drugačijeg senzibiliteta i poimanja života.[87]

3.2. Pradavna vjerovanja i mitovi Mediterana

Vraćajući se povijesno i zemljopisno prema Mediteranu, toj kolijevci zapadne kulture, dolazimo do Grčke koja također poznaje prastaro zlatno doba, to jest zlatni ljudski rod (χρύσεον γένος)[88], dapače, taj pojam i dolazi izvorno od antičkoga grčkog svijeta.[89] Heziod nam priča o mitu pet ljudskih rodova, to jest pet doba svijeta. Prvo doba je ono u kojemu su ljudi uživali potpunu sreću i sigurnost, netaknuti od boli, napora ili bolesti. To će doba prestati padom Kronosa. Ovaj nas mit podsjeća na indijske četiri *yuge*, na ljudski pad i njegovu propast.[90]

Indoeuropski će osvajači na početku II. tisućljeća pr. Kr. u pohodima na Grčku doći u kontakt s jednom mirnom civilizacijom koja je živjela od poljodjelstva i sjedilačkim načinom života te štovala neolitičke kultove plodnosti.[91] Ta nam je civilizacija ostavila nevjerojatno bogatstvo kipića, koji prema mišljenju velike litvanske arheologinje Marije Gimbutas (1921-1994),[92] predstavljaju samo izvorište europske kulture: materinstvo, Božicu Majku koja sve rađa i hrani, te nanovo obnavlja kroz smrt u novi život.[93] Ti su nam podaci važni jer će se na ta prastara vjerovanja, moduse i uzuse, na čiju perzistentnost nailazimo u kulturi i kulturama *Homo religiosusa*, tijekom desetaka tisuća godina upravo u mediteranskom bazenu i okolnim zemljama naknadno nakalemiti nova vjerovanja, nove hijerofanije i dapače teofanije.

---

[87] O budizmu i svim njegovim inačicama te rasprostranjenosti vidi: RIES, *Alla ricerca di Dio,* 2009., str. 217-218; *Religije svijeta*. Enciklopedijski priručnik, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998., str. 226-248; BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta,* 2011., str. 258-285.

[88] **Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων**: „U početku (su stvorili) *zlatni rod* smrtnih ljudi“, Heziod, *Poslovi i dani*, iz talijanske edicije: *Esiodo. Opere. Testi introdotti, tradotti e commentati da Graziano Arrighetti*. Testo greco a fronte, Biblioteca della Plèiade, Einaudi-Gallimard, Torino 1998., str. 61.

[89] Ovdje neće biti posebnog osvrta na daljnje razvijanje službenih kultova kako u grčkom, tako ni dalje u rimskom svijetu: u svrhu ovog istraživanja važnija je analiza rađanja i objašnjenja kultova i mitova koji pripadaju kolektivnoj svijesti čovjeka te njegovom pokušaju davanja smisla vlastitom životu.

[90] RIES, *Alla ricerca di Dio,* 2009., str. 149-150; usp. BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta,* 2011., str. 58-62.

[91] RIES, *Il Sacro,* 2012., str. 117-118.

[92] O životu i radu Marije Gimbutas: Ernestine S. ELSTER, „Marija Gimbutas: Setting the Agenda” u S. Hamilton, R. D. Whitehouse et al. (uredile) *Archaeology and Women*, Institute of Archaeology, University College London Publications, Left Coast Press Inc, Walnut Creek 2007., str. 93-101.

[93] Marija GIMBUTAS, „Religija Božice u europskoj pretpovijesti“, u FACCHINI et al., *Religioznost*, 2004., str. 80; Usp. ista, *Le Dee Viventi*, uredila ROBBINS DEXTER, Miriam, prijevod Doni, Martino, Ed. Medusa, Milano 2005., str. 35.

Slika 7. Božica „Porađanja“, Catal Hüyük 6.000 pr. Kr.[94]

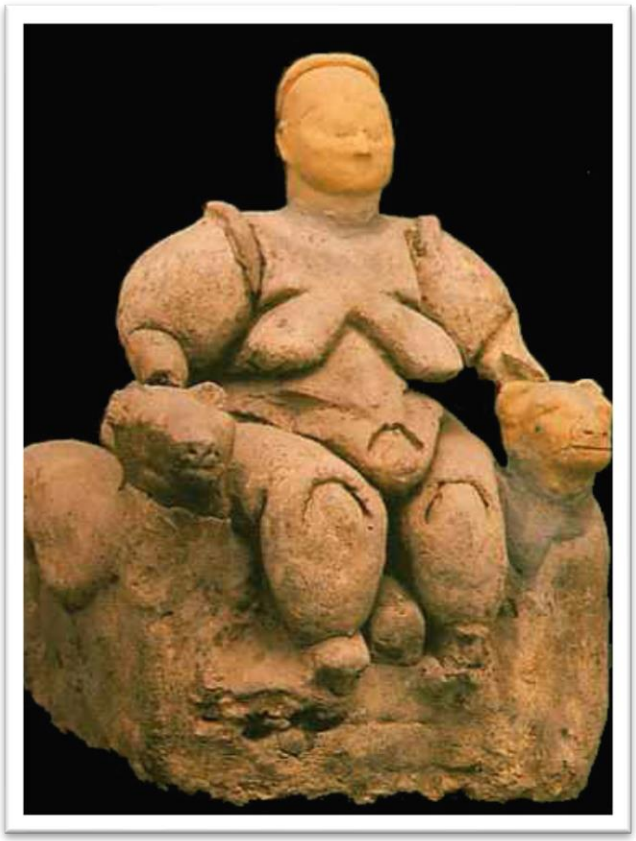

Gimbutas će na temelju bogatog arheološkog materijala (više od 100.000 artefakata iskopanih posebno na područjima današnje Grčke, Italije, Makedonije, Srbije i Bosne) doći do zaključka da je na europskome tlu, osobito na područjima današnje Grčke, Italije, Makedonije, Srbije i Bosne, tijekom neolita (8.000–3.000 pr. Kr.) postojala jedna još neistražena civilizacija, koju je ona nazvala *Old Europe*, Stara Europa: prostirala se od Krete na jugu, zahvaćala cijeli Balkanski poluotok, južnu i središnju Italiju sve do Dnjepra na istoku.[95]

Sardinijski svjetski poznat arheolog Giovanni Lilliu (1914-2012)[96] potvrđuje zaključke Marije Gimbutas: od 133 kipića pronađenih na Sardiniji iz tog razdoblja, 126 je ženskih.[97] Njegov dugogodišnji rad na rodnom otoku otkrit će jednu nevjerojatnu *koinè* u manifestaciji

[94] https://www.pinterest.com/pin/363454632401015704/?lp=true – pristup 23.04.2015.

[95] GIMBUTAS, „Religija Božice u europskoj pretpovijesti“ u FACCHINI et al, *Religioznost,* 2004., str. 86; RIES, *L'uomo e il sacro,* 2007., str 137. Vidi također: PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[96] Kratki životopis i bibliografija Giovannija Lilliua može se pročitati na službenim stranicama „Sardegna Cultura“, I beni culturali della Sardegna, gdje se može naći dobar dio njegovog opusa on-line: http://www.sardegnacultura.it/j/v/253?s=25027&v=2&c=2475&c1=2736&visb=&t=1 – pristup 12.02.2013.

[97] Giovanni LILLIU, A*rte e religione della Sardegna prenuragica: idoletti, ceramiche, oggetti d'ornamento*, Sardegna archeologica. Studi e monumenti, 4, Delfino, Sassari 1999.

ljudskog psihizma sve od paleolitika, osobito i u kasnijem neolitiku, u odnosu na migracije i osvajanja naroda s istočnog Mediterana koji su donijeli sa sobom vjerske obrede i rituale.

Slika 8: Kipić iz Cabrasa, Sardinija, IV. tisućljeće pr. Kr.[98]

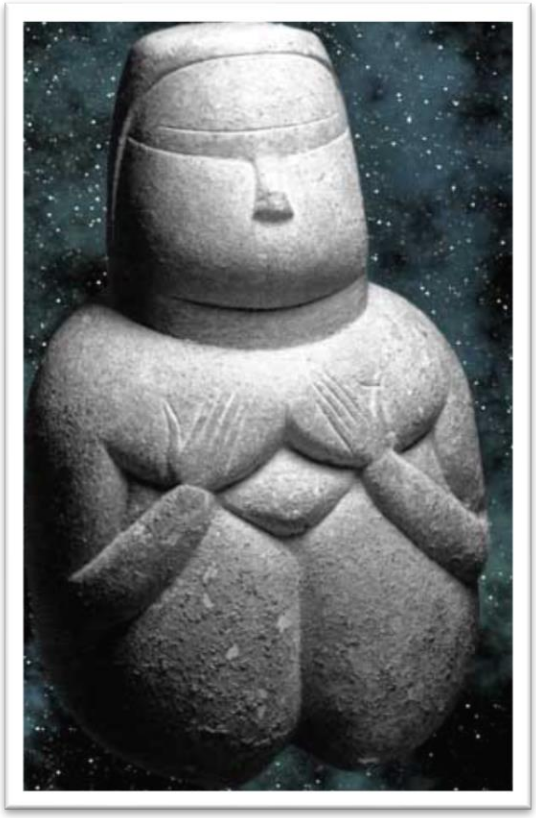

Ostatci na Sardiniji upućuju na pretpovijesne arhaične mitove i ikonografije koje su često naknadne „službene religije“ pokušale izbrisati na prvotnim izvornim staništima: ovdje su se uspjeli sačuvati maštovitošću povijesnih tijekova te tako izbjegli zaboravu vremena ili ciljanoj sječi naknadnih službenih vjerskih arbitara.[99]

Nalazimo cijeli niz *betila* (ili *massevàtha*)[100] koji nam govore o prastarim tradicijama semitske pretpovijesti, iz perioda nomadskog života feničanskih predaka koji su živjeli u pustinjama Arapskog poluotoka. Lilliu detaljno definira značaj betila identificirajući ga s massebama (maṣṣēbōt), to jest stupovima, stećcima ili stelama. U početku nisu bili obrađivani, ili samo vrlo grubo. Kanaanske massebe nalazile su se na uzvišenim mjestima (zvanima *bāmōt*)

[98] Kipić iz Cabrasa, Sardinija, IV. tisućljeće pr. Kr., u LILLIU, *Arte e religione della Sardegna prenuragica: idoletti, ceramiche, oggetti d'ornamento,* str. 20. http://www.sardegnacultura.it/documenti/7_26_20060401123937.pdf. – pristup 02.03.2013.

[99] O tome govori i članak Elizabeth BLOCH-SMITH, “Massebot Standing for Yhwh. The Fall of a Yhwistic Cult Symbol” u J.J. Collins, T. M. Lemos, S. M. Olyan (uredili), *Worship, Women, and War. Essays in honor of Susan Niditch*, Brown University Judaic Studies, Providence 2015., str. 99-115.

[100] Giovanni LILLIU, *Enciclopedia dell'Arte Antica*, Treccani 1959., s.v. betilo.

gdje su samostalno ili grupno bile okružene kamenjem: tako se označavalo mjesto gdje je božanstvo obitavalo ili gdje ga se obožavalo (Gezer, Tel les-Safi, u današnjem Izraelu). Betili su, prema Lilliuovu mišljenju, striktno iz mediteranskoga pojmovnog svijeta: nalazimo ih u sumerskom sloju te kod drevno-semitskih, sirijsko-palestinskih i mezopotamskih naroda koji su preferirali apstraktni i simbolički izraz božanstva, vrhovnog bića, koje je bilo previsoko i preveliko da bi se bavilo zemaljskim stvarima.

Posebitost toga velikog brdovitog otoka usred Mediterana upravo je ta da nam je u svojoj izoliranosti sačuvala netaknutima mnoge ranije tradicije i kulture življenja koje su arheolozi mogli naknadno iskopati omogućujući nam uvid u stvarnosti koje su na drugim lokacijama često namjerno uništavane.

Ovdje se također radi o stupovima, koji su u najranijim primjercima neobrađeni, jednostavno uzdignuti prema nebu ili čak postavljeni na pijedestalima. Poslije će se antropomorfizirati u simbiozi s kulturom i stanovništvom koje će sresti na otoku. No ta otkrića omogućuju daljnja razmatranja vezana i uz preislamske kultove ženskih božanstava, o kojima će dalje biti riječi u ovome radu.[101]

3.3. *Homo romanus*

U centru Mediterana i samog talijanskog poluotoka, nakon tisućljetnih ranijih tradicija, izgradit će se sustav vjerovanja oko osi vrijednosti starih Rimljana, čiji kulturni i vjerski korijeni proizlaze od Etruraca: od njih posjedujemo bogatu arheološku dokumentaciju te mnoštvo natpisa. U Hrvatskoj, dapače, postoji jedinstven tekst na egipatskoj mumiji, „crvenoj ljepotici“,[102] Zagrebačkoj lanenoj knjizi na kojoj je upisan poseban vjerski kalendar s datumima i uputama o vjerskim obredima.[103]

Analizirajući srž etrurske religije i obreda, nailazimo na potragu za božanstvom i potrebu za upoznavanjem božje volje: iz čega proizlazi nužnost za proricanjem (*divinatio*) te

[101] Ferruccio BARRECA, *La Civiltà Fenicio-Punica in Sardegna*, SARDEGNA ARCHEOLOGICA Studi e Monumenti 3, Collana diretta da Alberto Moravetti, Carlo Delfino editore, 1988., str. 116-131, 141-159.

[102] Taj se atribut odnosi na njenu žarko crvenu kosu, kao rezultat bojanja s prahom od kane (bot. *Lawsonia inermis*), što je bio običaj kod egipatskih žena.

[103] RIES, *Alla ricerca di Dio.* 2009., str. 233; vidi također službene stranice Arheološkog muzeja u Zagrebu: http://www.amz.hr/naslovnica/odjeli/zbirke/razne-kolekcije.aspx – pristup 23.04.2015.

ujedno pročišćenjem i okajanjem. Oko te iste potrage i potrebe strukturirat će se vjerski sustav i u kasnijih Rimljana.

Bog, *deus*, u rimskoj je vjeri osobno i svjetlosno biće, čija se jasna volja pretvara u efikasno djelovanje, što Rimljani označavaju riječju *numen*. No ono što razlikuje ovu religiju od svih ranijih jest činjenica da ne postoji organizirana mitologija. Bogovi nisu povezani s pričama i mitovima o početnim i primordijalnim vremenima. Zbog toga *Homo romanus* traži u vlastitim precima izvorišta svojih institucija: tako će se roditi mit o osnutku Rima.

Slika 9. *Liber linteus Zagrabiensis* u Arheološkome muzeju u Zagrebu[104]

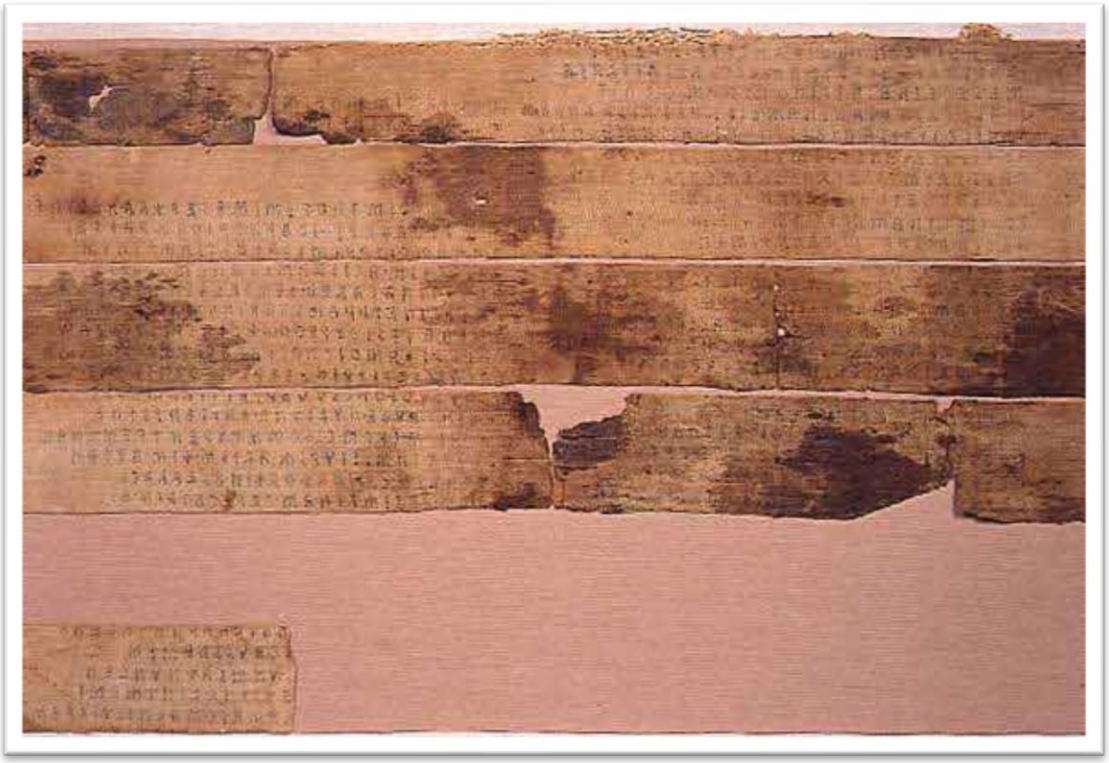

Religio, dakle, karakterizira čovjeka koji „odabire živjeti i djelovati u potpunom skladu s voljom bogova“.[105] No istodobno nalazimo vrlo važan pojam *poštovanja*. Rimljanin poštuje sve rituale i tradicije, slavi bogove, poštuje glasovanje te mu je *res publica*[106] najveća briga. U zajedničkom se kontekstu nalaze vjerski i politički moment kao nerazdvojan dio čovjekova bitka. *Homo publicus* je Rimu ujedno i *Homo religiosus*.

[104] http://www.amz.hr/media/1128/etruscani_x.jpg – pristup 23.04.2015.

[105] RIES, *Alla ricerca di Dio*. 2009., str. 236, u talij. prij. “che sceglie di vivere e di agire in perfetta armonia con la volontà degli dei”.

[106] *Res publica* znači doslovce „opća stvar“, dakle opće dobro.

Vjera je kod Rimljana, dakle, reciprocitetni odnos bogova i čovjeka, gdje dolazi do izražaja njihova pekulijarnost, upravo zbog efikasnosti koju vjera donosi u stvarnome vremenu.

U tom smislu *sakros* označava dimenziju stvarnoga te omogućava čovjeku da uredi i organizira svijet i svemir kako bi suodnosi bogova i čovjeka bili realni i efikasni. Uostalom, to će biti temelj na kojem će Rimljani dalje širiti svoj *ordo*[107] čitavim tadašnjim poznatim svijetom.[108]

Dugujemo Dumézilu i njegovim istraživanjima današnje saznanje da je kod Rimljana od samih početaka izraz *deus* označavao osobno i individualno biće.

On tako uspoređuje izraze za božanstvo raznih indoeuropskih provenijencija: vedski *deva*, šiitski *daiva*, galski *devo*, irski *dia*, engleski *de*, staroskandinavski *tivar* (u množini), staropruski *deiwas*, litvanski *diewas*, osački[109] *deivai* i venetski[110] *zeivos*.[111]

Važno nam je poimanje Rimljana i cijele rimske impostacije vjere/religije. *Pax romana*, koju će oni nametnuti tadašnjem europskom kontinentu i, dakako, cijelom Mediteranu, počiva na tom uspostavljenom *ordu* i redu koji sačinjavaju jednu jedincatu cjelinu *Homo romanusa*.

I upravo se na Mediteranu, toj kolijevci europske civilizacije, fokusira ova analiza i potraga za prvim strukturiranim i organiziranim oblicima hodočašća.

3.4. Tri monoteističke vjere: hodočašća kao konstanta ljudskog života

Vidimo, dakle, kako je čovjek kao *Homo religiosus* od svog postanka i kroz razne preobrazbe (od *erectusa* preko *habilisa* do *sapiensa*) u neprestanoj potrazi za *svetim* i

[107] „Red“, ali ujedno cijeli rimski političko-vjerski sustav.
[108] RIES, isto, str. 240; vidi također isti, *L'uomo religioso*, 2007., str. 439-452.
[109] Osački su jezik govorili Osci i Samniti, narodi pretpovijesne Kampanije.
[110] Ovdje razlikujemo *venetski*, koji se priča(o) u sjeveroistočnom dijelu talijanskog poluotoka (der. *Veneto*) od *venecijanskog* koji se govori(o) u Veneciji.
[111] RIES, *L'uomo e il sacro*, 2007., str. 99. Ovdje upućujem na izvorni tekst: G. DUMÉZIL, *La religion romaine archaique*, Payot, Paris 1974., str. 48. (Talij. prij. *La religione romana arcaica*, Rizzoli, Milano 1977.).

božanstvenim. Prepoznaje znakove „numinoznog“ i pokušava dati smisao tom dubokom iskustvu koje potresa cijelo njegovo biće i zajednicu kojoj pripada.[112]

Osmišljavajući posebne rituale, prepoznajući simbole prirode, pripovijedajući u mitovima svete priče o postanku života i svijeta „izražava svoje iskustvo u odnosu s božanskom riječju *sakros*“.[113] Nije čovjek osmislio *sakros,*[114] nego je stvorio i osmislio priče o svetom i „numinoznome“ kako bi objasnio svoje vjersko iskustvo.[115]

Tako uočavamo da je cijela povijest čovječanstva obilježena putovanjima vjerskoga karaktera. Hodočašća i slična vjerska putovanja konstanta su u svim većim svjetskim religijama, od hinduizma i budizma na Dalekom istoku do triju velikih monoteističkih religija koje se rađaju i razvijaju u mediteranskome bazenu, koji ovdje posebno promatramo. I upravo se tu, u određenom povijesnom trenutku, događa potpun obrat u međuodnosu čovjeka i svetoga koji potpuno mijenja dotadašnje ljudske koordinate: Bog ulazi u povijest i objavljuje se osobno čovjeku.[116]

Počinje dakle nova era: židovstva, kršćanstva i islama.[117] Zanimljivo je kako su ove tri monoteističke vjere istodobno i „vjere Objave“: u njima se Bog prvi objavljuje čovjeku, direktno ili putem svojih izaslanika i proroka.

3.4.1. Židovstvo

Židovstvo je prva od triju monoteističkih objavljenih vjera, a razvija se na mediteranskom bazenu. Povijesno započinje otprilike 1.850 pr. Kr., kada Bog zove Abrama iz Ura te ga šalje u obećanu zemlju.[118]

---

[112] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[113] RIES, *L'uomo e il sacro,* 2007., str. 33.

[114] *Sakros* i *Hagios* na grčkome: usp. RIES, *Il Sacro,* 2012., str. 186.

[115] RIES, *L'uomo e il sacro,* 2007., str. 33.

[116] Boris HAVEL, piše: „Bog koji se objavio u Bibliji, Bog je povijesti. Povijest i zemljopis važni su čimbenici u njegovoj starozavjetnoj i novozavjetnoj objavi. Velik dio hebrejske Biblije čini povijesna naracija; od 39 knjiga 12 ih je povijesnih…. Važnost koju povijest ima u cjelokupnoj židovskoj predaji simbolično oslikava tradicionalno židovsko tumačenje početka Biblije, odnosno njezine prve knjige i prvoga slova u njoj.“ u „Povijest u Bibliji, tradicionalnom kršćanstvu i karizmatsko-pentekostalnim zajednicama“, *Nova prisutnost* 10/1 (2012), str. 20-21.

[117] Jakov JUKIĆ, „Religijske i društvene odrednice hodočašća“, u *Crkva u svijetu*, 22/2 (1987), str. 116-117.

[118] Vidi pregled Abramova (Abrahamova) putovanja na povijesno-zemljopisnoj karti u Paul LAWRENCE, *Atlas biblijske povijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2012., str. 25. Vidi također: PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

„Jahve reče Abramu:

- Idi iz zemlje svoje,

Iz zavičaja i doma očinskog,

U krajeve koje ću ti pokazati.

Velik ću narod od tebe učiniti,

Blagoslovit ću te,

Ime ću ti uzveličati

I sam ćeš biti blagoslov…“[119]

Slika 10: Abrahamov put[120]

Od tog poziva Abramu na nepoznat put, put vjere i povjerenja prema nepoznatom „bogu“ i nepoznatoj zemlji nastat će Savez koji, u židovskoj vjeri i tradiciji, traje već 4.000 godina. U Knjizi Postanka, u Tori, Bog zove Abrama: tu se u samom početku postavlja pitanje njegove poslušnosti, koja će postati primjerom cijelom čovječanstvu, ali također označava njegovu

[119] JERUZALEMSKA BIBLIJA, ur. Adalbert REBIĆ, Jerko FUĆAK, Bonaventura DUDA, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996., Post 12,1-2.

[120] http://www.terrasanta.net/tsx/assets/foto/l_6_map_large_Apr09.jpg – pristup 23.04.2015.

samoću pri kretanju na tako zahtjevan i nepoznat put na temelju obećanja.[121] Abram, poslije Abraham, u tom je smislu prvi hodočasnik židovske, a potom i kršćanske tradicije. Revolucija s Abrahamom počinje ne zbog izbora monoteizma (naspram politeističkog vjerovanja njegova oca Teraha) nego zbog samog izbora, to jest slobodnog izbora dobra, to jest Boga.[122] Abramovo će se ime promijeniti u Abraham tek 24 godine nakon što su on i Saraja (zatim Sarah) krenuli na put za Canaan.[123] Njegova žena Saraja „bijaše nerotkinja – nije imala poroda".[124] Taj nam je podatak vrlo važan: Abram i Saraja kreću na svojevrsno hodočašće koje će ih duboko promijeniti. Vjerujući Božjoj Riječi, Stvarateljevoj Riječi, oni se tijekom tog puta mijenjaju: postaju nove osobe i mijenjaju ime u Abraham („otac mnoštva"[125]) i Sara („kneginja"[126], to jest „pramajka kraljeva"). Novim imenom i njihove se sudbine mijenjaju.

„Tvojoj ženi Saraji nije više ime Saraja: Sara će joj ime biti. Nju ću blagosloviti i od nje ti dati sina: blagoslov ću na nju izliti te će se narodi od nje razviti; kraljevi će narodima od nje poteći."[127] Njegovo je putovanje emblematično jer u tom „horizontalnom" putovanju možemo prepoznati „vertikalan" smjer prema Bogu, što je konstanta u svim hodočašćima u različito vrijeme i na različitim mjestima. U tome se može uočiti čovjekova potreba da se približi Bogu, da s njime komunicira, da se njemu vrati nakon „lutanja" i od njega zatraži oprost za grijehe.[128]

Bog, dakle, progovara čovjeku, prvi mu se javlja i zove ga da mu služi. Židovska povijest počinje dakle sa Savezom, obostranim zavjetom. I velika će borba biti židovskog izabranog naroda koji odabire služiti jednom jedinom Bogu među svim okolnim narodima koji su bili politeisti.

Tu dolazi, kako kaže Mircea Eliade, do sučeljavanja dviju vrsta hijerofanija:[129] onih semitskih naroda, koji okružuju Židove, i Jahvinih, koji pokazuje svoju snagu u uraganu, čiji je glas grmljavina: „Ja ću, evo, doći k tebi u gustom oblaku da narod čuje kad budem s tobom

---

[121] Vidi: THE CHUMASH, Stone edition, New York 2009, str. 54-55. [Chumash označava tiskanu knjigu Tore]. S Abrahamom počinje epoha Patrijarha (19.-17. st. pr. Kr.). Prijevod i kronologija iz JERUZALEMSKE BIBLIJE, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996., 24, 9.

[122] Vidi tumačenje u Genesis 12:1, ETZ HAYIM, Torah and commentary, The Rabbinical Assembly, str. 69.

[123] THE CHUMASH, str. 55.

[124] Isto, Post 11, 30.

[125] Isto, Post 17,5. Vidi objašnjenje *c*.

[126] Isto, Post 17. Vidi pod *e*.

[127] Isto, Post 17, 15-16.

[128] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu".

[129] ELIADE, *Trattato di Storia delle Religioni*, str. 84-87.

govorio i da ti zauvijek vjeruje.[130] (…) Prolomi se grmljavina, munje zasijevaše, a gust se oblak nadvi nad brdo…[131] Mojsije je govorio, a Bog mu grmljavinom odgovarao.“[132]

Ne možemo u ovom slučaju govoriti o „naprednijim“ ili „nazadnijim“ hijerofanijama, jer svako vrijeme, prostor, narod i senzibilitet stvaraju vlastite preduvjete. Mircea Eliade *de facto* tvrdi: „…njegove (Božje) nebeske i atmosferske hijerofanije stvorile su vrlo rano centar vjerskih iskustava te su omogućile daljnje objave.“[133]

No kad se izraelski narod napokon smjesti u svoju zemlju, ne zaboravlja na Božju milost i na razne etape u kojima je On ušao u njihovu povijest i konkretno ih vodio. Zato slavi svoga Boga i Gospodara tri puta godišnje, kroz tri velika slavlja i hodočasti u Jeruzalem.[134]

Najvažniji je blagdan Pesah, to jest Pasha, na spomen izbavljenja iz Egipta u kojem su bili robovi.[135]

Zatim je Blagdan sedmica ili Šavuot, na spomen dobivanja Tore na Sinaju.[136]

Treći veliki blagdan je Blagdan sjenica ili Sukot, koji je na spomen života tijekom lutanja u pustinji.[137]

U povodu tih blagdana sav se narod pokreće na hodočašće i, kako piše rabin Marc-Alain Ouaknin, filozof i francuski lingvist: „Etika Tore… prvenstveno je socijalna. Ona pobuđuje u svakom odgovornosti koje mu pripadaju iz jednostavnog razloga što je član ljudskog društva.“[138] U toj kolektivnoj etici nalaze se i žene kao važan faktor ne samo u kriznim vremenima naroda, nego u svakodnevici organiziranja života, odgoja djece i sljedećih naraštaja: dakle, preduvjeta za opstanak. Jer, nastavlja Ouaknin, „ljubiti nije za Toru čuvstvo, nego djelovanje.“[139]

---

[130] JERUZALEMSKA BIBLIJA, Izl 19,9.
[131] Isto, Izl 19,16.
[132] Isto, Izl 19,19.
[133] ELIADE, *Trattato di Storia delle Religioni*, str. 84.
[134] JERUZALEMSKA BIBLIJA, Izl 34,23; Pnz 16,16.
[135] Isto, Lev 23,5; „Sjećaj se da si i sam bio rob u Egiptu. Zato drži i vrši ove uredbe“, Isto, Pnz 16,12.
[136] Isto, Izl 34,22; Pnz 16,10.
[137] Isto, Lev 23,42-43.
[138] Mark-Alain OUAKNIN, *Le Dieci Parole. Il Decalogo riletto e commentato dai Maestri ebrei antichi e moderni*, Ed. Paoline, Milano 2004, str. 26.
[139] Isto.

Židovsko društvo i vjera od samog početka pokazuju paralelnost dvaju sustava: patrijarhalnog i matrijarhalnog – koji će se poslije nastaviti i u kršćanstvu. Što se toga tiče, postoji jedno manje poznato židovsko tumačenje Božjeg imena, koje se dobiva u odnosu brojeva i slova, putem *ghematriye* koju često koristi kabala: ovdje se možda izlazi iz tradicionalnog židovstva, no relevantno je u svrhu ovog istraživanja.

„Numerička vrijednost slova unutar imena *Elohim* je 45 (*lamed = 30, he = 5, yod = 10*). Taj je broj točna brojčana vrijednost riječi *Adam* - „čovjek“. *Elohim* je, dakle, kao žena trudna od muškarca! Matrijalna struktura božanskog implicira množinu, kao što trudna žena ne spada u okvir jednoga nego dvojnoga, množine… *Elohim,* kakva zaprepašćujuća riječ! Božje ime u množini, koje kaže - majčinstvo!“[140] I u tom su djelovanju potpuno zaokružene žene u židovstvu, njima pripada Šabat i priprema, one su samo srce Šabata, rađanja i odgoja djece, obitelji i kuće u smislu potomstva. One putuju i hodočaste od samih početaka s ostalim narodom i nezaobilazna su sastavnica židovske svakodnevnice.[141]

Nalazimo tako Židove gdje u doba Patrijarha hodočaste u „Šekem [...], Betel [...], Hebron [...], Beeršebu [...] i drugamo. Na tim je mjestima bio ili zdenac vode ili posvećeno drvo kao vidljiv znak nekog Jahvina očitovanja, susreta.“[142] Nakon izgradnje Jahvina hrama u Jeruzalemu i preseljenja Kovčega saveza, Jeruzalem postaje središtem hodočašćenja svih Izraelaca, osobito u gore spomenutim trima velikim svečanostima: Pashi, Pedesetnici[143] i Sjenici.[144]

Kršćani otpočetka prihvaćaju mnoge običaje i obrede židovstva, pa tako i hodočašća. U naknadnoj povijesnoj diferencijaciji, hodočašće je element koji kršćanstvo, a zatim katoličanstvo (za razliku od reformiranih crkvi Luthera i Zwinglija te kalvinizma i anglikanske

---

[140] Isto, str. 64. Prijevod na talijanskom glasi: “Il valore numerico delle lettere interne al nome *Elohim* è 45 (*lamed = 30, he = 5, yod = 10*). Questo numero è esattamente il valore numerico del termine *Adam*, «uomo». *Elohim*, dunque è come la donna incinta d'un uomo! La struttura matriale del divino implica il plurale, così come una donna incinta non ricade nell'ambito dell'uno, ma in quello del due, del plurale… *Elohim,* che stupefacente parola! Un nome di Dio al plurale, che dice: maternità! “

[141] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[142] Adalbert REBIĆ, „Fenomen hodočašćenja u Bibliji i u Islamu“, u *Bogoslovska smotra*, 54, 4, 1984, str. 523.

[143] To je još jedan naziv za ranije spomenut blagdan Sedmice, tj. Šavuota.

[144] REBIĆ, n. dj., str. 525.; Vidi također Carlo CHENIS, “Pellegrini a Loreto. Un "Magnificat" artistico e spirituale”, u Floriano GRIMALDI, Katy SORDI (ur.) *Pellegrini verso Loreto, Atti del Convegno Pellegrini e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII,* Deputazione di Storia Patria per le Marche, Ancona, 2003., str. 9; JUKIĆ, n. dj., str. 118.

crkve koje odbacuju kultove svetaca, hodočašća i druge posebne pobožnosti), zadržava i upotpunjuje novim elementima.[145]

3.4.2. Kršćanstvo

Kršćanstvo počinje jednom židovskom ženom, čija je riječ postala sinonim za majčinstvo i koja je ujedno i prva kršćanka – svojevrstan most između tih dviju vjera: Marija (Miriam), Isusova majka, koja također putuje s obitelji na hodočašće u Jeruzalem i uči svog sina svim propisima Zakona koje je Mojsije dobio od Boga.

Marija je mlada Židovka obećana Josipu, koja tijekom razdoblja zaruka ostaje trudna po Duhu Svetom. Ona će biti ta preko koje će se *Logos* utjeloviti:

„U početku bijaše Riječ
i Riječ bijaše u Boga
i Riječ bijaše Bog.
…I Riječ tijelom postade
i nastani se među nama.“[146]

Hijerofanija kojom se naviješta taj nevjerojatan događaj opisana je u evanđeljima dolaskom arkanđela Gabrijela: Marija kao djevica rodit će dijete. Bog se manifestira čovjeku, ženi, putem svog anđela. Marija ne razumije Objavu, ali je prihvaća i čuva u svom srcu.[147]

Tada se Marija upućuje odmah na svoje prvo putovanje, hodočašće, svojoj rođakinji Elizabeti, koja je, iako prozvana nerotkinjom, tada već bila trudna šest mjeseci, kao što joj je anđeo najavio.

Lik Majke Božje je središnji u kršćanstvu, ona je prisutna u svim važnim događajima Isusova života i djelovanja. Njezina patnja i blagoslov počinju od samog početka, kad u visokoj

[145] Vidi: Mario BENDISCIOLI, *La Riforma protestante*, Roma 1967., str. 32-35, 37, 83-85, 128. Vezano za obnovu Katoličke crkve s posebnim naglaskom na promoviranju štovanja svetaca, relikvija, samog kulta Majke Božje i hodočašća vidi: Isti, *La Riforma cattolica*, Roma 1973., str. 22, 118, 139, 169-170. Vidi također: PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[146] JERUZALEMSKA BIBLIJA, Iv 1,1,14.

[147] Isto, Lk 1,26-38.

trudnoći mora putovati na cenzus, zatim rađanje i stavljanje Isusa u obične jasle, pa opet putovanje, bijeg u Egipat kako bi od kralja Heroda spasili tek rođena Isusa.

Slika 11: "Hic Verbum caro factum est"[148]

Tijekom cijelog Isusova života majka ga prati u stopu i nakon njegove smrti prisutna je s apostolima pri silasku Duha Svetoga na sve njih. Nezaobilazna je i u tom trenutku kada *de facto* počinje Crkva i njezino širenje.

Sužavajući pregled i usredotočujući analizu na kršćanstvo, postoji izravna veza između hodočašća i otajstva vjere: kao što je Adam (koji uprisutnjuje čovjeka u svim vremenima) istjeran iz rajskog vrta zbog grijeha te je osuđen lutati, sada po zemlji u potrazi za otkupljenjem, tako Isus Krist, kao novi Adam, dolazi na zemlju i otkupljuje čovjeka od grijeha te po njemu čovjek biva spašen. Isus, dakle, spašava i dovodi čovjeka (natrag) u Kraljevstvo nebesko. Isto tako, Isus je tijekom svoga zemaljskog života liječio i ozdravljao posebno one koji su ga *tražili i pohodili*. Nagrada za one koji su najuporniji i najvjerniji, koji imaju istinsku vjeru,

[148] „Ovdje Riječ tijelom postade“, http://4.share.photo.xuite.net/david888chang/1492c03/14185785/747218378_m.jpg – pristup 23.04.2015.

ozdravljenje je duše i tijela. Tu se krije srž kršćanskoga hodočašća: doći do Isusa Spasitelja, do Boga koji oprašta i prima k sebi.[149] Zato ga kršćani i nakon njegove smrti i uskrsnuća traže i uporno idu k njemu, vjerujući da će u toj potrazi pronaći ispunjenje, smisao i spasenje. To je ujedno i razlog zbog čega su mjesta kojima je Isus kročio sveta mjesta: Nazaret gdje je odrastao i gdje je anđeo navijestio Mariji da će roditi Boga, (dakle najveće otajstvo: Utjelovljenje); Jeruzalem; Golgota (gdje je Isus umro); Isusov grob itd., sve su to mjesta koja kršćanin posjećuje da bi došao u izravan kontakt s božanskim snagama, to su mjesta koja imaju posebnu taumaturšku moć za koju hodočasnik vjeruje da će se nanovo „aktivirati" po njegovoj vjeri i ufanju.[150]

Apostoli su odmah primitkom Duha počeli predavati i širiti dobru vijest (εὐαγγέλιον, dakle, evanđelje) te su do kraja I. st. uspjeli proširiti kršćanstvo po cijeloj Maloj Aziji (današnjoj Turskoj). Zahvaljujući Pavlovu misionarskom duhu, koji je proputovao cijeli Mediteran, do kraja III. st. kršćani su doprijeli gotovo do svih granica tadašnjeg Rimskog Carstva.[151]

Kako im na početku rimske vlasti nisu bile sklone, dapače, u više navrata bili su žestoko proganjani, morali su se skrivati. No nakon dekreta cara Galerija 311. i reskripta cara Konstantina Velikoga 313., Crkva je napokon slobodna: dapače, vraćaju joj se konfiscirana dobra.[152]

Tada počinju prva hodočašća koja idu za pronalaskom svetih mjesta Starog i Novog zavjeta.

Početni će zamah tim hodočašćima dati sveta Helena, majka cara Konstantina, koja će svojim putem označiti sveta mjesta kojima je prolazio Isus od svoga rođenja (pa i ranije) do njegove smrti. Nakon tih prvih označenih mjesta i sagrađenih bazilika Mediteran će kroz stoljeća postati i ostati golemim *toposom* putovanja i hodočašća kršćanskog svijeta.

---

[149] Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I".

[150] O srednjovjekovnoj tradiciji potrage za svetim i taumaturškim vidi: Carmelina Chiara CANTA, *Sfondare la notte: religiosità, modernità e cultura nel pellegrinaggio notturno alla Madonna del Divino Amore*, Collana di sociologia, FrancoAngeli, Milano 2004, str. 44.

[151] Vidi kartu u Antonella GRIGNOLA i Paolo CECCOLI, *Storia illustrata della Chiesa*, Demetra, Verona 2001, str. 16.

[152] Isto, str. 21.

3.4.3. Islam

Treća monoteistička objavljena vjera koja se rađa na Mediteranu i koja će se nevjerojatnom brzinom proširiti skoro do samog srca Europe je islam. Nalazimo se na Arapskom poluotoku, na samom početku VII. stoljeća. Tu će jednom bogatom trgovcu biti dana objava. No ono protiv čega će se prorok Muhamed najviše boriti, bit će prijašnja arapska vjerovanja, bolje rečeno ranije hijerofanije koje su na tom području bile prisutne više od tisuću godina, a koje se također vežu uz razne predislamske tradicije hodočašćenja.[153]

Za muslimane hodočašće predstavlja izrazito važan trenutak duhovnoga života: hodočašće u Meku jedan je od pet stupova islama, odnosno „temeljnih obrednih dužnosti, *arkān al-din* ili *arkān al-islām*“[154], nakon čega vjernik dobiva „počasni naziv ‘hadžija’ (od *hadž* hodočastiti)“.[155]

Manje poznata strana predislamskog, tj. arapskog predislamskog svijeta, vrlo je tolerantan politeistički svijet, ne samo nomadskih nego i sjedilačkih plemena, koji se probio unatoč velikom trudu kasnijih muslimana da mu izbrišu sve tragove.

Mircea Eliade u svom *Traktatu o religijama* spominje Klementa Aleksandrijskog, koji piše kako su Arapi obožavali kamene blokove. Iz tadašnje vjerske perspektive nije mogao pretpostavljati da su Arapi „imali strukturiranu tendenciju semitskog duha miješanja božanskog s materijalnim postoljem koje ga predstavlja ili ispoljava svoju snagu“.[156] S obzirom na to da su ti kameni blokovi bili meteoriti, dana im je sakralna vrijednost upravo zbog njihove nebeske provenijencije i vjerojatno su postali slikama Velike Božice koju su proganjale munje, simbol uranskoga Boga.[157] Ti su kameni blokovi, što su ih grkolatini zvali *baytili* (o kojima je ranije bilo riječi – „Božja kuća“), obožavani ne u mjeri u kojoj su bili kamenje, nego „samo u mjeri u

[153] Raffaele RUSSO, *Atlante illustrato dell'Islam. Storie e dottrine*, Giunti, Firenze 2001, str. 9-22; RIES, *L'uomo e il sacro*, 2007, str. 189-190, 192-196; RIES, *Il Sacro*, 2012, str. 194-196, 201-202; RIES, *L'uomo religioso*, 2007, str. 547-548. Vidi također PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”.

[154] JUKIĆ, n. dj., str. 118.

[155] REBIĆ, n. dj., str. 522.

[156] ELIADE, *Trattato delle religioni*, str. 213. Tekst u talijanskom prijevodu glasi: „ la tendenza strutturale dello spirito semitico a confondere la divinità col sostegno materiale che la rappresenta o manifesta la sua forza“.

[157] Isto. Usporedi cijeli simbolizam Drugog poglavlja: „Nebo: Uranski bogovi, nebeski rituali i simboli“ str. 40-117; posebno stavak 27. „Oploditelji“, str. 78-82 i st. 28. „Suprug Velike Majke“, str. 82-84.

kojoj su izražavali BOŽANSKU PRISUTNOST. Predstavljali su Božju 'kuću', bili su njegov znak, njegov amblem“.[158]

Kameni je stup, tj. sam kamen, znak, kuća, teofanija. Božanstvo se iskazuje preko kamena. Kao što smo objasnili u slučaju Jakova, koji je zaspao na kamenu, na mjestu gdje su Nebo i Zemlja u komunikaciji i gdje će sav potresen uzviknuti: “Kako je strašno ovo mjesto! Zaista, ovo je kuća Božja, ovo su vrata nebeska!“[159] Taj je kamen autohtonom stanovništvu bio manifestacija svetog i po svojoj intrinzičnosti bio obožavan. Ali dok je ono u kamenu vidjelo svog boga Bethela, Jakov je vidio Boga i anđele. Dakle, očito smo u prisutnosti iznimnog preklapanja različitih hijerofanija.

Iz te perspektive postaje jasnije zašto su tamošnji narodi još prije dolaska islama vjerovali u *sveto* koje se za njih manifestiralo u kamenim blokovima (meteoritima), koji su pali s Neba i po tome su sveti, kao što je Nebo sveto. Iza tog vjerovanja postoji cijela jedna hijerofanijska dijalektika. Jer kada je Ka'ba pala s Neba i probila nebeski svod, ostavila je prolaz preko kojeg se stvorila komunikacija između Neba i Zemlje: to je centar svijeta, tuda prolazi *Axis Mundi*.

Znamo da je Ka'ba u Meki bila kao sveto mjesto cilj hodočašćenja, ne samo okolnih plemena nego i onih udaljenih. Cijeli je arapski svijet hodočastio u Meku.

Arapi su bili nomadski narodi, podijeljeni u razna plemena, zvani beduinima, što znači „stanovnici pustinje“. Stanovništvo se dobrim dijelom bavilo trgovinom, makar je bilo i sedentarnih plemena, posebno u okolici Medine i Meke, na sjecištu raznih karavanskih puteva. Tu su postojale oaze oko kojih su se razvili gradovi, gdje se živjelo od hodočasnika koji su onuda prolazili: svaki je beduin trebao bar jednom u životu hodočastiti u Meku – radi se, dakle, o tradiciji staroj bar tisuću godina prije nastanka islama.[160]

Arapska su vjerovanja bila politeistička s elementima najstarijih religija ostalih semitskih naroda iz Palestine i Sirije, a svi su se početkom VII. stoljeća smatrali potomcima

---

[158] ELIADE, *Trattato delle religioni*, str. 214. Tekst u talijanskom: „… soltanto nella misura in cui manifestavano una PRESENZA DIVINA. Rappresentavano la ‘casa’ di Dio, erano il suo segno, il suo emblema… “. Vidi također PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”.

[159] BIBLIJA JERUZALEMSKA, Post 28,10-17.

[160] Philip Khuri HITTI, *The Arabs: A Short History*, Regnery Publishing, Washinton 1998, str. 23-30. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”.

Abrahama. U tim se okvirima formirao vrlo bogat animistički svijet, koji je po svojoj tolerantnoj prirodi prihvaćao i tuđe uzuse, uklopivši ih ponekad u vlastiti vjerski svijet.[161]

Postojalo je mnogo bogova i duhova, kao na primjer zli džini, nevidljiva bića koja su živjela u divljini, među ruševinama. Ali ne treba se zavaravati, unatoč tomu što je arapsko poganstvo bilo grubo i divlje, nije bilo idolatrijsko. Mnoga su arapska božanstva bila vezana isključivo za određena mjesta, a svako je pleme imalo svoje najdraže božanstvo: izvan svetišta nije bilo ni rituala ni vjerskih čini. To je dakako vrijedilo za naprednije zajednice. [162]

U primitivnijim zajednicama *numen* je djelovao samo u okrugu svetog tla ili svetišta: otud i potreba za hodočašćenjem. Veliki talijanski orijentalist Leone Caetani (1869-1935) smatrao je da se Muhamed nije u stvarnosti jako odmaknuo od starog svijeta, nego da je samo učinio prvi korak prema jednoj višoj vjeri.[163]

U tom se politeizmu kod drevnih Arapa isticalo jedno božanstvo koje su zvali jednostavno Bog „Allah“ ili „Halah“. Oba imena dolaze od semitskog korijena *laha*, što znači „svevišnji“, a povezani su uz staru semitsku riječ *El* (Bog), dakle „svevišnji Bog“.[164]

Za nomadska plemena, dakle, svetost se nalazila na jednome mjestu, kod svetog kamena, oltara, u cijelom svetom kućištu (*al-haram*), a božanstvo bi dolazilo na poziv vjernika.

Hijerarhijski „ispod“ Allaha postojala su tri viša božanstva: al-Lāt, Manāt i al-‘Uzā.[165]

Ono što je posebno interesantno jest da se radilo o ženskim božanstvima koje sam Muhamed spominje u dva stiha Kurana kao „Alahove kćeri“ (LIII, 19-20 i XXXVII, 149).[166] Ta je trijada bila cijenjena po cijeloj Arabiji, a vjerojatno nakon migracija religijskih vjerovanja iz Jemena prema Meki i sjeveru bile su obožavane u cijelom Hidžazu.

---

[161] Leone CAETANI, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite*, uredio Fulvio Tessitore, L'«Erma» di Bretschneider, Roma 1997., str. 63; vidi i RUSSO, *Atlante illustrato dell'Islam*, str. 8.

[162] CAETANI, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite*, str. 64.

[163] Isto, str. 65. U tom se smislu, vezano za pojam svetog može povući jedna zajednička linija s Eliadom i kasnije Riesom.

[164] Albert ABOU ABDALLAH i Roberto SORGO, *Religioni ieri e oggi. Storia, idee e società*, Franco Angeli, Milano 2001., str. 119; usp. HITTI, *The Arabs*, str. 28; vidi također CAETANI, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite* str. 70.

[165] CAETANI, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite*, str. 67; HITTI, *The Arabs*, str. 28; vidi također Simone CRISTOFORETTI, „Considerazioni sui trecentosessanta idoli della Ka‘ba preislamica“ u *Loquentes linguis. Studi linguistici e orientali in onore di Fabrizio A. Pennacchietti*, uredili P.G. Borbone, A. Mengozzi & M. Tosco, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2006., str. 215.

[166] CAETANI, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite*, str. 68.

Ondje su se nalazili veliki kameni blokovi koji nisu bili dirani ljudskom rukom, nego su bili jednostavno nađeni. Arapi su smatrali da su to najdraže „prostorije“, to jest obitavališta božica. Postojao je običaj da ih se dira kako bi se došlo u kontakt s njima ili premazuje krvlju žrtvenih životinja. Osim kamena i božanske kuće (*bait-al-ilah*), u svetom su se prostoru nalazili izvor i stablo.[167]

Slika 12: Tri božice: al-Lāt, Manāt i al-‘Uzā pred Allahom[168]

Manāt se štovala u svetištu kod crnog i neobrađenog kamenog bloka između Meke i Medine. Medinjanima je bila najvažnije božanstvo, a krajnji dio hodočašća predstavljalo je brijanje glave.

Al-Lāt je imala svetište u Al-Ta’ilu, na svetom mjestu izvan Meke. Ondje je postojalo svetište s velikim bijelim kamenim blokom. Bila je prastaro sunčano božanstvo, a u natpisima je nazivaju „Majkom Bogova“. Herodot piše da je bila božica ljubavi, plodnosti i reprodukcije te najveće žensko božanstvo Arabije.

[167] RIES, *Il Sacro*, 2012., str. 191. Vezano za simbole vode, izvora i stabla vidi: ELIADE, *Trattato delle religioni*, cijelo V. poglavlje o vodama i njihovoj simbolici, str. 178-204; također VIII. poglavlje o simbolici i ritualima obnavljanja vezano uz stablo kao kozmički simbol, mikrokozmos, *Axis Mundi*, regenerator, str. 248-310. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[168] http://www.metamorfosialiene.com/2011/11/26/islam-e-femminino-sacro-una-relazione-nascosta/ – pristup 23.04.2015.

Al-‘Uzā, čije ime znači „najmoćnija“, imala je svetište u Nakhlehu blizu Meke i bila je štovana u crnom kamenu. Arapi su smatrali da je majka prvim dvjema. Bila je ujedno i jutarnja, to jest večernja zvijezda, planet Venera. Smatrana je najvećim božanstvom mekanske Ka‘be. Njezin kult, tijekom kojeg se po crnom kamenu također mazala krv, u starijim vremenima čak ljudskih žrtava, bio je poznat i po divljim orgijama.[169]

Iz svega opisanog očito je, dakle, da je postojala jedna, više nego tisućljetna, duboka vjerska tradicija hodočašćenja kod Arapa prije dolaska islama. I da u tom poimanju svetoga, osim svevišnjeg, prastarog, nebeskog i uranskog boga (kako bi ga Eliade nazvao), pomalo već zaboravljenog, živo su iskustvo predstavljale novije hijerofanije. Radilo se, dakle, o jednoj narodnoj *pietas* i o pučkim pobožnostima svakodnevnog života: božice su bile bliske i prepoznatljive, svaka sa svojim osobnostima. Njima se išlo moliti i hodočastiti čak izdaleka. To je bila živa utkana vjera tadašnjeg arapskog svijeta.[170]

Unatoč velikim Muhamedovim borbama da satre stara vjerovanja i običaje, Ries primjećuje da „pored svetoga Kurana postoji i *sakros* naroda: posjećivanje groblja, svetih drveća, amuleta, žrtvovanje životinja“: narod je možda zaboravio tri božice, ali je nastavio tražiti sveto u sebi bližim oblicima.[171]

Jedan od oblika koje je Muhamed zadržao upravo je hodočašće (hadž), bar jednom u životu, kao jedan od pet stupova vjere.

I, doista, od samih početaka islama, kako je to pripadalo ranijim vjerovanjima i obvezama, vjernici su u velikom broju hodočastili u Meku.

No ono što je interesantno u novoj, vrlo patrijarhalnoj strukturi društva, jest to da su i žene hodočastile, doduše ne same. Dolaze u Meku te obučene u bijele haljine, pokrivenih kosa (ali ne i lica), obilaze sedam puta Ka’bu i ljube je blizu istočnoga kuta kako bi se očistile od svojih grijeha.[172]

Povijesni podaci govore da kako se islam dalje širio Mediteranom i prema istoku, žene su često preuzimale na sebe obvezu hadža umjesto svojih supruga, sultana, koji su ulazili u

[169] CAETANI, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite*, str. 66-70.
[170] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.
[171] RIES, *Il Sacro*, 2012, str. 191-207.
[172] RIES, *L'uomo e il sacro*, 2007, str. 193. BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta svijeta*, 2011, str. 195; usp. RUSSO, *Atlante illustrato dell'Islam*, 2001, str. 124-127.

posebnu kategoriju onih koji obnašaju vlast te su, zbog očitih obveza, bili izuzeti od obveze hadža. Nicola Melis uz tu problematiku piše: „Povijesno je poznata činjenica da tijekom postojanja Otomanskog Carstva nijedan sultan nije ispunio obvezu hadža“.[173] Slali su zato svoje žene![174]

Iznenađuje nevjerojatno velik broj žena koje su putovale na hadž, ako se uzmu u obzir sve poteškoće puta: morem (osim prirodnih opasnosti mora i portugalskih brodova koji bi ih napadali, pljačkali, orobili ili čak ubijali) ili kopnom (beduinski napadi).

Interesantan je primjer Gulbadan Begam, kćeri Babura, koja 1578. kreće iz Mogulskog Carstva s cijelom pratnjom žena i mnoštvom kraljevskih službenika i vojnika na dva broda. Ostaje pune četiri godine, ispunjavajući čak četiri puta rituale u Meki: toliko se zadržala da je čak i Kraljevsko Vijeće izrazilo veliku zabrinutost. No ona se vratila puna dojmova, s mnogim zanimljivostima i čak s arapskim slugama.[175] Bilo je još takvih primjera: iako je većina hodočasnika bila muškog roda, žene su bile te koje su odlučivale o samome kretanju na hadž.[176]

Kao što vidimo, tri velike monoteističke religije, osim što vuku zajedničke korijene, iskazuju potrebu za sjedinjenjem s Bogom putem ovozemaljskoga hoda i traganja za Božjom prisutnošću u materijalnoj formi, u nečem opipljivom i shvatljivom čovjeku u njegovu „lutanju”. Za Židove je to, među ostalim, hram u Jeruzalemu (od njega danas ostaje samo Zapadni zid); za muslimane crni kamen u Meki; za kršćane sveta mjesta kojima su kročili Isus, njegova majka, apostoli, a zatim sveci.

[173] BALDUSSI, MANDUCHI, MELIS, *Le mille e una strada. Viaggiare pellegrini nel mondo musulmano. Temi di Storia*, FrancoAngeli, Milano 2005, str. 99.
[174] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.
[175] BALDUSSI, MANDUCHI, MELIS, str. 160.
[176] Isto, str. 168.

4. KRŠĆANSKA GEOGRAFIJA MEDITERANA

U ovome radu posebno su obrađena kršćanska hodočašća, za koja je napravljen tako velik i širok uvod, kojim su se pobliže objasnili njihovi korijeni i paralelni vjerski sustavi s kojima se kršćanstvo usporedno razvijalo te kroz stoljeća dijelilo zajednička mediteranska geografska područja djelovanja.

Navedeno je, dakle, da se u prvih nekoliko stoljeća nakon Krista kršćanstvo naglo širilo mediteranskim zemljama, krećući s istoka, šireći se paralelno prema sjevernoj Africi i prema središnjim zemljama Južne Europe s centrom u Rimu, koji je ujedno bio i političko središte Carstva.

Slika 13: Tradicionalne hodočasničke rute [177]

[177] http://www.didatticare.it/wp-content/uploads/2015/05/imm-4.jpg – pristup 23.04.2015.

4.1. Povijest hodočašća do IV. stoljeća: sv. Helena i sv. Jeronim

Zamah novoj kršćanskoj geografiji Mediterana daje Flavia Iulia Helena, Augusta, koja kreće na put u svojoj 78. godini života: nakon što je njezin sin i car Konstantin teško sagriješio, tražilo se od njega javno kajanje i pokora. On šalje stoga svoju majku, svetu Helenu, s bogatim kapitalom i pratnjom da pronađe mjesta kojima je hodio Isus: ona na tome putu neće samo označiti sveta mjesta, nego će na njima podizati crkve.[178]

Helena kreće 326. na putovanje koje će trajati pune dvije godine, prolazi kroz Carigrad i dolazi do Palestine. Prvo dolazi u Betlehem, uspijeva naći mjesto rođenja i stratište te daje sagraditi crkvu Kristova rođenja. Treba napomenuti da su se u međuvremenu mnogi tragovi bili izgubili, na tim su mjestima sagrađeni „poganski“ hramovi, te da njezino poslanje nije bilo nimalo jednostavno. Zatim nalazi Golgotu, gdje daje podići crkvu Svetoga groba. Prema tradiciji tu je našla i Isusov križ, čije je dijelove poslala sinu u Rim (gdje je odmah sagrađena crkva Svetog Križa u Jeruzalemu[179]), dijelove u Carigrad, a dijelovi ostaju u Jeruzalemu. Osim toga daje izgraditi i crkvu Uznesenja (*Pater noster*) na Maslinskoj gori.[180]

Taj je njezin pothvat definitivno pokrenuo hodočašća u Svetu zemlju, svetim mjestima kojima su prolazili Isus i njegovi apostoli.

Prvi pisani trag o takvu jednom hodočašću u Jeruzalem ostavio nam je nepoznati hodočasnik iz Bordeauxa, pod naslovom *Itinerarium a Burdigalia Hierosolymam* 333. godine.[181]

---

[178] Nisu posve jasne okolnosti u kojima su nasilno ubijeni Konstantinov sin Krisp i njegova druga žena Fausta: jesu li učinili preljub ili kovali urotu protiv oca i muža, no čini se da je Konstantin morao dati zadovoljštinu. Vidi: Jan Willem DRIJVERS, *Helena Augusta: The Mother of Constantine the Great and her Finding of the True Cross*, Brill, Leiden & New York 1992., str. 55-72; vidi također BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta svijeta*, 115-116; usp. Marco DE CASOTTI, *Le Coste e Isole Della Istria e Della Dalmazia. Descrizione,* Tipografia Battara, Zadar 1840., str. 59-60. Vidi također Furio SAMPOLI, *Le grandi donne di Roma antica*, Newton Compton, Roma 2008.

[179] Izvorni naziv: *Basilica Sanctae Crucis in Ierusalem*, jer je pod bio obložen zemljom donešenom iz Jeruzalema.

[180] BEDÜRFTIG, *Sveta mjesta svijeta*, str. 116-120; Kate COOPER, *Band of Angels*, The Overlook Press, New York 2014., str. 131-138; Vezano uz njen lik, možemo konstatirati kako ju ikonografija prikazuje dosljedno u carskoj odjeći s križem u ruci: Rosa GIORGI, *Santi. Giorno per giorno tra arte e fede,* Milano 2005., str. 488; LAWRENCE, *Atlas biblijske povijesti*, str. 116.

[181] Stjepan KRASIĆ, ”Opis hrvatske jadranske obale u putopisima švicarskog dominikanca Feliksa Fabrija (Schmida) iz 1480. i 1483/84. godine”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 39/2001, str. 135.

Znamo da je sveti Jeronim hodočastio u Jeruzalem 373.-374. i da se poslije ondje i nastanio. Unatoč tomu što je sam priznao da je drugačije kada se vlastitim očima vide Judeja i ostaci nekadašnjih gradova,[182] on i Grgur Nisenski savjetuju hodočašće duha i u duhu.[183] Zato se ovdje može otvoriti cijela dimenzija „asketske migracije“ ili „duhovnog egzodusa“.[184] Ako sv. Jeronim tvrdi da se do raja može doći i bez putovanja u Jeruzalem, to još više vrijedi za žene, čiju „slabost“ mogu iskoristiti razni ljudi i narodi koji obitavaju u zemljama kojima treba proći do Svete zemlje.

U tom smislu možemo se povezati i s onim savjetima koje je dao isti Grgur Nisenski predstojniku jednog samostana kada mu je savjetovao hodočašće, ne nužno od Kapadocije do Palestine, nego od tijela do Gospodina.[185]

Povrh izuzetne modernosti toga velikoga graditelja Crkve, hodočašća su bila i ostala jednim velikim motorom koji pokreće ljude na put, a ako je u začetku to i bila osobna odluka pojedinca, razvit će se potom u zajedništvo s drugim ljudima.

4.2. Egerija: hodočasnica preko cijelog Mediterana

Ono što je vrlo interesantno za ovaj rad jedno je posebno putovanje galicijske, to jest španjolske hodočasnice Egerije (ili Etherije). Ona putuje pune tri godine hodočasteći na sveta mjesta Starog i Novog zavjeta. Kreće na put 381. i piše svojevrstan dnevnik svojim „sestrama“ koje je ostavila u domovini. Početak i kraj *Itinerariuma* izgubljeni su, no ostao je središnji dio. Putuje sama! Prvo kopnenim putevima, zatim brodom do Carigrada i odande u potragu za biblijskim lokalitetima kao što su Sinaj i brdo Nebo, zatim u Egipat, Palestinu, Mezopotamiju. Kamo god dođe, zaustavi se, čita dio iz Biblije koji se odnosi na to mjesto, zatim se pomoli i tek onda kreće bliže mjestu kojem hodočasti.[186]

---

[182] Vjekoslav MILOVAN, „Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca“, *Bogoslovska smotra*, 44/1, 1974., str. 108.

[183] Papinsko vijeće za duhovnu brigu oko selilaca i putnika, *Hodočašće u Velikom jubileju 2000.,* br. 13.

[184] Isto.

[185] Agostino CLERICI u *Egeria, Diario di viaggio,* uredio A. Clerici, prevela E. Giannarelli, Paoline Editoriale Libri, Milano 2006., str. 12. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[186] PODHRAŠKI ČIZMEK, isto.

Ne znamo je li bila plemkinja, ali sigurno je bila dobrostojeća i obrazovana, što se vidi iz same duljine putovanja, pratnje koju je imala, propusnica gdje je po potrebi uživala zaštitu lokalnih rimskih posada i iz samih stranica dnevnika. Znanstvenici su podijeljeni oko toga je li bila redovnica koja je pisala svojim susestrama ili pak bogata udovica (kao što misli Elena Giannarelli). Ono što oduševljava čitatelja njezina su vjera, znatiželja i žurba za daljnjim hodočašćenjem. Ante Vučković primjećuje kako su za nju važna ne samo sveta mjesta, nego i ljudi koje susreće. „Oni su svjedoci svetosti mjesta, posrednici između mjesta i hodočasnika te živo egzistencijalno pamćenje događenoga susreta s Bogom.“[187]

Njezina želja za hodom i hodočašćem potaknuta je istinskom vjerom: ako joj je Biblija siguran vodič na putu, pravi su joj blagoslov susreti s redovnicima, „svetim ljudima“, kako ih ona zove, a posebno euharistijska slavlja.

Slika 14: *Itinerarium Egeriae*[188]

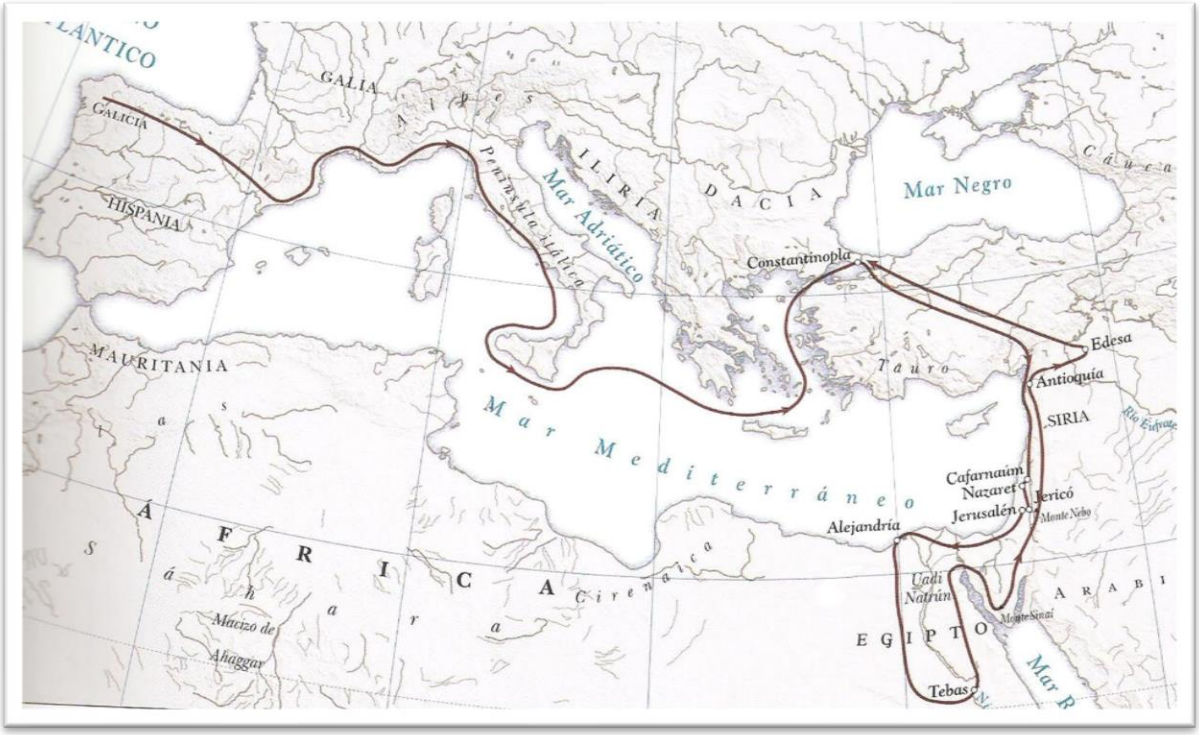

Pokazuje nevjerojatnu vjeru u Boga: ne putuje da bi potvrdila Pismo, nego da bi doživjela iskustvo vjere. Kad jednom siđe sa Sinaja, vidi ono što prije nije vidjela ljudskim očima jer ju

[187] Ante VUČKOVIĆ, „Hodočašće i riječ“ u *Crkva u svijetu*, 44/2, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2009., str. 123.

[188] http://devocionesdeestepa.blogspot.hr/2011/09/las-peregrinaciones-en-la-edad-media.html – pristup 23.04.2015.

je to iskustvo promijenilo: vjera, Božja Riječ, svjedočanstvo onih koji su odlučili živjeti povučeno od svijeta, *monazontes* i *parthenae* (redovnici i redovnice).[189]

Osim raznih putovanja (sveukupno četiri: prvo od Sinaja do Jeruzalema; drugo do brda Nebo; treće preko Qarnayima do Tišbe; četvrto u Mezopotamiju od Antiohije do Edesse preko Tarza, Seleukije i Kalcedonije), Egerija vrlo detaljno opisuje liturgiju u Jeruzalemu, što nam daje vrlo dragocjene podatke o raznim slavljima i obredima toga doba.

Njezina senzibilnost, radost, ushiti, prate cijeli njezin dnevnik: privlače je mjesta obilježena Božjom prisutnošću, podaci o običajima, legendama, vjerskim pričama, susreti sa svetim ljudima, biskupima i redovnicama: sve prati njezina duboka i živa predanost.[190]

Ako će sv. Helena, sv. Jeronim i Egerija moći putovati do Svete zemlje, mnoštvo drugih vjernika moći će putovati jedino u duhu. To nam je više interesantno Egerijino putovanje, koje ostaje svojevrsni *unicum* ogledala jedne duše, jednog hodočašća koje zrcali cjelokupno njezino žensko biće.

Treba spomenuti da su se žene i poslije uspijevale izboriti za svoje mjesto na hodočašćima. O tome imamo bezbroj kasnijih dokumenata. Hodočastile su u jednakoj mjeri kao i muškarci.[191] Kad im nije uspijevalo osobno krenuti na hodočašće, onda bi zaduživale druge „*qui iret pro me*“.[192]

Averzija prema ženskim hodočašćima – na koju ćemo kroz stoljeća naići – ne proizlazi toliko iz srednjovjekovne mizoginije, nego zbog optužbe za prostituciju koja se vezala uz hodočašće, makar će se i taj aspekt kroz povijest promijeniti. Kako piše Ilaria Sabbatini: „Pokornička je disciplina kasne antike određivala da se teški, javni i skandalozni grijesi moraju

[189] CLERICI u *Egeria, Diario di viaggio*, str. 8.

[190] *Egeria, Pellegrinaggio in Terra Santa*, uredili P. Siniscalco, F. Scarampi, Città Nuova, Roma 2008., str. 17-23. Što se tiče interpretacije Kate COOPER, *Band of Angels*, The Overlook Press, New York 2014., str. 215 „… there is no reason she could not have been visiting business contact in the region..” apsolutno se ne slažem, jer sve govori upravo suprotno i o izrazito vjerskoj dimenziji tog hodočašća u pravom smislu te riječi, a ne o običnom putovanju, da ne kažemo poslovnom!

[191] U Hrvatskoj je na primjer njihov broj legata u 13. stoljeću podjednak muškim legatima. Vidi: Zoran LADIĆ, „Odjek pada tvrđave Accon 1291. g. u Hrvatskoj (O križarskoj vojni kao vidu hodočašća)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 16/1999, str. 52. Vidi također Nella LONZA „Ego fui per omnia loca sancta: Hodočašće Dubrovkinje Maruše u Svetu Zemlju 1394“, *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za društvene znanosti*, 52/2017., str. 95-122.

[192] Isto, str. 54.

ispravljati pred cijelom zajednicom". Riječ je očito o prostituciji: žene koje su htjele dobiti oprost, trebale su poći na javno pokorničko hodočašće.[193]

Kršćani, dakle, od samog početka hodočaste u Svetu zemlju, a kad Arapi u 7. st. počinju osvajati istočne dijelove Carstva i sjevernu Afriku, unatoč poteškoćama i dodatnim nametima, nisu proganjani i nastavljaju hodočastiti.[194]

Situacija se mijenja potkraj 13. st., kad su kršćani prisiljeni povući se iz Palestine koju su zauzeli Mameluci.[195] Zapad tada pokreće križarske ratove, među ostalim u nadi da će osloboditi sveta mjesta kako bi ih vjernici mogli ponovno posjećivati.

Kada cijeli niz tih pothvata ne donosi ploda, kršćanstvo uspijeva na poseban način „nanovo osmisliti" hodočasnička mjesta. Koliko god se u prvim stoljećima Crkva razvijala relativno slobodno u mediteranskim zemljama te su veliki crkveni oci, koji teološki i moralno svojim pismima i raspravama izgrađuju Crkvu, dolazili iz svih krajeva Rimskoga Carstva,[196] sada se ona počinje povlačiti na zapad. Tako se središta Crkve mijenjaju. Od Rima, Aleksandrije i Antiohije preko Sichema,[197] Sarda, Smirne, Kartage i Nikomedije, središtima Crkve postaju ili ostaju Rim, Milano, Lyon, Cluny i drugi zapadni gradovi. Kako se više nije moglo hodočastiti na istok, sve veću važnost dobivaju nova, (a ponekad i već uobičajena) mjesta: Rim i grobovi apostola (*Limina Apostolorum*), Santiago de Compostela u Galiciji, Mont Saint-Michel i Chartres u Francuskoj, Asiz i Loreto u Italiji. Tako vidimo da su već u srednjem vijeku, ovisno o smjeru putovanja, hodočasnike zvali *palmieri* (koji su išli u Svetu zemlju – s palmom u ruci), *romei* (u Rim), *confluenti* (u Loreto).[198]

---

[193] Ilaria SABBATINI, "Nudi homines cum ferro" *u «Questo nomade nomade mondo». La «necessità del viaggio» tra medioevo ed età moderna*, uredila Isabella GAGLIARDI, Bologna, Il Mulino 2011., str. 38. Tekst u izvornom talijanskom glasi: "La disciplina penitenziale tardoantica disponeva che le colpe gravi, pubbliche e scandalose, fossero scontate di fronte alla comunità."

[194] O položaju kršćana u arapskim zemljama vidi: Ludwig HERTLING, *Storia della Chiesa*, Roma 1988., str. 187-188.

[195] Vidi Floriano GRIMALDI, *Pellegrini e pellegrinaggi a Loreto nei secoli XIV-XVIII*, Supplemento n. 2 al "Bollettino Storico della Città di Foligno", Loreto 2001., str. 11.

[196] Više o crkvenim ocima (od Klementa Rimskog, Ignacija Antiohijskog i Justina, sve do Jeronima, Augustina, i Ćirila Aleksandrijskog) te o rasprostranjenosti njihova djelovanja vidi u: BEATRICE, *Introduzione a I Padri della Chiesa*. Vidi također: HERTLING, n. dj., str. 129-138.

[197] Rodno mjesto sv. Justina, u Palestini, vidi BEATRICE, n. dj., str. 51.

[198] Felice DI VIRGILIO, „Le vie minori del pellegrinaggio lauretano", u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 99.; GRIMALDI, n. dj., str. 26; Lovorka ČORALIĆ, „Ad viaggium pro anima mea – hodočašća u Santiago de Compostelu u oporučnim spisima hrvatskih iseljenika u Mlecima (XV.-XVI. stoljeće)", u *Povijesni prilozi*, 38/2010, str. 32; Lovorka ČORALIĆ, *U gradu Svetoga Marka*, Golden Marketing, Zagreb 2001., str. 201-202.; Tomislav RAUKAR, *Hrvatsko srednjovjekovlje. Prostor, ljudi, ideje*, Zagreb 2007., str. 351-356. Vezano za vrste hodočašća, posebno penitencijalna (*poenitentia publica sollemnis, publica non sollemnis* i *privata*) vidi također Ilaria SABBATINI, „Nudi homines cum ferro", str. 35-64.

5. HRVATSKA HODOČAŠĆA

Hrvati počinju svoju „europsku avanturu“ i postaju dio sredozemnoga korpusa početkom 7. st. spuštanjem na Jadransko more. Zacijelo su iz svoje pradomovine sa sobom donijeli znanja i vještine o plovidbi i gradnji brodova jer ih nakon tri desetljeća od njihova dolaska 642. g. nalazimo kako s borbenim lađama u Sipontu, u Apuliji, pomažu Bizantu protiv Langobarda. U tako kratkom vremenu uspjeli su upoznati Jadransko more sa svim njegovim obilježjima i posebnostima (vjetrove, struje, pomorsku geografiju itd.) te nevjerojatnom snalažljivošću prilagoditi svoja znanja s riječne na pomorsku brodogradnju.[199]

Želja za komunikacijom, potreba za trgovinom i zaradom te nužnost preživljavanja u tako prostranom bazenu kao što je Jadransko more učinili su svoje. Na tome je tragu – „o važnosti pomorstva za gospodarski razvoj i kulturni napredak čovječanstva” – i ona poznata izreka koju pripisujemo grčkom filozofu Plutarhu: *Navigare necesse, vivere non necesse*.[200]

Hrvati, dakle, trguju, susreću se i počesto sudaraju s ostalim susjednim narodima s kojima dijele teritorij koji su zaposjeli. Dakako da se vrlo brzo pokrštavaju i nastavljaju svoj put prema kršćanskoj uljudbi na granici između bizantsko-istočne i rimsko-zapadne vjerske tradicije.[201]

Nesporno se okreću prema moru te žive s morem i od mora. Koliko je ribolov bio važna grana njihova svakodnevnoga gospodarskoga života, govori i prvi pisani dokument o ribarstvu u Hrvata iz 995. godine, sačuvan u prijepisu iz 11. ili 12. st.[202]

---

[199] Vidi Nikola ČOLAK, *Regesti Marittimi Croati / Hrvatski pomorski regesti, Fonti documentarie / Dokumentarna vrela, vol. I,* Centro di Studi Storici Croati-Venezia, Padova 1985., str. 639. Usp. Tomislav RAUKAR, *Hrvatsko srednjovjekovlje. Prostor, ljudi, ideje,* Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Školska knjiga, Zagreb 1997., str. 348. Za šire proučavanje tematike: Paolus DIACONUS, *Historia Langobardorum,* Waitz, za školsku upotrebu, Hannover 1878.; Ferdo ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara,* Zagreb 1925.; Giuseppe PRAGA, *Storia di Dalmazia,* Dall'Oglio, Varese 1981.

[200] Nikola STRAŽIČIĆ, *Pomorska geografija svijeta,* Manualia Universitatis studiorum Fluminensis, Zagreb 1987., str. 2.

[201] Franjo ŠANJEK, “Počeci kršćanstva u Hrvata”, *Crkva u svijetu,* 11/3 (1976), str. 201-209.

[202] Riječ je o darovnici zadarskih plemića kojom ustupaju prava na ribolov u okolici otoka Molata samostanu sv. Krševana. O cijelom nizu isprava vezanih uz ribolov kroz srednji vijek pa sve do naših dana vidi Nikola ČOLAK, “Naše ribarstvo do pada Mletačke republike”, *Pomorski zbornik I.* sv, uredili G. NOVAK i V. MAŠTROVIĆ, Institut za historijske i ekonomske nauke, Zadar 1962., str. 393-424; vidi također Ivo BOKO, *Ribarski libar, 995.-2005.,* Split 2005., str. 15-25.

Iz tog istog 12. st. datiraju i dvije dobro očuvane srednjovjekovne brodice u ninskome zaljevu koje su izazvale oduševljenje ne samo stručnjaka povjesničara, arheologa i konzervatora, nego i šire javnosti, upravo zbog toga što plastično svjedoče o svakodnevici života običnoga čovjeka na istočnoj obali Jadrana.[203]

Paralelno s ostalim susjednim narodima, i Hrvati nakon pokrštavanja kreću vrlo brzo na hodočašća. Nalazimo ih kako već od 9. st. hodočaste iz raznih hrvatskih krajeva po cijeloj Italiji: počevši od Cividale del Friuli (gdje uz imena ostalih hodočasnika nailazimo na „knez Branimero, Maruša Mariosa kneginja"[204]) do Rima te potom Asiza, Padove, Loreta, Barija i drugamo.[205]

Što se pak tiče odnosa hrvatskih kneževa, a poslije i kraljeva, s Venecijom, od srednjega vijeka nadalje, riječ je o kontinuiranim promjenama: od početnog venecijanskog plaćanja *solitus censusa* hrvatskim vladarima u 9. st. radi prolaza duž istočne obale, do konačnog potpadanja Dalmacije pod *Serenissimu* 1422., pa sve do njezine propasti 1797. godine.[206]

Vidimo također da se „plovidbene rute istočnom jadranskom obalom od antike pa do prvih stoljeća novog vijeka nisu mijenjale",[207] o čemu svjedoče dokumenti RMC I-III, ovdje uzeti u analizu.

5.1. Poveznice Hrvata s Italijom

Dvije su jadranske obale od davnina, još prije dolaska Hrvata, bile upućene jedna na drugu, tako da čim je čovjek uzmogao te je naučio ploviti (bilo da se radilo o kolonima, vojnicima ili oboje), počele su intenzivne međusobne veze s juga prema sjeveru, sa zapada prema istoku. Vrlo su brzo komune s jedne i s druge strane shvatile važnost usmjerenosti jednih

[203] Irena RADIĆ ROSSI, Nili LIPHSCHITZ, „Analiza drvene građe srednjovjekovnih brodica iz Nina", u *Archaeologia Adriatica* IV/2010., str. 257-259.

[204] Eduard PERIČIĆ, „Vijesti o najstarijim hrvatskim hodočašćima," *Bogoslovna smotra*, 54/4, Veljača 1985., str. 550. O drugim ranim hodočašćima Hrvata i izvan Italije, vidi Neven BUDAK, „Hrvatska hodočašća u Aachen", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu*, 24/1, 1991., str. 15-21.

[205] Lovorka ČORALIĆ, „Ad viaggium pro anima mea - hodočašća u Santiago de Compostelu u oporučnim spisima hrvatskih iseljenika u Mlecima (XV. - XVI. stoljeće)", *Povijesni prilozi*, 29/38 (2010), str. 31-41.

[206] O povijesti cijelog razdoblja, vidi ŠIŠIĆ, nav. dj.; PRAGA, nav. dj.; NOVAK, nav. dj.

[207] Milorad PAVIĆ, „Plovidbene rute srednjim i južnim Jadranom u izolaru Giuseppea Rosaccia", u *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a u Zadru*, sv. 45/2003., str. 182., usp. također Mario KATIĆ, Tomislav KLARIN, Mike MCDONALD, (uredili), *Pilgrimage and Sacred Places in Southeast Europe: History, Religious Tourism and Contemporary Trends*, LIT Verlag, Zürich – Berlin 2014.

prema drugima: to će biti veze dugog trajanja koje će se same od sebe obnavljati i nastavljati kroz stoljeća.

5.1.1 Kontakti i ugovori između gradova hrvatske i talijanske obale

Koliko su međusobni kontakti od samih početaka bili strukturirani, možemo iščitati iz trgovačkih ugovora između gradova ne samo na obalama Jadrana, nego dapače i na Jonskom i Tirenskom moru, koji se od 12. st. nevjerojatno množe, a govore nam o prirodnoj i nezaobilaznoj usmjerenosti pripadnika hrvatskih i talijanskih zajednica na međusobnu kulturnu, trgovačku, političku i vjersku suradnju. Tada već postoje ugovori između raznih hrvatskih vladara i gradova na moru. Nadalje, isprave između Dubrovnika i Molfette potječu iz 1148. godine, a s Pisom iz 1164. g. Rovinj potpisuje ugovore s Fanom i Anconom 1190. g., s Monopolijem i Barijem 1199., a s Termolijem 1203.[208]

Jednom prokušani putovi poslije se množe, a međusobne veze učvršćuju kontaktima i na dnevnoj bazi. Navedena strujanja možemo promatrati i s vjerskog aspekta, gdje hodočašća i vjerske veze svjedoče o velikoj prisutnosti Hrvata na talijanskoj obali, od Veneta na sjeveru pa sve do Apulije na jugu. Hrvati se ujedinjuju u bratovštine, grade crkve i gostinjce već od 14. st.[209]

U Apuliji postoje crkva *Sanctus Vitus de Sclavonibus* iz tridesetih godina 14. st. te *San Nicolò degli Schiavoni* u Vastu iz 1362.[210]

5.1.2 Hrvati naseljavaju okolicu Ancone, Recanatija, Macerate

Hrvati ne samo da trguju s pomorskim gradovima Jadranskog, Jonskog i Tirenskog mora, nego se počinju i seliti na susjednu talijansku obalu. Imamo nevjerojatan broj dokumenata koji svjedoče o hrvatskom prisustvu u Markama i Moliseu.[211]

---

[208] Josip LUETIĆ, *1000 godina dubrovačkog brodarstva*, Zora, Zagreb 1969., str. 8-9. Usp. Grga NOVAK, *Jadransko more u sukobima i borbama kroz stoljeća II. – Od 1409. godine do Drugog svjetskog rata,* Marjan tisak, Split 2004., str. 89-90. Novak daje različite datume dubrovačkih ugovora: s Molfettom 1146., s Pisom 1169., s Fanom i Anconom 1199.

[209] O međusobnom naseljavanju Istre i Dalmacije vidi također Vito RICCI, „Insediamenti templari sulla costa adriatica orientale e relazioni con il versante Adriatico occidentale“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 49(1), 2017., str. 79-125.

[210] ČORALIĆ, *U gradu Svetoga Marka,* str. 63-67.

[211] Marco MORONI, „Rapporti culturali e forme devozionali tra le due sponde dell'Adriatico in età moderna“, u GRIMALDI Floriano i SORDY Katy (uredili), *Pellegrini verso Loreto, Atti del Convegno Pellegrini*

O bratovštinama u Markama postoji cijeli niz pisanih dokaza iz 14. i 15. stoljeća; imamo također studije koje daju posebnu pozornost povijesti hrvatskih useljenika te se navodi postojanje već 1285. u Recanatiju zasebnog predjela koji se zvao upravo *Fundus Sclavunici*.[212] Interesantna je i cijela tradicija vezana uz svetu kuću Loreta, čija se priča veže usko s hrvatskim Trsatom. Jedan od prvih koji se podulje bavio seobama Hrvata u susjednu Italiju bio je zasigurno Ferdo Gestrin: mnogobrojni su njegovi radovi na tu temu izvrstan izvor za proučavanje te tematike.[213] O tome je pisala vrlo interesantan i iscrpan članak i Lovorka Čoralić, „Hodočasnička putovanja i oporučna darivanja: hrvatski iseljenici u Mlecima i loretsko svetište (15.-16. stoljeće)", u kojem osim vrijednog uvoda o višestoljetnim hrvatsko-talijanskim vezama, iznosi i vrlo bogatu bibliografiju vezanu uz naseljavanje Hrvata u regiju Marche i dakako uza svetište u Loretu, kao cilju hrvatskih hodočašća.[214]

5.1.3 Priče o Hrvatima i razne zgode

Iz puno ranijih izvora koji se odnose na 16. stoljeće znamo da su Hrvati običavali putovati u velikim i dobro organiziranim skupinama. Više nam takvih svjedočenja daje isusovac Raffaele Riera koji je služio u Loretu između 1549. i 1559. godine. Tijekom tog desetljeća nazočio je bezbrojnim dolascima Hrvata u Loreto. Interesantno je tako jedno golemo hodočašće od 300 do 500 ljudi koje se dogodilo 1559. godine. Hodočasnici, među kojima je bilo žena i djece, došli su sa svojim svećenicima, kupili svijeće te ih zapalili u svetištu, no ono što je posebno dirnulo Rieru bila je činjenica da nisu hodali, nego su napredovali na koljenima i plakali te glasno na hrvatskome molili Majku Božju da im se vrati u Rijeku, kako on to zapisuje u dnevnicima: „Revertere, revertere Flumen, Maria; Flumen revertere, o Maria, Maria, Maria!".[215]

---

e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII, str. 181-216; vidi također izvrstan pregled o hrvatskoj prisutnosti u Loretu u Vito PUNZI „Lorenzo Lotto e la Dalmazia" u Bonita CLERI (ur.), *Adriatico. Un mare di storia, arte, cultura. Atti del Convegno – 20-22 maggio 1999 Ancona*, ed. Maroni, Ancona 2000., str. 149-163.

[212] Vidi GRIMALDI, *Pellegrini e pellegrinaggi a Loreto nei secoli XIV-XVIII*, str. 258-271.

[213] Ferdo GESTRIN, „Migracije iz Dalmacije u Marke u XV. i XVI. stoljeću", *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 10/1 (1977.), str. 395-404.

[214] Lovorka ČORALIĆ, „Hodočasnička putovanja i oporučna darivanja: hrvatski iseljenici u Mlecima i loretsko svetište (15.-16. stoljeće)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30/2012., str. 155-172.

[215] Raffaele RIERA, *Historiae Domus Lauretanae Liber singularis* u P. V. MARTORELLI, *Teatro istorico della S. Casa nazarena*, Roma 1732., I, str. 21; isto, str. 75.

6 SVETIŠTE MAJKE BOŽJE U LORETU

6.1. *Villa Maria*: jedna neslućena hrvatska priča

Na popisu velikih srednjovjekovnih hodočasničkih mjesta javlja se već u 14. st. i mali Loreto u zaleđu Ancone, u tadašnjoj Papinskoj Državi, čija se povijest od svoga nastanka na čudnovat i čudesan način isprepleće s poviješću Hrvata. Ne samo zbog tradicije, zato što se u Loretu nalazi Sveta nazaretska kuća koja je na svom „proputovanju" (*translatio*) imala zaustavnu etapu na Trsatu pored Rijeke, nego i zbog iznimne institucionalne povezanosti Loreta, Crkve i Hrvata.

Slika 16: Čudotvorna slika Naše Gospe Trsatske, dar pape Urbana V. 1367.[216]

O preseljenju nazaretske kuće među prvima je pisao 1470. Pietro di Giorgio Tolomei, „il Teramano", koji izričito kaže da su kuću prenijeli anđeli prvo u riječki *„castrum [...] in partibus Slavonie"*, a zatim u Italiju u okolici Recanatija.[217]

[216] http://www.trsat-svetiste.com.hr/wp-content/uploads/2016/09/TRSAT_hrv.pdf, 53. – pristup 28. 1. 2016.

[217] Vidi DI VIRGILIO, n. dj., str. 100. Usp. Lujo MARGETIĆ, „Loreto i Trsat", *Croatica christiana periodica*, 26(49), 2002., str. 77-125, gdje autor daje točan redoslijed svih kroničara Loretske priče i također označava jasno u kojem trenutku je *Flumen* identificiran s Rijekom i dalje s *Illirima* i *Sclavonima*.

O toj već uvriježenoj tradiciji piše i Johann Gaspar Goethe, koji se 1740. na svom proputovanju kroz Italiju zaustavio u Loretu, te kaže kako je Sveta Kuća „bila transportirana na Trsat u Istri, odande preko Jadrana, 145 milja, u Loreto".[218]

Već 1520. imamo i hrvatski prijevod talijanske inačice te priče s naslovom *Izgovorenie od carkve od Svete Marie de Lorite*.[219]

Slika 17: Ilustracija, „Historia Tersattana"[220]

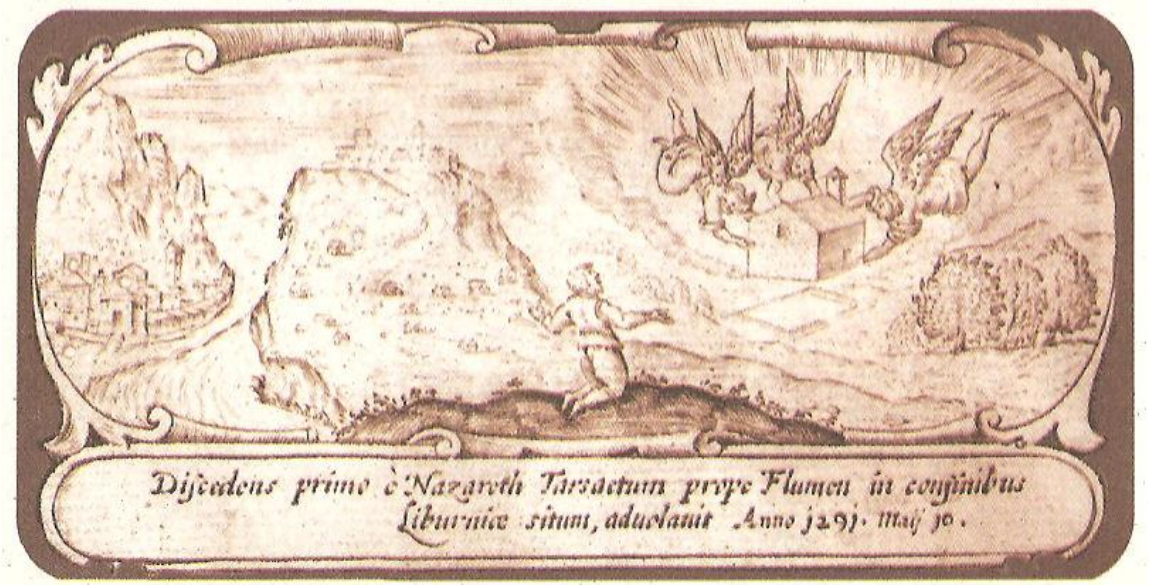

Koji je izvor koristio Tolomei u pisanju o zaustavnoj etapi na Trsatu, još nije razjašnjeno.

U Recanatiju, naime, već od 1337. djeluje *Fraternitas sclavorum S. Petri martiris*.[221] Ni stoljeće poslije, 1469., nailazimo na zajednicu *Schiavona*, koja se toliko proširila da su se u Recanatiju osjetili ugroženima i izbacili tu zajednicu. Preselila se poslije u *Villu Mariu* (budući

[218] GRIMALDI, n. dj., str. 147. prema izdanju A. FARINELLI (ur.), *Viaggio in Italia*, Roma 1932., str. 111-118.

[219] GRIMALDI, n. dj., str. 269. Usp. Sante GRACIOTTI i Emanuela SGAMBATI, „Sulla fonte italiana del raguseo *Izgovorenie od carkve od Svete Marie de-Lorite*", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 32/1 (1992), str. 579-589.

[220] http://www.formula1-dictionary.net/Big/rijeka_trsatska_crkva_legenda_big.jpg – pristup 28. 1. 2016.

[221] Vidi Vito PUNZI „Lorenzo Lotto e la Dalmazia", str. 150.; također Grimaldi piše da je postojala od 1337. godine, citirajući Monalda Leopardija i njegove *Annali di Recanati con le memorie e i costumi degli antichi recanatesi inoltre memorie di Loreto*, vol. I, Varese 1945., str. 306., u GRIMALDI, n. dj., str. 258. Drugačiju godinu osnutka bratovštine - 1375. - daje Mario SENSI, „Confraternite lauretane e pellegrinaggio", u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 131. Čoralić također daje 1375. kao godinu osnutka, vidi: ČORALIĆ, *U gradu Svetoga Marka*, str. 65.

Loreto), gdje moli općinu Recanati dopuštenje da se ujedine u bratovštinu radi uzajamne pomoći.

Već 1495. financijski ojačani, zahvaljujući darovnicama i ostavštinama unutar vlastite hrvatske zajednice, Hrvati traže dozvolu za izgradnju gostinjca (*ospitale*), zatim oratorija za mjesečna okupljanja te dodjelu groblja kako bi mogli pokapati svoje sunarodnjake.

Početkom 16. st. ta je bratovština osnovala novu bratovštinu Presvetog Sakramenta, koja upravlja gostinjcem za hodočasnike.[222]

Slika 15: Prijenos Svete Kućice prema predaji 1291.[223]

[222] GRIMALDI, n. dj., str. 260; Usp. ČORALIĆ, *U gradu Svetoga Marka*, str. 66.

[223] http://www.trsat-svetiste.com.hr/wp-content/uploads/2016/09/TRSAT_hrv.pdf, 24 – pristup 28. 1. 2016.

Prisutnost stalno naseljenih Hrvata toliko se povećava da je od 1471. do 1476. upravitelj radionice za izgradnju crkve Svete Marije Loretske Hrvat iz Zadra.[224]

Nadalje, vidimo da postoji i druga aktivna hrvatska bratovština, *San Giorgio degli Schiavoni*, koja 7. veljače 1507. traži dozvolu od općine Recanati za izgradnju oltarne pale – dozvola je tada izdana, no očito djelo nije izvedeno jer bratovština opet upućuje novu zamolbu nekoliko godina kasnije, 12. rujna 1511.[225]

Vidimo, dakle, da su se Hrvati neprestano selili na susjednu talijansku obalu, također na područje u okolici Loreta i Recanatija, kraj svetišta Majke Božje Loretske, djelovali kroz razne bratovštine kompaktno i kao zasebne zajednice u samom Loretu i prije osnutka samog *Collegiuma Illyricuma*. Činjenica je da su Hrvati, uostalom kao i većina katoličkog svijeta tijekom povijesti, hodočastili u Loreto i da su ondje nailazili na svoje sugrađane te domaće aktivne bratovštine. O njima svjedoči velik broj pisanih dokumenata u arhivima Loretske Kuće, pripadajuće joj bolnice, ali i u arhivima grada Recanatija i Macerate.[226]

6.2. Osnivanje *Collegiuma Illyricuma*

U Loretu 1580. Papa Grgur XIII. osniva *Collegium Illyricum* (dakle, Ilirski kolegij ili seminar).[227] Iako službeni akt o osnivanju nije nikad objavljen, Kolegij 1580. otvara svoja vrata prvim studentima. Čini se da je razlog tomu što su isusovci – kojima je bilo povjereno vodstvo Kolegija – smatrali kako Loreto nije najprikladnije mjesto za to te su mu u više navrata pokušavali pronaći bolji smještaj na hrvatskoj jadranskoj obali. Što se tiče termina „*illyricum*" i „Ilirske pokrajine", interesantna je pravna borba (1651.-1656.), vođena i dobivena pri Vrhovnom sudu Sv. Rote u Rimu, koju je vodio Jeronim Paštrić, svećenik Splitske biskupije, član Zbora sv. Jeronima, kako bi dokazao da je Rimski kolegij isključivo za Hrvate: to jest za one koji potječu iz hrvatskih zemalja i/ili znaju hrvatski jezik. Radi se o drugoj ustanovi, no podatak je indikativan.[228] Zanimljiva je činjenica da je taj seminar bio nacionalnoga karaktera, posebno ako se vodi računa da je Katolička crkva, nakon osipanja dijela katoličanstva na manje

[224] GRIMALDI, n. dj., str. 264. Vidi također Giuseppe SANTARELLI, „Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu", *Dometi*, god. 24, br. 1-3, Rijeka 1991.

[225] PUNZI „Lorenzo Lotto e la Dalmazia", str. 153.

[226] Usp. GRIMALDI, n. dj., str. 258-271; PUNZI, n. dj.; SANTARELLI, n. dj. i drugi.

[227] Slavko KOVAČIĆ, „Il Collegio Illirico presso il Santuario della Santa Casa di Loreto 1580-1798" u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 221-222. Kovačić daje vrlo bogat bibliografski pregled.

[228] Ratko PERIĆ, „Papa Siksto V. i Hrvati" u *Crkva u Svijetu*, 20/3, 1985., str. 284-286.

i nacionalne konfesije, Tridentskim saborom (1545.-1563.) zabranila čitanja Biblije na nacionalnim jezicima. Zato je 1622. g. osnivanjem kongregacije *De Propaganda Fide* posebnu brigu posvetila školovanju svećeničkog kadra raznih nacionalnosti kako bi branili ortodoksiju ne samo u misijama, nego i u katoličkim nacionalnim crkvama.[229] U Kolegij su, dakle, biskupi slali nadarene mladiće iz hrvatskih krajeva kako bi se školovali i postali svećenicima (da bi se potom vratili u domovinu i služili vlastitom narodu i vlastitoj crkvi). Jedan je takav primjer biskup Ivan Skakoc, koji se nakon školovanja u Ilirskom kolegiju (1765.-1773.) vraća u rodni Trogir, gdje intenzivno djeluje u pastoralu mladih i općenito na unaprjeđenju školskog sustava.[230] Interesantan nam je također podatak da je Ilirski kolegij bio financijski na teret svetišta Loretske kuće, što je dakako izazvalo cijeli niz negodovanja te „borbi" administratora samog svetišta ne bi li smanjili broj učenika zbog prevelikih troškova.[231] Zbog toga je njihov broj, koji je varirao od 12 do zamišljenih 48, u pojedinim razdobljima postojanja Kolegija direktno ovisio o ekonomskoj moći same Loretske kuće. Teoretski ih je trebalo upisati 48 na godinu. No što zbog samih biskupa, koji nisu nikada poslali toliko studenata, što zbog objektivne skučenosti prostora u samom Kolegiju, ta brojka nije nikada postignuta: maksimalni broj studenata pri upisu od prve godine bio je 30.[232]

No bez obzira na sve probleme samoga Kolegija tijekom njegova postojanja (1580.-1798.), ipak se u njemu odškolovalo oko 1.000 hrvatskih svećenika: što je zasigurno ostavilo trajan znak i trag u međusobnim vezama hrvatskih i talijanskih vjerskih zajednica. Cijela ta problematika još nije dovoljno istražena jer ostaje pitanje kakve, a osobito koliko duboke veze, postoje između naseljavanja Hrvata u 14. stoljeću na talijansku obalu i samog osnivanja preteče Loreta, tj. malog zaselka *Ville Marie*.

7. *PORTI, NAVI, PASSEGGERI E CAPITANI*: ANALIZA 16.000 DOKUMENATA RMC-a I-III

Što se tiče analize nađenih hodočašća, u nastavku je tablica indikativnog karaktera, dok se u Prilogu 1. ista tablica može naći u formatu A1 (60 × 80 cm, složena u košuljici) te se otvoriti u čitkiju formatu.

[229] BENDISCIOLI, *La Riforma cattolica*, str. 98, 128.
[230] Marko TROGRLIĆ, „Gli alunni del Collegio illirico di Loreto. Giovanni Scacoz, un paradigma" u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 251-261.
[231] KOVAČIĆ, n. dj., u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 217-249.
[232] KOVAČIĆ, isto.

Tablica 1a: Cjelokupan prikaz 303 hodočašća (red. br. 1-75) = Prilog 1

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	Datum gggg.mm.dd	luka	vrsta broda	zastava	ime broda	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	dolazak prazan	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Asiz	izričito toreto	dan dolaska	dan odlaska	br dana ostanka	komentar	karantena	dovozi i robu	povratak prazan	luka/zona versus	roba/putnici na povratku	Takse 10 pr 1 sc
1	I	3401	1782/06/VIII	8	1782.08.06	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj Mali		Lošinj Mali				06/VIII	8/VIII	3							1 sc
2	I	3447	1786/21/VII	7	1786.07.21	Ancona	pelig	venecijanska		Čupranić	Antun			Lošinj				21/VII	3/VIII	14					Lošinj		0.10 s
3	I	3466	1787/12/IX	9	1787.09.12	Ancona	pelig			Karlić	Andrija																
4	I	3477	1788/08/VII	7	1788.07.08	Ancona	grip	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj		Lošinj Mali			da							da		prazan	1 s
5	I	3480	1788/07/VII	7	1788.07.07	Ancona	trabakul	venecijanska		Marčula	Antun	Cres		Cres											Cres	Češnjak i luk	0.30 s
6	I	3539	1785/12/VII	7	1785.07.12	Ancona	bracera	venecijanska		Apollonio	Bartolomeo	Rovinj		Šibenik										da	Dalmacija	prazan	0.10 s
7	I	3546	1787/23/VII	7	1787.07.23	Ancona	bracera	venecijanska		Čupranić	Bartol	Krk		Krk						8					Senigallia		0.10 s
8	I	3548	1787/4/VIII	8	1787.08.04	Ancona	trabakul	venecijanska		Kazanović	Bartol	Rovinj		Istra	80	da									Rovinj	putnici	
9	I	3556	1788/20/VII	7	1788.07.20	Ancona	bracera	venecijanska		Vascotto	Biagio	Poreč		Rovinj	2										Rimini	prazan	0.10 s
10	I	3582	1787/16/VII	7	1787.07.16	Ancona	trabakul	venecijanska		Rismondo	Domenico	Rovinj		Dalmacija										da	Dalmacija	prazan	0.20 s
11	I	3592	1788/03/VII	7	1788.07.03	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Dominik	Lošinj		Lošinj	16		da										0.50 s
12	I	3597	1788/17/X	10	1788.10.17	Ancona	bracera	venecijanska		Brigonese	Domenico	Rovinj		Rovinj										da	Istra	prazan	
13	I	3602	1789/18/VII	7	1789.07.18	Ancona	bracera	venecijanska		Matešić	Dominik	Lošinj		Lošinj				18/VII	4/VIII	18					Lošinj	putnici	0.15 s
14	I	3605	1790/02/VIII	8	1790.08.02	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Dominik	Lošinj Mali		Lošinj Mali	70			2/VIII	5/VIII	4					Lošinj	putnici	2.20 s
15	I	3614	1782/30/VII	7	1782.07.30	Ancona	pelig	venecijanska		De Carli	Francesco	Rovinj		Rovinj		da		30/VII	2/VIII	4					Istra	putnici	0.20 s
16	I	3616	1782/19/VIII	8	1782.08.19	Ancona	pelig	venecijanska		Udolić	Franjo	Lošinj Mali		Lošinj Mali										da		prazan	0.15 s
17	I	3633	1786/21/VII	7	1786.07.21	Ancona	pelig	venecijanska		Vidulić	Franjo	Lošinj		Lošinj			da	21/VII	4/VIII	15					Lošinj	putnici	0.10 s
18	I	3635	1786/30/VII	7	1786.07.30	Ancona	trabakul	venecijanska		De Carli	Francesco	Rovinj		Rovinj	26			30/VII	4/VIII	6					Istra	putnici	0.20 s
19	I	3652	1788/18/VII	7	1788.07.18	Ancona	bracera	venecijanska		Fulin	Francesco	Poreč		Poreč	17			18/VII	28/VII	11	Šisani					putnici	0.10 s
20	I	3654	1788/02/VIII	8	1788.08.02	Ancona	bracera	venecijanska		Fulin	Francesco	Poreč		Poreč	8	da		2/VIII	5/VIII	4						putnici	0.10 s
21	I	3666	1790/04/VIII	8	1790.08.04	Ancona	bracera	venecijanska		Mengotti	Francesco	Rovinj		Rovinj	12			4/VIII	4/VIII	1					Rovinj	putnici	0.15 s
22	I	3677	1783/15/V	5	1783.05.15	Ancona	grip - mali	venecijanska		Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali											Rimini	prazan	0.15 s
23	I	3739	1786/21/VII	7	1786.07.21	Ancona	bracera	venecijanska		Vukašević	Petar	Krk		Krk													
24	I	3770	1787/22/VII	7	1787.07.22	Ancona	grip - mali	venecijanska		Štefić	Ivan	Lošinj Veli		Lošinj Veli				22/VII	27/VII	6					Lošinj Veli		0.15 s
25	I	3777	1787/30/VII	7	1787.07.30	Ancona	bracera	venecijanska		Brescian	Giovanni	Poreč		Poreč											Istra	luk	0.15 s
26	I	3784	1787/05/VIII	8	1787.08.05	Ancona	pelig	venecijanska		Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali			da	5/VIII	5/VIII	1					Lošinj Mali	putnici	1.40 s
27	I	3786	1787/06/VIII	8	1787.08.06	Ancona	bracera	venecijanska		Pranzan	Giovanni	Poreč	da	?					6/VIII						Poreč	putnici	0.10 s
28	I	3806	1788/04/VII	7	1788.07.04	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Josip	Lošinj		Lošinj	27		da						drvene šipke	da		prazan	1 s
29	I	3807	1788/02/VII	7	1788.07.02	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Josip	Lošinj Mali		Lošinj Mali	12		da							da	Lošinj	prazan	0.20 s
30	I	3809	1788/08/VII	7	1788.07.08	Ancona	trabakul	venecijanska		Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	18		da							da	Lošinj	prazan	2.20 s
31	I	3813	1788/16/VII	7	1788.07.16	Ancona	bracera	venecijanska		Mismasi	Giovanni	Rovinj		Split									vuna, kože "castrata"		Senigallia		0.20 s
32	I	3817	1788/21/VII	7	1788.07.21	Ancona	bracera	venecijanska		Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	19	da		21/VII	1/VIII	12					Lošinj	putnici	
33	I	3820	1788/17/VII	7	1788.07.17	Ancona	bracera	venecijanska		Pavan	Giovanni	Rovinj		Rovinj	2										Senigallia	prazan	0.15 s
34	I	3823	1788/30/VII	7	1788.07.30	Ancona	bracera	venecijanska		Guina	Franjo	Šibenik		Šibenik												prazan	0.10 s
35	I	3826	1788/28/VII	7	1788.07.28	Ancona	bracera	venecijanska		Strgačić	Josip	Iž		Scogli di Zadar		da		28/VII	5/VIII	9					Iž	putnici	0.15 s
36	I	3854	1789/18/VII	7	1788.07.18	Ancona	bracera	venecijanska		Kalić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj		da		18/VII	4/VIII	18					Lošinj	putnici	0.15 s
37	I	3874	1790/04/VI	6	1790.06.04	Ancona	trabakul/pelig			Nikolorić	Ivan	Bol na Braču		Korčula	1		da						ulje, "trasmesso"		Venezia	ulje, "trasmesso"	1 s
38	I	3875	1790/24/VI	6	1790.06.24	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Randić	Gabriel	Zadar		Zadar											Kvarner	Češnjak i luk	0.15 s
39	I	3882	1790/20/VII	7	1790.07.20	Ancona	bracera	venecijanska		Ćorović	Ivan	Lošinj		Lošinj	4								ossi d'oliva		Kvarner	prazan	0.15 s
40	I	3884	1790/22/VII	7	1790.07.22	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Randić	Gabriel	Zadar		Zadar											Senigallia	prazan	0.15 s
41	I	3890	1790/29/VII	7	1790.07.29	Ancona	trabakul	venecijanska		Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	38		da	29/VII	31/VII	3					Lošinj	putnici	1 s
42	I	3893	1790/13/VIII	8	1790.08.13	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Josip	Lošinj Mali		Lošinj Mali	75												
43	I	3913	1791/24/VII	7	1790.07.24	Ancona	trabakul	venecijanska		Kamalić	Petar	Lošinj		Lošinj	50						Šisani				Lošinj	vuoto	2.20 s
44	I	3918	1791/29/VII	7	1790.07.29	Ancona	trabakul	venecijanska		Maraspin	Giovanni	Rovinj		Rovinj	53			29/VII	5/VIII	8					Rovinj	putnici	2.20 s
45	I	3919	1791/04/VIII	8	1791.08.04	Ancona	bracera	venecijanska		Mauri	Giovanni	Poreč		Poreč	9			04/VIII	5/VIII	2					Poreč	putnici	
46	I	3950	1788/14/VII	7	1788.07.14	Ancona	trabakul	venecijanska		Brunetti	Lodovico	Rovinj		Rovinj									"morchia"		Rovinj	prazan	1.40 s
47	I	3955	1790/15/VIII	8	1790.08.15	Ancona	trabakul	venecijanska		Kožulić	Luka	Lošinj		Lošinj	34		da	15/VII	17/VII	3	trabaccolo con la poppa quadra				Lošinj	putnici	2.20 s
48	I	3958	1782/26/VII	7	1782.07.26	Ancona	trabakul	venecijanska		Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj Mali				26/VII	5/VIII	11					Lošinj	putnici	0.20 s
49	I	3980	1785/25/VII	7	1785.07.25	Ancona	bracera	venecijanska		Nikolić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj Mali	9	da					"usciti dalla quarantena"				Lošinj	prazan	0.15 sc
50	I	3981	1785/25/VII	7	1785.07.25	Ancona	bracera	venecijanska		Vidulić	Matija	Cres		Cres											Cres	prazan	0.15 s
51	I	3984	1785/05/VIII	8	1785.08.05	Ancona	trabakul	venecijanska		Salata	Mattio	Rovinj		Rovinj							Šisani					putnici	1.40 s
52	I	4001	1787/20/VI	6	1787.06.20	Ancona	pelig	venecijanska		Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali		Lošinj Mali	13		da	20/VI	22/VI	3					Lošinj	putnici	0.30 s
53	I	4003	1787/13/VII	7	1787.07.13	Ancona	trabakul	venecijanska		Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali		Lošinj Mali	52								cenere				0.80 s
54	I	4005	1789/19/VII	7	1787.07.19	Ancona	bracera	venecijanska		Deković	Matija	Zadar		Zadar				19/VII	04/VIII	17					Zadar	putnici	0.15 s
55	I	4007	1787/27/VII	7	1787.07.27	Ancona	trabakul	venecijanska		Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali		Lošinj Mali												putnici	0.30 s
56	I	4021	1788/14/VII	7	1788.07.14	Ancona	trabakul	venecijanska		Kožulić	Marko	Lošinj		Lošinj	45		da				trabaccolo con poppa ad uso di tartana				Lošinj		2.20 s
57	I	4028	1788/30/IX	9	1788.09.30	Ancona	bracera	venecijanska		Albieri	Marco	Split		Split											Split	Češnjak i luk	0.20 s
58	I	4032	1789/10/VII	7	1789.07.30	Ancona	bracera	venecijanska		Torre	Mattio	Rovinj													Rab	putnici	0.15 s
59	I	4042	1790/01/VI	6	1790.06.01	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Nikolić	Matija	Lošinj		Lošinj			da							da	Lošinj	prazan	0.10 s
60	I	4045	1790/20/VII	7	1790.07.20	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj Mali	35	da		20/VII	4/VIII	16					Lošinj	putnici	0.15 s
61	I	4049	1790/23/VIII	8	1790. 08.23	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj Mali	6									da	Lošinj	prazan	0.15 s
62	I	4051	1791/03/VII	7	1791.07.03	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Martin	Lošinj		Lošinj	36		da	3/VII	4/VII	2					Lošinj	putnici	
63	I	4055	1791/18/VII	7	1791.07.18	Ancona	trabakul	venecijanska		Fornarić	Matija	Cres		Cres							Sesani				Senigallia	prazan	2.10 s
64	I	4058	1791/30/VII	7	1791.07.30	Ancona	trabakul	venecijanska		Bužanić	Matija	Lošinj		Lošinj	14	da								da	Lošinj	prazan	2.20 s
65	I	4128	1790/23/VII	7	1790.07.23	Ancona	trabakul	venecijanska		Matković	Božidar	Prčanj		Boka Kotorska											Senigallia	prazan	1.40 s
66	I	4179	1786/29/VII	7	1786.07.29	Ancona	bracera	venecijanska		Vukašević	Petar	Krk		Krk										da	Krk	prazan	0.15 s
67	I	4184	1787/24/VII	7	1787.07.24	Ancona	bracera	venecijanska		Vukašević	Petar	Krk		Krk											Senigallia	prazan	
68	I	4194	1789/22/VII	7	1789.07.22	Ancona	bracera	venecijanska		Rossini	Pasquale	Šibenik		Šibenik											Šibenik	Češnjak, luk i voće	0.15 s
69	I	4195	1789/30/X	10	1789.10.30	Ancona	bracera	venecijanska		Sponza	Pietro	Rovinj		Rab											Dalmacija	bakalar	0.15 s
70	I	4198	1790/23/VI	6	1790.06.23	Ancona	bracera	venecijanska		Tucci	Pietro	Zadar		Kotor										da	Zadar	prazan	0.15 s
71	I	4199	1790/19/VII	7	1790.07.19	Ancona	trabakul	venecijanska		Krnčić	Petar	Krk		Krk	82	da								da	Krk	prazan	2.20 s
72	I	4206	1789/17/VII	7	1789.07.17	Ancona	trabakul	venecijanska		Radulović	Šimun	Lošinj Mali		Lošinj Mali	18									da	Lošinj	prazan	1.40 s
73	I	4213	1790/17/VII	7	1790.07.17	Ancona	trabakul	venecijanska		Kalebota	Silvestar	Trogir													Dalmacija	putnici	2.20 s
74	I	4216	1791/26/VII	7	1791.07.26	Ancona	trabakul	venecijanska		Banić	Šimun	Lošinj		Lošinj										da	Lošinj	prazan	2.20 s
75	I	4217	1791/21/VII	7	1791.07.21	Ancona	trabakul	venecijanska		Kalebota	Silvestar	Trogir		Trogir										da	Trogir	prazan	2.20 s

Tablica 1b: Cjelokupan prikaz sva 303 hodočašća (red. br. 76-153)

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	Datum gggg.mm.dd	luka	vrsta broda	zastava	ime broda	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	dolazak prazan	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Asiz	izričito toreto	dan dolaska	dan odlaska	br dana ostanka	komentar	karantena	dovozi i robu	povratak prazan	luka/zona versus	roba/putnici na povratku	Takse 10 p: 1 sc
76	I	4283	1786/16/VII	7	1786.07.16	Ancona	pelig - mali	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj Mali					da							da	Lošinj	prazan	0.30 s.
77	I	4284	1787/29/VII	7	1787.07.29	Ancona	pelig - mali	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj		Lošinj													0.30 s.
78	I	4287	1789/25/VII	7	1789.07.25	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj				25/VII	30/VII	7					Lošinj	putnici	0.30 s.
79	I	4288	1790/06/VII	7	1790.07.06	Ancona	trabakul	venecijanska		Callegari	Vincenzo	Pordenone		Istrija											Senigallia	prazan	0.30 s.
80	I	4289	1790/28/VII	7	1790.07.28	Ancona	trabakul	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	12		da										
81	I	4306	1792/13/VII	7	1792.07.13	Ancona	trabakul	venecijanska		Taraboća	Antun	Lošinj		Lošinj				13/VII	15/VII	3					Lošinj	putnici	1.40 s.
82	I	4307	1792/16/VII	7	1792.07.16	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Antonio	Rovinj		Zadar											Senigallia	prtljaga putnika	0.15 s.
83	I	4310	1792/20/VII	7	1792.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj Mali		Lošinj Mali	80			20/VII	23/VII	4	Sesani "uomini e fenmine"				Lošinj	putnici	1 s.
84	I	4318	1792/05/VIII	8	1792.08.05	Ancona	grip - mali	venecijanska		Nikolić	Antun	Cres		Cres	7		da								Cres	češnjak i luk	0.15 s.
85	I	4319	1792/28/VII	7	1792.07.28	Ancona	bracera			Kuzmanić	Antun	Vis		Vis			da	28/VII	21/VIII	25					Vis	putnici	0.15 s.
86	I	4332	1793/07/VII	7	1793.07.07	Ancona	bracera	venecijanska		Bogdanić	Antun	Rovinj		Zadar										da	Zadar	prazan	0.15 s.
87	I	4338	1793/16/VII	7	1793.07.16	Ancona	bracera	venecijanska		Bogdanić	Antun	Rovinj		Zadar	2										Kvarner	luk	0.15 s.
88	I	4339	1793/23/VII	7	1793.07.23	Ancona	bracera	venecijanska		Toso	Angelo	Rovinj		Rovinj				23/VII	23/VII	1	isti putnici				Karlobag	putnici	0.15 s.
89	I	4341	1793/04/VIII	8	1793.08.04	Ancona	trabakul	venecijanska		Gambaro	Antun	Boka Kotorska		Boka Kotorska											Senigallia	prazan	1 s.
90	I	4342	1793/06/VIII	8	1793.08.06	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Antonio	Rovinj		Zadar											Senigallia	prtljaga putnika	0.10 s.
91	I	4360	1794/20/VII	7	1794.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Marčula	Antun	Cres		Cres	45	da	da	20/VII	1/VIII	13					Cres	putnici	2.20 s.
92	I	4365	1794/23/VIII	8	1794.08.23	Ancona	trabakul	venecijanska		Radović	Antun	Trogir		Trogir											Split	luk	2.20 s.
93	I	4379	1795/24/VII	7	1795.07.24	Ancona	trabakul	venecijanska	Anime del Purgatorio	Katarinić	Antun	Lošinj Mali		Lošinj Mali	4		da							da	Lošinj	prazan	1.40 s.
94	I	4384	1795/11/VII	7	1795.07.11	Ancona	filjuga	venecijanska		Žiga	Antun	Boka Kotorska		Boka Kotorska									"pelli di orso e di gatto"		Boka Kotorska	luk i voće	0.20 s.
95	I	4408	1795/24/X	10	1795.10.24	Ancona	bracera	venecijanska		Ponchia	Sebastiano	Rovinj		Karlobag	3										Kvarner	bakalar	0.10 s.
96	I	4412	1795/13/VII	7	1795.07.13	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Luković	Blaž	Boka Kotorska		Boka Kotorska											Senigallia	prazan	0.20 s.
97	I	4431	1795/30/VII	7	1795.07.30	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Dominik	Lošinj		Lošinj			da	30/VII	3/VIII	5					Lošinj	putnici	2.20 s.
98	I	4435	1794/13/V	5	1794.05.13	Ancona	bracera	venecijanska		Pazziani	Domenico	Labin		Labin	4										Istra	"terraglie"	0.10 s.
99	I	4437	1794/05/VII	7	1794.07.05	Ancona	bracera	venecijanska		Pavaca	Dujam	Split		Split									kože		Senigallia	kože	0.10 s.
100	I	4439	1794/23/VII	7	1794.07.23	Ancona	bracera	venecijanska		Pazziani	Domenico	Labin		Labin	9		da								Senigallia	prazan	0.10 s.
101	I	4440	1794/29/VII	7	1794.07.29	Ancona	trabakul	venecijanska		Botticin	Domenico	Rovinj		Rovinj	32	da	da	29/VII	4/VIII	7	kroz Senigallia				Rovinj	putnici	2.20 s.
102	I	4463	1793/28/VII	7	1793.07.23	Ancona	trabakul	venecijanska			Francesco	Rovinj		Rovinj										da	Rovinj	prazan	1.40 s.
103	I	4469	1794/07/VII	7	1794.07.07	Ancona	trabakul	venecijanska		Scarnio	Francesco	Brač		Brač											Senigallia	prazan	2.20 s.
104	I	4471	1794/27/VII	7	1794.07.27	Ancona	bracera			Davanzo	Francesco	Vodnjan		Fažana	9	da		27/VII	4/VIII	9					Fažana	putnici	0.10 s.
105	I	4483	1795/29/VII	7	1795.07.29	Ancona	trabakul	venecijanska		Maraspin	Francesco	Rovinj		Rovinj	40			29/VII	4/VIII	7					Rovinj	putnici	2.20 s.
106	I	4488	1796/10/VII	7	1796.07.10	Ancona	trabakul			Karničić	Franjo			Dubrovnik											Istra	putnici	0.10 s.
107	I	4491	1797/16/IV	4	1797.04.16	Ancona	bracera	venecijanska	Madonna del Rosario	Malta	Francesco	Rovinj															
108	I	4517	1792/07/30	7	1792.07.30	Ancona	filjuga			Jakob	Jeronim	Vis		Vis													0.15 s.
109	I	4523	1792/23/VIII	8	1792.08.23	Ancona	trabakul - manzer	venecijanska		Radošić	Ivan	Lošinj		Lošinj			da	23/VIII	28/VIII	6					Lošinj	putnici	2.20 s.
110	I	4532	1793/13/VI	6	1793.06.13	Ancona	trabakul	venecijanska		Dobrilović	Jakov	Lošinj Mali		Lošinj Mali	26		da	13/VI	15/VI	3	"Guerra marittima"				Lošinj	putnici	2.20 s.
111	I	4548	1793/31/VII	7	1793.07.31	Ancona	trabakul	venecijanska		Taraboća	Ivan	Lošinj		Lošinj			da	31/VII	8/VIII	9					Lošinj	putnici	2.20 s.
112	I	4551	1793/24/VII	7	1793.07.24	Ancona	trabakul	venecijanska		Vidulić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	54	da		24/VII	7/VIII	15	samo 41 na povratku				Lošinj	putnici	1 s.
113	I	4580	1794/20/VII	7	1794.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Martinolić	Josip	Lošinj		Lošinj				20/VII	22/VII	3					Lošinj	putnici	1 s.
114	I	4581	1794/20/VII	7	1794.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Rašković	Ivan	Boka Kotorska		Boka Kotorska												češnjak, luk i kruške	0.20 s.
115	I	4582	1794/20/VII	7	1794.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Žiga	Josip	Boka Kotorska		Boka Kotorska											Senigallia	bakalar	0.10 s.
116	I	4584	1794/21/VII	7	1794.07.21	Ancona	bracera	venecijanska		Zanetti	Giovanni	Poreč		Poreč	5										Istra	voće	0.10 s.
117	I	4588	1794/27/VII	7	1794.07.27	Ancona	trabakul	venecijanska		Dobrilović	Jakov	Lošinj		Lošinj	76		da	27/VII	28/VII	2					Lošinj	putnici	2.20 s.
118	I	4590	1794/21/VII	7	1794.07.21	Ancona	grip - mali	venecijanska		Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	11			21/VII	1/VIII	12					Lošinj	putnici	0.10 s.
119	I	4592	1794/06/VIII	8	1794.08.06	Ancona	trabakul -mali	venecijanska		Saramelli	Josip	Šibenik		Šibenik											Šibenik		0.15 s.
120	I	4626	1795/21/VII	7	1795.07.21	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Josip	Lošinj Mali		Lošinj Mali	66		da	21/VII	21/VII	1					Lošinj	putnici	2.20 s.
121	I	4630	1795/05/VIII	8	1795.08.05	Ancona	bracera	venecijanska		Ostreman	Ivan	Cres		Cres											Cres	putnici	0.10 s.
122	I	4632	1795/VIII	8	1795.08.01	Ancona	trabakul	venecijanska		Čorović	Ivan	Lošinj		Lošinj				1/VIII	5/VIII	5					Lošinj	putnici i voće	0.30 s.
123	I	4633	1795/08/VIII	8	1795.08.08	Ancona	trabakul	venecijanska	S. Antonio di Padova e Anime del Purgatorio	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	21		da								Lošinj	putnici	1 s.
124	I	4643	1796/17/VI	6	1796.06.17	Ancona	trabakul	venecijanska		Car	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali			da								Lošinj	putnici	2.20 s.
125	I	4649	1796/22/VI	6	1796.06.22	Ancona	bracera	venecijanska		Marinetto	Giorgio	Rovinj		Rovinj	2										Istra	luk	0.10 s.
126	I	4651	1796/25/VII	7	1796.07.25	Ancona	trabakul	venecijanska		Velčić	Josip	Cres		Cres	3										Rijeka	razna roba	0.10 s.
127	I	4662	1797/15/IV	4	1797.04.15	Ancona	pelig	venecijanska	La Madonna	Koljevina	Ivan	Cres		Pula	4								"drupi d'oliva"	da	Cres	prazan	0.20 s.
128	I	4664	1797/16/VI	6	1797.06.16	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Giovanni	Rovinj		Hvar											Šibenik	prazan	0.10 s.
129	I	4674	1792/03/VIII	8	1792.08.03	Ancona	bracera	venecijanska		Apollonio	Luigi	Rovinj		Rovinj				3/VIII	5/VIII	3					Rovinj	putnici	0.15 s.
130	I	4677	1794/21/VII	7	1794.07.21	Ancona	trabakul	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)		Dugi Otok (Zadar)	21	da	da	21/VII	23/VII	3	samo 3 na povratku				Zadar	putnici	0.20 s.
131	I	4678	1794/05/VIII	8	1794.08.05	Ancona	trabakul	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)		Zadar							20 na povratku				Zadar	putnici	0.20 s.
132	I	4681	1795/21/VII	7	1795.07.21	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)		Dugi Otok (Zadar)	22	da	da								Lošinj	voće	0.20 s.
133	I	4683	1795/04/VIII	8	1795.08.04	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)									24 na povratku				Dugi Otok	putnici	0.20 s.
134	I	4694	1792/05/VIII	8	1792.08.05	Ancona	bracera	venecijanska		Stuparić	Marko	Lošinj		Lošinj							Sesani				Lošinj	putnici	0.15 s.
135	I	4697	1793/13/VI	6	1793.06.13	Ancona	trabakul	venecijanska		Kožulić	Matija	Lošinj		Lošinj											Lošinj	putnici	1.40 s.
136	I	4706	1793/29/VII	7	1793.07.29	Ancona	trabakul	venecijanska		Šerović	Marko	Boka Kotorska		Boka Kotorska											Senigallia		0.30 s.
137	I	4708	1793/06/VIII	8	1793.08.06	Ancona	trabakul	venecijanska		Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj Mali	15		da	6/VIII	8/VIII	3					Lošinj	putnici	0.10 s.
138	I	4711	1793/13/VIII	8	1793.08.13	Ancona	bracera	venecijanska		Albieri	Marco	Zadar		Korčula	2										Zadar	"aglio, cipolle, terraglie"	0.15 s.
139	I	4712	1793/16/VIII	8	1793.08.16	Ancona	grip - mali	venecijanska		Ragužin	Matija	Lošinj Mali		Lošinj Mali	3			16/VIII	22/VIII	7			"vino di Cipro"		Lošinj	češnjak i luk	0.10 s.
140	I	4719	1794/26/VI	6	1794.06.26	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Kadić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj Mali									"drupi d'oliva"		Lošinj		0.20 s.
141	I	4726	1794/24/VII	7	1794.07.24	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj Mali	8		da	24/VII	4/VIII		10 na povratku				Lošinj	putnici	1 s.
142	I	4730	1794/27/VII	7	1794.07.27	Ancona	trabakul	venecijanska		Letić	Martin	Lošinj Veli		Lošinj Veli	20		da	27/VII	30/VII		dodatno 1 iz Ancone				Lošinj	putnici	1.40 s.
143	I	4733	1794/05/VIII	8	1794.08.05	Ancona	trabakul	venecijanska		Albieri	Marco	Zadar		Šibenik									katran		Zadar i Šibenik	češnjak i luk	
144	I	4746	1795/01/VIII	8	1795.08.01	Ancona	trabakul	venecijanska	Madonna del Rosario e S. Antonio	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj Mali	33		da	1/VIII	3/VIII	3					Lošinj	putnici	2.20 s.
145	I	4747	1795/09/VIII	8	1795.08.09	Ancona	trabakul	venecijanska	Santa Croce	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj Mali	17		da	9/VIII	11/VIII	3					Lošinj	putnici	2.20 s.
146	I	4780	1794/17/VII	7	1794.07.17	Ancona	trabakul	venecijanska		Sopa	Nikola	Lošinj Mali		Lošinj Mali	31		da	17/VII	18/VII	2					Lošinj	putnici	2.20 s.
147	I	4785	1794/03/XI	11	1794.11.04	Ancona	bracera	venecijanska		Sponza	Natalino	Rovinj		Novalja (Pag)	2										Istra	prazan	0.15 s.
148	I	4803	1792/23/V	5	1792.05.23	Ancona	bracera	venecijanska		Provai	Pietro	Poreč		Poreč	1									da	Istra	prazan	0.10 s.
149	I	4805	1792/19/VII	7	1792.07.19	Ancona	trabakul	venecijanska		Herenčić	Petar	Krk		Krk	60										Senigallia	prazan	2.20 s.
150	I	4819	1794/11/XII	12	1794.12.11	Ancona	bracera	venecijanska		De Vescovi	Pietro	Rovinj		Zadar	1										Istra	prazan	0.10 s.
151	I	4821	1795/10/VII	7	1795.07.10	Ancona	bracera	venecijanska		Rosa	Pasqualin	Poreč		Poreč	2										Istra	voće	0.10 s.
152	I	4828	1792/17/VII	7	1792.07.17	Ancona	bracera	venecijanska		Deković	Šimun	Zadar		Zadar			da							da	Zadar	prazan	0.15 s.
153	I	4831	1792/24/VII	7	1792.07.24	Ancona	bracera	venecijanska		Mauri	Stefano	Poreč		Poreč											Poreč	češnjak, luk i voće	0.15 s.

Tablica 1c: Cjelokupan prikaz sva 303 hodočašća (red. br. 154-230)

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	Datum gggg.mm.dd	luka	vrsta broda	zastava	ime broda	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	dolazak prazan	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Asiz	izričito toreto	dan dolaska	dan odlaska	br dana ostanka	komentar	karantena	dovozi i robu	povratak prazan	luka/zona versus	roba/putnici na povratku	Takse 10 p: 1 sc
154	I	4832	1792/07/VIII	8	1792.08.07	Ancona	bracera	venecijanska		Mauri	Stefano	Poreč		Poreč				24/VII	7/VIII	15	putnici na povratku				Poreč	putnici	0.15 s.
155	I	4833	1792/04/VIII	8	1792.08.04	Ancona	trabakul	venecijanska		Antončić	Šimun	Lošinj Veli		Lošinj Veli	18		da	4/VIII	15/VIII	12					Lošinj	putnici	0.20 s.
156	I	4835	1793/12/VII	7	1793.07.12	Ancona	bracera	venecijanska		Sidera	Šimun	Trogir		Trogir							"dopo contumacia"					prazan	0.15 s.
157	I	4844	1794/30/VII	7	1794.07.30	Ancona	trabakul	venecijanska		Jurketa	Stjepan	Hvar									5 putnika					putnici, luk i češnjak	0.20 s.
158	I	4846	1794/06/VIII	8	1794.08.06	Ancona	bracera	venecijanska		Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	4		da	6/VIII	8/VIII	3					Lošinj	putnici	0.10 s.
159	I	4851	1796/17/VIII	8	1796.08.17	Ancona	trabakul			Strgačić	Šimun	Iž									putnici na povratku				Dubrovnik	putnici i roba	0.50 s.
160	I	4859	1795/13/VII	7	1795.07.13	Ancona	pelig			Luković	Trifun			Kotor									razna roba		Senigallia	roba	0.15 s.
161	I	4863	1797/25/II	2	1797.02.25	Ancona	bracera			Caenazzo	Tommaso			Rovinj	2			25/II	25/II	1					Rovinj	putnici	0.10 s.
162	II	241	1710/13/IX	9	1710.09.13	Ancona	filjuga			Krstov	Petar			Dubrovnik								11					50 p.
163	II	330	1712/18/III	3	1712.03.18	Ancona	barka			Zancarella	Andrea			Zadar								14					1 s.
164	II	331	1712/28/III	3	1712.03.28	Ancona	grip			Sraković	Matija			Kotor i Lošinj								21					1.50 s.
165	II	333	1712/31/III	3	1712.03.31	Ancona	tartana			Lukin	Ivan			Dubrovnik								11					50 p.
166	II	560	1717/12/I	1	1717.01.12	Ancona	tartana			Kazilari	Antun			Dubrovnik								14					1 s.
167	II	609	1719/18/IV	4	1719.04.18	Ancona	tartana			Kazilari	Jakov			Dubrovnik								7					43; 4 p.
168	II	850	1728/30/V	5	1728.05.30	Ancona	tartana			Pušić	Vinko			Dubrovnik							"Padri Zoccolanti" plačaju upola	24					75 p.
169	II	853	1728/30/V	5	1728.05.30	Ancona	tartana			Franović	Božidar			Dubrovnik								23					1.52.2 s.
170	II	930	1731/09/VI	6	1731.06.09	Ancona	filjuga			Kazilari	Antun			Dubrovnik							Lazzaretti Nuovi	12					75 p.
171	II	986	1731/02/XII	12	1731.12.02	Ancona	filjuga			Kazilari	Vinko			Dubrovnik								35					2.18.4 s.
172	II	1018	1733/29/X	10	1733.10.29	Ancona	filjuga			Klešković	Pavao			Dubrovnik							6 1/4 p. al giorno	19					1.18 i 3/4 s.
173	II	1060	1734/27/IV	4	1734.04.27	Ancona	filjuga			Kazilari	Jakov			Dubrovnik							6,25 p. al giorno	3					19 p.
174	II	1097	1735/18/VIII	8	1735.08.18	Ancona	trabakul			Di Rossi	Pietro			Senj							6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder	29					1.81.2,50 s.
175	II	1141	1736/05/V	5	1735.05.05	Ancona	tartana			Kazilari	Vinko			Dubrovnik							6,25 p al giorno	20					1.25 s.
176	II	1194	1741/11/V	5	1741.05.11	Ancona	filjuga			Srgota	Petar			Dubrovnik							6,25 p al giorno	13					81.2,50 p.
177	II	1224	1741/03/IX	9	1741.09.03	Ancona	tartana			Kazilari	Matej			Dubrovnik							6,25 p al giorno	13					81.2,50 p.
178	II	1227	1741/07/IX	9	1741.09.07	Ancona	tartana - mala			Kristić	Jakov			Dubrovnik							6,25 p al giorno	13					81.2,50 p.
179	II	1259	1742/21/VII	7	1742.07.21	Ancona	filjuga			Barbarić	Luka			Dubrovnik								10					62.2,50 p.
180	II	1267	1742/10/IX	9	1742.09.10	Ancona	filjuga			Srgota	Luka			Dubrovnik								14					87.2,50 p.
181	II	1273	1742/18/XI	11	1742.11.18	Ancona	tartana - velika	papinska		Buranello	Pasqualino	Ancona		Šibenik								24					1.50 s.
182	II	1283	1743/13/I	1	1743.01.13	Ancona	tartana - velika			Maddalena	Francesco			Zadar - Premuda							15 p. al giorno per guardiano	28					1,75 s.
183	II	1346	1743/20/VI	6	1743.06.20	Ancona	trabakul			Palikuća	Ivan			Dubrovnik							20 p. per guardiano	23					1.44 s.
184	II	1362	1743/14/VII	7	1743.07.14	Ancona	tartana - velika			Baldinelli	Lorenzo			Rijeka								14					87.2,50 p.
185	II	1376	1743/24/VII	7	1743.07.24	Ancona	trabakul			Čupičić	Juraj			Split								13					81.2,50 p.
186	II	1401	1743/31/VII	7	1743.07.31	Ancona	tartana			Šodrnja	Luka			Dubrovnik							20 p. per guardiano	21					1.31.2,50 s.
187	II	1404	1743/31/VII	7	1743.07.31	Ancona	tartana			Bratić	Ilija			Dubrovnik								21					1.31.2,50 s.
188	II	1436	1743/03/IX	9	1743.09.03	Ancona	trabakul			Cruciani	Giovanni			Rijeka	1							11					69 p.
189	II	1550	1744/12/VII	7	1744.07.12	Ancona	trabakul			Barbotti	Vincenzo			Rijeka							15 p. per guardiano	21					1.31.2,50 s.
190	II	1565	1744/20/VII	7	1744.07.20	Ancona	tartana - mala			Šodrnja	Luka			Dubrovnik								20					1.25 s.
191	II	1601	1744/06/IX	9	1744.09.06	Ancona	tartana - velika			Buranello	Pasquale			Pula	1							14					87.2,50 p.
192	II	1613	1744/29/X	10	1744.10.29	Ancona	filjuga			Palikuća	Ivan			Dubrovnik							15 p. al giorno per guardiano	21					1.31.2,50 s.
193	II	1628	1745/04/II	2	1745.02.04	Ancona	tartana - mala			Šodrnja	Luka			Dubrovnik								24					1.50 s.
194	II	1644	1745/01/V	5	1745.05.01	Ancona	filjuga			Kristić	Antun			Dubrovnik								19					1.19 s.
195	II	1662	1745/16/VII	7	1745.07.16	Ancona	filjuga			Božović	Vinko			Dubrovnik							15 p. al giorno per guardiano	21					1.31.2,50 s.
196	II	1692	1745/26/IX	9	1745.09.26	Ancona	filjuga			Palikuća	Ivan			Dubrovnik								20					1.25 s.
197	II	1710	1745/04/XII	12	1745.12.04	Ancona	tartana			Šodrnja	Luka			Dubrovnik								20					1.25 s.
198	II	1714	1746/08/II	2	1746.02.08	Ancona	filjuga			Palikuća	Ivan			Dubrovnik								20					1.25 s.
199	II	2139	1797/11/IV	4	1797.04.11	Ancona	trabakul	španjolska		Ferroni	Giovanni	Spagna		Cres	23												
200	II	2140	1797/11/IV	4	1797.04.11	Ancona	trabakul	papinska		Desanti	Antonio	Ancona		Rijeka - Cres	52												
201	II	2143	1797/12/IV	4	1797.04.12	Ancona	trabakul	papinska		Castracani	Settimio	Ancona		Cres	10								"canapa, seta e altre merci"				
202	II	2144	1797/12/IV	4	1797.04.12	Ancona	trabakul	papinska		Fiandrini	Antonio	Ancona		Cres	8												
203	II	2146	1797/15/IV	4	1797.04.15	Ancona	trabakul	papinska		Zanetti	Michele	Ancona		Cres	8												
204	II	2147	1797/15/IV	4	1797.04.15	Ancona	trabakul	papinska		Maddalena	Ciriaco	Ancona		Rab	7								"poche merci"				
205	II	2148	1797/15/IV	4	1797.04.15	Ancona	trabakul	papinska		Carletti	Tommaso	Ancona		Umag	3								"scotano e fasci di legna"				
206	II	2149	1797/15/IV	4	1797.04.15	Ancona	trabakul	venecijanska		Koljevina	Ivan	Cres		Pula	4								"drupi d'oliva, olio, fichi secchi"				
207	II	2150	1797/15/IV	4	1797.04.15	Ancona	trabakul	papinska		Cattani	Giovanni	Ancona		Rab	5								"poca legna da fuoco"				
208	II	2151	1797/17/IV	4	1797.04.17	Ancona	bracera	venecijanska		Malta	Francesco	Rovinj		Fažana	3												
209	II	2152	1797/20/IV	4	1797.04.20	Ancona	trabakul	dubrovačka		Radić	Antun	Dubrovnik		Dubrovnik	14												
210	II	2153	1797/20/IV	4	1797.04.20	Ancona	bragoc	papinska		D'Angeli	Antonio	Ancona		Rijeka	4												
211	II	2154	1797/21/IV	4	1797.04.21	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona		Zadar	37								"e i loro bagagli"				
212	II	2159	1797/23/IV	4	1797.04.23	Ancona	trabakul	papinska		Farina	Giovanni	Senigallia		Lošinj - Cres	8								"e drupi d'oliva"				
213	II	2160	1797/25/IV	4	1797.04.25	Ancona	trabakul	papinska		Tagliavento	Francesco	Ancona		Cres	11								"e drupi d'oliva"				
214	II	2161	1797/25/IV	4	1797.04.25	Ancona	trabakul	papinska		Vianelli	Giuseppe	Ancona		Cres	10								"legna da fuoco"				
215	II	2162	1797/26/IV	4	1797.04.26	Ancona	trabakul	dubrovačka		Kopanica	Nikola	Dubrovnik		Dubrovnik	1								"lana, pelli di montone, cera, lenticchie"				
216	II	2169	1797/05/V	5	1797.05.05	Ancona	trabakul	papinska		Barilli	Gregorio	Ancona		Split - Zadar	16								"cera, cuoi di manzo"				
217	II	2173	1797/12/V	5	1797.05.12	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona		Šibenik	2								"catrame, legna da fuoco"				
218	II	2175	1797/13/V	5	1797.05.13	Ancona	tartana - velika	papinska		Ortolani	Girolamo	Pesaro		Split	14								"setole di maiale, 2 cavalli"				
219	II	2178	1797/17/V	5	1797.05.17	Ancona	tartana - velika	papinska		Biagiola	Mattia	Senigallia		Rijeka	3								"legna da fuoco"				
220	II	2185	1797/23/V	5	1797.05.23	Ancona	corriera	španjolska		Buranello	Domenico			Dubrovnik	5								"lana, cera, riso, noccciole, pepe e regio dispaccio"				
221	II	2186	1797/26/V	5	1797.05.26	Ancona	trabakul	papinska		Rossetti	Lorenzo	Pesaro		Split	14								"canape, catrame, legna"				
222	II	2199	1797/04/VI	6	1797.06.04	Ancona	trabakul	papinska		Ferroni	Luigi	Ancona		Senj	3								"legname da lavoro"				
223	II	2204	1797/08/VI	6	1797.06.08	Ancona	nava	dubrovačka	La Buona Sorte	Andričević	Stjepan	Dubrovnik		Korčula	1						con 13 compagni						
224	II	2205	1797/08/VI	6	1797.06.08	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona		Zadar	7								"legna, catrame, olio"				
225	II	2215	1797/15/VI	6	1797.06.15	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Giovanni	Rovinj		Šibenik - Hvar	5								"catrame e legno"				
226	II	2218	1797/19/VI	6	1797.06.19	Ancona	trabakul	venecijanska		Saramelli	Josip	Šibenik		Šibenik	5												
227	II	2219	1797/19/VI	6	1797.06.19	Ancona	tartana - velika	papinska		Capanna	Giovanniu	Pesaro		Šibenik	5												
228	II	2220	1797/19/VI	6	1797.06.19	Ancona	trabakul	papinska		Sansone	Domenico	Ancona		Zadar	24												
229	II	2223	1797/20/VI	6	1797.06.20	Ancona	tartana - velika	papinska		Sponza	Sebastiano	Pesaro		Split	17								"setole di maiale"				
230	II	2227	1797/23/VI	6	1797.06.23	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Domenico	Ancona		Šibenik - Zadar	12								"pasta, stuoie, limoni, corde ed altro"				

Tablica 1d: Cjelokupan prikaz sva 303 hodočašća (red. br. 231-303)

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	Datum gggg.mm.dd	luka	vrsta broda	zastava	Ime broda	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	dolazak prazan	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	Izričito Asiz	Izričito Loreto	dan dolaska	dan odlaska	br dana ostanka	komentar	karantena	dovoz i robu	povratak prazan	luka/zona versus	roba/putnici na povratku	Takse 10 p: 1 sc
231	II	2230	1797/26/VI	6	1797.06.26	Ancona	trabakul	dubrovačka		Radić	Antun	Dubrovnik		Dubrovnik	10								"lana, montonine, schiavine, pelli di lepre, cordovani, cera, olio"				
232	II	2236	1797/04/VII	7	1797.07.04	Ancona	trabakul	papinska		Sansone	Domenico	Ancona		Premuda	3								"legna da fuoco"				
233	II	2247	1797/11/VII	7	1797.07.11	Ancona	tartana - velika	papinska		Sponza	Sebastiano	Pesaro		Split	10								"cordovani, pelli di montone e lepre, cuoi di manzo, schiavine, cera"				
234	II	2253	1797/14/VII	7	1797.07.14	Ancona	corriera	španjolska		Onori	Francesco			Dubrovnik	23						con 8 compagni		"lana, pelli di lepre e di tasso, cera, cordovani, montoni, tabacco e incenso"				
235	II	2255	1797/14/VII	7	1797.07.14	Ancona	corriera	španjolska		Buranello	Giuseppe			Dubrovnik	5						con 7 compagni		"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, cera"				
236	II	2256	1797/14/VII	7	1797.07.14	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona		Zadar	11								"lana succida"				
237	II	2260	1797/19/VII	7	1797.07.19	Ancona	trabakul	dubrovačka		Casillo	Antonio	Dubrovnik		Dubrovnik	23								"lana, schiavine, pelli di lepre e montone, cuoi di bue, cordovani, cera, caffè del Levante"				
238	II	2273	1797/07/VIII	8	1797.08.07	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Čulić	Ivan	Makarska		Makarska	2								"lana, sardelle, cera, pelli di montone e squadro per Senigallia"				
239	II	2274	1797/07/VIII	8	1797.08.07	Ancona	trabakul	papinska		Pallotta	Gaspare	Senigallia		Rijeka	6								"tabacco, cera, legname"				
240	II	2279	1797/24/VII	7	1797.07.24	Ancona	trabakul	carska		Albieri	Marco			Dubrovnik	14								"lana, cotone, schiavine, pelli di lepre, orso, capra, montone, cordovani, cuoi bovini, cera"				
241	II	2280	1797/24/VII	7	1797.07.24	Ancona	trabakul	dubrovačka		Lipšić	Ivan	Dubrovnik		Dubrovnik	28								"lana,schiavine, pelli di cammello, tasso, lepre, montone, cera, cordovani"				
242	II	2284	1797/25/VII	7	1797.07.25	Ancona	corriera	španjolska		Piccoli	Antonio			Dubrovnik	8						con 6 compagni		"regio dispaccio, tabacco e 1 cavallo"				
243	II	2285	1797/26/VII	7	1797.07.26	Ancona	trabakul	španjolska		Randi	Gabriele	Zadar		Zadar	20								vuna				
244	II	2291	1797/31/VII	7	1797.07.31	Ancona	trabakul	papinska		Bernardini	Michele	Ancona		Stari Grad - Hvar - Komiža	2								"salumi"				
245	II	2300	1797/05/VIII	8	1797.08.05	Ancona	trabakul	dubrovačka		Svilokos	Antun	Dubrovnik		Dubrovnik	9								"lana, pelli di agnello, lepre, montone, cuoi bovini, cordovani, cera"				
246	II	2308	1797/11/VIII	8	1797.08.11	Ancona	trabakul	dubrovačka		Casillo	Antonio	Dubrovnik		Dubrovnik	19								"lana, schiavine, cordovani, pelli di montone, cuoi bovini, cera, sardelle"				
247	II	2313	1797/15/VIII	8	1797.08.15	Ancona	corriera	španjolska		Buranello	Giuseppe			Dubrovnik	7								"lana, schiavine, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"				
248	II	2315	1797/25/VIII	8	1797.08.25	Ancona	trabakul	papinska		Astolfi	Mariano	Ancona		Zadar	2												
249	II	2334	1797/15/VIII	8	1797.08.15	Ancona	corriera	španjolska		Onori	francesco			Dubrovnik	5						"regio dispaccio"		"lana, schiavine, cordovani, pellid i montone, cera, olio e regio dispaccio"				
250	II	2348	1797/03/IX	9	1797.09.03	Ancona	šambek	đenoveška	L'Immacolata Concezione	Raffetti	Giovanni			Brač	3						con 13 compagni						
251	II	2350	1797/03/IX	9	1797.09.03	Ancona	trabakul	dubrovačka		Dionisi	Pietro			Dubrovnik	4								"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"				
252	II	2359	1797/17/IX	9	1797.09.17	Ancona	trabakul	carska		Minak	Antun	Rijeka		Kraljevica	3								"carbone"				
253	II	2362	1797/17/IX	9	1797.09.17	Ancona	trabakul	papinska		Grassi	Michele	Ancona		Rijeka	3								"carbone"				
254	II	2364	1797/20/IX	9	1797.09.10	Ancona	tartana - velika	papinska		Moroni	Pietro	Senigallia		Rijeka	2								"legname, tabacco"				
255	II	2366	1797/29/IX	9	1797.09.29	Ancona	trabakul	venecijanska		Bračica	Matija	Dalmacija		Šibenik	3								"castrati"				
256	II	2368	1797/06/X	10	1797.10.06	Ancona	trabakul	venecijanska		Radetić	Ivan	Trogir		Split	4								"manzi"				
257	II	2370	1797/14/X	10	1797.10.14	Ancona	trabakul	dubrovačka		Casillo	Antonio	Dubrovnik		Dubrovnik	2								"olio"				
258	II	2380	1797/21/X	10	1797.10.21	Ancona	trabakul	carska		Saramelli	Josip	Šibenik		Zadar	3								"buoi, sardelle"				
259	II	2381	1797/20/X	10	1797.10.20	Ancona	trabakul	papinska		Barili	Gregorio	Ancona		Split	1								"sego colato, sgombri, foglie di mirto"				
260	II	2383	1797/30/X	10	1797.10.30	Ancona	trabakul	papinska		Burattini	Ciriaco	Ancona		Unije	20						"merci varie recuperate dal trabaccolo del padrone Francesco Tagliavento di Ancona, naufragato nelle vicinanze di Rijeka"		"merci varie"				
261	II	2384	1797/04/XI	11	1797.11.04	Ancona	trabakul	papinska		Biancone	Vincenzo	Ancona		Zadar	6												
262	II	2387	1797/04/XI	11	1797.11.04	Ancona	trabakul	papinska		Sansone	Ciriaco	Ancona		Zadar	1								"legna da fuoco e marinate salate"				
263	II	2391	1797/07/XI	11	1797.11.07	Ancona	corriera	španjolska		Piccoli	Antonio			Dubrovnik	7						"regio dispaccio"		"cera, schiavine"				
264	II	3001	1753/15/VI	6	1753.06.15	Ancona	pulaka	carska	La Concezione	Burlo	Franjo			Ancona	4				15/VI		"partito in contumacia"				?	putnici	60 p.
265	II	3079	1755/17/VI	6	1755.06.17	Ancona	pulaka	dubrovačka	Madonna della Salute e San Biagio	Fisković	Luka Cvjetko	Dubrovnik		Ancona	2				17/VI		"partito in contumacia"				?	putnici	60 p.
266	II	3128	1756/08/IX	9	1756.09.08	Ancona	nava	dubrovačka	Madonna del Rosario	Krilanović	Antun	Dubrovnik		Ancona	36				08/IX		"12 membri d'equipaggio"				Levante	putnici i razna roba	60 p.
267	II	3317	1760/20/VIII	8	1760.08.20	Ancona	nava snow	toscanska	Il Perfetto	Coppello	Giov. Battista	Toscana		Ancona	1				20/VIII		"partito in contumacia"				Dalmacija	putnici	60 p.
268	II	4308	1743/13/I	1	1743.01.13	Ancona	tartana - velika	papinska		Maddalena	Francesco	Ancona		Zadar - Premuda								28					1 sc. 75 p.
269	II	4530	1744/12/VII	7	1744.07.12	Ancona	trabakul			Barbotti	Vincenzo			Rijeka							"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"	21					1 sc.31:1 1/2 p.
270	II	4574	1744/06/IX	9	1744.09.06	Ancona	tartana - velika			Buranello	Pasquale			Pula								14					87:2 1/2 p.
271	II	4618	1745/01/V	5	1745.05.01	Ancona	filjuga	dubrovačka		Kristić	Antun	Dubrovnik		Dubrovnik								21	"cuoi, lana grossa, cera"				1 sc. 31:2 1/2 p.
272	II	6675	1763/01/VIII	8	1763.08.01	Ancona	brod			Brunetti	Giuseppe			Pula			da				"per la Santa Casa di Loreto... partito senza pagare le tasse!!"		"fascetti"				
273	III	95	1766/21/VII	7	1766.07.21	Ancona	filjuga	venecijanska		Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)		Dalmacija		da								da	Zadar	prazan	
274	III	97	1766/21/VII	7	1766.07.21	Ancona	bracera	venecijanska		Vornica	Donat			Sali (Zadar)		da								da	Zadar	prazan	
275	III	98	1766/21/VII	7	1766.07.21	Ancona	trabakul	venecijanska		Račić	Antun	Krk		Krk							Sisani						
276	III	99	1766/23/VII	7	1766.07.23	Ancona	trabakul	venecijanska		Veglia	Alvise	Poreč		Poreč							Sisani						
277	III	101	1766/23/VII	7	1766.07.23	Ancona	trabakul	venecijanska		Basadonna	Rocco	Labin		Labin		da											
278	III	249	1767/20/VII	7	1767.07.20	Ancona	brod	venecijanska		Radić	Antun	Krk		Krk							Sisani						
279	III	250	1767/20/VII	7	1767.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Nefeto	Andrea	Poreč		Poreč							Sisani						
280	III	251	1767/24/VII	7	1767.07.24	Ancona	brod	venecijanska		Martinolić	Franjo	Lošinj Mali		Lošinj Mali							Sisani						
281	III	259	1767/06/VIII	8	1767.08.06	Ancona	grip	venecijanska		Nikolić	Franjo	Lošinj Mali		Lošinj Mali			da				"alcuni passeggeri diretti a Loreto"		"osso d'oliva"				
282	III	329	1768/05/VII	7	1768.07.05	Ancona	brod	venecijanska		Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali			da	5/VII	8/VII	4							
283	III	342	1768/14/VII	7	1768.07.14	Ancona	brod			Jakšić	Jakov	Vis		Vis			da	14/VII	18/VII	5	"medesimi passeggeri per Senigallia"				Senigallia	putnici	
284	III	343	1768/14/VII	7	1768.07.14	Ancona	brod			Ilić	Ivan	Vis		Vis			da							da	Vis	prazan	
285	III	351	1768/20/VII	7	1768.07.20	Ancona	trabakul	venecijanska		Radić	Antun	Krk		Krk							Sisani						
286	III	352	1768/23/VII	7	1768.07.23	Ancona	brod	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj Veli		Lošinj Veli							Sisani						
287	III	355	1768/23/VII	7	1768.07.23	Ancona	brod	venecijanska		Morin	Bazilije	Lošinj Mali		Lošinj Mali							Sisani						
288	III	356	1768/24/VII	7	1768.07.24	Ancona	brod			Manziol	Battista	Fažana		Fažana							Sisani						
289	III	357	1768/24/VII	7	1768.07.24	Ancona	bracera	venecijanska		Martinolić	Franjo	Lošinj Mali		Lošinj Mali							Sisani			da	Lošinj	prazan	
290	III	360	1768/22/VII	7	1768.07.22	Ancona	brod	venecijanska		Marinčić	Ivan	Cres		Cres							Sisani						
291	III	363	1768/23/VII	7	1768.07.23	Ancona	brod	venecijanska		Nikolić	Marin	Osor		Osor							Sisani						
292	III	365	1768/23/VII	7	1768.07.23	Ancona	brod	venecijanska		Guglielmo	Tommaso	Poreč		Poreč							Sisani						
293	III	366	1768/23/VII	7	1768.07.23	Ancona	brod	venecijanska		Barbić	Juraj	Lošinj Mali		Lošinj Mali							Sisani						
294	III	375	1768/17/VIII	8	1768.08.17	Ancona	pelig	venecijanska		Kustić	Baltazar	Cres		Cres			da	17/VIII	21/VIII	5					Cres	putnici	
295	III	413	1769/25/V	5	1769.05.25	Ancona	brod	venecijanska		Jeličić	Jeronim	Cres		Cres			da	25/V	29/V	5					Cres	putnici	
296	III	429	1769/21/VI	6	1769.06.21	Ancona	brod	venecijanska		Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali			da	21/VI	1/VII	11					Lošinj	putnici	
297	III	443	1769/25/VII	7	1769.07.25	Ancona	brod	venecijanska		Candelara	Stefano	Poreč		Poreč	20						Sisani				Istra	"aglio e cipolle"	
298	III	444	1769/25/VII	7	1769.07.25	Ancona	brod	venecijanska		Grecorezzi		Poreč		Poreč	20						Sisani				Senigallia	prazan	
299	III	445	1769/26/VII	7	1769.07.26	Ancona	brod	venecijanska		Radić	Pavao	Krk		Krk	80						Sisani				Senigallia	"aglio e cipolle"	
300	III	446	1765/26/VII	7	1765.07.26	Ancona	brod	venecijanska		Premuda	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	20						Sisani						
301	III	450	1769/23/VII	7	1769.07.23	Ancona	brod	venecijanska		Rumetić	Nikola	Split		Split													
302	III	457	1769/29/VII	7	1769.07.29	Ancona	brod	venecijanska		Ferro	Domenico	Pula		Pula	44			29/VII	29/VII	1	"licenziato verso casa con gli stessi sisani"				Pula	putnici	
303	III	458	1769/04/VIII	8	1769.08.04	Ancona	brod	venecijanska		Stuparić	Martin	Lošinj Mali		Lošinj Mali	14			4/VIII	4/VIII	1	Sisani				Lošinj	putnici	

Tablica je podijeljena u četiri segmenta kako bi se mogla prikazati u tekstu, ali njezina vrijednost i uporabljivost dobivaju smisao tek u Excelu, kao što je objašnjeno u poglavlju o metodologiji. Tablica je ipak priložena na početku ovoga dijela jer je ona u biti pravi pravcati *data base*, dakle baza podataka iz koje je moguće crpsti informacije, svaki put iz nove angulacije, koje je vrijedno razmatrati. Iz ove su tablice progresivno izgrađivane nove, koje su pružale vidljivost i davale akcent novim informacijama, koje bi inače ostale neprimjetnima, a sve postaje jasnije, štoviše, sve je međusobno povezano tek kad se utabliči u ovakvoj formi.

Iz gore navedene tablice 1 moguće je analizirati i dalje sortirati razne podatke. Analiza i daljnja razmišljanja slijedit će zaglavlje same tablice ovim redoslijedom:

7.1. Brojevi dokumenata unutar samih Hrvatskih pomorskih regesta, koji nas automatski upućuju dalje na izvore i vrste izvora iz kojih smo podatke uspjeli dobiti.

7.2. Datumi dokumenata koji nam dalje otkrivaju rasprostranjenost hodočašća tijekom 18. stoljeća, ali također i preferirane mjesece u godini kada su ljudi putovali i razloge putovanja.

7.3. Vrste brodova upućuju nas na višeslojnost informacija koje preko njih dobivamo: veličinu i nosivost, mjesto njihove gradnje, omiljenije vrste brodova toga stoljeća. Imena brodova otkrivaju nam pak nevjerojatnu snagu vjere malog čovjeka s Jadrana – kroz stoljeća sama imena ukazuju na zapanjujuću ustrajnost i vjernost Majci Božjoj i svecima Katoličke crkve.

7.4. Paruni i kapetani: ovo je stoljeće malih i srednjih poduzetnika, po njima je moguće osjetiti i iščitati bilo tadašnje svakodnevnice i „malog čovjeka“ koji se bori za svoj egzistencijalni boljitak. Prema imenima i prezimenima možemo s priličnom sigurnošću, uvijek uz određen oprez, prepoznati jesu li to Hrvati, Talijani, Grci, Albanci, Židovi ili drugi. Dokumenti nam zorno osim toga prikazuju otkuda dolaze.

7.5. Dodatni teret na brodu s hodočasnicima po dolasku, ili pak – mimo putnika – prazan brod, upućuje nas na inventivnost kapetana i paruna: znamo iz ranijih dokumenata, a i naši uzeti u razmatranje to potvrđuju, da su sajmovi važan čimbenik za proputovanje s jedne na drugu obalu.

7.6. Luke, gradovi i područja dolaska hodočasnika također nam otkrivaju mnogobrojne podatke za analizu. Jedan važan podatak je zasigurno geografska rasprostranjenost mjesta dolaska hodočasnika. No isto tako možemo razmotriti jesu li te luke izvorno mjesto dolaska putnika ili se oni ondje okupljaju kako bi uzeli brod za putovanje na drugu obalu. Tu će poseban osvrt biti posvećen velikom broju putnika pod nazivima *Sisani*, *Sesani* i *Seisani*, koji upućuju na razna mjesta duž naše obale.

7.7. Organiziranost u grupama također je važan podatak o načinu hodočašćenja i u ovom stoljeću. Ondje gdje su nam u dokumentima brojke dostupne, daju nam uvid u sustav i moduse hodočašća.

7.8. Mjesta hodočašća koja se izričito spominju kao Loreto i Asiz: ovdje nemamo velik broj dokumenata koji nedvosmisleno spominju jednu ili drugu lokaciju, no već i ti podaci omogućuju nam dodatne zaključke i o drugim i sličnim putovanjima s istim kapetanima/parunima te istim i sličnim rutama.

7.9. Vrijeme ostanka na hodočašću koje možemo izračunati na temelju podataka u dokumentima također je indikativno: od jednodnevnih kraćih hodočašća do onih višetjednih – dobivamo cijelu jednu novu paletu informacija i novootškrinuta vrata na tu dimenziju hodočašćenja.

7.10. Podaci o opasnostima na moru, od ratova preko gusara do same kuge, također nam pružaju više angulacija za analizu. Tako nam, na primjer, brojem dana koji su naši putnici morali ostati u karanteni govori o jasnoj žrtvi hodočasnika koji su kretali na put svjesni opasnosti koje su ih čekale, a s druge strane upućuju nas i na problematične godine u kojima je harala kuga. Te je podatke pak moguće usporediti s onima iz drugih izvora.

7.11. Luke povratka brodova također nam pružaju dodatne informacije: s jedne strane omogućuju nam analizu povratka, dok nam s druge strane pružaju analizu daljnjih ruta te procjenu kretanja ljudi i brodova u cijelom stoljeću.

7.12. Činjenica da su se brodovi u mnogo slučajeva vraćali prazni prema hrvatskoj obali upućuje nas na daljnja razmišljanja: jesu li neki paruni i kapetani bili nesnalažljivi, nesposobni ili nam to pak ukazuje na to da je sam prijevoz hodočasnika bio dovoljno unosan posao. Roba i putnici na povratku nam pak omogućuju višestruke uvide. S jedne strane

vidimo što se prevozi iz Ancone prema Hrvatskoj (među ostalim *trasmesso* koji ukazuje na uobičajene dnevne i tjedne veze dviju obala), s druge nam strane ukazuje na povratak hodočasnika iz Ancone prema domovini. Dapače, kad imamo cjelovite podatke s početnom hrvatskom lukom i povratnom (talijanskom ili hrvatskom), omogućuje nam rekonstrukciju cjelokupnih putovanja i ruta naših hodočasnika.

7.13. Zadnji podatak, no nimalo nevažan, zapisi su o plaćenim taksama i pristojbama: upravo zahvaljujući tim zapisima, danas imamo dokumente koji nam omogućuju bar malo odškrinuti vrata u tu dimenziju jadranske svakodnevice tijekom 18. stoljeća. Imamo zapise o taksama za primitak robe u luci dolaska, po čemu vidimo da ljudi ne plaćaju dodatne pristojbe. Imamo također cijeli niz dokumenata koji nas upućuju, (preko poreza plaćenih za robu, ljude i brod tijekom karantene), na jednu počesto zaboravljenu stvarnost Europe toga doba: to su lazareti i život koji se u njima, gotovo paralelno, a ponekad i skriveno, odvijao uz onaj vanjski i vidljivi.

7.1. Podaci i brojke: 303 hodočašća sa 2.513 zabilježenih putnika

Prije svih analiza dobro je kratko se osvrnuti na činjenicu da Ancona predstavlja luku dolaska hodočasnika: to je stoljeće u kojem luka ima poseban zamah te je ona prirodno pristanište zbog blizine na putu prema Loretu.[233]

Prva, dakle, analiza 303 izdvojena hodočašća na temelju izrađene i gore opisane tablice jesu dokumenti u kojima smo podatke našli. Sortirajući, dakle, prvotnu tablicu samo na temelju rednoga broja, sveska RMC-a i broja dokumenta, dobivamo sljedeću tablicu:

[233] Vezano uz važnost ankonitanske luke za smjerove hodočašćenja prema Loretu, vidi Giovanna PIRANI, „Ancona, pellegrini e pellegrinaggi. Fonti e testimonianze" u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 287-316. Drugi prirodan smjer putovanja bio je i Porto Recanati, čak bliži Loretu od Ancone, no taj podatak trebalo bi dodatno istražiti u arhivima Porto Recanatija i samog Recanatija.

Tablica 2: Izvori o hodočašćima u RMC-u I-III

red. br.	RMC	br. dokum.	Izvor
1-80	I	3401-4289	ASV, CSM, busta 842, libro I
81-161		4306-4863	ASV, CSM, busta 842, libro II
162-198	II	241-1714	ASA, ACA, Entrata ed uscita dell'Ufficio di Sanità, busta 1881, 1882, 1889, 1890, 1831 (a. 1700-1747)
199-263		2139-2391	ASA, ACA, Ufficio Sanità, Bastimenti approdati nel porto d'Ancona, busta 2859, 1830 (a. 1778-1797)
264-267		3001-3317	ASA, ACA, Entrata ed uscita dell'Arco di Traiano, busta 1839, 1894 (a. 1753-1760)
268-271		4308-4618	ASA, ACA, Ufficio Sanità, Spese per la quarantena, buste 1839, 1840 (a. 1743-1745)
272		6675	ASV, CSM, Lettere dei Consoli, Ancona, busta 619, 1763
273-303	III	95-458	ASV, CSM, Lettere dei Consoli, Ancona, busta 620, 1766-1769

Iz prikazane tablice lako je, dakle, pod rednim brojevima uočiti sva 303 hodočašća te naći u kojem su svesku RMC-a nađena te uz odgovarajuće brojeve naći i izvore. Vidimo tako da sva mapirana hodočašća (pod rednim brojevima 1-161) iz prvog sveska RMC-a dolaze iz iste grupacije građe, a to je Državni arhiv u Veneciji, *Cinque Savi alla Mercanzia*, busta 842, knjiga I-II.

Iz drugog pak sveska RMC-a nailazimo na raznolike dokumente. Hodočašća pod rednim brojevima od 162 do 198 dolaze iz Državnog arhiva u Anconi, to jest Općinskog arhiva. Prva se serija odnosi na „Ulaske i izlaske kroz Ured za zdravlje", i to konkretno na buste 1881, 1882, 1889, 1890 i 1831 koje se odnose na godine 1700.-1747. Pod red. br. 199-263 također imamo isprave iz Državnog arhiva u Anconi, Općinskog arhiva iz podserije „Ureda za zdravlje, Pristigli brodovi u ankonitansku luku", buste 2859 i 1830 za godine 1778.-1797., dakle do samog kraja vladavine *Serenissime*.

Treći niz dokumenata (red. br. 264-267), također iz ankonitanskog Općinskog arhiva „Ulasci i izlasci iz Arco di Traiano", buste 1839 i 1894, odnose se na godine 1753.-1760, dok se četvrti niz iz istog arhiva (red. br. 268-271), odnosi na „Ured za zdravlje. Troškovi za karantenu", buste 1839 i 1840, za godine 1743.-1745. Jedan se jedini dokument iz RMC-a II, pod red. br. 272, odnosi na Državni arhiv u Veneciji, *Cinque Savi alla Mercanzia*, iz podskupine „Pisma konzula" iz Ancone, busta 619 iz godine 1763.

Što se tiče trećeg sveska RMC-a, uočavamo da se hodočašća pod red. br. 273-303 odnose samo na jednu skupinu dokumenata iz Državnog arhiva u Veneciji, *Cinque Savi alla Mercanzia*, „Pisma konzula“ iz Ancone, busta 620, a odnose se na godine 1766.-1769.

Dakle, uočavamo informacije dobivene iz raznolikih izvora, što će se reflektirati i na vrstu i količinu podataka koje ćemo u njima moći naći.

7.2. Izabrano doba godine. Struje, vjetrovi i druge opasnosti

Križajući podatke o datumima u kojima su se hodočašća odvijala, možemo analizirati ne samo – koliko nam naši limitirani izvori dopuštaju – učestalost pojave kroz cijelo stoljeće, nego možemo uočiti koji su najčešći mjeseci u kojima su hodočasnici kretali na put.

Ovdje je potrebno dati još jednu napomenu: kako Excel dokument ne zna „čitati“ datume prije 20. stoljeća (što je uočeno u ranijim analizama), trebalo je dodatno ubaciti još jednu kolonu koja je formatirana ne kao datum, nego kao brojke, te datum iz izvornog oblika u regestima u kojima stoji godina, dan te mjesec (npr. 1755.28.V) dodatno upisati kao numeričku kategoriju, (npr. 1755.05.28), kako bi ga program mogao vrednovati i pročitati te omogućiti sortiranje po godinama i mjesecima. Kako bi pak doba godine bilo odmah uočljivo tijekom upisivanja podataka u glavnu tablicu (Tablicu br. 1 – ujedno Prilog br. 1), odmah je i u posebnu kolonu označen i mjesec putovanja kako se ne bi trebalo poslije na to posebno vraćati.

Novoizrađena tablica, koja bi bila prevelika da se prikaže u jednom nizu, podijeljena je u četiri dijela i potom složena u dvije cjeline: tablica 3a koja sadržava podatke o periodu od 1710. do 1789., te tablica 3b koja sadržava unose o samom desetljeću od 1790. do 1799. godine. Odmah uočavamo da su zastupljena sva desetljeća 18. st. osim sedmoga, za što ne znamo razlog, jer je unatoč velikom broju dokumenata još uvijek riječ o limitiranoj sekciji izvora koje koristimo i koji nam daju, dakle, samo limitiran uvid u stvarno stanje. Drugi podatak, koji je također odmah vidljiv, jest da u tablici 3a imamo sveukupno 131 unos koji se odnosi na gotovo cijelo stoljeće od 1710. do 1789., dok druga tablica 3b sadržava 172 unosa koji nam govore o samom zadnjem desetljeću tog stoljeća. No ne možemo nagađati koji su tomu razlozi.

Tablica 3a: Datumi hodočašća prema desetljećima (1710-1789)

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	luka/zona ex hodočasnika
162	II	241	1710/13/IX	Dubrovnik
163	II	330	1712/18/III	Zadar
164	II	331	1712/28/III	Kotor i Lošinj
165	II	333	1712/31/III	Dubrovnik
166	II	560	1717/12/I	Dubrovnik
167	II	609	1719/18/IV	Dubrovnik
169	II	853	1728/30/V	Dubrovnik
168	II	850	1728/30/V	Dubrovnik
170	II	930	1731/09/VI	Dubrovnik
171	II	986	1731/02/XII	Dubrovnik
172	II	1018	1733/29/X	Dubrovnik
173	II	1060	1734/27/IV	Dubrovnik
175	II	1141	1736/05/V	Dubrovnik
174	II	1097	1735/18/VIII	Senj
176	II	1194	1741/11/V	Dubrovnik
177	II	1224	1741/03/IX	Dubrovnik
178	II	1227	1741/07/IX	Dubrovnik
179	II	1259	1742/21/VII	Dubrovnik
180	II	1267	1742/10/IX	Dubrovnik
181	II	1273	1742/18/XI	Šibenik
268	II	4308	1743/13/I	Zadar - Premuda
182	II	1283	1743/13/I	Zadar - Premuda
183	II	1346	1743/20/VI	Dubrovnik
184	II	1362	1743/14/VII	Rijeka
185	II	1376	1743/24/VII	Split
187	II	1404	1743/31/VII	Dubrovnik
186	II	1401	1743/31/VII	Dubrovnik
188	II	1436	1743/03/IX	Rijeka
189	II	1550	1744/12/VII	Rijeka
269	II	4530	1744/12/VII	Rijeka
190	II	1565	1744/20/VII	Dubrovnik
191	II	1601	1744/06/IX	Pula
270	II	4574	1744/06/IX	Pula
192	II	1613	1744/29/X	Dubrovnik
193	II	1628	1745/04/II	Dubrovnik
271	II	4618	1745/01/V	Dubrovnik
194	II	1644	1745/01/V	Dubrovnik
195	II	1662	1745/16/VII	Dubrovnik
196	II	1692	1745/26/IX	Dubrovnik
197	II	1710	1745/04/XII	Dubrovnik
198	II	1714	1746/08/II	Dubrovnik
264	II	3001	1753/15/VI	Ancona
265	II	3079	1755/17/VI	Ancona
266	II	3128	1756/08/IX	Ancona
267	II	3317	1760/20/VIII	Ancona
272	II	6675	1763/01/VIII	Pula
300	III	446	1765/26/VII	Lošinj Mali
273	III	95	1766/21/VII	Dalmacija
275	III	98	1766/21/VII	Krk
274	III	97	1766/21/VII	Sali (Zadar)
277	III	101	1766/23/VII	Labin
276	III	99	1766/23/VII	Poreč
278	III	249	1767/20/VII	Krk
279	III	250	1767/20/VII	Poreč
280	III	251	1767/24/VII	Lošinj Mali
281	III	259	1767/06/VIII	Lošinj Mali
282	III	329	1768/05/VII	Lošinj Mali
284	III	343	1768/14/VII	Vis
283	III	342	1768/14/VII	Vis
285	III	351	1768/20/VII	Krk
290	III	360	1768/22/VII	Cres
293	III	366	1768/23/VII	Lošinj Mali
287	III	355	1768/23/VII	Lošinj Mali
286	III	352	1768/23/VII	Lošinj Veli
291	III	363	1768/23/VII	Osor
292	III	365	1768/23/VII	Poreč
288	III	356	1768/24/VII	Fažana
289	III	357	1768/24/VII	Lošinj Mali
294	III	375	1768/17/VIII	Cres
295	III	413	1769/25/V	Cres
296	III	429	1769/21/VI	Lošinj Mali
301	III	450	1769/23/VII	Split
297	III	443	1769/25/VII	Poreč
298	III	444	1769/25/VII	Poreč
299	III	445	1769/26/VII	Krk
302	III	457	1769/29/VII	Pula
303	III	458	1769/04/VIII	Lošinj Mali

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	luka/zona ex hodočasnika
48	I	3958	1782/26/VII	Lošinj Mali
15	I	3614	1782/30/VII	Rovinj
1	I	3401	1782/06/VIII	Lošinj Mali
16	I	3616	1782/19/VIII	Lošinj Mali
22	I	3677	1783/15/V	Lošinj Mali
6	I	3539	1785/12/VII	Šibenik
50	I	3981	1785/25/VII	Cres
49	I	3980	1785/25/VII	Lošinj Mali
51	I	3984	1785/05/VIII	Rovinj
76	I	4283	1786/16/VII	
23	I	3739	1786/21/VII	Krk
2	I	3447	1786/21/VII	Lošinj
17	I	3633	1786/21/VII	Lošinj
66	I	4179	1786/29/VII	Krk
18	I	3635	1786/30/VII	Rovinj
52	I	4001	1787/20/VI	Lošinj Mali
53	I	4003	1787/13/VII	Lošinj Mali
10	I	3582	1787/16/VII	Dalmacija
54	I	4005	1789/19/VII	Zadar
24	I	3770	1787/22/VII	Lošinj Veli
7	I	3546	1787/23/VII	Krk
67	I	4184	1787/24/VII	Krk
55	I	4007	1787/27/VII	Lošinj Mali
77	I	4284	1787/29/VII	Lošinj
25	I	3777	1787/30/VII	Poreč
8	I	3548	1787/4/VIII	Istra
26	I	3784	1787/05/VIII	Lošinj Mali
27	I	3786	1787/06/VIII	?
3	I	3466	1787/12/IX	
29	I	3807	1788/02/VII	Lošinj Mali
11	I	3592	1788/03/VII	Lošinj
28	I	3806	1788/04/VII	Lošinj
5	I	3480	1788/07/VII	Cres
4	I	3477	1788/08/VII	Lošinj Mali
30	I	3809	1788/08/VII	Lošinj Mali
56	I	4021	1788/14/VII	Lošinj
46	I	3950	1788/14/VII	Rovinj
31	I	3813	1788/16/VII	Split
33	I	3820	1788/17/VII	Rovinj
19	I	3652	1788/18/VII	Poreč
36	I	3854	1789/18/VII	Lošinj
9	I	3556	1788/20/VII	Rovinj
32	I	3817	1788/21/VII	Lošinj Mali
35	I	3826	1788/28/VII	Scogli di Zadar
34	I	3823	1788/30/VII	Šibenik
20	I	3654	1788/02/VIII	Poreč
57	I	4028	1788/30/IX	Split
12	I	3597	1788/17/X	Rovinj
72	I	4206	1789/17/VII	Lošinj Mali
13	I	3602	1789/18/VII	Lošinj
68	I	4194	1789/22/VII	Šibenik
78	I	4287	1789/25/VII	Lošinj
58	I	4032	1789/10/VII	
69	I	4195	1789/30/X	Rab

Legenda:

- Desetljeće 1710-1719
- Desetljeće 1720-1729
- Desetljeće 1730-1739
- Desetljeće 1740-1749
- Desetljeće 1750-1759
- Desetljeće 1760-1769
- Desetljeće 1780-1789

Tablica 3b: Datumi hodočašća desetljeća 1790-1799

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	luka/zona ex hodočasnika	red. br.	RMC	br. dokum.	datum	luka/zona ex hodočasnika
61	I	4049	1790/23/VIII	Lošinj Mali	96	I	4412	1795/13/VII	Boka Kotorska
59	I	4042	1790/01/VI	Lošinj	160	I	4859	1795/13/VII	Kotor
37	I	3874	1790/04/VI	Korčula	132	I	4681	1795/21/VII	Dugi Otok (Zadar)
70	I	4198	1790/23/VI	Kotor	120	I	4626	1795/21/VII	Lošinj Mali
38	I	3875	1790/24/VI	Zadar	93	I	4379	1795/24/VII	Lošinj Mali
79	I	4288	1790/06/VII	Istrija	105	I	4483	1795/29/VII	Rovinj
73	I	4213	1790/17/VII		144	I	4746	1795/01/VIII	Lošinj Mali
71	I	4199	1790/19/VII	Krk	122	I	4632	1795/VIII	Lošinj
39	I	3882	1790/20/VII	Lošinj	133	I	4683	1795/04/VIII	
60	I	4045	1790/20/VII	Lošinj Mali	121	I	4630	1795/05/VIII	Cres
40	I	3884	1790/22/VII	Zadar	123	I	4633	1795/08/VIII	Lošinj Mali
65	I	4128	1790/23/VII	Boka Kotorska	145	I	4747	1795/09/VIII	Lošinj Mali
43	I	3913	1791/24/VII	Lošinj	124	I	4643	1796/17/VI	Lošinj Mali
80	I	4289	1790/28/VII	Lošinj	125	I	4649	1796/22/VI	Rovinj
41	I	3890	1790/29/VII	Lošinj Mali	106	I	4488	1796/10/VII	Dubrovnik
44	I	3918	1791/29/VII	Rovinj	126	I	4651	1796/25/VII	Cres
14	I	3605	1790/02/VIII	Lošinj Mali	159	I	4851	1796/17/VIII	
21	I	3666	1790/04/VIII	Rovinj	161	I	4863	1797/25/II	Rovinj
42	I	3893	1790/13/VIII	Lošinj Mali	199	II	2139	1797/11/IV	Cres
47	I	3955	1790/15/VIII	Lošinj	200	II	2140	1797/11/IV	Rijeka - Cres
62	I	4051	1791/03/VII	Lošinj	201	II	2143	1797/12/IV	Cres
63	I	4055	1791/18/VII	Cres	202	II	2144	1797/12/IV	Cres
75	I	4217	1791/21/VII	Trogir	203	II	2146	1797/15/IV	Cres
74	I	4216	1791/26/VII	Lošinj	127	I	4662	1797/15/IV	Pula
64	I	4058	1791/30/VII	Lošinj	206	II	2149	1797/15/IV	Pula
45	I	3919	1791/04/VIII	Poreč	207	II	2150	1797/15/IV	Rab
148	I	4803	1792/23/V	Poreč	204	II	2147	1797/15/IV	Rab
81	I	4306	1792/13/VII	Lošinj	205	II	2148	1797/15/IV	Umag
82	I	4307	1792/16/VII	Zadar	107	I	4491	1797/16/IV	
152	I	4828	1792/17/VII	Zadar	208	II	2151	1797/17/IV	Fažana
149	I	4805	1792/19/VII	Krk	209	II	2152	1797/20/IV	Dubrovnik
83	I	4310	1792/20/VII	Lošinj Mali	210	II	2153	1797/20/IV	Rijeka
153	I	4831	1792/24/VII	Poreč	211	II	2154	1797/21/IV	Zadar
85	I	4319	1792/28/VII	Vis	212	II	2159	1797/23/IV	Lošinj - Cres
108	I	4517	1792/30/VII	Vis	213	II	2160	1797/25/IV	Cres
129	I	4674	1792/03/VIII	Rovinj	214	II	2161	1797/25/IV	Cres
155	I	4833	1792/04/VIII	Lošinj Veli	215	II	2162	1797/26/IV	Dubrovnik
84	I	4318	1792/05/VIII	Cres	216	II	2169	1797/05/V	Split - Zadar
134	I	4694	1792/05/VIII	Lošinj	217	II	2173	1797/12/V	Šibenik
154	I	4832	1792/07/VIII	Poreč	218	II	2175	1797/13/V	Split
109	I	4523	1792/23/VIII	Lošinj	219	II	2178	1797/17/V	Rijeka
135	I	4697	1793/13/VI	Lošinj	220	II	2185	1797/23/V	Dubrovnik
110	I	4532	1793/13/VI	Lošinj Mali	221	II	2186	1797/26/V	Split
86	I	4332	1793/07/VII	Zadar	222	II	2199	1797/04/VI	Senj
156	I	4835	1793/12/VII	Trogir	223	II	2204	1797/08/VI	Korčula
87	I	4338	1793/16/VII	Zadar	224	II	2205	1797/08/VI	Zadar
88	I	4339	1793/23/VII	Rovinj	225	II	2215	1797/15/VI	Šibenik - Hvar
102	I	4463	1793/28/VII	Rovinj	128	I	4664	1797/16/VI	Hvar
112	I	4551	1793/24/VII	Lošinj Mali	227	II	2219	1797/19/VI	Šibenik
136	I	4706	1793/29/VII	Boka Kotorska	226	II	2218	1797/19/VI	Šibenik
97	I	4431	1793/30/VII	Lošinj	228	II	2220	1797/19/VI	Zadar
111	I	4548	1793/31/VII	Lošinj	229	II	2223	1797/20/VI	Split
89	I	4341	1793/04/VIII	Boka Kotorska	230	II	2227	1797/23/VI	Šibenik - Zadar
137	I	4708	1793/06/VIII	Lošinj Mali	231	II	2230	1797/26/VI	Dubrovnik
90	I	4342	1793/06/VIII	Zadar	232	II	2236	1797/04/VII	Premuda
138	I	4711	1793/13/VIII	Korčula	233	II	2247	1797/11/VII	Split
139	I	4712	1793/16/VIII	Lošinj Mali	235	II	2255	1797/14/VII	Dubrovnik
95	I	4408	1793/24/X	Karlobag	234	II	2253	1797/14/VII	Dubrovnik
98	I	4435	1794/13/V	Labin	236	II	2256	1797/14/VII	Zadar
140	I	4719	1794/26/VI	Lošinj Mali	237	II	2260	1797/19/VII	Dubrovnik
99	I	4437	1794/05/VII	Split	240	II	2279	1797/24/VII	Dubrovnik
103	I	4469	1794/07/VII	Brač	241	II	2280	1797/24/VII	Dubrovnik
146	I	4780	1794/17/VII	Lošinj Mali	242	II	2284	1797/25/VII	Dubrovnik
114	I	4581	1794/20/VII	Boka Kotorska	243	II	2285	1797/26/VII	Zadar
115	I	4582	1794/20/VII	Boka Kotorska	244	II	2291	1797/31/VII	Stari Grad - Hvar - Komiža
91	I	4360	1794/20/VII	Cres	245	II	2300	1797/05/VIII	Dubrovnik
113	I	4580	1794/20/VII	Lošinj	238	II	2273	1797/07/VIII	Makarska
130	I	4677	1794/21/VII	Dugi Otok (Zadar)	239	II	2274	1797/07/VIII	Rijeka
118	I	4590	1794/21/VII	Lošinj Mali	246	II	2308	1797/11/VIII	Dubrovnik
116	I	4584	1794/21/VII	Poreč	247	II	2313	1797/15/VIII	Dubrovnik
100	I	4439	1794/23/VII	Labin	249	II	2334	1797/15/VIII	Dubrovnik
141	I	4726	1794/24/VII	Lošinj Mali	248	II	2315	1797/25/VIII	Zadar
104	I	4471	1794/27/VII	Fažana	250	II	2348	1797/03/IX	Brač
117	I	4588	1794/27/VII	Lošinj	251	II	2350	1797/03/IX	Dubrovnik
142	I	4730	1794/27/VII	Lošinj Veli	254	II	2364	1797/20/IX	Rijeka
101	I	4440	1794/29/VII	Rovinj	252	II	2359	1797/17/IX	Kraljevica
157	I	4844	1794/30/VII		253	II	2362	1797/17/IX	Rijeka
143	I	4733	1794/05/VIII	Šibenik	255	II	2366	1797/29/IX	Šibenik
131	I	4678	1794/05/VIII	Zadar	256	II	2368	1797/06/X	Split
158	I	4846	1794/06/VIII	Lošinj Mali	257	II	2370	1797/14/X	Dubrovnik
119	I	4592	1794/06/VIII	Šibenik	259	II	2381	1797/20/X	Split
92	I	4365	1794/23/VIII	Trogir	258	II	2380	1797/21/X	Zadar
147	I	4785	1794/03/XI	Novalja (Pag)	260	II	2383	1797/30/X	Unije
150	I	4819	1794/11/XII	Zadar	261	II	2384	1797/04/XI	Zadar
151	I	4821	1795/10/VII	Poreč	262	II	2387	1797/04/XI	Zadar
94	I	4384	1795/11/VII	Boka Kotorska	263	II	2391	1797/07/XI	Dubrovnik

Legenda:

Desetljeće 1790-1799

Izuzetno je interesantno da u prvoj polovici stoljeća, do 40-tih godina, prednjači Dubrovnik kao luka dolaska hodočasnika s čak 28 putovanja, od ukupno 46 dubrovačkih hodočašća koja imamo zabilježena u ovome radu.

Dok u drugoj polovici stoljeća vidimo da Kvarner, sa svojih 107 putovanja (od kojih je samo s Lošinja čak 71), prednjači po mobilnosti i aktivnosti. Istra se pokazuje vrlo djelatnom sa svojih četrdesetak hodočašća i dijeli drugo mjesto po zastupljenosti s pedesetak putovanja iz srednje i južne Dalmacije. Tu su prisutne i najjužnije luke Visa, Dubrovnika i Boke kotorske s daljnjih tridesetak hodočašća.

Mogu li se te razlike pripisati raznim unutarnjim propulzivnim snagama ili su samo izraz djelomično objelodanjenih regesta 18. st., moći ćemo znati tek nakon tiskanja svih dokumenata koji pripadaju projektu Hrvatskih pomorskih regesta.

Što se tiče preferiranog doba godine u kojem hodočasnici putuju, imamo dovoljno podataka da možemo donijeti decidirane zaključke, kao što se vidi u tablici 4 u prilogu.

Iz tablice je vidljivo da ako u prva tri mjeseca godine, od siječnja do ožujka, imamo samo 9 hodočašća, tri u svakom navedenome mjesecu, situacija nije bitno drugačija za zadnja dva mjeseca u godini: u studenome i prosincu imamo također tek 8 putovanja.

Analizirajući tablicu ne samo po brojkama, nego i vizualno po bojama, (plave boje označavaju zimsko vrijeme, dok žuto-narančaste ljetne mjesece), odmah je uočljivo da putovanja kreću u travnju sa 21 hodočašćem i nastavljaju se tim ritmom kroz svibanj (16 hodočašća) i lipanj (26 hodočašća), doživljavajući nevjerojatan skok u srpnju sa 147 hodočašća od ukupna 303 zabilježena, što je praktično gotovo polovica svih hodočašća zabilježenih iz naših izvora. Dalje možemo vidjeti da se u kolovozu nastavlja trend putovanja sa daljnjih 49 putovanja (to jest 16,2% od ukupnog), dok se ta brojka polako spušta u naredna dva mjeseca (17 u rujnu i 10 u listopadu), da bi, kao što je već rečeno, putovanja početkom zime gotovo potpuno prestala.

Uzroke takvu stanju treba potražiti na više mjesta.

Očito je da putovanje zimi zbog vjetrova i struja na Jadranskome moru nije bilo poželjno. Da je to tako, dovoljno je uočiti cijeli niz brodoloma zabilježenih u RMC I-III, o kojima svjedoči i niz radova naših susjednih znanstvenika s one strane Jadrana.[234]

Tablica 4: Mjeseci hodočašća

mjeseci putovanja	broj putovanja	%
I	3	1,0%
II	3	1,0%
II	3	1,0%
IV	21	6,9%
V	16	5,3%
VI	26	8,6%
VII	147	48,5%
VIII	49	16,2%
IX	17	5,6%
X	10	3,3%
XI	5	1,7%
XII	3	1,0%
Sveukupno	303	100,0%

Vidimo tako primjer otomanske pulake „La Corriera di Costantinopoli“, pod kapetanom Antunom Perakovićem, kako putuje iz Genove na putovanje koje je trajalo nezavidnih „38 giorni, dei quali 20 nell'Adriatico.“[235]

Nailazimo tako u samim regestima na više slučajeva u kojima je trabakul Petra Herenčića s Krka, nakon što je 19. srpnja iskrcao 60 putnika u Anconi, na putu za Senigalliju doživio tešku štetu zbog nevremena: „1792.4.VIII, Ancona - Trabaccolo del detto paron Herenčić proveniente da Senigallia con passeggeri, grauemente maltrattato e danneggiato dalla Borrasca sofferta in quella Spiaggia. Congedato per Krk con i detti passeggeri. Gratis.”[236]

Dakle, jedan od važnijih razloga sigurno je bila bojazan za vlastite živote, no postoje i drugi razlozi zašto su hodočasnici radije kretali u srpnju i kolovozu. Riječ je o sajmovima.

[234] Vidi u RMC I-III pod „naufragi“ i „prove di fortuna“ gdje bi cijele posade vrlo često stradale u takvim strašnim brodolomima. Usporedi i radove Marie Lucie de Nicolò.

[235] RMC II, 2358, str. 249 - ASA, ACA, busta 1830, Ufficio Sanità: legni approdati nel Porto di Ancona, A. 1797 (AČ, III, f. 603).

[236] RMC I, 4806, str. 446 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. N.

Talijanska je obala već više stoljeća bila dobro poznata hrvatskom stanovništvu: ono je bilo zainteresirano ne samo za svetišta s one strane Jadrana, nego dapače i za glasovite sajmove u Senigalliji i, dakako, u samom Recanatiju. S obzirom na intenzivne veze dviju obala još iz srednjega vijeka, takva situacija uopće ne začuđuje. O tome nam pišu razni svjedoci još u 16. stoljeću: od poznatog nam isusovca Raffaelea Riere do drugih kroničara tijekom stoljeća.[237]

Znamo tako da su Recanatesi u ranijim stoljećima slali svoje izaslanike u Dubrovnik i Dalmaciju ne bi li reklamirali njihov sajam.[238]

Dakle, očito je da su hodočasnici u mnogo slučajeva isplanirali svoj put tako da uspiju obići ne samo sajam u Recanatiju, nego i druge, sigurno onaj u Senigalliji, poznat po svojoj bogatoj ponudi. Polovicom 18. st. Senigallia je toliko zakrčena ljudstvom i sajmom da je Benedikt XIV. daje proširiti. O njegovu ugledu govori i činjenica da sam Goldoni 1760. piše djelo *La fiera di Sinigaglia*, smještajući radnju upravo u Senigalliju.[239] To su bile godine u kojima je kroz taj poznati sajam znalo proći više od 50.000 ljudi. Sigurno da su i Hrvati činili dobar dio te brojke.[240]

7.3. Vrste brodova: trabakuli, bracere, tartane, filjuge i pelizi te njihove luke podrijetla

Daljnja, vrlo interesantna analiza, vodi nas vrstama brodova kojima su naši hodočasnici putovali prema talijanskoj obali pokloniti se Majci Božjoj u njezinu svetištu. Važna nam je jer otkriva onaj životvorni element koji u svojoj inventivnosti nalazi kruh na mnogobrojne načine.

Sljedeća nam tablica pokazuje brodove kojima su hodočasnici plovili s naše na talijansku obalu.

---

[237] Usp. Giuseppe SANTARELLI, „Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu“. Vidi također Marco MORONI, „Rapporti culturali e forme devozionali tra le due sponde dell'Adriatico in età moderna“; također Lovorka ČORALIĆ, „Hodočasnička putovanja i oporučna darivanja: hrvatski iseljenici u Mlecima i loretsko svetište (15.-16. stoljeće)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 30/2012, str. 155-172.

[238] Vito PUNZI „Lorenzo Lotto e la Dalmazia“, str. 149-163.

[239] Carlo GOLDONI, *La fiera di Sinigaglia*, Grossi, Roma, 1760. Tekst je moguće naći u integralnoj varijanti i na sljedećoj stranici: http://www.carlogoldoni.it/public/testo/testo/codice/goldoni%7Csinigagl%7C000 – pristup 17.04.2016.

[240] O Sajmu u Senigallii vidi također AAVV, *Marche con 7 carte geografiche, 13 piante di città, 16 piante di edifici e 37 stemmi*, Centro Geografico Ambrosiano, Milano 1924., str. 139.

Ono što nam odmah plijeni pozornost jesu trabakuli: njima je odrađena gotovo polovica putovanja od spomenutih, to jest 142 ili 46,9% od sveukupnog broja.

Tablica 5: Brodovi koji su prevozili hodočasnike

vrsta broda	luka porijekla kapetana/ paruna	broj brodova po području	broj brodova	%
trabakul mali trabakul trabakul/manzera trabakul/grip	Lošinj Mali	46	142	46,9%
	Ancona	28		
	Dalmacija (Zadar, Trogir, Šibenik)	21		
	Rovinj i Istra	13		
	Dubrovnik	8		
	Boka Kotorska	6		
	Cres	5		
	Krk	4		
	Spagna	1		
bracera	Istra Rovinj	21	62	20,5%
	Dalmacija	21		
	Lošinj Mali i Kvarner	15		
tartana velika tartana mala	Ancona, Pesaro Senigallia	8	25	8,3%
brod		22	22	7,3%
filjuga	Dubrovnik	14	17	5,6%
pelig, mali pelig	Lošinj - Cres	8	12	4,0%
grip, mali grip	Lošinj	7	8	2,6%
corriera			7	2,3%
nava nava snow	Dubrovnik	2	3	1,0%
	Toscana	1		
pulaka	Dubrovnik	1	2	0,7%
	Carstvo	1		
barka			1	0,3%
bragoc	Ancona	1	1	0,3%
šambek	Genova	1	1	0,3%
		255	303	100%

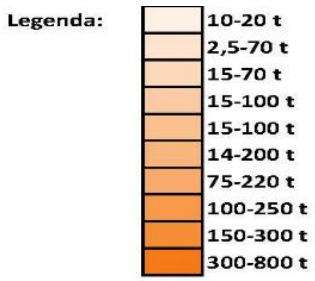

Radi bolje evidencije prilažem i legendu koja putem boja, od najsvjetlije do najtamnije, označava nosivost brodova kako bismo odmah mogli uočiti koje su tonaže, to jest veličine, bili brodovi koji su se najčešće koristili u tu svrhu.

Trabakul, dakle, označava „veći obalni jedrenjak, koji katkada prelazi i na drugu stranu Jadranskog mora“. Sličan je braceri, ali je većih dimenzija i ima dva jarbola. Trup je oblih bokova i obloga dna s kobilicom dužine od 12 do 30 metara, širine od 3 do 8 metara, nosivosti od 14 do 200 tona i visine 1,5-3 metara. Posada je varirala između 3 do 8 članova, a sam brod mogao je imati do četiri vesla, služio je za trgovinu, ribolov, prijevoz

robe i ljudi. Isto tako, nalazimo podatak da „svi trabakuli redovito tegle za sobom pomoćni čamac".[241] Raspon mjera je velik, tako da, osim ako u vrelima nije specifično označeno, teško možemo znati o kolikoj je nosivosti u pojedinim slučajevima riječ.[242]

Dodatno je interesantno to da ih dobar dio dolazi iz Lošinja (njih čak 46), zatim iz Ancone 28 (riječ je o povratnicima s hodočašća koji su napustili brodove kojima su doplovili prvotno u Anconu i ukrcali se na nove brodove na povratku). Vidimo potom da imamo 21 trabakul iz srednje Dalmacije, to jest iz Zadra, Trogira i Šibenika. Istra, u kojoj u tom smislu prednjači Rovinj, prisutna je s 13 trabakula, sam Dubrovnik s 8, Boka kotorska sa 6, Cres i Krk s 5 ili 4 trabakula te na kraju imamo jedan trabakul koji nam dolazi iz Španjolske. Trabakule nalazimo pod različitim nazivima, osim uobičajena *trabaccolo*, imamo i *trabaccoletto* u deminutivu, zatim imamo i *trabaccolo-manzera*. Riječ je o jedrenjaku za prijevoz stoke (*manzi*), a često ga se naziva i volarica, sam naziv joj opisuje oblik. Nosivost mu je bila 120-180 t, sa 2-4 jarbola. Koristio se dodatno u vojne svrhe (prijevoz vojske, dvopeka[243] itd...). Imao je do 2 palube sa stupovima za koje se vezivala stoka.

Nalazimo, dakle, čak i izraz „trabakul ili pelig", kao da pisar nije siguran o kojoj je vrsti broda riječ. Koliko god su manji brodovi imali slične karakteristike, ovdje se vjerojatnije radilo o brodu koji je bio preinačen ili čak građen po narudžbi s određenim karakteristikama koje su bile potrebne naručiocu, a bilo ih je poslije teško okarakterizirati jednom jedinom riječju: „Trabaccolo ossia pielego del paron Ivan Nikolorić da Bol di Brač proveniente da Korčula con 30 bar. di olio, di pertinenza del paron e dei marinai, oltre a due barili e l barilotto di trasmesso, diretto a Venezia. Approdato qui per sbarcare un passeggero diretto a Loreto…"[244]

Drugi brod kojim su hodočasnici putovali bila je bracera, i to na sveukupno 62 putovanja, to jest na 20,5% od sveukupnog broja. Vidimo da su Istrani rado putovali bracerama: imamo ih čak na 21 hodočašću iz Istre i posebno Rovinja; bracere su također zastupljene u Dalmaciji, njima se hodočastilo 21 put iz raznih dalmatinskih gradova i luka, a nalazimo ih čak 15 puta na proputovanjima iz Kvarnera, dakle Lošinja, Cresa i Krka.

---

[241] Radovan VIDOVIĆ, *Pomorski rječnik*, Logos, Split, 1984., pod riječ *trabaccolo* i *trabakul*. Razni autori navode razne mjere, prenesene su minimalne i maksimalne vrijednosti za sve analizirane riječi. Vidi također *Pomorska enciklopedija*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1972.

[242] No detaljnije analize će brodova biti dane u slijedećem poglavlju.

[243] *Pan biscotto* (dvopek ili osušene bijele žemlje) je bila na moru uobičajena zamjena za svježi kruh. Radi se o proizvodu koji se često navodi u RMC I, a još je i danas poznat i omiljen u cijelom Venetu.

[244] RMC I, 3874, str. 383 – ASV, CSM, b. 842, Lib. I

Tartana je bilo velikih i malih, dakle *tartanone* i *tartanella*, a bile su omiljenije u Dubrovniku (13 kapetana i paruna Dubrovčana prevozi hodočasnike njima) i dakako u susjednoj Italiji upravo paroni i kapetani iz Ancone, Pesara i Senigallije (8 putovanja).

Bastimento ili *legno* nećemo ovdje uzeti u posebno razmatranje, kao ni *barcu*, jer nam označavaju opće imenice za brod.

Dalje nam dolazi omiljeni dubrovački brod, filjuga to jest *feluca*: od 17 putovanja (to jest 5,6% ukupnih hodočašća) 14 se odnose na parune i kapetane iz Dubrovnika, što je uočeno i u drugim analizama koje se ne tiču ovih uzetih u razmatranje; Dubrovčani su u 18. st. gradili filjuge i rado njima plovili.[245]

Nailazimo zatim na pelig, *pielego* i u deminutivu *pieleghetto*: njih nalazimo u 12 slučaja (to jest 4%), od čega ih je 8 s Lošinja i Cresa.

Grip, *grippo* i čak *grippetto*, javlja se u našoj analizi 8 puta (to jest 2,6%) i od toga je 7 s Lošinja.

Imamo i brodove koje dokumenti nazivaju *corriere*: sve su španjolske i skupljaju naše hodočasnike iz Dubrovnika. Njih imamo sveukupno 7, to jest skromnih 2,3 % od sveukupnih plovidbi.

Iznenađuju na popisu brodova čak tri goleme nave. Nava je jedna od najvećih brodova ovoga stoljeća i uobičajena je za izvanjadransku plovidbu. Dvije su iz Dubrovnika i jedna iz Toskane te čine 1% sveukupnog hodočasničkog prometa morem.

Nalazimo i dvije pulake: jedna je iz Dubrovnika, a druga s hrvatske obale pod Austrijom, u dokumentima se takvi brodovi nazivaju *cesarei* ili *imperiali*.

Pri samom kraju naše liste imamo jednog bragoca iz Ancone, koji je prevozio hodočasnike iz Rijeke i jednog šambeka iz Genove, koji je dovezao putnike s Brača.

Nakon ove prve sinoptičke analize vrsta brodova, njihove provenijencije i brojčane prisutnosti u našim vrelima, gdje nam se vrlo plastično ističu brodovi koji prednjače pred

[245] To su među ostalom rezultati analiza na temelju 544 izdvojenih dokumenata o židovskom prisustvu na Jadranu iz RMC I-III u Naida Michal BRANDL i Zrinka PODHRAŠKI ČIZMEK, „Jews as Building Factor of Adriatic and Mediterranean Worlds in the 18th Century“, *Jews in the Balkans: History, Religion, Culture*, Split 2017, Moses Mendelssohn Centre for European-Jewish Studies (University of Potsdam) i Filozofski fakultet u Splitu.

drugima, malo ćemo izbliza vidjeti njihove karakteristike i što nam govore o ljudima koji su ih birali za plovidbu, otkud su dolazili i gdje su se gradili.

Tablica je izgrađena na temelju ranijih analiza brodova započetih 2014. godine. Kada sam, naime, počela pripremati treći svezak *Hrvatskih pomorskih regesta*, vrlo sam brzo uočila da su oni nevjerojatan izvor za analizu brodova jer dobar dio dokumenata izričito spominje vrstu i ime broda o kojem je riječ, bilo da se radilo o zapisima o ulazima ili izlazima iz raznih luka, ili o upisivanju plaćene *Benintrade* u venecijanskoj bratovštini to jest *Scuole Piccole San Niccolò dei Marineri* ili pak o pismima konzula o raznim predmetima o kojima je valjalo obavijestiti magistrate *Serenissime*. Brod je uvijek prisutan.

Shvatila sam tada vrlo brzo da ne postoji sustavna studija o svim vrstama brodova karakterističnih za Jadran, i to za 18. st. Postoje razne studije koje obrađuju pojedine gradove ili područja, vežu se uz pojedine dokumente i zapravo su relevantni samo za određene vremenske periode.

Kroz više godina gradila sam svoja početna znanja u suradnji sa stručnjacima s talijanske i hrvatske obale, koji se međusobno nadopunjuju.[246] Svoja sam završna istraživanja, na temelju analize više od 18.000 brodova koji se spominju u sva tri sveska RMC, iznijela na dva pozvana predavanja u pomorskim muzejima u Pesaru i Cupri Marittimi 2017. godine, prigodom predstavljanja i samog trećeg sveska, što su talijanski stručnjaci željno iščekivali.

[246] Ovdje želim zahvaliti i svom profesoru Jošku Božaniću koji mi je tijekom doktorskih studija u Splitu otvorio jedan čitav novi svijet vezan uz more i brodove, počevši od Komiže i Falkuše dalje na Mediteranske studije u koje me uveo. Vezano uz to vidi: Joško BOŽANIĆ, Velimir SALAMON, „Poiesis iskustva življenja s morem u maritimnoj kulturi hrvatskog arhipelagosa - istraživački model: komiška gajeta falkuša“, *Knjiga Mediterana* Nenad CAMBI (ur.), Književni krug, Split 1998., str. 9-34. Vidi također znanstvene radove i monografije – u bibliografiji – Lucie de Nicolò i Mithada Kozličića koji su na tom polju nezaobilazni.

Tablica 6: Vrste i karakteristike brodova

vrsta broda	broj	% od ukupno	dužina (m)	širina (m)	nosivost (t)	posada	pomoćni čamac	jarbol	jedra	uporaba
bragoc	1	0,3%	8-13	2-4	**10-20**	3-5		2	oglavno	ribolov, prijevoz
bracera	62	20,5%	7-17	3-4	**2,5-70**	4-8	da	1-2	latinsko, oglavno	trgovina, ribolov, krijumčarenje, peljarenje
filjuga	17	5,6%	8-12	3-4	**15-70**	4-16	da	1-2	latinsko	prijevoz robe, putnika, ratni, kurirski, poštanski, gusarski
grip	8	2,6%	10-15	1,5-5	**15-100**	3-20	da	1-2	latinsko	ribolov, prijevoz robe, putnika, gusarski
pelig	12	4%	11-28	do 6	**15-100**	3-6	-	2-3	oglavno, sošno, koso	trgovina, ribolov, ratni, gusarski
trabakul	142	46,9%	12-30	3-8	**14-200**	3-8	da	2	oglavno, sošno	trgovina, ribolov
pulaka	2	0,7%	15-20	5-7	**75-220**	8-12	2-3	2-3	križno, latinsko	prijevoz robe, putnika
tartana	25	8,3%	13-18	5-7,5	**100-250**	10-20	da	1-3	latinsko, križno, oglavno, sošno	trgovina, prijevoz ljudi, ribolov, ratni
šambek	1	0,3%	15-40	7-7,5	**150-300**	10-30	1	3	latinsko	trgovina, ribolov, kurirski, poštanski, ratni, gusarski
nava	3	1%	40-60	-	**300-800**	15-40	2-3	2-4	križno, latinsko	prijevoz robe, ratni
brod	22	7,3%								
corriera	7	2,3%								
barka	1	0,3%	-	-						
Ukupno	**203**	**100%**								

Legenda:

- **10-20 t**
- **2,5-70 t**
- **15-70 t**
- **15-100 t**
- **15-100 t**
- **14-200 t**
- **75-220 t**
- **100-250 t**
- **150-300 t**
- **300-800 t**

Moram reći da su rezultati zaista zapanjujući: Hrvati su tijekom 18. st. putovali na više od 70 različitih vrsta brodova! Za mnoge od njih nisam samo ja prvi puta čula, nego i stručnjaci koji se tom temom bave dugi niz godina. Jedan je takav primjer brod *salamandrone*, za koji još uvijek nemamo odgovarajuća objašnjenja.[247]

[247] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Rotte e velieri nell'Adriatico del Settecento“, Pesaro 2017.

Tablica koju imamo pred očima pokazuje nam 10 raznih vrsta brodova kojima su hodočasnici putovali, počevši od najmanjeg bragoca do velebne nave.

Slika 18: Bragoc - "Venezia. Bragozzo" Carlo Naya (1816-1882)[248]

Bragoc je dakle manji brod, ukupne dužine koja je mogla varirati između 8 i 13 metara, širine između 2 i 4 m, vrlo skromne nosivosti od 10 do 20 tona. Sama posada također nije bila velika, od 3 do 5 ljudi, imao je dva jarbola, oglavna jedra, a koristio se za ribolov i prijevoz robe te ponekad i ljudi. O njemu nam sam Čolak piše: „Come naviglio il *bragozzo* rappresenta barca da pesca con timone semicircolare, fondo piatto, guado basso, due alberi con vele, lunga 10-12 m, in uso nell'Adriatico settentrionale".[249] Njega nalazimo samo u jednom slučaju kako

[248] http://arzana.org/barche-tipiche-e-tradizionali-di-venezia-e-dell%E2%80%99alto-adriatico-di-luigi-divari/bragozzo/ – pristup 23.12.2017.

[249] RMC II, sub voce: *bragozzo*, str. 230.

prevozi četiri putnika iz Rijeke.[250] Interesantno je ovdje napomenuti da se u ranije navedenoj analizi brodova nalazi sveukupno samo tri puta među spomenutih 18.630 brodova: dakle, pravi raritet! Unatoč njegovoj stabilnosti, koja mu je omogućavala plovidbu i otvorenim morem, u slici 10 u nastavku možemo si samo zamišljati kako je bilo putovati takvim brodom od Rijeke do Ancone potkraj travnja sudbonosne 1797. godine.

Slika je nešto kasnija, no ipak relevantna, jer vjerojatno u tih nekoliko desetljeća nije došlo do značajnijih konstruktivnih promjena. Važno si je predočiti i taj dio hodočašća jer bez njega ne bismo bili u stanju istinski dočarati hodočašća koje ovdje uzimamo u obradu.

Slika 19: Dalmatinska bracera s oglavnim jedrom – Luigi Divari [251]

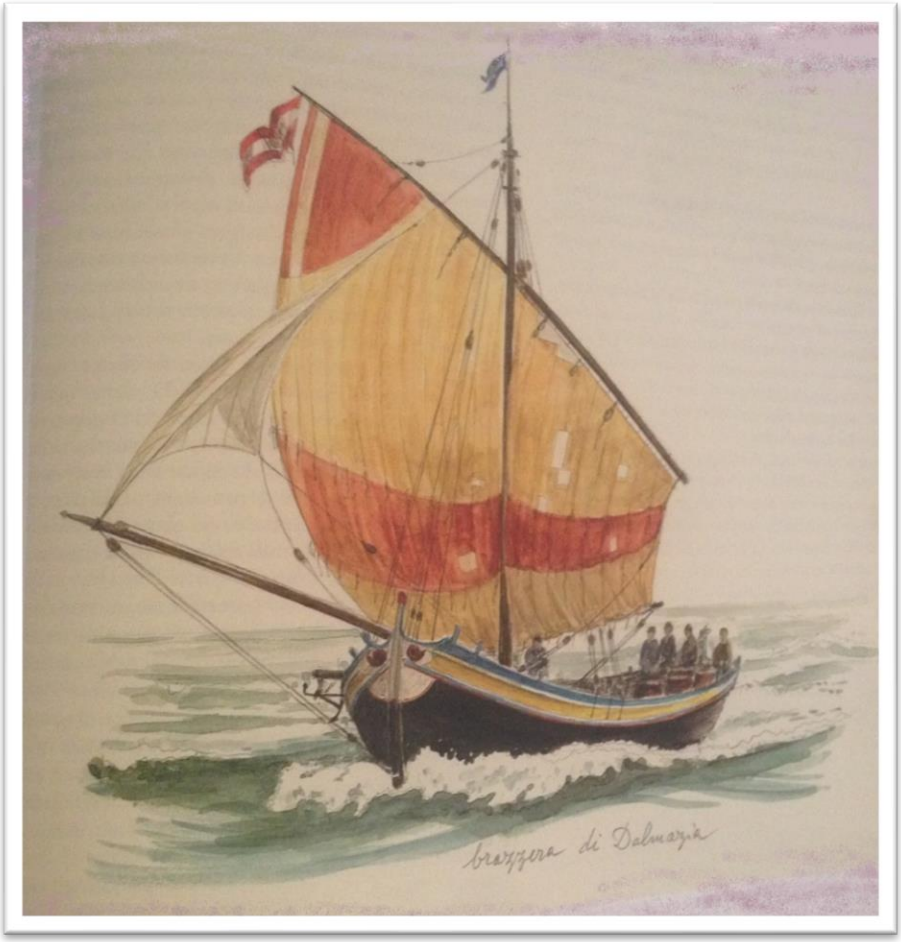

Bracera je veći brod koji spominju dokumenti 62 puta: dužine 7-17 m, 3-4 m širine, nosivosti 2,5-70 t, posade 4-8 ljudi s pomoćnim čamcem. Imala je 1-2 jarbola s latinskim i oglavnim jedrom, a koristila se uglavnom za trgovinu, ribolov, peljarenje i čak krijumčarenje.

[250] RMC II, 2153, str. 234
[251] Luigi Divari, *Barche del Golfo di Venezia*, Sottomarina 2009., str. 153.

Donosi se ovdje prekrasan crtež Luigija Divarija, velikog poznavatelja i ljubitelja brodova, posebno jadranskih.[252]

Slika 20: Filjuga – Aldo Cherini[253]

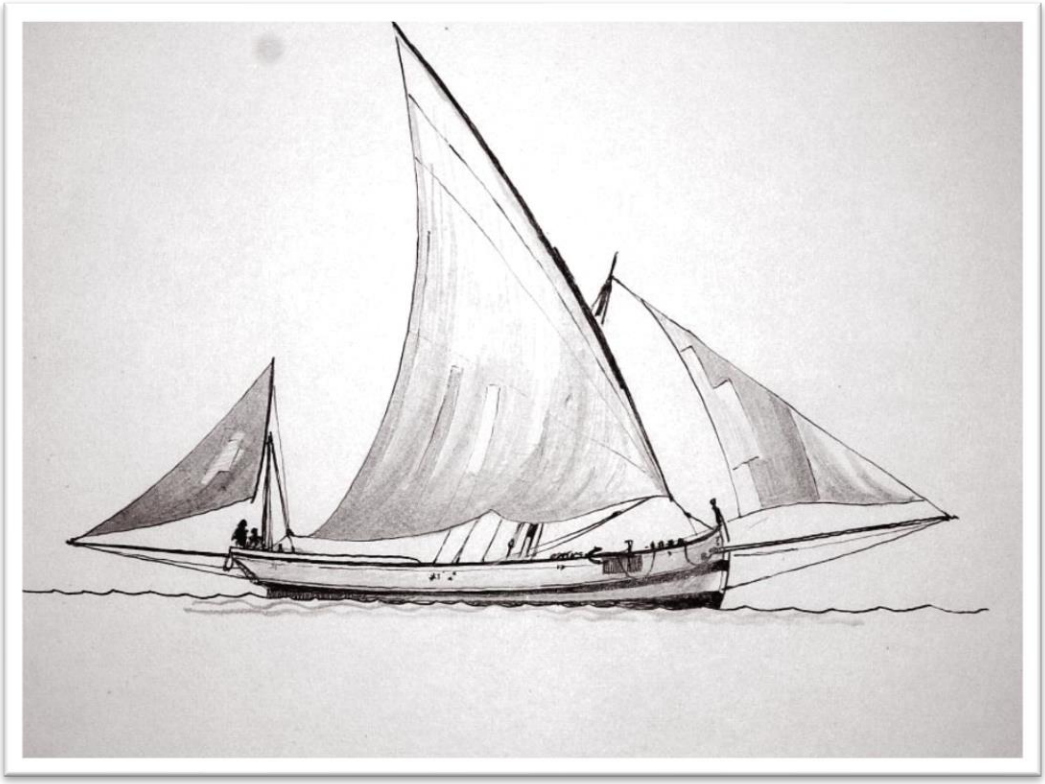

Filjuga, koju hodočasnici koriste u prijevozu 17 puta u našim dokumentima, bila je duljine 8-12 m, širine 3-4 m, dok joj je nosivost bila slična kao u braceri, 15-70 tona. Posada je mogla varirati između 4 i 16 ljudi te je morala imati pomoćni čamac kako bi ljudi usidreni u luci mogli njime doći do obale. Mogla je imati 1-2 jarbola na kojima su bila latinska jedra. Iz priložene slike vidimo da je bila iznimno elegantan brod, no ono zbog čega je se rado biralo bila je njezina brzina i lako manevriranje te je nalazimo u uporabi ne samo za prijevoz robe i putnika, nego kao ratni brod, za kurirsku službu, a koristilo je se također kao poštarski brod te u gusarske svrhe. Važno je ovdje napraviti jednu malu digresiju i napomenuti da su gotovo svi brodovi 18. st. bili opremljeni za ratovanje i imali predviđena mjesta za topove. S obzirom na nesigurnost mora i opasnosti, ne samo od uobičajenih gusara, koji su osiguravali određene dijelove obale u ime trećih, nego dapače i od morskih lopova i razbojnika, to jest pirata, bilo je

[252] Usp. Nikola ČOLAK, „Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento I-II“, u *Studi Veneziani*, XI/1969., str. 612-634 te XIV/1972., str. 331-348. Kod Čolaka se bracere uzete u analizu kreću između 28.000-35.000 litara kapaciteta (dakle cca 28-35 t) i spadaju među manje brodice kojima su Hrvati prelazili Jadran u zadnjem desetljeću 18. st.

[253] http://www.cherini.eu/etnografia/VBE/slides/VBEr_0198.html – pristup 23.12.2017.

potrebno biti dobro opremljen u slučaju neželjenih susreta. U određenim se slučajevima plovilo „u konzervi“ upravo kako bi teretni brodovi bili zaštićeni od ratnih brodova koji su ih pratili – praksa koje se mnogi još sjećaju iz Drugog svjetskog rata tijekom Bitke za Britaniju.[254]

Grip je bio brod korišten u ranijim stoljećima dok mu u 18. st. opada učestalost u navigaciji, makar ga se može još tu i tamo naći.[255] Tako ga nalazimo u našim dokumentima samo 8 puta, od čega se njih 7 odnosi na lošinjske kapetane i parune.

Slika 21: Lošinjski grip – Aldo Cherini[256]

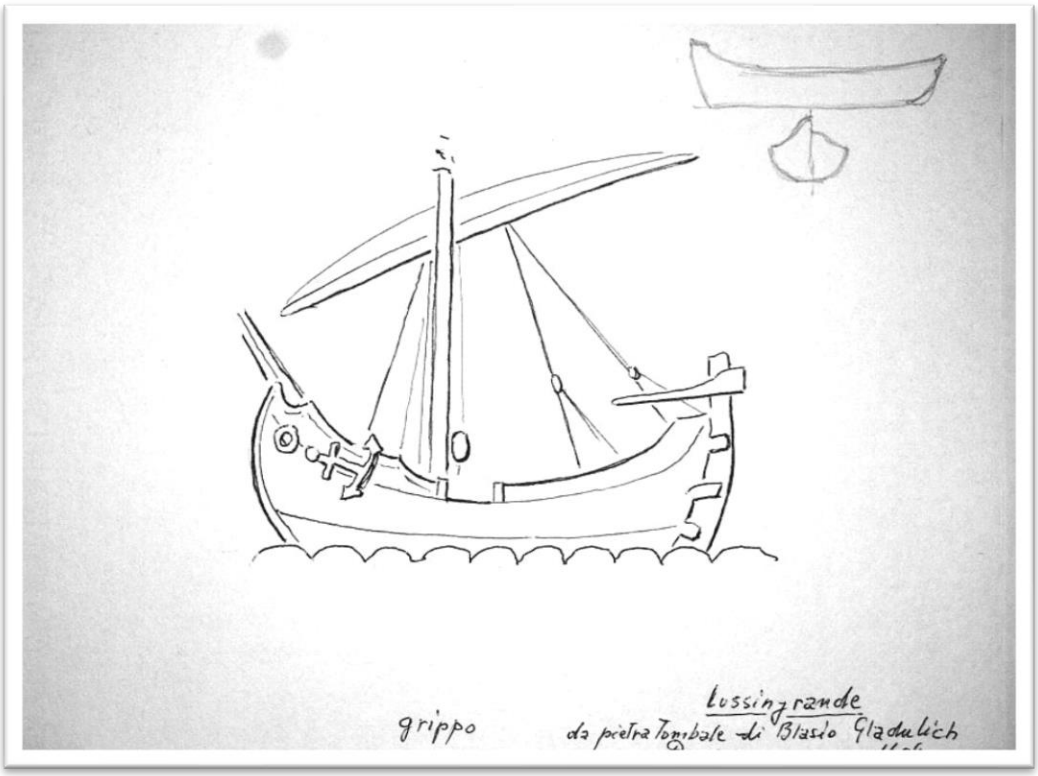

Koliko je bio omiljen u Lošinju, možemo iščitati s nadgrobnog spomenika Blaža Gladulića u Velom Lošinju, koji se ovdje donosi u prilogu – riječ je očito ne samo o ljubavi prema određenom brodu, nego i o svjesnosti da su Lošinjanima brodovi morali biti čvrst i

[254] Putovanje „u konzervi“ označava plovidbu u konvoju, gdje se u sredini nalazi brod (ili brodovi) koji se štiti, dok se na početku i na kraju nalaze ratni brodovi; usp. Josip LUETIĆ, *1000 godina dubrovačkoga brodarstva*, Zagreb 1969., str. 24. Vidi također isti, *O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII. stoljeću*, Jugoslavenska akademija u Zagrebu, Pomorski muzej, Dubrovnik 1959., str. 117.

[255] Usporedbe radi iz ranije analize brodova 18. st. nađeno je sveukupno 117 gripa na ukupnih 18.630 u RMC I-III što je manje od 1%, vidi PODHRAŠKI ČIZMEK, „Rotte e velieri nell'Adriatico del Settecento“, Pesaro 2017.

[256] http://www.cherini.eu/etnografia/EN/index2.html – pristup 23.12.2017.

stabilan oslonac u nesigurnim vodama Jadranskog mora – jedinog stvarnog izvora posla i zarade.

Slika 22: Grip hrvatskog primorja 18. st.[257]

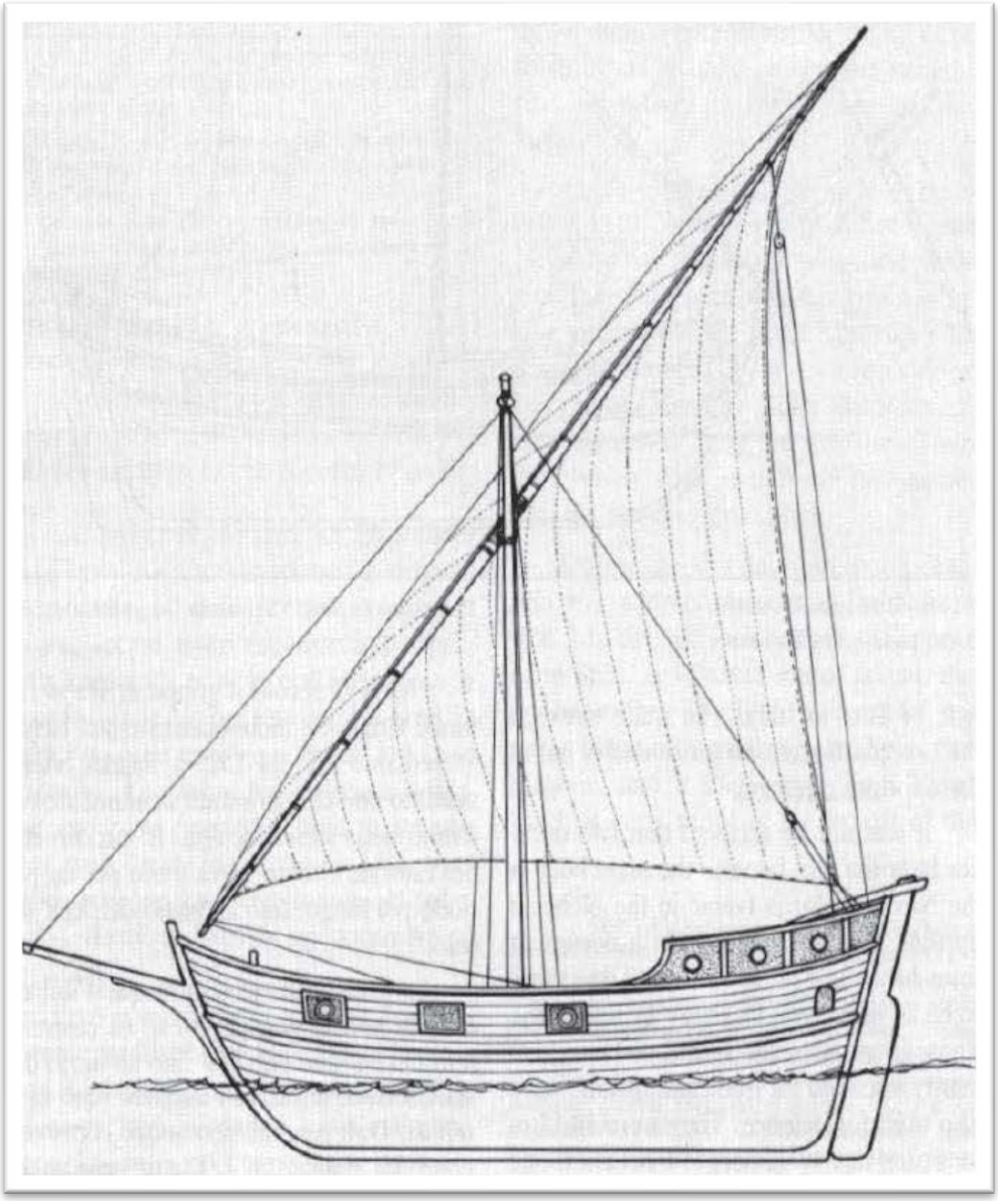

Dužina mu je varirala od 1,5 do 5 m, a nosivost sa skromnih 15 do već ozbiljnih 100 tona. Za takav je brod bila potrebna posada od 3 do 20-ero ljudi i dakako pomoćni čamac. Imao je 1-2 jarbola s karakterističnim latinskim jedrima. Koristilo ga se za ribolov, prijevoz robe i putnika te dakako i u gusarske svrhe.

[257] Mithad Kozličić, *Hrvatsko brodovlje // Croatian Shipping // Le navi croate*, trojezična monografija (hrvatski - engleski - talijanski), Književni krug - AGM, Split - Zagreb, 1993., str. 104.

Pelig je brod kojim se u RMC I-III hodočasnici prevoze 12 puta (to jest 4% svih ukupnih hodočašća): to je jedan od karakterističnih brodova ovoga stoljeća na Jadranu zajedno s navama, trabakulima, tartanama i pulakama. Riječ je o vrlo solidnom brodu dužine 11-28 m, širine do 6 m, nosivosti 15-100 tona i posade 3-6 ljudi. Imao je 2-3 jarbola s oglavnim, sošnim i kosim jedrima. Koristili su ga za trgovinu, ribolov, ali i u ratu te pri gusarenju. Indikativan je podatak da ga nalazimo čak 1.494 puta (dakle 8%) u sva tri pomorska regesta: ljudi s mora voljeli su njima poslovati i stoga su ih naručivali i kupovali.[258]

Slika 23: Pelig - Aldo Cherini[259]

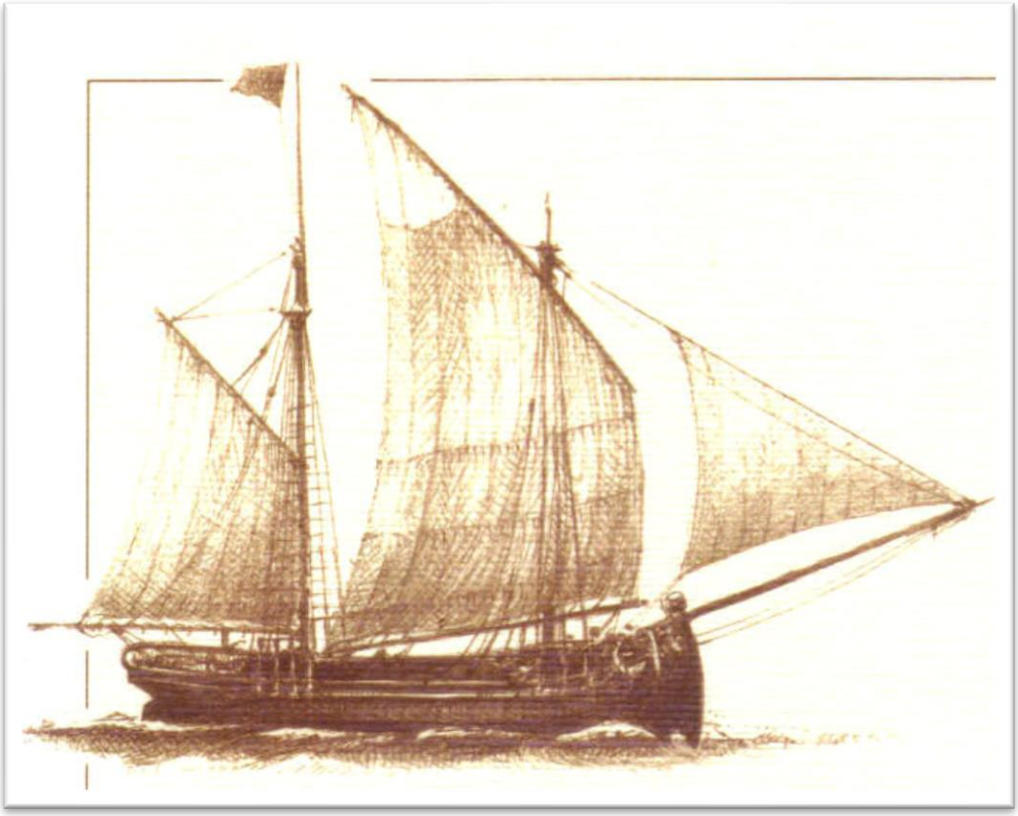

Trabakul je pak brod koji se najviše koristi u prijevozu hodočasnika u RMC I-III: nailazimo na njega u 142 putovanja, to jest u 47% slučajeva. Kada toj informaciji pribrojimo i raniju, koja nam otkriva da ga se u svim regestima koristilo čak 2.697 puta, (što odgovara omjeru od gotovo 15% ukupnih brodova u 16.000 dokumenata), onda nam je slika puna jasnija. Riječ je o brodu koji pokazuje nevjerojatan kontinuitet kroz stoljeća, posebno na Jadranu, ali i izvan njega: naši su ga ljudi koristili u drugoj polovici 20. stoljeća za svakodnevni posao i

[258] PODHRAŠKI ČIZMEK, isto, Pesaro 2017.
[259] http://www.cherini.eu/cherini/navi/Aldebaran/Pielego.jpg – pristup 23.12.2017.

život.[260] Trabakul je bio, kao što je ranije već naznačeno, brod s trupom oblih bokova i obloga dna, kobilicom dužine 12-30 m dužine, 3-8 m širine te nosivosti koja je mogla varirati od malih 14 tona do čak 200 tona. Na njemu je trebalo 3-8 članova posade, iza sebe je obično vukao i pomoćni čamac. Imao je dva jarbola s oglavnim i sošnim jedrom, a koristili su ga za prijevoz robe, trgovinu i ribolov, kao što nam svjedoče još i dan-danas paruni i kapetani kojima su trabakuli predstavljali životni cilj. Radili su i štedjeli kako bi mogli na kraju postati njihovim potpunim vlasnicima te biti u stanju prenositi taj zanat na svoju obitelj. Karakteristične su „oči" koje su imali na pramcu, kao što se vidi u priloženoj slici 24 u nastavku, gdje su izabrani veći trabakuli da bi se dočarala njihova nosivost.

Slika 24: Trabakul, slika s izložbe u Manfredoniji [261]

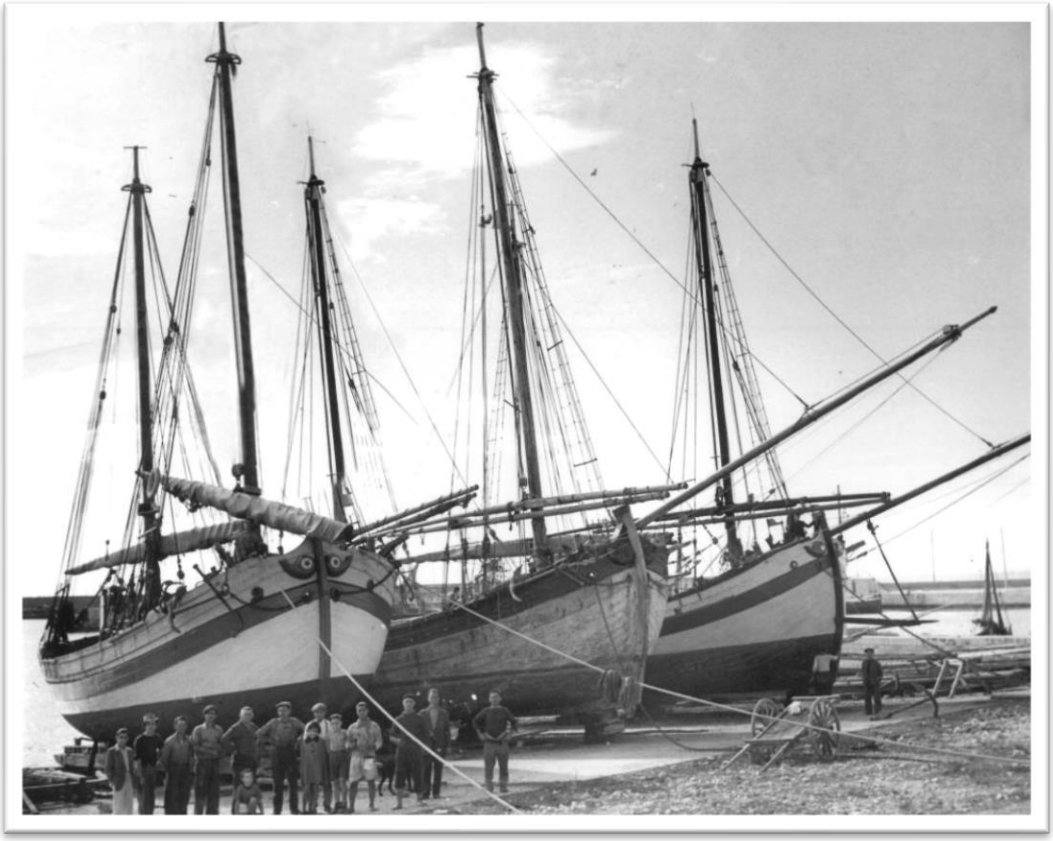

[260] Vidi seriju emisija „Brodovi hranitelji" Darka Dovranića za HTV, 2008. https://www.youtube.com/watch?v=vlARWfvhTF0 – pristup 23.12.2017. Za tu tematiku vezanu za brodove kao izvor života kroz stoljeća vidi dakako: Joško BOŽANIĆ, *Gajeta falkusa - The Boat from the Depths of Time // De Triremibus* - Festschrift in honour of Joseph Muscat / Toni CORTIS, Timothy GAMBIN (ur.), PEG Ltd, Malta 2005.

[261] https://www.statoquotidiano.it/05/08/2017/mostra-trabaccolo-manfredonia/563209/ – pristup 23.02.2018.

Pulaka je također čest brod u našem stoljeću (1.154 spomena u RMC I-III),[262] iako ga mi nalazimo samo dvaput u smislu prijevoza hodočasnika. Riječ je o povećem brodu dužine 15-20 m, širine 5-7 m te ukupne nosivosti 75-220 tona. Potrebna mu je bila posada od 8 do 12 ljudi te je znala imati čak 2-3 pomoćna čamca. Imala je 2-3 jarbola s križnim i latinskim jedrima, a služila je za prijevoz robe i putnika. Donosi se u nastavku slika jedne dubrovačke pulake, *La Piccina Ester*, kap. Burića, koja pokazuje o kakvu je brodu riječ te je odmah jasno da je takav brod bio osobito pogodan i za izvanjadransku plovidbu.

Slika 25: Dubrovačka pulaka *La Piccina Ester,* kap. M. Burića iz 1806. god.[263]

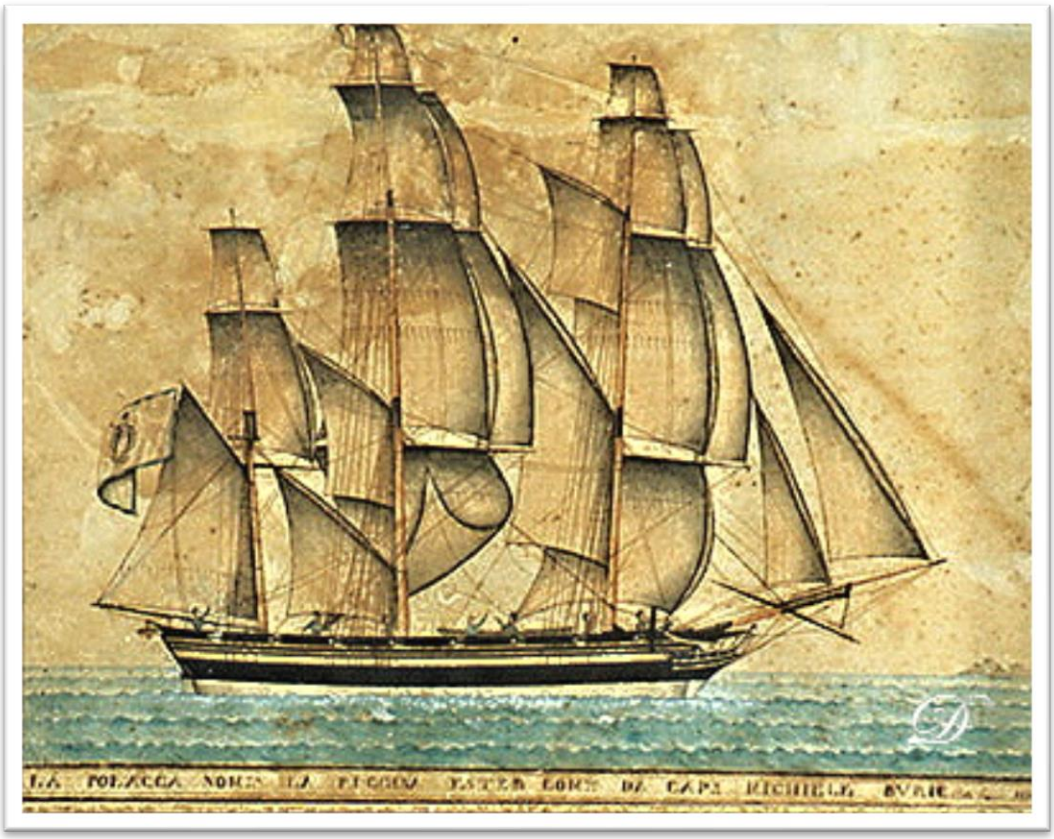

Tartana je brod koji se uz trabakul najviše koristio na Jadranskome moru. Naši su je susjedi s druge obale posebno proučavali i dali o njoj vrijedne znanstvene radove.[264] Riječ je o

[262] PODHRAŠKI ČIZMEK, isto, Pesaro 2017.

[263] http://www.web4hr.net/test1/eng/povijest_dubrovackog_pomorstva.php – pristup 23.02.2018.

[264] Maria Lucia DE NICOLÒ (uredila), *Mediterraneo, Archeologia navale e storia marittima dall'antichità al XX secolo*, Università degli Studi di Bologna, International Summer School 2007., Città di Cattolica 2008. Ista (uredila), *Museo della Marineria "Washinton Patrignani" Pesaro. Itinerario di visita*, Pesaro 2007.; ista (uredila), *Sulle rotte dei relitti e dei linguaggi del mare*, Università degli Studi di Bologna, International Summer School 2009., Città di Cattolica 2009. Posebno interesantne su ista (uredila), *Tartane*, n. 9 Rerum Maritimarum, Museo della Marineria Washinton Patrignani, Pesaro 2013. i ista (uredila), *Velieri*, Circolo Nautico Cattolica, Cattolica 2013. Vrlo interesantno je pak izdanje Luigija Divarija, *Barche del Golfo di Venezia*, Il Leggio Libreria Editrice, Sottomarina, 2009., jer nam autor daje prekrasne crteže i akvarele barki i brodova oduzimajući ih zaboravu vremena.

velikom brodu koji je 25 puta prevozio hodočasnike u Anconu: bio je dugačak 13-18 m, širine 5-7,5 m te nosivosti 100-250 tona. Za takav je brod trebala posada od 10 do 20 ljudi, imao je dakako pomoćni čamac i 1-3 jarbola s latinskim, križnim, oglavnim i sošnim jedrima. Koristio se u svakodnevnom životu na moru za trgovinu, prijevoz ljudi, za ribolov i za ratne svrhe. Ako računamo da ga nalazimo u 16.000 dokumenata Hrvatskih pomorskih regesta čak 2.587 puta, (sveukupno 14% svih spomenutih brodova), jasno nam je da je bio uobičajena pojava u svim našim lukama 18. st. U dokumentima nalazimo razne vrste tartane: *tartana mozza* (dakle, odsječena), *tartanone* (koji je mogao imati čak 300 t nosivosti!), *tartanella* i *tartanoncino*, s čak dvije različite varijante u deminutivu. U nastavku na slici 26 prikazana je tartana u Napulju u povratku s ribolova.

Slika 26: Tartana u povratku s ribolova [265]

Šambek je pak bio jako velik jedrenjak: vrlo čest u izvanjadranskoj plovidbi.

U našoj analizi nalazimo samo jednog šambeka, i to đenoveškoga, kako prevozi troje hodočasnika s Brača u Anconu. Bio je dugačak između 15 i čak 40 m, širine 7-7,5 m te velike nosivosti od 150 do 300 tona.

[265] http://www.museodelmaredinapoli.it/Feluca/miniature%20barca%20da%20lavoro/pages/Tartana-pesca.htm – pristup 23.02.2018.

Za takav je veliki brod bila potrebna i poveća posada koja se kretala od 10 do 30 ljudi. Imao je dakako i pomoćni čamac te tri jarbola s latinskim jedrima. Koristio se za raznorazne svrhe: od trgovine, ribolova, preko kurirske i poštanske službe do ratne i gusarske. I u ostalim pomorskim regestima ne nalazimo ga često, jedva 68 puta – očito je rijetko zalazio u Jadransko more.

Slika 27: Ligurski šambek – Aldo Cherini [266]

Zadnji brod koji ovdje analiziramo ujedno je i najveći: riječ je o golemoj navi. Nava je brod starije mediteranske tradicije. Ukrcavala je i iskrcavala svoju robu u Anconu i Veneciju iz izvanjadranskih središta te je ujedno među najčešćim brodovima na Jadranu u 18. st., što ujedno ukazuje na to da je srednji i veliki kapital itekako pohodio našu obalu.

U našoj analizi nalazimo je samo tri puta, gdje dovozi putnike dvaput iz Dubrovnika i jedanput iz Toskane. No vrijedno je napomenuti da sa svojih gotovo 2.800 spomena u RMC I-III čini 15% ukupnoga jadranskog tadašnjeg prometa.[267] Vlasnici tako velikih brodova obično su bili tek *parcenevoli* – dakle, imali su tek udio u svome vlasništvu, i to ne samo zbog podjele

[266] http://www.cherini.eu/etnografia/NBM/slides/Sciabecco%20ligure.html – pristup 23.02.2018.

[267] Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Rotte e velieri nell'Adriatico del Settecento"/„Pomorske rute i jedrenjaci Jadrana u 18. st", Libri e ricerche a Villa Molaroni, Museo della Marineria, Pesaro, 21 travnja 2017.

ulaganja radi sigurnosti, nego dapače zbog njihove veličine i skupoće. Iako se u 18. st. više nisu gradile goleme nave od 1.000 do 4.000 tona, kao u ranijim stoljećima, ostaju još uvijek najveći brodovi u prometu.

Dužina im je bila 40-60 m, nosivost 300-800 t te im je posada bila do čak 40 ljudi, što je vidljivo iz naših dokumenata, posebno vezanih za opis mornara iz *Scuole Piccole San Niccolò dei Marinari*.

Slika 28: Dubrovačka nava[268]

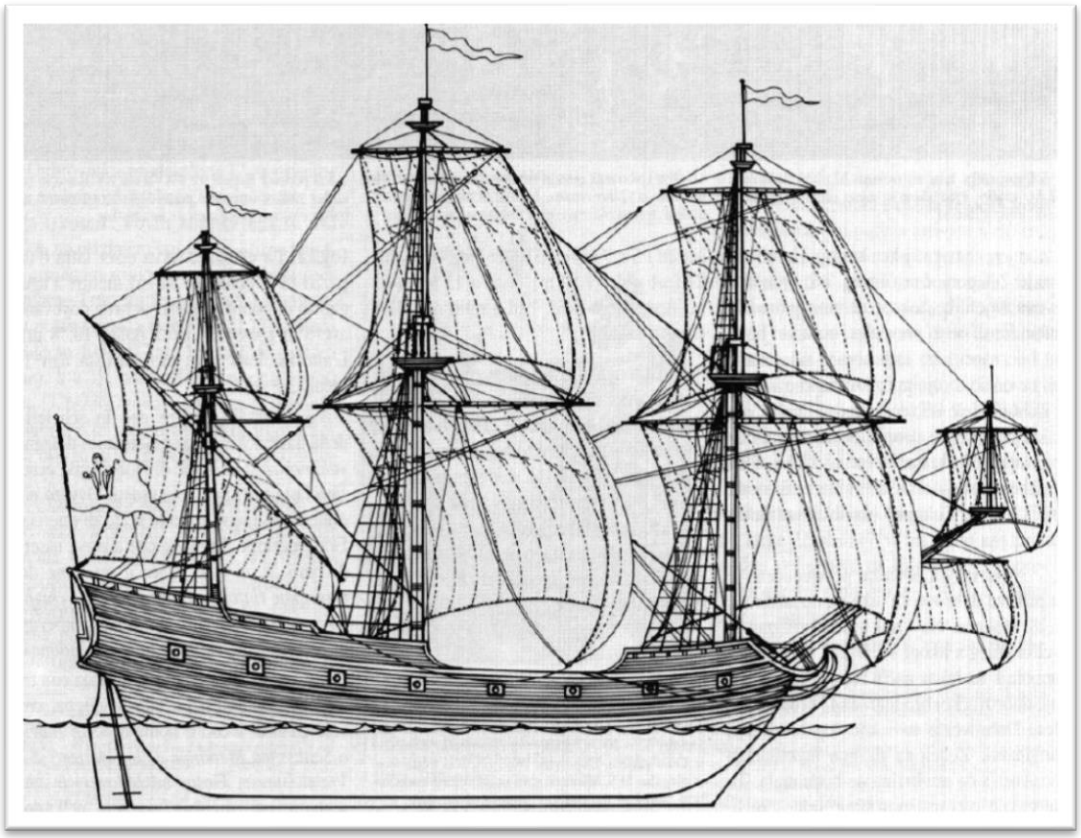

Imale su 2-4 jarbola s križnim i latinskim jedrima te čak 2-3 pomoćna čamca. Koristile su se za prijevoz robe i dakako u ratne svrhe. U nastavku je priložena slika iz 1731., gdje se može vidjeti jedna nava usidrena u ankonitanskoj luci.

[268] Mithad Kozličić, *Hrvatsko brodovlje*, str. 151.

Slika 29: Dubrovačka nava usidrena u luci Ancona, nepoznati autor, 1731.[269]

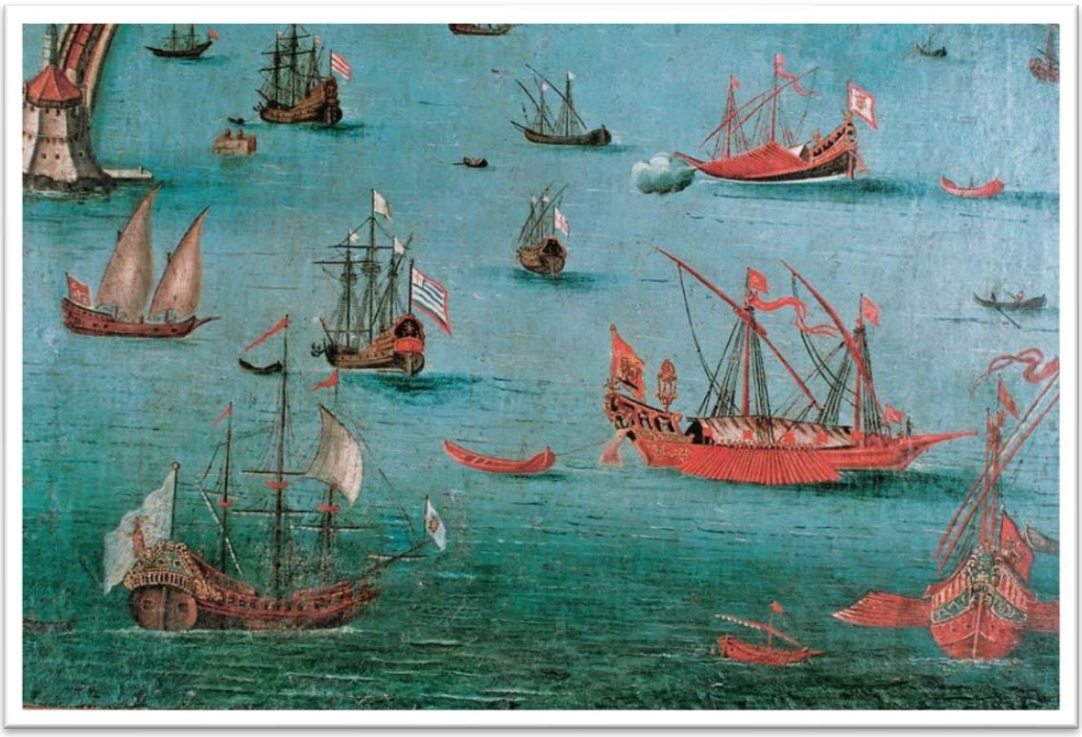

Dakle, analizom vrsta brodova kojima su hodočasnici prelazili Jadran, vidljivo je da se radi o manjim brodicama, koje su se najčešće koristile za trgovinu te prijevoz robe i stoke, a rjeđe putnika. Ovaj je podatak važan jer govori, u granicama dostupnih informacija, o komforu (ili nekomforu) u kojem su hodočasnici putovali. Put nije bio dug ako je sve išlo kako treba (!), no zbog vjetrova nesklonih plovidbi i izbjegavanja mogućih neželjenih susreta (od „corsari dulcignotti, barbareschi“ i čak „tripolini“, pa do samih bandita i pirata), mogao je trajati „vječno”.[270]

Kako hodočašće samo po sebi podrazumijeva određenu žrtvu (*sacrificium*),[271] koja se posvećuje Bogu s određenom nakanom, a prinosi se dobrovoljno, lakše se shvaća putovanje teretnim brodovima preko mora koje je ionako već donosilo svoje velike egzistencijalne upitnike: znalo se (ako se i to znalo, opet ovisno o vremenskim prilikama) kada se kretalo, ali se nije znalo kad i kako će se na odredište stići. Dobar su primjer velike nesigurnosti plovidbe morem i imena samih brodova: sve su to redom imena svetaca i/ili Majke Božje, dakle jedna

[269] http://dumus.hr/files/file/listanje/Pomorski-muzej/files/assets/seo/page30.html – pristup 23.02.2018.

[270] GRIMALDI, n. dj., str. 33. Također ih se spominje u RMC I u velikom broju dokumenata: brodovi koji su morali čekati u lukama da opasnost gusara prestane (dok. 1207: „…Stanno ancorati nel porto "per non incontrare i disastri" da parte dei corsari“. - ASV, CSM, busta 61 N.S., filza 276.) ili su bili napadnuti na otvorenom moru (dok. 1262: „Durante la navigazione attaccate dai corsari“. – ASV, CSM, busta 661, num. 5.) samo da se spomenu par slučaja.

[271] Dakle doslovce „učiniti svetim, posvetiti“ od: *sacer/sakros facere.*

vrsta kontinuiranog zaziva i molbe upomoć, istodobno i jedna vrsta osiguranja od nedaća. Na moru, osim oluje i nevremena, spomenutih gusara, vrebali su i drugi brodovi, pa čak ponegdje i obalno stanovništvo.[272]

Iz svega navedenoga moguće je sada jasnije si predočiti putovanja hodočasnika koja ne ostaju samo puki zapisi u ankonitanskoj luci, nego nam otvaraju cijeli jedan novi stvarni svijet.

Možemo si zamisliti brodove kako ulaze u luke i hodočasnike kako nestrpljivo gledaju prema obali svjesni da su gotovo stigli na cilj svoga putovanja.

Kao da vidimo spuštanje jedara, posadu koja ih ubrzano slaže i primicanje obali ili sidrenje ispred luke, ovisno o uputama koje su imali. Naši se hodočasnici možda također uzbuđeno pripremaju ili sići s broda ili ući u pomoćni čamac kako bi ih mornari veslima dovezli do rive, gdje su se trebali javiti lučkim vlastima, ili čak u lazarete obaviti sve potrebne formalnosti.

Neki su se od njih možda odlučili izmoliti još pokoju krunicu ili molitvu zahvale prije stupanja nogom na stabilno tlo ispred sebe. Trebat će potražiti, kad jednom siđu s broda, kočiju ili prijevoz do samog svetišta te još provjeriti zadnje dogovore prije nastavka puta i hodočašća. Mnogi, vidjet ćemo poslije, dolaze u organiziranim grupama, dapače u velikim grupama od više desetaka ljudi, mnogi drugi dolaze sami ili u pratnji nekoliko ljudi – njihovi daljnji putevi se zasigurno uvelike razlikuju.

Znamo također da je bilo slučajeva gdje su hodočasnici stizali pješice do Loreta, a neki čak i na koljenima. Potrebno je to sve uzeti u obzir prije nastavka daljnje obrade – onaj vjerski moment zbog kojega su se ti ljudi odlučili na put i koji je bio prisutan ne samo tijekom cijelog puta morem, nego i u nastavku kopnenim putem do Svete kuće u Loretu.

Vrlo nam interesantan dokument govori o španjolskom trabakulu u vlasništvu paruna Giovannija Ferronija – dakako da je to iznimka u svakodnevici jadranskih hodočašća i to nam je dragocjenija:

[272] Vidi ČOLAK, RMC I, Indice analitico, pod: *naufragi, prove di fortuna, defraudamenti, depredazioni, piraterie, corsari*.

„1797.11.IV, Ancona - Trabaccolo spagnolo del padrone Giovanni Ferroni proveniente da Cres senza merci, con 23 passeggeri“.[273] U našoj analizi imamo sveukupno samo osam brodova koji plove pod španjolskom zastavom, a prevoze hodočasnike, od toga gore spomenuti trabakul, a ostale su *corriere*, kao što nam potvrđuje sljedeći dokument:

„1797.23.V, Ancona – Corriera spagnola comandata dal capit. Domenico Buranello proveniente da Dubrovnik con 5 passeggeri, 1 sacco di lana, 2 fagotti di sacchi di crine vuoti, 4 colli di cera gialla, 16 sacchi di riso, 10 sacchi di nocciole, 2 sacchi di pepe garofolato e con regio dispaccio.“[274]

Za te *corriere* – nemamo detalje o tome kako su izgledale, jedino znamo da su bile brzi brodovi za prijenos depeša, *dispacci*, pošte i dr. – ulaze također u Jadran i posluju pod španjolskom zastavom, donoseći posla i kapetanima koji su njima zapovijedali.[275]

7.4. Pomorski poduzetnici: *paroni* i kapetani

Od posebnog je interesa analiza kapetana i paruna, tih inventivnih poduzetnika koji su i sami bili često žarki vjernici (to se posebno odnosi na *ex voto* koje su ostavili za sobom u raznim svetištima i crkvama na objema obalama Jadrana) i koji su omogućili tolikim drugim vjernicima putovanje na koje se pojedinac spremao i kretao počesto samo jednom u životu.

U tablici koja slijedi i koja je podijeljena u više fragmenata kako bismo je mogli lakše iščitati, nalazimo 229 paruna i kapetana koji su prevozili hodočasnike na drugu obalu, a odnose se na sveukupno 193 obitelji.

Radi lakšeg pregleda donosimo najprije dvije sinoptičke tablice:

- Tablica 7-1a koja se osvrće kratko na sva prezimena i imena paruna i kapetana;[276]
- Tablica 7-1b koja se osvrće na njihove obitelji;

[273] RMC II, 2139, str. 223 (ASA, ACA, busta 1830, Ufficio Sanità: legni approdati nel Porto nel 1797 – AČ, busta III, f. 469).

[274] RMC II, 2185, str. 236 (idem, f. 508).

[275] „Nave corriera, che porta dispacci“, usp. Francesco D'ALBERTI DI VILLANUOVA, Abate, *Dizionario Universale Critico Enciclopedico*, Per Luigi Cario, Milano 1825., s.v. corriere e corriera.

[276] Tablica kratko i sinoptički prikazuje sve kapetane i parune abecednim redom – za daljnju analizu istih upućujem na slijedeću kompletnu i iscrpnu Tablicu u više dijelova 7a-7e, a možemo ju naći i u formi Priloga 2 na kraju disertacije.

Tablica 7-1a: Sinoptički pregled paruna i kapetana koji prevoze hodočasnike

red. br.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna
1	Albieri	Marco	Zadar
2	Albieri	Marco	Split
3	Andričević	Stjepan	Dubrovnik
4	Antončić	Šimun	Lošinj Veli
5	Apollonio	Bartolomeo	Rovinj
6	Apollonio	Luigi	Rovinj
7	Astolfi	Mariano	Ancona
8	Baldinelli	Lorenzo	Rijeka
9	Banić	Šimun	Lošinj
10	Barbarić	Luka	
11	Barbić	Juraj	Lošinj Mali
12	Barbotti	Vincenzo	
13	Barili	Gregorio	Ancona
14	Basadonna	Rocco	Labin
15	Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)
16	Benussi	Antonio	Rovinj
17	Benussi	Giovanni	Rovinj
18	Bernardini	Michele	Ancona
19	Biagiola	Mattia	Senigallia
20	Biancone	Vincenzo	Ancona
21	Bogdanić	Antun	Rovinj
22	Botticin	Domenico	Rovinj
23	Božović	Vinko	
24	Bračica	Matija	Dalmacija
25	Bratić	Ilija	Split
26	Brescian	Giovanni	Poreč
27	Brigonese	Domenico	Rovinj
28	Brunetti	Giuseppe	Rovinj
29	Brunetti	Lodovico	Rovinj
30	Buranello	Domenico	
31	Buranello	Giuseppe	
32	Buranello	Pasqualino	Ancona
33	Burattini	Ciriaco	Ancona
34	Burlo	Franjo	carski
35	Bužanić	Matija	Lošinj
36	Caenazzo	Tommaso	Rovinj
37	Callegari	Vincenzo	Pordenone
38	Candelara	Stefano	Poreč
39	Capanna	Giovanniu	Pesaro
40	Car	Ivan	Lošinj Mali
41	Carletti	Tommaso	Ancona
42	Casillo	Antonio	Dubrovnik
43	Castracani	Settimio	Ancona
44	Cattani	Giovanni	Ancona
45	Coppello	Giov. Battista	Toscana
46	Cruciani	Giovanni	
47	Čulić	Ivan	Makarska
48	Čupičić	Juraj	Silba
49	Čupranić	Antun	
50	Čupranić	Bartol	Krk
51	Ćorović	Ivan	Lošinj
52	D'Angeli	Antonio	Ancona
53	Davanzo	Francesco	Vodnjan
54	De Carli	Francesco	Rovinj
55	De Vescovi	Pietro	Rovinj
56	Deković	Matija	Zadar
57	Deković	Šimun	Zadar
58	Desanti	Antonio	Ancona
59	Di Rossi	Pietro	
60	Dionisi	Pietro	
61	Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali
62	Dobrilović	Jakov	Lošinj
63	Farina	Giovanni	Senigallia
64	Ferro	Domenico	Pula
65	Ferroni	Giovanni	Spagna
66	Ferroni	Luigi	Ancona
67	Fiandrini	Antonio	Ancona
68	Fisković	Luka Cvjetko	Dubrovnik
69	Fornarić	Matija	Cres
70	Franović	Božidar	Boka Kotorska
71	Fulin	Francesco	Poreč
72	Gambaro	Antun	Boka Kotorska
73	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali
74	Grassi	Michele	Ancona
75	Grecorezzi		Poreč
76	Guglielmo	Tommaso	Poreč

red. br.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna
77	Guina	Franjo	Šibenik
78	Herenčić	Petar	Krk
79	Ilić	Ivan	Vis
80	Jakob	Jeronim	Vis
81	Jakšić	Jakov	Vis
82	Jeličić	Jeronim	Cres
83	Jurketa	Stjepan	Hvar
84	Kadić	Matija	Lošinj Mali
85	Kalebota	Silvestar	Trogir
86	Kalić	Ivan	Lošinj Mali
87	Kamalić	Petar	Lošinj
88	Karlić	Andrija	
89	Karničić	Franjo	
90	Katarinić	Antun	Lošinj Mali
91	Kazanović	Bartol	Rovinj
92	Kazilari	Antun	
93	Kazilari	Jakov	
94	Kazilari	Matej	
95	Kazilari	Vinko	
96	Klešković	Pavao	
97	Koljevina	Ivan	Cres
98	Koljevina	Ivan	Cres
99	Kopanica	Nikola	Dubrovnik
100	Kožulić	Luka	Lošinj
101	Kožulić	Marko	Lošinj
102	Kožulić	Matija	Lošinj
103	Krilanović	Antun	Dubrovnik
104	Kristić	Antun	Dubrovnik
105	Kristić	Jakov	
106	Krnčić	Petar	Krk
107	Krstov	Petar	
108	Kustić	Baltazar	Cres
109	Kuzmanić	Antun	Vis
110	Letić	Martin	Lošinj Veli
111	Lipšić	Ivan	Dubrovnik
112	Lukin	Ivan	
113	Luković	Blaž	Boka Kotorska
114	Luković	Dominik	Lošinj
115	Luković	Josip	Lošinj Mali
116	Luković	Trifun	
117	Maddalena	Francesco	Ancona
118	Malta	Francesco	Rovinj
119	Manziol	Battista	Fažana
120	Maraspin	Francesco	Rovinj
121	Maraspin	Giovanni	Rovinj
122	Marčula	Antun	Cres
123	Marinčić	Ivan	Cres
124	Marinetto	Giorgio	Rovinj
125	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali
126	Martinolić	Josip	Lošinj
127	Martinolić	Marko	Lošinj Mali
128	Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali
129	Matešić	Dominik	Lošinj
130	Matković	Božidar	Prčanj
131	Mauri	Giovanni	Poreč
132	Mauri	Stefano	Poreč
133	Mengotti	Francesco	Rovinj
134	Minak	Antun	Rijeka
135	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zad
136	Mismasi	Giovanni	Rovinj
137	Morin	Bazilije	Lošinj Mali
138	Moroni	Pietro	Senigallia
139	Nefeto	Andrea	Poreč
140	Nikolić	Antun	Cres
141	Nikolić	Antun	Lošinj Veli
142	Nikolić	Franjo	Lošinj Mali
143	Nikolić	Josip	Lošinj
144	Nikolić	Marin	Osor
145	Nikolić	Martin	Lošinj
146	Nikolić	Matija	Lošinj
147	Nikolorić	Ivan	Bol na Braču
148	Novelli	Domenico	Ancona
149	Novelli	Luigi	Ancona
150	Onori	francesco	
151	Ortolami	Girolamo	Pesaro
152	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali

red. br.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna
153	Ostreman	Ivan	Cres
154	Palikuća	Ivan	
155	Pallotta	Gaspare	Senigallia
156	Pavaca	Dujam	Split
157	Pavan	Giovanni	Rovinj
158	Pazziani	Domenico	Labin
159	Piccoli	Antonio	
160	Ponchia	Sebastiano	Rovinj
161	Pranzan	Giovanni	Poreč
162	Premuda	Ivan	Lošinj Mali
163	Premuda	Vinko	Lošinj
164	Provai	Pietro	Poreč
165	Pušić	Vinko	
166	Račić	Antun	Krk
167	Radetić	Ivan	Trogir
168	Radić	Antun	Krk
169	Radić	Antun	Dubrovnik
170	Radić	Pavao	Krk
171	Radošić	Ivan	Lošinj
172	Radović	Antun	Trogir
173	Radulović	Šimun	Lošinj Mali
174	Raffetti	Giovanni	
175	Raguzin	Matija	Lošinj Mali
176	Randi	Gabriele	Zadar
177	Randić	Gabriel	Zadar
178	Rašković	Ivan	Boka Kotorska
179	Rismondo	Domenico	Rovinj
180	Rosa	Pasqualin	Poreč
181	Rossetti	Lorenzo	Pesaro
182	Rossini	Pasquale	Šibenik
183	Rumetić	Nikola	Split
184	Salata	Mattio	Rovinj
185	Sansone	Ciriaco	Ancona
186	Sansone	Domenico	Ancona
187	Saramelli	Josip	Šibenik
188	Scarnio	Francesco	Brač
189	Sidera	Šimun	Trogir
190	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali
191	Skopinić	Matija	Lošinj Mali
192	Sopa	Nikola	Lošinj Mali
193	Sponza	Natalino	Rovinj
194	Sponza	Pietro	Rovinj
195	Sponza	Sebastiano	Pesaro
196	Sraković	Matija	
197	Srgota	Luka	Dubrovnik
198	Srgota	Petar	Dubrovnik
199	Strgačić	Josip	Iž
200	Strgačić	Šimun	Iž
201	Stuparić	Marko	Lošinj
202	Stuparić	Martin	Lošinj Mali
203	Svilokos	Antun	Dubrovnik
204	Šerović	Marko	Boka Kotorska
205	Šodrnja	Luka	
206	Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali
207	Štefić	Ivan	Lošinj Veli
208	Tagliavento	Francesco	Ancona
209	Taraboća	Antun	Lošinj
210	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali
211	Torre	Mattio	Rovinj
212	Toso	Angelo	Rovinj
213	Tucci	Pietro	Zadar
214	Udolić	Franjo	Lošinj Mali
215	Vascotto	Biagio	Poreč
216	Veglia	Alvise	Poreč
217	Velčić	Josip	Cres
218	Vianelli	Giuseppe	Ancona
219	Vidulić	Franjo	Lošinj
220	Vidulić	Ivan	Lošinj Mali
221	Vidulić	Matija	Cres
222	Vornica	Donat	
223	Vukašević	Petar	Krk
224	Zancarella	Andrea	
225	Zanetti	Giovanni	Poreč
226	Zanetti	Michele	Ancona
227	Žiga	Antun	Boka Kotorska
228	Žiga	Josip	Boka Kotorska
229		Francesco	Rovinj

Tablica 7-1b: Sinoptički prikaz 193 obitelji kapetana i paruna[277]

red. br.	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna
1	Albieri	Zadar
2	Albieri	Split
3	Andričević	Dubrovnik
4	Antončić	Lošinj Veli
5	Apollonio	Rovinj
6	Astolfi	Ancona
7	Baldinelli	
8	Banić	Lošinj
9	Barbarić	
10	Barbić	Lošinj Mali
11	Barbotti	
12	Barili	Ancona
13	Basadonna	Labin
14	Battaglia	Preko (Zadar)
15	Benussi	Rovinj
16	Bernardini	Ancona
17	Biagiola	Senigallia
18	Biancone	Ancona
19	Bogdanić	Rovinj
20	Botticin	Rovinj
21	Božović	
22	Bračica	Dalmacija
23	Bratić	
24	Brescian	Poreč
25	Brigonese	Rovinj
26	Brunetti	Rovinj
27	Buranello	Ancona
28	Burattini	Ancona
29	Burlo	
30	Bužanić	Lošinj
31	Caenazzo	
32	Callegari	Pordenone
33	Candelara	Poreč
34	Capanna	Pesaro
35	Car	Lošinj Mali
36	Carletti	Ancona
37	Casillo	Dubrovnik
38	Castracani	Ancona
39	Cattani	Ancona
40	Coppello	Toscana
41	Cruciani	
42	Čulić	Makarska
43	Čupičić	
44	Čupranić	Krk
45	Ćorović	Lošinj
46	D'Angeli	Ancona
47	Davanzo	Vodnjan
48	De Carli	Rovinj
49	De Vescovi	Rovinj
50	Deković	Zadar
51	Desanti	Ancona
52	Di Rossi	
53	Dionisi	
54	Dobrilović	Lošinj Mali
55	Farina	Senigallia
56	Ferro	Pula
57	Ferroni	Spagna
58	Ferroni	Ancona
59	Fiandrini	Ancona
60	Fisković	Dubrovnik
61	Fornarić	Cres
62	Franović	
63	Fulin	Poreč
64	Gambaro	Boka Kotorska
65	Gerolimi	Lošinj Mali

red. br.	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna
66	Grassi	Ancona
67	Grecorezzi	Poreč
68	Guglielmo	Poreč
69	Guina	Šibenik
70	Herenčić	Krk
70	Ilić	Vis
72	Jakob	Vis
73	Jakšić	Vis
74	Jeličić	Cres
75	Jurketa	Hvar
76	Kadić	Lošinj Mali
77	Kalebota	Trogir
78	Kalić	Lošinj Mali
79	Kamalić	Lošinj
80	Karlić	
81	Karničić	
82	Katarinić	Lošinj Mali
83	Kazanović	Rovinj
84	Kazilari	
85	Klešković	
86	Koljevina	Cres
87	Kopanica	Dubrovnik
88	Kožulić	Lošinj
89	Krilanović	Dubrovnik
90	Kristić	Dubrovnik
91	Krnčić	Krk
92	Krstov	
93	Kustić	Cres
94	Kuzmanić	Vis
95	Letić	Lošinj Veli
96	Lipšić	Dubrovnik
97	Lukin	
98	Luković	Boka Kotorska
99	Luković	Lošinj Mali
100	Luković	
101	Maddalena	Ancona
102	Malta	Rovinj
103	Manziol	Fažana
104	Maraspin	Rovinj
105	Marčula	Cres
106	Marinčić	Cres
107	Marinetto	Rovinj
108	Martinolić	Lošinj Mali
109	Matešić	Lošinj
110	Matković	Prčanj
111	Mauri	Poreč
112	Mengotti	Rovinj
113	Minak	Rijeka
114	Mirković	Dugi Otok (Zadar)
115	Mismasi	Rovinj
116	Morin	Lošinj Mali
117	Moroni	Senigallia
118	Nefeto	Poreč
119	Nikolić	Cres
120	Nikolić	Lošinj
121	Nikolić	Osor
122	Nikolić	Lošinj
123	Nikolorić	Bol na Braču
124	Novelli	Ancona
125	Onori	
126	Ortolami	Pesaro
127	Ostreman	Lošinj Mali
128	Ostreman	Cres
129	Palikuća	
130	Pallotta	Senigallia

red. br.	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna
131	Pavaca	Split
132	Pavan	Rovinj
133	Pazziani	Labin
134	Piccoli	
135	Ponchia	Rovinj
136	Pranzan	Poreč
137	Premuda	Lošinj
138	Provai	Poreč
139	Pušić	
140	Račić	Krk
141	Radetić	Trogir
142	Radić	Dubrovnik
143	Radić	Krk
144	Radošić	Lošinj
145	Radović	Trogir
146	Radulović	Lošinj Mali
147	Raffetti	
148	Raguzin	Lošinj Mali
149	Randi	Zadar
150	Randić	Zadar
151	Rašković	Boka Kotorska
152	Rismondo	Rovinj
153	Rosa	Poreč
154	Rossetti	Pesaro
155	Rossini	Šibenik
156	Rumetić	Split
157	Salata	Rovinj
158	Sansone	Ancona
159	Saramelli	Šibenik
160	Scarnio	Brač
161	Sidera	Trogir
162	Skopinić	Lošinj Mali
163	Sopa	Lošinj Mali
164	Sponza	Rovinj
165	Sponza	Pesaro
166	Sraković	
167	Srgota	
168	Strgačić	Iž
169	Stuparić	Lošinj
170	Svilokos	Dubrovnik
171	Šerović	Boka Kotorska
172	Šodrnja	
173	Štefanić	Lošinj Mali
174	Štefić	Lošinj Veli
175	Tagliavento	Ancona
176	Taraboća	Lošinj Mali
177	Torre	Rovinj
178	Toso	Rovinj
179	Tucci	Zadar
180	Udolić	Lošinj Mali
181	Vascotto	Poreč
182	Veglia	Poreč
183	Velčić	Cres
184	Vianelli	Ancona
185	Vidulić	Lošinj Mali
186	Vidulić	Cres
187	Vornica	
188	Vukašević	Krk
189	Zancarella	
190	Zanetti	Poreč
191	Zanetti	Ancona
192	Žiga	Boka Kotorska
193		Rovinj

[277] Tablica omogućava brzi sinoptički pregled svih prisutnih obitelji koje se mogu u drugim tablicama potom detaljnije analizirati i pretraživati.

Razlika u brojci je rezultat činjenice da ima više ljudi u istoj obitelji, to jest rodbini, koji se bave istim poslom. No imamo i obitelji koje imaju ista prezimena, ali dolaze iz različitih mjesta kamo se ili dio obitelji odselio – nastala je tako nova rodbina/obitelj – ili je slučaj homonimije, kao u sljedećim primjerima:

- Albieri iz Zadra i Splita;
- Ferroni iz Španjolske i Ancone;
- Luković iz Boke kotorske i Lošinja;
- Nikolić s Cresa, Lošinja i Osora;
- Radić iz Dubrovnika i Krka;
- Sponza iz Rovinja i Pesara;
- Vidulić s Cresa i Lošinja;

Nepotrebno je ovdje ponavljati sva imena koja imamo u tablici, no ono što je interesantno i odmah vidljivo jest da se određene obitelji i neki pojedinci unutar njih više puta pojavljuju u različitim datumima, to jest mjesecima i godinama na hodočasničkim rutama. To nam očito govori o tome da je prijevoz putnika dovoljno unosan posao. Vidimo tako da Albieri Marco putuje dvaput svojom bracerom dovodeći jednom hodočasnike s Korčule, a drugi put iz Šibenika. Vincenzo Barbotti na svom trabakulu dvaput dovozi hodočasnike iz Rijeke. Nalazimo zatim obitelj Benussi iz Rovinja: vidimo kako Antonio u dva navrata dovodi hodočasnike u Anconu iz Zadra, dok Giovanni jednom dovodi putnike s Hvara, a jednom iz Šibenika i Hvara. Brunetti Giuseppe na nedefiniranom brodu dovodi putnike iz Pule, a Lodovico na trabakulu iz rodnog Rovinja. Interesantna je i obitelj Buranello, čiji pripadnici dovoze putnike s raznih lokacija. Domenico, upravljajući španjolskom *corrierom*, dovodi skupinu iz Dubrovnika, dok Giuseppe također na španjolskoj *corrieri* dvaput dovozi hodočasnike iz Dubrovnika. Treći pripadnik obitelji, Pasquale ili Pasqualino, na velikoj tartani triput putuje: dva puta iz Pule i jednom iz Šibenika.

Imamo zatim Antonija Casilla iz Dubrovnika koji tri puta dovozi putnike iz Dubrovnika za Anconu: očito se posao isplatio.

Nailazimo potom na dva Čupranića, Antuna koji na peligu dovozi hodočasnike s Lošinja i Bartola koji na braceri dovodi hodočasnike s Krka i nastavlja za Senigalliju.

Francesco De Carli iz Rovinja dva puta putuje s hodočasnicima iz Rovinja i potom se vraća svaki put u Istru.

Tablica 7a: kapetani i paruni = Prilog 2: Prikaz svih 229 kapetana i paruna

red. br.	RMC	br. dokum.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	vrsta broda	zastava	luka/zona ex hodočasnika	luka/zona versus
57	I	4028	Albieri	Marco	Split	bracera	venecijanska	Split	Split
138	I	4711	Albieri	Marco	Zadar	bracera	venecijanska	Korčula	Zadar
143	I	4733	Albieri	Marco	Zadar	trabakul	venecijanska	Šibenik	Zadar i Šibenik
240	II	2279	Albieri	Marco		trabakul	carska	Dubrovnik	
223	II	2204	Andričević	Stjepan	Dubrovnik	nava	dubrovačka	Korčula	
155	I	4833	Antončić	Šimun	Lošinj Veli	trabakul	venecijanska	Lošinj Veli	Lošinj
6	I	3539	Apollonio	Bartolomeo	Rovinj	bracera	venecijanska	Šibenik	Dalmacija
129	I	4674	Apollonio	Luigi	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Rovinj
248	II	2315	Astolfi	Mariano	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
184	II	1362	Baldinelli	Lorenzo		tartana - velika		Rijeka	
74	I	4216	Banić	Šimun	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
179	II	1259	Barbarić	Luka		filjuga		Dubrovnik	
293	III	366	Barbić	Juraj	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
189	II	1550	Barbotti	Vincenzo		trabakul		Rijeka	
269	II	4530	Barbotti	Vincenzo		trabakul		Rijeka	
259	II	2381	Barili	Gregorio	Ancona	trabakul	papinska	Split	
216	II	2169	Barilli	Gregorio	Ancona	trabakul	papinska	Split - Zadar	
277	III	101	Basadonna	Rocco	Labin	trabakul	venecijanska	Labin	
273	III	95	Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)	filjuga	venecijanska	Dalmacija	Zadar
82	I	4307	Benussi	Antonio	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Senigallia
90	I	4342	Benussi	Antonio	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Senigallia
128	I	4664	Benussi	Giovanni	Rovinj	bracera	venecijanska	Hvar	Šibenik
225	II	2215	Benussi	Giovanni	Rovinj	bracera	venecijanska	Šibenik - Hvar	
244	II	2291	Bernardini	Michele	Ancona	trabakul	papinska	Stari Grad - Hvar - Komiža	
219	II	2178	Biagiola	Mattia	Senigallia	tartana - velika	papinska	Rijeka	
261	II	2384	Biancone	Vincenzo	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
86	I	4332	Bogdanić	Antun	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Zadar
87	I	4338	Bogdanić	Antun	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Kvarner
101	I	4440	Botticin	Domenico	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
195	II	1662	Božović	Vinko		filjuga		Dubrovnik	
255	II	2366	Bračica	Matija	Dalmacija	trabakul	venecijanska	Šibenik	
187	II	1404	Bratić	Ilija		tartana		Dubrovnik	
25	I	3777	Brescian	Giovanni	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
12	I	3597	Brigonese	Domenico	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Istra
272	II	6675	Brunetti	Giuseppe		brod		Pula	
46	I	3950	Brunetti	Lodovico	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
220	II	2185	Buranello	Domenico		corriera	španjolska	Dubrovnik	
235	II	2255	Buranello	Giuseppe		corriera	španjolska	Dubrovnik	
247	II	2313	Buranello	Giuseppe		corriera	španjolska	Dubrovnik	
191	II	1601	Buranello	Pasquale		tartana - velika		Pula	
270	II	4574	Buranello	Pasquale		tartana - velika		Pula	
181	II	1273	Buranello	Pasqualino	Ancona	tartana - velika	papinska	Šibenik	
260	II	2383	Burattini	Ciriaco	Ancona	trabakul	papinska	Unije	
264	II	3001	Burlo	Franjo		pulaka	carska	Ancona	?
64	I	4058	Bužanić	Matija	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
161	I	4863	Caenazzo	Tommaso		bracera		Rovinj	Rovinj
79	I	4288	Callegari	Vincenzo	Pordenone	trabakul	venecijanska	Istrija	Senigallia
297	III	443	Candelara	Stefano	Poreč	brod	venecijanska	Poreč	Istra
227	II	2219	Capanna	Giovanniu	Pesaro	tartana - velika	papinska	Šibenik	
124	I	4643	Car	Ivan	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
205	II	2148	Carletti	Tommaso	Ancona	trabakul	papinska	Umag	
237	II	2260	Casillo	Antonio	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
246	II	2308	Casillo	Antonio	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
257	II	2370	Casillo	Antonio	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
201	II	2143	Castracani	Settimio	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
207	II	2150	Cattani	Giovanni	Ancona	trabakul	papinska	Rab	
267	II	3317	Coppello	Giov. Battista	Toscana	nava snow	toscanska	Ancona	Dalmacija
188	II	1436	Cruciani	Giovanni		trabakul		Rijeka	
238	II	2273	Čulić	Ivan	Makarska	trabakul - mali	venecijanska	Makarska	
185	II	1376	Čupičić	Juraj		trabakul		Split	

Tablica 7b: kapetani i paruni

red. br.	RMC	br. dokum.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	vrsta broda	zastava	luka/zona ex hodočasnika	luka/zona versus
2	I	3447	Čupranić	Antun		pelig	venecijanska	Lošinj	Lošinj
7	I	3546	Čupranić	Bartol	Krk	bracera	venecijanska	Krk	Senigallia
39	I	3882	Ćorović	Ivan	Lošinj	bracera	venecijanska	Lošinj	Kvarner
122	I	4632	Ćorović	Ivan	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
210	II	2153	D'Angeli	Antonio	Ancona	bragoc	papinska	Rijeka	
104	I	4471	Davanzo	Francesco	Vodnjan	bracera		Fažana	Fažana
15	I	3614	De Carli	Francesco	Rovinj	pelig	venecijanska	Rovinj	Istra
18	I	3635	De Carli	Francesco	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Istra
150	I	4819	De Vescovi	Pietro	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Istra
54	I	4005	Deković	Matija	Zadar	bracera	venecijanska	Zadar	Zadar
152	I	4828	Deković	Šimun	Zadar	bracera	venecijanska	Zadar	Zadar
200	II	2140	Desanti	Antonio	Ancona	trabakul	papinska	Rijeka - Cres	
174	II	1097	Di Rossi	Pietro		trabakul		Senj	
251	II	2350	Dionisi	Pietro		trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
32	I	3817	Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
110	I	4532	Dobrilović	Jakov	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
117	I	4588	Dobrilović	Jakov	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
212	II	2159	Farina	Giovanni	Senigallia	trabakul	papinska	Lošinj - Cres	
302	III	457	Ferro	Domenico	Pula	brod	venecijanska	Pula	Pula
199	II	2139	Ferroni	Giovanni	Spagna	trabakul	španjolska	Cres	
222	II	2199	Ferroni	Luigi	Ancona	trabakul	papinska	Senj	
202	II	2144	Fiandrini	Antonio	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
265	II	3079	Fisković	Luka Cvjetko	Dubrovnik	pulaka	dubrovačka	Ancona	?
63	I	4055	Fornarić	Matija	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Senigallia
169	II	853	Franović	Božidar		tartana		Dubrovnik	
19	I	3652	Fulin	Francesco	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	
20	I	3654	Fulin	Francesco	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	
89	I	4341	Gambaro	Antun	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
52	I	4001	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali	pelig	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
53	I	4003	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
253	II	2362	Grassi	Michele	Ancona	trabakul	papinska	Rijeka	
298	III	444	Grecorezzi		Poreč	brod	venecijanska	Poreč	Senigallia
292	III	365	Guglielmo	Tommaso	Poreč	brod	venecijanska	Poreč	
34	I	3823	Guina	Franjo	Šibenik	bracera	venecijanska	Šibenik	
149	I	4805	Herenčić	Petar	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	Senigallia
284	III	343	Ilić	Ivan	Vis	brod		Vis	Vis
108	I	4517	Jakob	Jeronim	Vis	filjuga		Vis	
283	III	342	Jakšić	Jakov	Vis	brod		Vis	Senigallia
295	III	413	Jeličić	Jeronim	Cres	brod	venecijanska	Cres	Cres
157	I	4844	Jurketa	Stjepan	Hvar	trabakul	venecijanska		
140	I	4719	Kadić	Matija	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
73	I	4213	Kalebota	Silvestar	Trogir	trabakul	venecijanska		Dalmacija
75	I	4217	Kalebota	Silvestar	Trogir	trabakul	venecijanska	Trogir	Trogir
36	I	3854	Kalić	Ivan	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
43	I	3913	Kamalić	Petar	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
3	I	3466	Karlić	Andrija		pelig			
106	I	4488	Karničić	Franjo		trabakul		Dubrovnik	Istra
93	I	4379	Katarinić	Antun	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
8	I	3548	Kazanović	Bartol	Rovinj	trabakul	venecijanska	Istra	Rovinj
170	II	930	Kazilari	Antun		filjuga		Dubrovnik	
166	II	560	Kazilari	Antun		tartana		Dubrovnik	
173	II	1060	Kazilari	Jakov		filjuga		Dubrovnik	
167	II	609	Kazilari	Jakov		tartana		Dubrovnik	
177	II	1224	Kazilari	Matej		tartana		Dubrovnik	
171	II	986	Kazilari	Vinko		filjuga		Dubrovnik	
175	II	1141	Kazilari	Vinko		tartana		Dubrovnik	
172	II	1018	Klešković	Pavao		filjuga		Dubrovnik	
127	I	4662	Koljevina	Ivan	Cres	pelig	venecijanska	Pula	Cres
206	II	2149	Koljevina	Ivan	Cres	trabakul	venecijanska	Pula	
215	II	2162	Kopanica	Nikola	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	

Tablica 7c: kapetani i paruni

red. br.	RMC	br. dokum.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	vrsta broda	zastava	luka/zona ex hodočasnika	luka/zona versus
47	I	3955	Kožulić	Luka	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
56	I	4021	Kožulić	Marko	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
135	I	4697	Kožulić	Matija	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
266	II	3128	Krilanović	Antun	Dubrovnik	nava	dubrovačka	Ancona	Levante
194	II	1644	Kristić	Antun		filjuga		Dubrovnik	
271	II	4618	Kristić	Antun	Dubrovnik	filjuga	dubrovačka	Dubrovnik	
178	II	1227	Kristić	Jakov		tartana - mala		Dubrovnik	
71	I	4199	Krnčić	Petar	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	Krk
162	II	241	Krstov	Petar		filjuga		Dubrovnik	
294	III	375	Kustić	Baltazar	Cres	pelig	venecijanska	Cres	Cres
85	I	4319	Kuzmanić	Antun	Vis	bracera		Vis	Vis
142	I	4730	Letić	Martin	Lošinj Veli	trabakul	venecijanska	Lošinj Veli	Lošinj
241	II	2280	Lipšić	Ivan	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
165	II	333	Lukin	Ivan		tartana		Dubrovnik	
96	I	4412	Luković	Blaž	Boka Kotorska	trabakul - mali	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
11	I	3592	Luković	Dominik	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	
14	I	3605	Luković	Dominik	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
97	I	4431	Luković	Dominik	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
29	I	3807	Luković	Josip	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
42	I	3893	Luković	Josip	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
160	I	4859	Luković	Trifun		pelig		Kotor	Senigallia
204	II	2147	Maddalena	Ciriaco	Ancona	trabakul	papinska	Rab	
182	II	1283	Maddalena	Francesco		tartana - velika		Zadar - Premuda	
268	II	4308	Maddalena	Francesco	Ancona	tartana - velika	papinska	Zadar - Premuda	
107	I	4491	Malta	Francesco	Rovinj	bracera	venecijanska		
208	II	2151	Malta	Francesco	Rovinj	bracera	venecijanska	Fažana	
288	III	356	Manziol	Battista	Fažana	brod		Fažana	
105	I	4483	Maraspin	Francesco	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
44	I	3918	Maraspin	Giovanni	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
5	I	3480	Marčula	Antun	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Cres
91	I	4360	Marčula	Antun	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Cres
290	III	360	Marinčić	Ivan	Cres	brod	venecijanska	Cres	
125	I	4649	Marinetto	Giorgio	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Istra
289	III	357	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
280	III	251	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
113	I	4580	Martinolić	Josip	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
137	I	4708	Martinolić	Marko	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
145	I	4747	Martinolić	Marko	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
60	I	4045	Martinolić	Marko	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
61	I	4049	Martinolić	Marko	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
55	I	4007	Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
13	I	3602	Matešić	Dominik	Lošinj	bracera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
65	I	4128	Matković	Božidar	Prčanj	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
45	I	3919	Mauri	Giovanni	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Poreč
153	I	4831	Mauri	Stefano	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Poreč
154	I	4832	Mauri	Stefano	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Poreč
21	I	3666	Mengotti	Francesco	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Rovinj
252	II	2359	Minak	Antun	Rijeka	trabakul	carska	Kraljevica	
130	I	4677	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	trabakul	venecijanska	Dugi Otok (Zadar)	Zadar
131	I	4678	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	trabakul	venecijanska	Zadar	Zadar
132	I	4681	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	trabakul - mali	venecijanska	Dugi Otok (Zadar)	Lošinj
133	I	4683	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	trabakul - mali	venecijanska		Dugi Otok
31	I	3813	Mismasi	Giovanni	Rovinj	bracera	venecijanska	Split	Senigallia
287	III	355	Morin	Bazilije	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
254	II	2364	Moroni	Pietro	Senigallia	tartana - velika	papinska	Rijeka	
279	III	250	Nefeto	Andrea	Poreč	trabakul	venecijanska	Poreč	
286	III	352	Nikolić	Antun	Lošinj Veli	brod	venecijanska	Lošinj Veli	
4	I	3477	Nikolić	Antun	Lošinj	grip	venecijanska	Lošinj Mali	
84	I	4318	Nikolić	Antun	Cres	grip - mali	venecijanska	Cres	Cres
1	I	3401	Nikolić	Antun	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	

Tablica 7d: kapetani i paruni

red. br.	RMC	br. dokum.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	vrsta broda	zastava	luka/zona ex hodočasnika	luka/zona versus
83	I	4310	Nikolić	Antun	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
281	III	259	Nikolić	Franjo	Lošinj Mali	grip	venecijanska	Lošinj Mali	
28	I	3806	Nikolić	Josip	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	
120	I	4626	Nikolić	Josip	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
291	III	363	Nikolić	Marin	Osor	brod	venecijanska	Osor	
62	I	4051	Nikolić	Martin	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
49	I	3980	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
141	I	4726	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
59	I	4042	Nikolić	Matija	Lošinj	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj	Lošinj
37	I	3874	Nikolorić	Ivan	Bol na Braču	trabakul/pelig		Korčula	Venezia
230	II	2227	Novelli	Domenico	Ancona	trabakul	papinska	Šibenik - Zadar	
211	II	2154	Novelli	Luigi	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
217	II	2173	Novelli	Luigi	Ancona	trabakul	papinska	Šibenik	
224	II	2205	Novelli	Luigi	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
236	II	2256	Novelli	Luigi	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
234	II	2253	Onori	Francesco		corriera	španjolska	Dubrovnik	
249	II	2334	Onori	francesco		corriera	španjolska	Dubrovnik	
218	II	2175	Ortolami	Girolamo	Pesaro	tartana - velika	papinska	Split	
121	I	4630	Ostreman	Ivan	Cres	bracera	venecijanska	Cres	Cres
22	I	3677	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali	grip - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Rimini
118	I	4590	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali	grip - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
192	II	1613	Palikuća	Ivan		filjuga		Dubrovnik	
196	II	1692	Palikuća	Ivan		filjuga		Dubrovnik	
198	II	1714	Palikuća	Ivan		filjuga		Dubrovnik	
183	II	1346	Palikuća	Ivan		trabakul		Dubrovnik	
239	II	2274	Pallotta	Gaspare	Senigallia	trabakul	papinska	Rijeka	
99	I	4437	Pavaca	Dujam	Split	bracera	venecijanska	Split	Senigallia
33	I	3820	Pavan	Giovanni	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Senigallia
98	I	4435	Pazziani	Domenico	Labin	bracera	venecijanska	Labin	Istra
100	I	4439	Pazziani	Domenico	Labin	bracera	venecijanska	Labin	Senigallia
242	II	2284	Piccoli	Antonio		corriera	španjolska	Dubrovnik	
263	II	2391	Piccoli	Antonio		corriera	španjolska	Dubrovnik	
95	I	4408	Ponchia	Sebastiano	Rovinj	bracera	venecijanska	Karlobag	Kvarner
27	I	3786	Pranzan	Giovanni	Poreč	bracera	venecijanska	?	Poreč
300	III	446	Premuda	Ivan	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
76	I	4283	Premuda	Vinko	Lošinj Mali	pelig - mali	venecijanska		Lošinj
77	I	4284	Premuda	Vinko	Lošinj	pelig - mali	venecijanska	Lošinj	
80	I	4289	Premuda	Vinko	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj	
78	I	4287	Premuda	Vinko	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj	Lošinj
148	I	4803	Provai	Pietro	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
168	II	850	Pušić	Vinko		tartana		Dubrovnik	
275	III	98	Račić	Antun	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	
256	II	2368	Radetić	Ivan	Trogir	trabakul	venecijanska	Split	
278	III	249	Radić	Antun	Krk	brod	venecijanska	Krk	
209	II	2152	Radić	Antun	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
231	II	2230	Radić	Antun	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
285	III	351	Radić	Antun	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	
299	III	445	Radić	Pavao	Krk	brod	venecijanska	Krk	Senigallia
109	I	4523	Radošić	Ivan	Lošinj	trabakul - manzer	venecijanska	Lošinj	Lošinj
92	I	4365	Radović	Antun	Trogir	trabakul	venecijanska	Trogir	Split
72	I	4206	Radulović	Šimun	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
250	II	2348	Raffetti	Giovanni		šambek	đenoveška	Brač	
139	I	4712	Raguzin	Matija	Lošinj Mali	grip - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
243	II	2285	Randi	Gabriele	Zadar	trabakul	španjolska	Zadar	
38	I	3875	Randić	Gabriel	Zadar	trabakul - mali	venecijanska	Zadar	Kvarner
40	I	3884	Randić	Gabriel	Zadar	trabakul - mali	venecijanska	Zadar	Senigallia
114	I	4581	Rašković	Ivan	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	
10	I	3582	Rismondo	Domenico	Rovinj	trabakul	venecijanska	Dalmacija	Dalmacija
151	I	4821	Rosa	Pasqualin	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra

Tablica 7e: kapetani i paruni

red. br.	RMC	br. dokum.	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	vrsta broda	zastava	luka/zona ex hodočasnika	luka/zona versus
221	II	2186	Rossetti	Lorenzo	Pesaro	trabakul	papinska	Split	
68	I	4194	Rossini	Pasquale	Šibenik	bracera	venecijanska	Šibenik	Šibenik
301	III	450	Rumetić	Nikola	Split	brod	venecijanska	Split	
51	I	3984	Salata	Mattio	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	
262	II	2387	Sansone	Ciriaco	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
228	II	2220	Sansone	Domenico	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
232	II	2236	Sansone	Domenico	Ancona	trabakul	papinska	Premuda	
226	II	2218	Saramelli	Josip	Šibenik	trabakul	venecijanska	Šibenik	
258	II	2380	Saramelli	Josip	Šibenik	trabakul	carska	Zadar	
119	I	4592	Saramelli	Josip	Šibenik	trabakul -mali	venecijanska	Šibenik	Šibenik
103	I	4469	Scarnio	Francesco	Brač	trabakul	venecijanska	Brač	Senigallia
156	I	4835	Sidera	Šimun	Trogir	bracera	venecijanska	Trogir	
296	III	429	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
26	I	3784	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali	pelig	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj Mali
30	I	3809	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
48	I	3958	Skopinić	Matija	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
144	I	4746	Skopinić	Matija	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
146	I	4780	Sopa	Nikola	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
147	I	4785	Sponza	Natalino	Rovinj	bracera	venecijanska	Novalja (Pag)	Istra
69	I	4195	Sponza	Pietro	Rovinj	bracera	venecijanska	Rab	Dalmacija
229	II	2223	Sponza	Sebastiano	Pesaro	tartana - velika	papinska	Split	
233	II	2247	Sponza	Sebastiano	Pesaro	tartana - velika	papinska	Split	
164	II	331	Sraković	Matija		grip		Kotor i Lošinj	
180	II	1267	Srgota	Luka		filjuga		Dubrovnik	
176	II	1194	Srgota	Petar		filjuga		Dubrovnik	
35	I	3826	Strgačić	Josip	Iž	bracera	venecijanska	Scogli di Zadar	Iž
159	I	4851	Strgačić	Šimun	Iž	trabakul			Dubrovnik
134	I	4694	Stuparić	Marko	Lošinj	bracera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
303	III	458	Stuparić	Martin	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
245	II	2300	Svilokos	Antun	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
136	I	4706	Šerović	Marko	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
186	II	1401	Šodrnja	Luka		tartana		Dubrovnik	
197	II	1710	Šodrnja	Luka		tartana		Dubrovnik	
190	II	1565	Šodrnja	Luka		tartana - mala		Dubrovnik	
193	II	1628	Šodrnja	Luka		tartana - mala		Dubrovnik	
158	I	4846	Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
24	I	3770	Štefić	Ivan	Lošinj Veli	grip - mali	venecijanska	Lošinj Veli	Lošinj Veli
213	II	2160	Tagliavento	Francesco	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
81	I	4306	Taraboća	Antun	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
282	III	329	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
41	I	3890	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
111	I	4548	Taraboća	Ivan	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
123	I	4633	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
58	I	4032	Torre	Mattio	Rovinj	bracera	venecijanska		Rab
88	I	4339	Toso	Angelo	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Karlobag
70	I	4198	Tucci	Pietro	Zadar	bracera	venecijanska	Kotor	Zadar
16	I	3616	Udolić	Franjo	Lošinj Mali	pelig	venecijanska	Lošinj Mali	
9	I	3556	Vascotto	Biagio	Poreč	bracera	venecijanska	Rovinj	Rimini
276	III	99	Veglia	Alvise	Poreč	trabakul	venecijanska	Poreč	
126	I	4651	Velčić	Josip	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Rijeka
214	II	2161	Vianelli	Giuseppe	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
17	I	3633	Vidulić	Franjo	Lošinj	pelig	venecijanska	Lošinj	Lošinj
112	I	4551	Vidulić	Ivan	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
50	I	3981	Vidulić	Matija	Cres	bracera	venecijanska	Cres	Cres
274	III	97	Vornica	Donat		bracera	venecijanska	Sali (Zadar)	Zadar
23	I	3739	Vukašević	Petar	Krk	bracera	venecijanska	Krk	
66	I	4179	Vukašević	Petar	Krk	bracera	venecijanska	Krk	Krk
67	I	4184	Vukašević	Petar	Krk	bracera	venecijanska	Krk	Senigallia
163	II	330	Zancarella	Andrea		barka		Zadar	
116	I	4584	Zanetti	Giovanni	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
203	II	2146	Zanetti	Michele	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
94	I	4384	Žiga	Antun	Boka Kotorska	filjuga	venecijanska	Boka Kotorska	Boka Kotorska
115	I	4582	Žiga	Josip	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
102	I	4463		Francesco	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj

Matija i Šimun Deković, svaki po jedanput dovoze putnike iz Zadra u Anconu te se potom vraćaju u Zadar.

Od obitelji Dobrilović iz Malog Lošinja Ivan na svojoj braceri dovodi hodočasnike iz Lošinja, dok Jakov čak dva puta svojim trabakulom plovi istim putem s hodočasnicima te se obojica vraćaju natrag za Lošinj.

Francesco Fulin iz Poreča dvaput prevozi hodočasnike na svojoj braceri iz Poreča prema Anconi.

I Mattio Gerolimi, jedini Talijan s Lošinja, dvaput prevozi na svom trabakulu/peligu hodočasnike iz Malog Lošinja.

Imamo poznatu pomorsku obitelj Kazilari iz Dubrovnika, gdje se cijeli niz njezinih članova bavi prijevozom hodočasnika i svi ih dovoze iz Dubrovnika: jedan Antun Kazilari svojom filjugom, drugi Antun tartanom; Jakov ih dovozi dva puta u Anconu jednom filjugom, drugi put tartanom; Matej također vozi jedanput tartanom, dok Vinko dva puta prevozi hodočasnike jedanput filjugom, a drugi put tartanom.

Ivan Koljevina s Cresa dovozi dva puta hodočasnike iz Pule na svom peligu/trabakulu.

Iz poznate obitelji Kožulić s Lošinja imamo Luku, Marka i Matiju: svaki od njih dovozi po jednom skupinu hodočasnika iz Lošinja za Anconu.

Parun Jakov Kristić iz Dubrovnika dva puta putuje s hodočasnicima iz Dubrovnika.

Od obitelji Luković iz Lošinja nalazimo Dominika kako prevozi tri puta svojim trabakulom hodočasnike u Anconu, dok Josip putuje također s Lošinja u dva slučaja sa dvije skupine hodočasnika: oboje se vraćaju za Lošinj.

Lukovići, pak, iz Boke kotorske, Blaž na malom trabakulu i Tripun na peligu dovoze svatko po jednu grupu hodočasnika i zatim obojica nastavljaju dalje za Senigalliju.

Iz ankonitanske obitelji Maddalena nalazimo Ciriaca kako na trabakulu dovozi skupinu putnika s Raba, dok Francesco dva puta putuje na relaciji Zadar – Premuda – Ancona svojom velikom tartanom.

Francesco Malta iz Rovinja putuje dva puta dovozeći hodočasnike na svojoj braceri, jednom iz Fažane, a za drugi put nisu navedeni podaci.

Još jedna obitelj iz Rovinja putuje dovozeći hodočasnike iz samog Rovinja: to su Francesco i Giovanni Maraspin, koji svatko svojim trabakulom dovozi po jednu turu.

Imamo zatim Antuna Marčulu s Cresa koji putuje s Cresa i vraća se dva puta s hodočasnicima za Anconu.

Obitelj paruna s Lošinja, Martinolići, čak osam puta prevoze hodočasnike u Anconu: Franjo dva puta na svojoj braceri, Josip jednom na svom trabakulu, Marko čak četiri puta na svom trabakulu, a Mihovil jednom također na trabakulu. Svi se oni vraćaju potom natrag za Lošinj.

Mauri iz Poreča putuju tri puta: Giovanni jednom na svojoj braceri te se vraća za Poreč, a Stefano dva puta, također se vraća natrag u Poreč.

Luka Mirković s Dugog otoka (Zadar), čak četiri puta prevozi hodočasnike na svom malom trabakulu iz Zadra: tri puta se vraća natrag za Zadar, a jednom ide dalje za Lošinj.

S poznatom obitelji Nikolić s Lošinja imamo čak 11 putovanja: Antun koji na svom gripu dovozi dva puta hodočasnike, jednom iz Velog, jednom iz Malog Lošinja; potom imamo drugog Antuna koji na trabakulu dovozi dva puta hodočasnike iz Malog Lošinja. Franjo ih dovozi jednom na svom gripu, a Josip dva puta na svom trabakulu dovodeći ih iz Malog Lošinja. Zatim imamo Martina koji vozi jednu turu hodočasnika i na kraju jednog Matiju koji dva puta dovozi hodočasnike na trabakulu u Anconu te drugog Matiju koji ih prevozi svojom bracerom. Vrlo zanimljiva obitelj s ograncima i na Cresu (Antun na gripu) i na Osoru (Marin na brodu), koji također dovoze hodočasnike na drugu obalu. U ovakvim slučajevima homonimije pomažu nam imena očeva, a dakako i veliko iskustvo te poznavanje materije samog Nikole Čolaka, čije sam onomastičke indekse dobro provjeravala kako ne bih zamijenila rečene parune.[278]

[278] Inače je Čolak dva desetljeća proučavao pomorske obitelji prije izlaska prvog sveska Regesta, te se njegove analize obitelji kapetana i paruna na temelju goleme količine građe koju je prošao kroz svoje ruke mogu još dan danas naći i u njegovom arhivu. Dio je tih istraživanja objavio u pogovorima RMC I i II, tako da svakako upućujem zainteresirane dalje na taj opsežni i vrijedan rad kojeg je Čolak prošao „pješke“ u doba kada osobno računalo još nije bilo vrijedno pomagalo u tako obimnoj građi.

Da se poslom prijevoza hodočasnika nisu bavili samo paruni s naše obale, dokazuje i sljedeća ankonitanska obitelj Novelli: putovali su čak pet puta po hodočasnike iz Dalmacije. Domenico je jednom na svom trabakulu dovezao hodočasnike iz Šibenika i Zadra, a Luigi je čak četiri puta dovozio hodočasnike u Anconu: tri puta iz Zadra i jednom iz Šibenika – očito se dobro poslovalo!

Francesco Onori na španjolskoj *corrieri* dva puta dovozi hodočasnike iz Dubrovnika.

Od obitelji Ostreman imamo Ivana s Cresa koji dovozi na svojoj braceri s Cresa hodočasnike u Anconu i vraća se u Cres, dok Ivan iz Malog Lošinja na svom *grippettu* dovozi hodočasnike jednom vraćajući se natrag za Mali Lošinj, jednom nastavljajući put prema Riminiju.

Ivan Palikuća, parun iz Dubrovnika, čak četiri puta prevozi hodočasnike svojim brodovima: tri puta filjugom i jedanput trabakulom.

Domenico Pazziani iz Labina dva puta prevozi hodočasnike iz Labina: no dok se jednom vraća direktno za Istru, drugi put ide dalje za poznatu nam destinaciju u Senigalliji.

Antonio Piccoli dva puta na španjolskoj *corrieri* prevozi hodočasnike iz Dubrovnika.

Lošinjska obitelj paruna Premuda ima pet organiziranih putovanja hodočasnika u Anconu: parun Vinko četiri puta na peligu i trabakulu, a jednom Ivan na nejasnije specificiranom brodu.

Od obitelji Radić s Krka imamo Antuna koji putuje svojim trabakulom dva puta prevozeći putnike s Krka, dok je Pavao na svom brodu nakon Ancone plovio dalje prema Senigalliji.

Antun Radić iz Dubrovnika dva puta je odande prevozio hodočasnike prema Anconi.

Gabriel Randić iz Zadra dva puta putuje svojim *trabaccolettom* iz Zadra prema Anconi s hodočasnicima, no jedanput ide dalje za Kvarner, a drugi put za Senigalliju.

Još jedna obitelj iz Ancone bavi se prevoženjem hodočasnika: riječ je o obitelji Sansone; Ciriaco jednom dovozi skupinu iz Zadra, a Domenico jednom iz Zadra te jednom s Premude.

Josip Saramelli iz Šibenika tri puta putuje i prevozi na svom trabakulu putnike: dva puta iz Šibenika i jedanput iz Zadra.

Od poznate obitelji Škopinić iz Malog Lošinja imamo čak pet organiziranih hodočašća: Ivan putuje tri puta na peligu i trabakulu, a Matija na trabakulu; svaki put vraćaju se direktno natrag za Lošinj.

Sponza Natalino i Pietro iz Rovinja dva puta dovoze hodočasnike u Anconu: Natalino s Novalje, a Pietro s Raba, obojica putujući bracerama.

Sebastiano Sponza pak iz Pesara dva puta svojom velikom tartanom odlazi po hodočasnike u Split.

Luka i Petar Srgota dovoze svaki po jednom hodočasnike iz Dubrovnika.

Josip i Šimun Strgačić s Iža dovoze također svaki po jednu turu hodočasnika, prvi na braceri, a drugi na trabakulu. Josip ih dovozi „dagli Scogli di Zadar“ te se nakon toga vraća na Iž, dok se Šimun vraća u Dubrovnik – ne znamo otkuda su njegovi hodočasnici.

Marko i Martin Stuparić dovoze svaki po jednu turu hodočasnika s Lošinja, prvi na braceri, drugi na *bastimentu* i obojica se nakon toga vraćaju za Lošinj.

Luka Šodrnja iz Dubrovnika čak četiri puta dovozi na svojoj maloj tartani hodočasnike iz Dubrovnika.

Iz poznate obitelji Taraboća s Lošinja dolaze nam Antun i Ivan: Antun putuje jednom svojim trabakulom s Lošinja te se tamo i vraća, dok Ivan putuje četiri puta, također na trabakulu i vraća se za Lošinj.

Još jedna poznata obitelj rodom iz Lošinja dovozi tri puta hodočasnike u Anconu: riječ je o obitelji Vidulić. Franjo putuje na svom peligu, Ivan na trabakulu, a Matija (doduše s Cresa) na svojoj braceri. Prva se dvojica vraćaju natrag za Lošinj, a treći za Cres otkuda je i krenuo.

Petar Vukašević s Krka na svojoj braceri tri puta organizirano odvozi hodočasnike u Anconu; znamo da se jednom direktno vraća za Krk, a da je jednom produžio za Senigalliju.

Na kraju imamo iz Boke kotorske obitelj Žiga: Antuna i Josipa. Antun svojom filjugom, a Josip bracerom, odvoze putnike u Anconu: dok se Antun vraća za Boku, Josip je produžio za Senigalliju.

Ovime smo zaokružili i stavili pod povećalo samo one koji su više puta putovali, dok je sve ostale moguće pregledati u tablici: ostavila sam im izvorne redne brojeve kako bi ih se lakše našlo na glavnoj tablici koja se nalazi na kraju disertacije, kao Prilog 1 i dakako u radnoj i operativnoj verziji u Excelu.

Tablica 8: Sumarni pregled podrijetla i nacionalnosti kapetana i paruna

rodovi	luka porijekla kapetana/ paruna	%
49	Lošinj	
25	Dalmacija	
22	Dubrovnik	
11	Cres	
9	Boka Kotorska	
7	Krk	
3	?	
2	Osor	
2	Rovinj	
1	carska	
1	Rijeka	
1	Fažana	
133	**Hrvati**	**58%**
26	Rovinj	
23	Ancona	23
14	Poreč	
4	Pesaro	4
4	Senigallia	4
3	?	
3	Zadar	
2	Dubrovnik	
1	Toscana	1
1	Rimini	1
1	Pordenone	1
1	Vodnjan	
1	Labin	
1	Pula	
1	Dalmacija	
1	Preko (Zadar)	
1	Genova	1
1	Lošinj Mali	
1	Rijeka	
1	Split	
1	Šibenik	
35	**Talijani iz Italije**	**15%**
92	**Talijani sveukupno**	**40%**
4	**Španjolci**	**2%**
229	**Sveukupno**	**100%**

Daljnja analiza vodi nas obiteljima, to jest obiteljskim stablima kapetana i paruna te njihovoj rasprostranjenosti na hrvatskom i talijanskom teritoriju. U svjetloplavoj boji su hrvatski kapetani i paruni, a u zelenoj su talijanski. Kapetane, pak, koji plove pod španjolskom zastavom, a bave se prijevozom hodočasnika, obojila sam narančastom bojom.

Odmah vidimo da od sveukupno 229 obitelji, imamo 133 hrvatske (58%) i 92 talijanske (40%), među kojima čak 35 (15%) onih koji dolaze iz Italije prevoziti hodočasnike.

Ono što upada u oči jest da imamo čak 49 hrvatskih obitelji kapetana i paruna s Lošinja: njima dakle pripada prema zastupljenosti 21,40% cjelokupnog prometa hodočašća iz naše analize. Oni svi plove pod venecijanskom zastavom. Interesantno je da na Lošinju imamo samo 1 talijansku obitelj – Gerolimi – koja se bavi hodočašćima.

Za njima su Dalmatinci sa 25 hrvatskih obitelji koje plove pod venecijanskom zastavom. Iz Trogira imamo 4 obitelji i s Visa također 4 hrvatske obitelji kapetana i paruna koji plove pod mletačkom zastavom. Iz zadarskog okruga imamo 3 obitelji hrvatskih kapetana i paruna (1 iz samog Zadra i 2 sa Silbe). Iz Šibenika su pak 2 hrvatske i 1 talijanska obitelj koje se bave prijevozom putnika na drugu obalu. S Bola na Braču dolazi nam 1 obitelj hrvatskih paruna.

Što se Dubrovnika tiče, tu imamo 22 hrvatske obitelji koje se bave prijevozom hodočasnika.

Potom nalazimo 11 hrvatskih obitelji s Cresa, gdje ne nailazimo na talijanske obitelji koje prevoze hodočasnike.

U Boki kotorskoj postoji 9 hrvatskih obitelji kapetana i paruna koji ploveći pod venecijanskom zastavom, prevoze hodočasnike na drugu obalu: ni na ovom području nema talijanskih ili drugih obitelji koje se bave ovim poslom.

S Krka imamo također 7, a s Osora 2 hrvatske obitelji kapetana i paruna.

Iz Rovinja su 2 hrvatske obitelji te čak 26 talijanskih koje prevoze hodočasnike u Anconu.

Imamo zatim iz Rijeke 1 hrvatsku i 1 talijansku obitelj koje plove pod carskom zastavom prevozeći putnike prema Anconi; jedni se vode općenito pod carskom zastavom, bez daljnjih objašnjenja, a drugi su iz Fažane.

Imamo, dakle, sveukupno 133 hrvatske obitelji, među kapetanima i parunima koji se bave prijevozom hodočasnika.

Što se tiče Talijana, imamo 23 obitelji iz same Ancone te 4 iz Pesara i 4 iz Senigallije. Kada njima pribrojimo 1 obitelj iz Toskane, zatim 1 iz Riminija, 1 iz Pordenonea te 1 iz Genove, imamo sveukupno 35 talijanskih obitelji s talijanskih područja koje su se aktivno uključile u prijevoz hodočasnika iz hrvatskih krajeva prema talijanskoj obali.

Preostalih 57 talijanskih obitelji kapetana i paruna s hrvatske obale (gotovo 25%) dobrim dijelom su iz pomorskih istarskih gradova. Imamo 26 iz Rovinja, 14 iz Poreča, 3 iz nepoznatih gradova, 4 iz Zadra (3 iz samog Zadra i 1 iz Preka), 2 iz Dubrovnika, 1 iz Vodnjana, 1 iz Labina, 1 iz Pule, 1 iz Dalmacije općenito, 1 iz Lošinja, 1 iz Rijeke, 1 iz Splita i 1 iz Šibenika, što znači da imamo sveukupno 43 talijanske obitelji iz Istre, što je sveukupno 18,8 % od svih ukupnih obitelji.

Sljedeća nam pak analiza u tablici 9 prezentira kapetane i parune iz neke druge perspektive. Omogućava nam da uočimo njihovu grupnu zastupljenost po područjima otkuda dolaze, prikazujući nam istodobno njihovu brojnost u prevoženju hodočasnika, specifično i njihovu luku podrijetla te dakako zastavu pod kojom su plovili. Ako je bilo riječ o parunima, onda je ovo dvoje posljednjih jedno te isto. Drugačija je situacija za kapetane koji su znali ploviti i pod stranim zastavama (kao što i danas čine).

Ovdje također plava boja označava obitelji Hrvata, zelena Talijane i narančasta kapetane koji su plovili pod španjolskom zastavom.

Iz nje odmah na prvi pogled uočavamo da je praktički polovica Hrvata dolazila iz kvarnerskog područja: 69 obitelji od sveukupno 133 hrvatske obitelji, što znači sveukupno 30,1% od svih obitelji (talijanskih, hrvatskih i drugih). Iz Dalmacije imamo 25 obitelji, što znači 18,8% od hrvatskih i 10,9% od sveukupnih obitelji. Iz Dubrovnika nam stižu 22 obitelji (16,5% hrvatskih obitelji, to jest 9,6% od svih ukupno).

Boka kotorska, sa svojih 9 obitelji, predstavlja 6,7% hrvatskih, to jest 3,9% svih obitelji koje se bave prijevozom hodočasnika.

Što se tiče Talijana, analiza pokazuje koliko je bilo talijanskih obitelji koje su se bavile prijevozom hodočasnika. Bilo je čak 33 obitelji s druge strane Jadrana, 1 iz Toskane te 1 iz Genove, što je sveukupno, kao što smo već naznačili – 35, to jest 15,3% svih obitelji.

Tablica 9: Nacionalna analiza obitelji kapetana i paruna po područjima

rodovi	porijeklo kapetana/paruna	zastava	%
2	Rovinj		
1	Fažana		
3	**Istra**	**venecijanska**	**1,3%**
1	Rijeka		
1	Carska		
2	**Carske**	**carska**	**0,9%**
49	Lošinj		21,4%
11	Cres		
7	Krk		
2	Osor		
69	**Kvarner**	**venecijanska**	**30,1%**
25	**Dalmacija**	**venecijanska**	**10,9%**
22	**Dubrovnik**	**dubrovačka**	**9,6%**
9	**Boka Kotorska**	**venecijanska**	**3,9%**
3	?	?	
133	**Hrvati**		**58,1%**
23	Ancona		10,0%
4	Pesaro		1,7%
4	Senigallia		1,7%
1	Rimini		0,4%
32	**Papinska država**	**papinska**	**14,0%**
1	**Pordenone**	**venecijanska**	0,4%
1	**Toscana**	**toskanska**	0,4%
1	**Genova**	**đenoveška**	0,4%
35	**Talijani iz Italije**		**15,3%**
26	Rovinj		11,4%
14	Poreč		6,1%
1	Vodnjan		0,4%
1	Labin		0,4%
1	Pula		0,4%
43	**Istra**	**venecijanska**	**18,8%**
1	**Rijeka**	**carska**	**0,4%**
1	**Lošinj Mali**	**venecijanska**	**0,4%**
3	Zadar		1,3%
1	Preko (Zadar)		0,4%
1	Dalmacija		0,4%
1	Split		0,4%
1	Šibenik		0,4%
7	**Dalmacija**	**venecijanska**	**3,1%**
2	**Dubrovnik**	**dubrovačka**	**0,9%**
3	?	?	
57	**Talijani iz Hrvatkse**		**24,9%**
92	**Talijani sveukupno**		**40,2%**
4	**Španjolci**		**1,7%**
229	**Sveukupno**		**100,0%**

Iz Istre je dolazilo 48 obitelji (18,8%), 2 iz Austrijskog primorja (1 iz Rijeke i 1 nepoznata, to jest 0,8%). Dalje imamo 7 iz Dalmacije (3,1%), 1 iz Dubrovnika. Dakle, Talijani s hrvatske strane prisutni su u ovom poslu s 57 obitelji (to jest 24,9%).[279]

Četvorica kapetana prevoze putnike pod španjolskom zastavom i čine svega 1,7% svih uključenih obitelji u hodočašća.

Sve u svemu, jedna vrlo šarolika, ali sveobuhvatna slika, koja u svakom slučaju pokazuje koliko su se obiteljske i gospodarske veze isprepletale, koliko su se ljudi selili u potrazi za kruhom te kako su se, bez obzira na mjesto stanovanja, uključivale obitelji s obiju obala u ono što su prepoznale kao dobar posao i izvor zarade. Činjenice i ovako posložena faktografija pomažu nam također da rezultate lakše obradimo i o njima razmislimo.

7.4.1. *Fuggiti di notte tempo…*

Koliko su ti kapetani i paruni, čak oni uključeni u prijevoz hodočasnika bili inventivni, govore nam mnogobrojni dokumenti. Ponajviše nam o njima govore razna pisma konzula koji s terena pišu u *Serenissimu* magistraturi *Cinque Savi alla Mercanzia*. Pokušavalo se na sve moguće načine izbjegavati ne samo takse, nego dapače i odredbe koje su nalagale da se određena roba, kao npr. drva, moraju izvoziti isključivo preko Venecije.

Vidimo tako u dokumentu koji slijedi konzula Agostina Bellarosa, koji opisuje situaciju u Anconi vezanu uz određene „suddite venete“, u rujnu 1763.:

„1763.4.IX, Ancona - Il console Agostino Bellarosa ai V Savi alla Mercanzia. Oltre la lista dei bastimenti approdati acclude un’Informazione sopra certi sudditi veneti che non osservano leggi e decreti del Governo. a) Senza data, Ancona - Informazione ai V Savi alla Mercanzia "per li Sudditi che fugano dà questo Porto d'Ancona, e non pagano li diritti douuti dell'Ancoraggio, e Consolato, partono di notte tempo senza la necessaria Fede di Sanità". Anche nel passato accadeva "qualche scampo", "in’oggi si fanno troppo frequenti e con troppa Malizia". Tocca al Magistrato di porre fine a questi disordini.

[279] Vrlo opsežnu i detaljnu analizu, ne samo paruna i kapetana, nego i brodova, relacije šire od samih hodočašća (makar se i ona naravno uključuju kao dio cjeline) napisao je Nikola Čolak u dva članka tiskana u Italiji: „Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento I“, *Studi Veneziani*, XI/1969., str. 612-634. i „Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento II“, *Studi Veneziani*, XIV/1972., str. 331-348.

Nei mesi scorsi luglio e agosto sono fuggiti da questo Porto tre trabaccoli senza prendere la fede di sanità, partiti di notte tempo. Partono senza fedi di sanità per evitare il pagamento di tasse d'ancoraggio e di consolato. In base a tale pagamento i navigatori possono ottenere la fede di sanità. Il console non può spiegare a sé stesso come tali bastimenti vengono ammessi nei porti della Repubblica senza fedi di sanità. Appellandosi al mandato stampato dei V Savi alla Mercanzia del 1736, il console rileva che tali non osservano il I, III e VI capitolo del Mandato. I tre bastimenti citati hanno portato legna, cioè fascetti, dallo Stato Veneto all'Estero, "cosa proibita per gl'ordini del Magistrato alle Legne". Tali bastimenti con legna "non debbano nauigare con legne, se non che per Venezia". In avvenire bisogna dare la facoltà al console che non dia la pratica ai bastimenti veneti senza un previo deposito per i due pagamenti d'ancoraggio e di consolato. I casi di trasgressioni sono seguenti: Il 13.VII a.c.[280] il padrone Gregorio Genova da Poreč, approdato col bastimento carico di 18 miara di fascetti senza il mandato dove li ha caricati e con fede di sanità a nome di uno dei suoi marinai intitolato padrone Ivan Domičić (in orig.: Domicich!). Fuggito alle ore 20 senza aver pagato né ancoraggio né consolato. Il 1.VIII a.c. il padrone Giuseppe Brunetti da Pula arrivato con passeggeri per la Santa Casa di Loreto e con 5 in 6 miara di fascetti. Partito dal porto senza pagare le due tasse nominate. Il 22.VIII il padrone Mattio Maraspin da Rovinj, venuto con 15 in 16 miara di fasci senza mandato dove sono stati caricati. Il 30 VIII fuggito di notte tempo dopo aver pagato l'ancoraggio, ma scansando il pagamento la tassa al console".[281]

Ovaj podulji tekst apsolutno vrlo zorno prikazuje kako su se mali paruni i kapetani snalazili u svojim pokušajima da izbjegnu „nepravedno im nametnute takse". (…) „Ne samo" – kaže konzul – „da se izbjegavanje taksi intenziviralo, nego je postalo 'con troppa Malizia'." Paruni dakle – dok prevoze hodočasnike za Loreto – izbjegavaju plaćanja „fede di sanità" koja je bila važna potvrda kako bi se more osiguralo od širenja kuge (kao što ćemo vidjeti u nastavku), a s njom i takse za sidrenje u luci i takse konzulatu.

I ne samo to, vidimo da unatoč zabrani iz 1736., kojom se u poglavljima I., III. i VI. zabranjuje venetskim građanima da direktno izvoze drva izvan Mletačke Republike, jer izričito piše da moraju proći isključivo kroz venecijansku luku, parun Gregorio Genova iz Poreča ne samo da je ušao s drvima u ankonitansku luku, nego se čak domišljato sjetio da „fede di sanità" stavi na ime svog mornara Ivana Domičića (*sic!*). Iz ovoga možemo zaključiti da je varanje

[280] „a.c." je „anno corrente", to jest godina u tijeku.

[281] RMC II, 6675, str. 558 - ASV, CSM, busta 619, Lettere dei Consoli, Ancona, 1761-1765 (AČ, Fonti microfilm.).

države bilo i u prošlim stoljećima vrlo prisutno te da se „mali čovjek“ uvijek pokušavao snaći kako je najbolje znao i umio.

Dokumenti nam, dakle, približavaju svakodnevicu Jadrana 18. st. i donose nam sličice života koji nam, kao u ovom slučaju, izmamljuju osmijeh na lice jer kao da se možemo spustiti u to vrijeme i prostor te vidjeti frustraciju konzula koji ne uspijevaju držati neposlušne građane pod kontrolom, tražeći strože kontrole centralnih vlasti, no također i zadovoljstvo svih onih koji uspijevaju izbjeći poreze *Dominanti* i na povratku kući donijeti malo veću zaradu.

7.5. Inventivnost u sklapanju poslova: *peregrinatio* i *mercatura*

Daljnja nas analiza vodi u razmatranje kako su hodočasnici putovali na teretnim i radnim ribolovnim brodovima – što je zorno prikazano u prethodnoj raščlambi – te možemo vidjeti na koji način su ne samo paruni i kapetani, nego i sami hodočasnici, spajali duhovni moment hodočašća s odlaskom na daljnje razgledavanje drugih gradova, posebice u vrijeme sajmova: vraćali su se kući ne samo s nabožnim predmetima, koje su mogli kupiti u okolici Loreta, nego dapače i s interesantnijim artiklima, kakve se u to doba nije moglo naći kod kuće. Iz raznih izvora imamo podatke da je okolica Loreta i Recanatija živjela od izrade pobožnih i nabožnih predmeta (krunica, medaljica s likom Majke Božje i dr.), koji su se, poslije samog duhovnog dijela hodočašća, mogli kupovati u okolici svetišta, dapače, radi poticaja takvoj vrsti trgovine, bili su oslobođeni dodatnih davanja.[282]

Donosi se, dakle, za početak jedna zajednička pregledna tablica (Tablica 10), u kojoj su vidljiva, po bojama, različita područja odakle dolaze naši kapetani i paruni. Odvojena su u prvoj skupini (ljubičastom bojom) istarska mjesta, zatim u plavoj Kvarner, u zelenoj Austrijsko primorje, u žutoj dalmatinski gradovi, u narančastoj Dubrovnik i u tamnonarančastoj Boka kotorska. Nije se išlo administrativnim putem jer bismo tada izgubili geografsku cjelinu od sjevera prema jugu raznih područja, s time da su ipak izuzete carske luke jer ih se moglo izdvojiti tako da se ne naruši geografska to jest upravna podijela.

[282] Vidi: F. GRIMALDI, *n. dj.*, str. 478-489.; vidi također E. Gulli GRIGIONI, „Pietà e devozione“ u F. GRIMALDI, K. SORDI (uredili), *Atti del Convegno*, str. 325-338., te iskustvo engleske pjesnikinje Anne Riggs Miller 1771. po ulicama Loreta, *isto*, str. 40.

Tablica 10: Prijevoz robe u dolasku zajedno s hodočasnicima

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	dovozi i robu	mj	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna	br. putnika
1	I	4662	Pula	"drupi d'oliva"	4	Koljevina	Cres	4
2	II	2149	Pula	"drupi d'oliva, olio, fichi secchi"	4	Koljevina	Cres	4
3	II	6675	Pula	"fascetti"	8	Brunetti		
4	I	3950	Rovinj	"morchia"	7	Brunetti	Rovinj	
1	II	2143	Cres	"canapa, seta e altre merci"	4	Castracani	Ancona	10
2	II	2160	Cres	"e drupi d'oliva"	4	Tagliavento	Ancona	11
3	II	2161	Cres	"legna da fuoco"	4	Vianelli	Ancona	10
4	I	3806	Lošinj	drvene šipke	7	Nikolić	Lošinj	27
5	I	3882	Lošinj	ossi d'oliva	7	Ćorović	Lošinj	4
6	II	2159	Lošinj - Cres	"e drupi d'oliva"	4	Farina	Senigallia	8
7	I	4719	Lošinj Mali	"drupi d'oliva"	6	Kadić	Lošinj Mali	
8	I	4003	Lošinj Mali	cenere	7	Gerolimi	Lošinj Mali	52
9	III	259	Lošinj Mali	"osso d'oliva"	8	Nikolić	Lošinj Mali	
10	I	4712	Lošinj Mali	"vino di Cipro"	8	Raguzin	Lošinj Mali	3
11	II	2150	Rab	"poca legna da fuoco"	4	Cattani	Ancona	5
12	II	2147	Rab	"poche merci"	4	Maddalena	Ancona	7
13	II	2383	Unije	"merci varie"	10	Burattini	Ancona	20
1	II	2359	Kraljevica	"carbone"	9	Minak	Rijeka	3
2	II	2178	Rijeka	"legna da fuoco"	5	Biagiola	Senigallia	3
3	II	2274	Rijeka	"tabacco, cera, legname"	8	Pallotta	Senigallia	6
4	II	2362	Rijeka	"carbone"	9	Grassi	Ancona	3
5	II	2364	Rijeka	"legname, tabacco"	9	Moroni	Senigallia	2
2	II	2199	Senj	"legname da lavoro"	6	Ferroni	Ancona	3
1	II	3874	Korčula	ulje, "trasmesso"	6	Nikolorić	Bol na Braču	1
2	II	2273	Makarska	"lana, sardelle, cera, pelli di montone e squadro per Senigallia"	8	Čulić	Makarska	2
3	II	2236	Premuda	"legna da fuoco"	7	Sansone	Ancona	3
4	II	2381	Split	"sego colato, sgombri, foglie di mirto"	10	Barili	Ancona	1
5	II	2186	Split	"canape, catrame, legna"	5	Rossetti	Pesaro	14
6	I	2175	Split	"setole di maiale, 2 cavalli"	5	Ortolami	Pesaro	14
7	II	2223	Split	"setole di maiale"	6	Sponza	Pesaro	17
8	II	2247	Split	"cordovani, pelli di montone e lepre, cuoi di manzo, schiavine, cera"	7	Sponza	Pesaro	10
9	II	3813	Split	vuna, kože "castrata"	7	Mismasi	Rovinj	
10	II	4437	Split	kože	7	Pavaca	Split	
11	II	2368	Split	"manzi"	10	Radetić	Trogir	4
12	II	2169	Split - Zadar	"cera, cuoi di manzo"	5	Barilli	Ancona	16
13	I	2291	Stari Grad - Hvar - Komiža	"salumi"	7	Bernardini	Ancona	2
14	I	2173	Šibenik	"catrame, legna da fuoco"	5	Novelli	Ancona	2
15	II	2366	Šibenik	"castrati"	9	Bračica	Dalmacija	3
16	II	4733	Šibenik	katran	8	Albieri	Zadar	
17	II	2215	Šibenik - Hvar	"catrame e legno"	6	Benussi	Rovinj	5
18	II	2227	Šibenik - Zadar	"pasta, stuoie, limoni, corde ed altro"	6	Novelli	Ancona	12
19	II	2154	Zadar	"e i loro bagagli"	4	Novelli	Ancona	37
20	II	2205	Zadar	"legna, catrame, olio"	6	Novelli	Ancona	7
21	II	2256	Zadar	"lana succida"	7	Novelli	Ancona	11
22	II	2387	Zadar	"legna da fuoco e marinate salate"	11	Sansone	Ancona	1
23	II	2380	Zadar	"buoi, sardelle"	10	Saramelli	Šibenik	3
24	II	2285	Zadar	vuna	7	Randi	Zadar	20
1	II	2162	Dubrovnik	"lana, pelli di montone, cera, lenticchie"	4	Kopanica	Dubrovnik	1
2	II	4618	Dubrovnik	"cuoi, lana grossa, cera"	5	Kristić	Dubrovnik	
3	II	2185	Dubrovnik	"lana, cera, riso, nocciole, pepe e regio dispaccio"	5	Buranello		5
4	II	2230	Dubrovnik	"lana, montonine, schiavine, pelli di lepre, cordovani, cera, olio"	6	Radić	Dubrovnik	10
5	II	2279	Dubrovnik	"lana, cotone, schiavine, pelli di lepre, orso, capra, montone, cordovani, cuoi bovini, cera"	7	Albieri		14
6	II	2255	Dubrovnik	"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, cera"	7	Buranello		5
7	II	2253	Dubrovnik	"lana, pelli di lepre e di tasso, cera, cordovani, montoni, tabacco e incenso"	7	Onori		23
8	II	2260	Dubrovnik	"lana, schiavine, pelli di lepre e montone, cuoi di bue, cordovani, cera, caffè del Levante"	7	Casillo	Dubrovnik	23
9	II	2280	Dubrovnik	"lana,schiavine, pelli di cammello, tasso, lepre, montone, cera, cordovani"	7	Lipšić	Dubrovnik	28
10	II	2284	Dubrovnik	"regio dispaccio, tabacco e 1 cavallo"	7	Piccoli		8
11	II	2300	Dubrovnik	"lana, pelli di agnello, lepre, montone, cuoi bovini, cordovani, cera"	8	Svilokos	Dubrovnik	9
12	II	2308	Dubrovnik	"lana, schiavine, cordovani, pelli di montone, cuoi bovini, cera, sardelle"	8	Casillo	Dubrovnik	19
13	II	2334	Dubrovnik	"lana, schiavine, cordovani, pellid i montone, cera, olio e regio dispaccio"	8	Onori		5
14	II	2313	Dubrovnik	"lana, schiavine, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"	8	Buranello		7
15	II	2350	Dubrovnik	"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"	9	Dionisi		4
16	II	2370	Dubrovnik	"olio"	10	Casillo	Dubrovnik	2
17	II	2391	Dubrovnik	"cera, schiavine"	11	Piccoli		7
1	I	4384	Boka Kotorska	"pelli di orso e di gatto"	7	Žiga	Boka Kotorska	
2	I	4859	Kotor	razna roba	7	Luković		
66								

Tablica 10a: Prijevoz robe Istra, Kvarner, Austrijsko primorje

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	dovozi i robu	mj	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna	br. putnika
1	I	4662	Pula	"drupi d'oliva"	4	Koljevina	Cres	4
2	II	2149	Pula	"drupi d'oliva, olio, fichi secchi"	4	Koljevina	Cres	4
3	II	6675	Pula	"fascetti"	8	Brunetti		
4	I	3950	Rovinj	"morchia"	7	Brunetti	Rovinj	
1	II	2143	Cres	"canapa, seta e altre merci"	4	Castracani	Ancona	10
2	II	2160	Cres	"e drupi d'oliva"	4	Tagliavento	Ancona	11
3	II	2161	Cres	"legna da fuoco"	4	Vianelli	Ancona	10
4	I	3806	Lošinj	drvene šipke	7	Nikolić	Lošinj	27
5	I	3882	Lošinj	ossi d'oliva	7	Ćorović	Lošinj	4
6	II	2159	Lošinj - Cres	"e drupi d'oliva"	4	Farina	Senigallia	8
7	I	4719	Lošinj Mali	"drupi d'oliva"	6	Kadić	Lošinj Mali	
8	I	4003	Lošinj Mali	cenere	7	Gerolimi	Lošinj Mali	52
9	III	259	Lošinj Mali	"osso d'oliva"	8	Nikolić	Lošinj Mali	
10	I	4712	Lošinj Mali	"vino di Cipro"	8	Raguzin	Lošinj Mali	3
11	II	2150	Rab	"poca legna da fuoco"	4	Cattani	Ancona	5
12	II	2147	Rab	"poche merci"	4	Maddalena	Ancona	7
13	II	2383	Unije	"merci varie"	10	Burattini	Ancona	20
1	II	2359	Kraljevica	"carbone"	9	Minak	Rijeka	3
2	II	2178	Rijeka	"legna da fuoco"	5	Biagiola	Senigallia	3
3	II	2274	Rijeka	"tabacco, cera, legname"	8	Pallotta	Senigallia	6
4	II	2362	Rijeka	"carbone"	9	Grassi	Ancona	3
5	II	2364	Rijeka	"legname, tabacco"	9	Moroni	Senigallia	2
2	II	2199	Senj	"legname da lavoro"	6	Ferroni	Ancona	3

Potrebno je napomenuti da su tijekom 18. st. istarski pomorski gradovi i kvarnerski otoci bili pod Venecijom, jednako tako i dalmatinski i bokeljski. Izuzetak je predio primorskih gradova koji su bili pod Austrijom, uključujući Rijeku i, dakako, Dubrovačka Republika.

Nakon tih uvodnih napomena slijedi analiza Tablice 10 kroz tri razna specifičnija momenta: najprije sjevernija područja (Istra, Kvarner – bez Rijeke, Austrijsko primorje – s Rijekom), potom dalmatinski gradovi i, na kraju, u trećoj cjelini, Dubrovnik i Boka kotorska.

U tablici 10a (Prijevoz robe Istre, Kvarnera i Austrijskog primorja) uočavamo da su samo 4 hodočasnička putovanja iz Istre na kojima su paruni dodatno ukrcali robu: riječ je o hodočašćima iz Pule i Rovinja. Ono što je interesantno, a što se primjećuje tek iz ovako složene sinoptičke analize, u kojoj koristimo ne samo uobičajeno sortiranje, nego i boje radi bolje vizualne preglednosti, jest to da nam se parun Ivan Koljevina iz Pule pojavljuje dva puta u istom smjeru, dapače istog datuma (dovoljno je pregledati izvorne dokumente): iz dva različita izvora dobili smo istu informaciju. U RMC I, 4662 je dokument iz venecijanskog arhiva, *Cinque Savi alla mercanzia*, busta 842, Lib. II. lett. G, dok u RMC II, 2179 je dokument iz ankonitanskog arhiva, općinskog predjela, busta 1830, *Ufficio Sanità: legni approdati nel Porto*, a. 1797. Takva slučajna podudarnost gotovo je zapanjujuća, pa je stoga ostavljen u tablici kao izvrstan primjer križanja daljnjih podataka iz različitih izvora (u našem slučaju čak samih pomorskih regesta). Vidimo, dakle, da sa dvije grupe hodočasnika iz Pule stižu i „drupi d'oliva“, dakle koštice maslina i „fascetti“, to jest drva, dok iz Rovinja stiže u Anconu „morchia“[283] – uvijek maslinarske provenijencije.

S kvarnerskih otoka imamo pak 13 putovanja koja su paruni iskoristili da prevezu još pokoju robu. Tri grupe koje stižu s Cresa dovoze „canapa, seta ed altre merci“, opet „drupi d'oliva“ i drvo za ogrjev. Dvije grupe s Raba ankonitanskih paruna Cattani i Maddalena također putuju zajedno s nešto robe i malo drva za ogrjev. Od 7 preostalih hodočašća s Lošinja imamo 1 paruna iz Senigallije koji prevozi s putnicima koštice maslina, te 6 Lošinjana, od kojih trojica prevoze koštice maslina, jedan drvene trupce, jedan pepeo, a zadnji „vino di Cipro“ – očito da je Raguzin s Malog Lošinja plovio i dalje izvan granica Jadranskog mora.

Kad je riječ o Austrijskom primorju, od sveukupnih 6, vidimo da iz Rijeke dolaze 4 putovanja hodočasnika s raznom robom (3 puta drva za ogrjev, ugljen, 2 puta duhan i vosak),

[283] *Morchia* je također nusproizvod maslina: nakon obrade ulja ostaje nekvalitetno ulje koje se dalje koristi za proizvodnju sapuna. Vidi tal. rječnik Treccani s.v. morchia http://www.treccani.it/vocabolario/morchia/ – pristup 23.02.2018.

iz Kraljevice stiže također ugljen, iz Senja „legname da lavoro“, a s Unija „merci varie“ bez daljnjih objašnjenja. Interesantno je da su svi, osim jednog, paruni iz susjedne Ancone i Senigallije, koji su očito dolazili na istočnu jadransku obalu tražiti posao kojim bi prehranili svoje obitelji – nalazili su ga, dakle, ne samo prevozeći hodočasnike, nego i ono nešto skromne robe koja je bila tipična za taj dio obale ili otoka: nusproizvodi maslinarstva, drva za ogrjev, ponešto ugljena. Indikativno je da na ta prva 23 putovanja s hodočasnicima kreće čak 12-ero paruna sa susjedne talijanske obale (4 iz same Senigallije i 8 iz Ancone).

Iz Dalmacije (Tablica 10b) imamo 24 hodočašća, gdje su putnici putovali s različitom robom. Iz Zadra i njegova područja vidimo 9 grupa koje putuju 3 puta s drvom (uključujući s Premude), potom „cera, cuoi di manzo“, bivolima (*sic!*), srdelama te drugim mariniranim slanim ribama. Interesantno je ovdje spomenuti, jer će usoljenih srdela još biti u našim dokumentima, da je to bila vrsta proizvoda koja se stoljećima izvozila s naše istočne jadranske obale. Dapače, imamo krasnih tradicija vezanih uz sam ribolov, kao što je slučaj Komiže i posebne vrste komiške gajete, falkuše, uz koju je vezana tradicija stara četiri stoljeća: natjecanje komiških ribara do Palagruže kako bi si osigurali najbolje mjesto za soljenje srdela.[284] Nailazimo potom i na vunu 2 puta (od koje jednom „lana succida“ – dakle još neoprana[285]), katran, ulje, limun, užad. Imamo jedan interesantan slučaj gdje nam se posebno spominje prtljaga hodočasnika: „1797.21.IV, Ancona - Trabaccolo anconetano del padrone Luigi Novelli proveniente da Zadar con 37 passeggeri e il loro bagaglio“.[286] Vidimo da je riječ o velikoj organiziranoj grupi, tolikoj da je pisar s obzirom na količinu robe koju su putnici nosili sa sobom imao potrebu posebno zapisati i svratiti na to pozornost u dokumentu.

Iz Šibenika dalje dolazilo je 5 grupa hodočasnika s kojima se također prevozila dodatna roba brodom. Riječ je 3 puta o katranu i 2 puta o drvima te opet o živoj stoci, kastratima. Dakle, iako govorimo o jednom drugom stoljeću s drukčijim senzibilitetom i poimanju svijeta, o udobnosti hodočasnika i „raznoraznim mirisima“ s kojima su putovali, ne može se zaista govoriti.

---

[284] Nanovo oživljena *Rota palagruzona* svjedoči o toj nevjerojatnoj priči staroj više od 400 godina, priči o moru, ribarima, srdelama i falkuši. O toj prekrasnoj sam tradiciji prvi puta doznala upravo tijekom doktorskih studija u Splitu i organiziranom Okruglom stolu u Komiži u lipnju 2012. te zahvaljujući golemom trudu prof. Joška Božanića koji nam je zorno o tome predavao na kolegiju „Hrvatska maritimna baština u mediteranskom kontekstu“. Vidi www.rota-palagruzona.com – pristup 17.04.2015.

[285] Vidi Treccani, s.v. sucido: neopran, „lana sucida“ tek ostrižena vuna http://www.treccani.it/vocabolario – pristup 23.02.2018.

[286] RMC II, 2154, str. 234 - ASA, ACA, busta 1830, Ufficio Sanità: legni approdati nel Porto. A. 1797 (AČ, ASA, III, 472).

Tablica 10b: Prijevoz robe - Dalmacija

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	dovozi i robu	mj	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna	br. putnika
1	II	3874	Korčula	ulje, "trasmesso"	6	Nikolorić	Bol na Braču	1
2	II	2273	Makarska	"lana, sardelle, cera, pelli di montone e squadro per Senigallia"	8	Čulić	Makarska	2
3	II	2236	Premuda	"legna da fuoco"	7	Sansone	Ancona	3
4	II	2381	Split	"sego colato, sgombri, foglie di mirto"	10	Barili	Ancona	1
5	II	2186	Split	"canape, catrame, legna"	5	Rossetti	Pesaro	14
6	I	2175	Split	"setole di maiale, 2 cavalli"	5	Ortolami	Pesaro	14
7	II	2223	Split	"setole di maiale"	6	Sponza	Pesaro	17
8	II	2247	Split	"cordovani, pelli di montone e lepre, cuoi di manzo, schiavine, cera"	7	Sponza	Pesaro	10
9	II	3813	Split	vuna, kože "castrata"	7	Mismasi	Rovinj	
10	II	4437	Split	kože	7	Pavaca	Split	
11	II	2368	Split	"manzi"	10	Radetić	Trogir	4
12	II	2169	Split - Zadar	"cera, cuoi di manzo"	5	Barilli	Ancona	16
13	I	2291	Stari Grad - Hvar - Komiža	"salumi"	7	Bernardini	Ancona	2
14	I	2173	Šibenik	"catrame, legna da fuoco"	5	Novelli	Ancona	2
15	II	2366	Šibenik	"castrati"	9	Bračica	Dalmacija	3
16	II	4733	Šibenik	katran	8	Albieri	Zadar	
17	II	2215	Šibenik - Hvar	"catrame e legno"	6	Benussi	Rovinj	5
18	II	2227	Šibenik - Zadar	"pasta, stuoie, limoni, corde ed altro"	6	Novelli	Ancona	12
19	II	2154	Zadar	"e i loro bagagli"	4	Novelli	Ancona	37
20	II	2205	Zadar	"legna, catrame, olio"	6	Novelli	Ancona	7
21	II	2256	Zadar	"lana succida"	7	Novelli	Ancona	11
22	II	2387	Zadar	"legna da fuoco e marinate salate"	11	Sansone	Ancona	1
23	II	2380	Zadar	"buoi, sardelle"	10	Saramelli	Šibenik	3
24	II	2285	Zadar	vuna	7	Randi	Zadar	20

Iz Splita je stizalo 9 grupa hodočasnika s raznom dodatnom robom na brodovima: loj,[287] 2 puta vosak, 2 puta čekinje, vuna, 7 puta različite vrste kože („montone, lepre, manzo, castrati“), skuše, lišće mirte, konoplja, katran, drva i dakako opet živa stoka: „due cavalli“ i nanovo „manzi“. S posebne rute Stari Grad – Hvar – Komiža stižu s putnicima i „salumi“, a iz Makarske vuna, srdele, vosak, koža i drugo za Senigalliju.

Interesantno nam je pak putovanje iz Korčule, gdje uz jednog hodočasnika za Loreto i ulje za koje je parun Nikolorić s Bola na Braču „ammonito severamente di non sbarcare“ stiže i 1 „barilotto di trasmesso“. Riječ je o uobičajenim paketima koji su se prenosili na tim dnevnim i tjednim vezama s jedne na drugu obalu, što dočarava kako su obitelji živjele na obje strane Jadranskog mora te su međusobno slale slične pakete brodovima i brodicama koje su im bile sredstvo komunikacije i izražavanja brige i skrbi jednih za druge.[288]

Spominje se i 5 grupa hodočasnika koji dolaze iz Šibenika, gdje paruni donose 3 puta katran, 2 puta drva te dodano limune, užad i nešto druge robe. Sa 6 putovanja iz Zadra vidimo da se uz putnike prevoze 2 puta drva, 2 puta vuna (jednom „succida“), katran, ulje, volovi i srdele. U jednom dokumentu također je označeno da uz putnike parun ima na brodu „e i loro bagagli“. S Premude stižu drva za ogrjev, a s putovanja iz Makarske sa dva hodočasnika vuna, srdele, vosak, „pelli di montone e squadro per Senigallia“. Očito da je ovdje *core business* bila trgovina i da su se dva hodočasnika na putu prema svom hodočasničkom odredištu zadovoljila i putovanjem s robom koja je bila namijenjena za sajam u Senigalliji.

Putovalo se, dakle, teretnim brodovima gdje je često teret mogao biti i „živ“, dakle sa stokom, konjima i drugim životinjama. Imamo više takvih primjera koji nam svjedoče o udobnosti ili bolje rečeno „neudobnosti“ takva prelaska mora. Vidimo tako da je na trabakulu iz Trogira, paruna Ivana Radetića, koji je dolazio iz Splita, putovalo „4 passeggeri e 66 manzi.“[289] U drugom dokumentu te iste godine nalazimo na „Trabaccolo imperiale del padrone Giuseppe Saranelli proveniente da Zadar con 3 passeggeri e con 30 buoi e diversi barili di

[287] „Sego colato“, dakle loj za uljanice ili svjećanice.

[288] Za *trasmesso* vidi i objašnjenje samog Nikole Čolaka „tutto quello che si manda ad altrui da un paese all’altro o che viene spedito col mezzo della Posta, delle barche o di chi s’incarica di trasporti, come sono Involti, Fardelli, Pieghi, Balle di merci ecc.“ u RMC I, fusnota 161, str. 366.

[289] RMC II, 2368, str. 108 - ASA, ACA, busta 1830, Ufficio Sanità: legni approdati nel Porto di Ancona, A. 1797 (AČ, III , f. 612).

sardelle.“[290] – putovalo se, dakle, ne samo s govedima, nego čak i s usoljenim srdelama ili skušama („con sgombri“)![291]

Tablica 10c: Prijevoz robe Dubrovnik, Boka kotorska

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	dovozi i robu	mj	paron/ kapetan prezime	luka porijekla kapetana/ paruna	br. putnika
1	II	2162	Dubrovnik	"lana, pelli di montone, cera, lenticchie"	4	Kopanica	Dubrovnik	1
2	II	4618	Dubrovnik	"cuoi, lana grossa, cera"	5	Kristić	Dubrovnik	
3	II	2185	Dubrovnik	"lana, cera, riso, nocciole, pepe e regio dispaccio"	5	Buranello		5
4	II	2230	Dubrovnik	"lana, montonine, schiavine, pelli di lepre, cordovani, cera, olio"	6	Radić	Dubrovnik	10
5	II	2279	Dubrovnik	"lana, cotone, schiavine, pelli di lepre, orso, capra, montone, cordovani, cuoi bovini, cera"	7	Albieri		14
6	II	2255	Dubrovnik	"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, cera"	7	Buranello		5
7	II	2253	Dubrovnik	"lana, pelli di lepre e di tasso, cera, cordovani, montoni, tabacco e incenso"	7	Onori		23
8	II	2260	Dubrovnik	"lana, schiavine, pelli di lepre e montone, cuoi di bue, cordovani, cera, caffè del Levante"	7	Casillo	Dubrovnik	23
9	II	2280	Dubrovnik	"lana,schiavine, pelli di cammello, tasso, lepre, montone, cera, cordovani"	7	Lipšić	Dubrovnik	28
10	II	2284	Dubrovnik	"regio dispaccio, tabacco e 1 cavallo"	7	Piccoli		8
11	II	2300	Dubrovnik	"lana, pelli di agnello, lepre, montone, cuoi bovini, cordovani, cera"	8	Svilokos	Dubrovnik	9
12	II	2308	Dubrovnik	"lana, schiavine, cordovani, pelli di montone, cuoi bovini, cera, sardelle"	8	Casillo	Dubrovnik	19
13	II	2334	Dubrovnik	"lana, schiavine, cordovani, pellid i montone, cera, olio e regio dispaccio"	8	Onori		5
14	II	2313	Dubrovnik	"lana, schiavine, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"	8	Buranello		7
15	II	2350	Dubrovnik	"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"	9	Dionisi		4
16	II	2370	Dubrovnik	"olio"	10	Casillo	Dubrovnik	2
17	II	2391	Dubrovnik	"cera, schiavine"	11	Piccoli		7
1	I	4384	Boka Kotorska	"pelli di orso e di gatto"	7	Žiga	Boka Kotorska	
2	I	4859	Kotor	razna roba	7	Luković		
66								

[290] RMC II, 2380, str. 251 – Ibidem, f. 622.
[291] RMC II, 2381, str. 251 – Ibidem, f. 623.

Što se tiče Dubrovnika, očito je da se putovanje uvijek iskoristilo i za prijevoz robe. Na 17 označenih hodočašća imamo čak 14 isporuka vune. Nalazimo 13 puta različite vrste koža (ovčjih, zečjih, medvjeđih, kozjih, volovljih, devinih, jazavčevih), što očito upućuje na onaj cijeli *hinterland* koji je ležao iza Dubrovnika i s kojim su dubrovački trgovci radili tijekom cijelog 18. st. Ovdje treba nadodati i 8 isporuka posebno poznatih kozjih koža „cordovani", čija je kvaliteta omogućavala i visoke prodajne cijene. Dalje nalazimo vosak, također u velikom broju - čak 13 puta, a dodatno i 8 puta „schiavine", što su bili ogrtači ili kaputi od grube vune. Imamo još 4 puta prijevoz ulja i 2 puta prijevoz duhana. Stižu uz naše hodočasnike zatim i leća, riža, lješnjaci, papar, tamjan, „caffè del Levante", jedan konj i srdele. U dva navrata putuju s hodočasnicima i „regio dispaccio", dakle službeni dokumenti. Od 17 paruna, osmorica su Dubrovčani, a ostali su stranci – većinom Talijani koji dolaze po robu i hodočasnike.

Što se tiče Boke kotorske, imamo samo dva hodočašća s robom: riječ je o „pelli di orso e di gatto" i o raznoj robi. Paruni su na tom putovanju Hrvati.

7.6. *Passeggeri provenienti da*: luke i gradovi dolaska hodočasnika

Kada govorimo o hodočasnicima, nigdje ih se ne spominje, kao što je to već ranije bilo objašnjeno, kao *pellegrini*, nego jednostavno *passeggeri*. Ako se na prvi pogled čini da su hodočasnici samo oni za koje se izričito napominje da putuju prema Loretu ili Asizu, malo širi pogled na 16.000 objelodanjenih dokumenata govori drugačije. Uostalom, sam je Čolak, koji je radio na dokumentima iz 18. stoljeća punih 40 godina, napisao: „Loreto, nota cittadina delle Marche, a poca distanza da Ancona, per la Santa Casa della Sacra Famiglia, trasferitasi, secondo la credenza popolare, nel Quattrocento da Trsat (Tarsato) sopra Rijeka a Loreto, per cui diventa uno dei più grandi santuari del mondo e centro di pellegrinaggi da tutte le parti della Terra per secoli. La maggior parte dei passeggeri che, arrivati via mare, fanno scalo ad Ancona, erano pellegrini della Santa Casa di Loreto".[292] Tom sam istom logikom odlučila, uz određen oprez, dobar dio putnika koji je dolazio iz Hrvatske uvrstiti u ovu analizu. Dakako, postoji margina pogreške, kao u svakom radu, gdje se postavljaju hipoteze na temelju dostupnih podataka. Da je tako, potvrđuje dodatno i činjenica da je Čolak u nekoliko navrata posebno naglašavao kako su ti putnici dobrim djelom hodočasnici prema svetoj Loretskoj kući.[293]

[292] RMC II fusnota br.1284, str. 559.

[293] RMC II, vidi također fusnotu br. 83 „Passeggeri, nei documenti qui presentati il più spesso si tratta dei pellegrini al Santuario della Sacra Famiglia di Loreto", str. 35.

Tablica 11.1: Provenijencija hodočasnika = Prilog 3: Prikaz provenijencije hodočasnika

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/kapetan prezime	paron/kapetan ime	luka porijekla kapetana/paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
								Istra pod Venecijom						
1	I	4471	Fažana	9	1794/27/VII	7	bracera		Davanzo	Francesco	Vodnjan		Fažana	putnici
2	II	2151	Fažana	3	1797/17/IV	4	bracera	venecijanska	Malta	Francesco	Rovinj			
3	III	356	Fažana		1768/24/VII	7	brod		Manzioli	Battista	Fažana	Sisani		
4	I	5548	Istra	80	1787/4/VIII	8	trabakul	venecijanska	Kazanović	Bartol	Rovinj		Rovinj	putnici
5	I	4288	Istra		1790/06/VII	7	trabakul	venecijanska	Callegari	Vincenzo	Pordenone		Sengallia	prazan
6	I	4439	Labin	9	1794/23/VII	7	bracera	venecijanska	Pazziani	Domenico	Labin		Sengallia	prazan
7	I	4435	Labin	4	1794/13/V	5	bracera	venecijanska	Pazziani	Domenico	Labin		Istra	"terraglie"
8	III	101	Labin		1766/25/VII	7	trabakul	venecijanska	Basadonna	Rocco	Labin			
9	I	4832	Poreč		1792/07/VIII	8	bracera	venecijanska	Mauri	Stefano	Poreč	putnici na povratku	Poreč	putnici
10	I	3652	Poreč	17	1788/18/VII	7	bracera	venecijanska	Fulin	Francesco	Poreč	Sisani		putnici
11	I	3654	Poreč	8	1788/02/VIII	8	bracera	venecijanska	Fulin	Francesco	Poreč			putnici
12	I	3919	Poreč	9	1791/04/VIII	8	bracera	venecijanska	Mauri	Giovanni	Poreč		Poreč	putnici
13	III	444	Poreč	20	1769/25/VII	7	brod	venecijanska	Grecorezzi		Poreč	Sisani	Sengallia	prazan
14	I	4831	Poreč		1792/24/VII	7	bracera	venecijanska	Mauri	Stefano	Poreč		Poreč	češnjak, luk i voće
15	III	443	Poreč	20	1769/25/VII	7	brod	venecijanska	Candelara	Stefano	Poreč	Sisani	Istra	"aglio e cipolle"
16	I	4584	Poreč	5	1794/21/VII	7	bracera	venecijanska	Zanetti	Giovanni	Poreč		Istra	voće
17	I	4821	Poreč	2	1795/10/VII	7	bracera	venecijanska	Rosa	Pasqualin	Poreč		Istra	voće
18	I	4803	Poreč	1	1792/23/V	5	bracera	venecijanska	Provai	Pietro	Poreč		Istra	prazan
19	I	5777	Poreč		1787/30/VII	7	bracera	venecijanska	Brescian	Giovanni	Poreč		Istra	luk
20	III	365	Poreč		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Guglielmo	Tommaso	Poreč	Sisani		
21	III	250	Poreč		1767/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Nefeto	Andrea	Poreč	Sisani		
22	III	99	Poreč		1766/25/VII	7	trabakul	venecijanska	Veglia	Alvise	Poreč	Sisani		
23	III	457	Pula	44	1769/29/VII	7	brod	venecijanska	Ferro	Domenico	Pula	"licenziato verso casa con gli stessi sisani"	Pula	putnici
24	I	4662	Pula	4	1797/15/IV	4	pelig	venecijanska	Koljevina	Ivan	Cres		Cres	prazan
25	II	2149	Pula	4	1797/15/IV	4	trabakul	venecijanska	Koljevina	Ivan	Cres			
26	II	1601	Pula	1	1744/06/IX	9	tartana - velika		Buranello	Pasquale				
27	II	6675	Pula		1763/01/VIII	8	brod		Brunetti	Giuseppe		"per la Santa Casa di Loreto... partito senza pagare le tasse!!"		
28	II	4574	Pula		1744/06/IX	9	tartana - velika		Buranello	Pasquale				
29	I	3918	Rovinj	53	1791/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Maraspin	Giovanni	Rovinj		Rovinj	putnici
30	I	4483	Rovinj	40	1795/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Maraspin	Francesco	Rovinj		Rovinj	putnici
31	I	4440	Rovinj	32	1794/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Botticin	Domenico	Rovinj	kroz Senigalliu	Rovinj	putnici
32	I	3635	Rovinj	26	1786/30/VII	7	trabakul	venecijanska	De Carli	Francesco	Rovinj		Istra	putnici
33	I	3614	Rovinj		1782/30/VII	7	pelig	venecijanska	De Carli	Francesco	Rovinj		Istra	putnici
34	I	4674	Rovinj		1792/03/VIII	8	bracera	venecijanska	Apollonio	Luigi	Rovinj		Rovinj	putnici
35	I	3666	Rovinj	12	1790/04/VIII	8	bracera	venecijanska	Mengotti	Francesco	Rovinj		Rovinj	putnici
36	I	4863	Rovinj	2	1797/25/II	2	bracera		Caenazzo	Tommaso			Rovinj	putnici
37	I	4339	Rovinj		1793/23/VII	7	bracera	venecijanska	Toso	Angelo	Rovinj	isti putnici	Karlobag	putnici
38	I	3820	Rovinj	2	1788/17/VII	7	bracera	venecijanska	Pavan	Giovanni	Rovinj		Sengallia	prazan
39	I	3950	Rovinj		1788/14/VII	7	trabakul	venecijanska	Brunetti	Lodovico	Rovinj		Rovinj	prazan
40	I	4463	Rovinj		1793/28/VII	7	trabakul	venecijanska		Francesco	Rovinj		Rovinj	prazan
41	I	5556	Rovinj	2	1788/20/VII	7	bracera	venecijanska	Vascotto	Biagio	Poreč		Rimini	prazan
42	I	4649	Rovinj	2	1796/22/VI	6	bracera	venecijanska	Marinetto	Giorgio	Rovinj		Istra	luk
43	I	3597	Rovinj		1788/17/X	10	bracera	venecijanska	Brigonese	Domenico	Rovinj		Istra	prazan
44	I	5984	Rovinj		1785/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Salata	Mattio	Rovinj	Sisani		putnici
45	II	2148	Umag	3	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Carletti	Tommaso	Ancona			
			Sveukupno	414										
								Austrijski dio primorja						
1	II	2274	Rijeka	6	1797/07/VIII	8	trabakul	papinska	Pallotta	Gaspare	Sengallia			
2	II	2153	Rijeka	4	1797/20/IV	4	bragoc	papinska	D'Angeli	Antonio	Ancona			
3	II	2362	Rijeka	3	1797/17/IX	9	trabakul	papinska	Grassi	Michele	Ancona			
4	II	2178	Rijeka	3	1797/17/V	5	tartana - velika	papinska	Biagiola	Mattia	Sengallia			
5	II	2364	Rijeka	2	1797/20/IX	9	tartana - velika	papinska	Moroni	Pietro	Sengallia			
6	II	1436	Rijeka	1	1743/03/IX	9	trabakul		Cruciani	Giovanni				
7	II	1362	Rijeka		1743/14/VII	7	tartana - velika		Baldinelli	Lorenzo				
8	II	1550	Rijeka		1744/12/VII	7	trabakul		Barbotti	Vincenzo		15 p. per guardiano		
9	II	4550	Rijeka		1744/12/VII	7	trabakul		Barbotti	Vincenzo		"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"		
10	II	2140	Rijeka - Cres	52	1797/11/IV	4	trabakul	papinska	Desanti	Antonio	Ancona			
11	II	2359	Kraljevica	3	1797/17/IX	9	trabakul	carska	Minak	Antun	Rijeka			
12	II	2199	Senj	3	1797/04/VI	6	trabakul	papinska	Ferroni	Luigi	Ancona			
13	II	1097	Senj		1735/18/VIII	8	trabakul		Di Rossi	Pietro		6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder		
14	I	4408	Karlobag	3	1795/24/X	10	bracera	venecijanska	Ponchia	Sebastiano	Rovinj		Kvarner	bakalar
			Sveukupno	80										
								Kvarner pod Venecijom						
1	I	4360	Cres	45	1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Marčula	Antun	Cres		Cres	putnici
2	III	413	Cres		1769/25/V	5	brod	venecijanska	Jelčić	Jeronim	Cres		Cres	putnici
3	III	373	Cres		1768/17/VIII	8	pelig	venecijanska	Kustić	Baltazar	Cres		Cres	putnici
4	I	4055	Cres		1791/18/VII	7	trabakul	venecijanska	Fornarić	Matija	Cres	Sesani	Sengallia	prazan
5	I	4651	Cres	3	1796/25/VII	7	trabakul	venecijanska	Velčić	Josip	Cres		Rijeka	razna roba
6	I	4318	Cres	7	1792/05/VIII	8	grip - mali	venecijanska	Nikolić	Antun	Cres		Cres	češnjak i luk
7	I	5480	Cres		1788/07/VII	7	trabakul	venecijanska	Marčula	Antun	Cres		Cres	češnjak i luk
8	I	4630	Cres		1795/05/VIII	8	bracera	venecijanska	Ostreman	Ivan	Cres		Cres	putnici
9	I	3981	Cres		1785/25/VII	7	bracera	venecijanska	Vidulić	Matija	Cres		Cres	prazan
10	II	2139	Cres	23	1797/11/IV	4	trabakul	španjolska	Ferroni	Giovanni	Spagna			
11	II	2160	Cres	11	1797/25/IV	4	trabakul	papinska	Tagliavento	Francesco	Ancona			
12	II	2143	Cres	10	1797/12/IV	4	trabakul	papinska	Castracani	Settimio	Ancona			
13	II	2161	Cres	10	1797/25/IV	4	trabakul	papinska	Vianelli	Giuseppe	Ancona			
14	II	2144	Cres	8	1797/12/IV	4	trabakul	papinska	Fiandrini	Antonio	Ancona			
15	II	2146	Cres	8	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Zanetti	Michele	Ancona			
16	III	360	Cres		1768/22/VII	7	brod	venecijanska	Marinčić	Ivan	Cres	Sisani		
17	I	5548	Krk		1787/23/VII	7	bracera	venecijanska	Čuprarić	Bartol	Krk		Sengallia	
18	III	445	Krk	80	1769/26/VII	7	brod	venecijanska	Radić	Pavao	Krk	Sisani	Sengallia	"aglio e cipolle"
19	I	4805	Krk	60	1792/19/VII	7	trabakul	venecijanska	Herenčić	Petar	Krk		Sengallia	prazan
20	I	4184	Krk		1787/24/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk		Sengallia	prazan
21	I	4199	Krk	82	1790/19/VII	7	trabakul	venecijanska	Krnčić	Petar	Krk		Krk	prazan
22	I	4179	Krk		1786/29/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk		Krk	prazan
23	III	98	Krk		1766/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Račić	Antun	Krk	Sisani		
24	III	249	Krk		1767/20/VII	7	brod	venecijanska	Radić	Antun	Krk	Sisani		
25	III	351	Krk		1768/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Radić	Antun	Krk	Sisani		
26	I	3739	Krk		1786/21/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk			
27	I	3602	Lošinj: TOT 1.132 hod.		1789/18/VII	7	bracera	venecijanska	Matešić	Dominik	Lošinj		Lošinj	putnici
28	I	3854	Lošinj: tot 75 putovanja		1789/18/VII	7	bracera	venecijanska	Kalić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
29	I	3633	Lošinj		1786/21/VII	7	pelig	venecijanska	Vidulić	Franjo	Lošinj		Lošinj	putnici
30	I	5447	Lošinj		1786/21/VII	7	pelig	venecijanska	Čuprarić	Antun			Lošinj	
31	I	4548	Lošinj		1793/31/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboča	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici
32	I	4287	Lošinj		1789/25/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
33	I	4523	Lošinj		1792/23/VIII	8	trabakul - manzer	venecijanska	Radošić	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici
34	I	4632	Lošinj		1795/VIII	8	trabakul	venecijanska	Čorović	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici i voće
35	I	4451	Lošinj		1793/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj		Lošinj	putnici
36	I	3955	Lošinj	34	1790/15/VIII	8	trabakul	venecijanska	Kožulić	Luka	Lošinj	trabaccolo con la poppa quadra	Lošinj	putnici
37	I	4580	Lošinj		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Martinolić	Josip	Lošinj		Lošinj	putnici
38	I	4306	Lošinj		1792/15/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboča	Antun	Lošinj		Lošinj	putnici
39	I	4588	Lošinj	76	1794/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Dobrilović	Jakov	Lošinj		Lošinj	putnici
40	I	4051	Lošinj	36	1791/03/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Martin	Lošinj		Lošinj	putnici
41	I	3913	Lošinj	50	1791/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Kamalić	Petar	Lošinj	Sisani	Lošinj	vuoto
42	I	4021	Lošinj	45	1788/14/VII	7	trabakul	venecijanska	Kožulić	Marko	Lošinj	trabaccolo con poppa ad uso di tartana	Lošinj	
43	I	4058	Lošinj	14	1791/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Budanić	Matija	Lošinj		Lošinj	prazan
44	I	4216	Lošinj		1791/26/VII	7	trabakul	venecijanska	Banić	Šimun	Lošinj		Lošinj	prazan
45	I	4697	Lošinj		1793/13/VI	6	trabakul	venecijanska	Kožulić	Matija	Lošinj		Lošinj	putnici
46	I	4042	Lošinj		1790/01/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj		Lošinj	prazan
47	I	4694	Lošinj		1792/05/VIII	8	bracera	venecijanska	Stuparić	Marko	Lošinj	Sesani	Lošinj	putnici
48	I	3882	Lošinj	4	1790/20/VII	7	bracera	venecijanska	Čorović	Ivan	Lošinj		Kvarner	prazan
49	I	3808	Lošinj	27	1788/04/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Josip	Lošinj			prazan
50	I	3592	Lošinj	16	1788/03/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj			
51	I	4289	Lošinj	12	1790/28/VII	7	trabakul	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali			
52	I	4284	Lošinj		1787/29/VII	7	pelig - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj			
53	II	2159	Lošinj - Cres	8	1797/23/IV	4	trabakul	papinska	Farina	Giovanni	Sengallia			
54	I	4045	Lošinj Mali	35	1790/20/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
55	I	4551	Lošinj Mali	54	1793/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Vidulić	Ivan	Lošinj Mali	samo 41 na povratku	Lošinj	putnici
56	I	5817	Lošinj Mali	19	1788/21/VII	7	bracera	venecijanska	Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
57	I	4590	Lošinj Mali	11	1794/21/VII	7	grip - mali	venecijanska	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
58	III	429	Lošinj Mali		1769/21/VI	6	brod	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
59	I	3958	Lošinj Mali		1782/26/VII	7	trabakul	venecijanska	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
60	I	4712	Lošinj Mali	3	1793/16/VIII	8	grip - mali	venecijanska	Raguzin	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	češnjak i luk
61	I	4310	Lošinj Mali	80	1792/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Mali	Sesani "uomini e femmine"	Lošinj	putnici
62	I	3606	Lošinj Mali	70	1790/02/VIII	8	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
63	III	329	Lošinj Mali		1768/05/VII	7	brod	venecijanska	Taraboča	Ivan	Lošinj Mali			
64	I	3890	Lošinj Mali	38	1790/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboča	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
65	I	4746	Lošinj Mali	33	1795/01/VIII	8	trabakul	venecijanska	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
66	I	4532	Lošinj Mali	26	1793/13/VI	6	trabakul	venecijanska	Dobrilović	Jakov	Lošinj Mali	"Guerra marittima"	Lošinj	putnici
67	I	4747	Lošinj Mali	17	1795/09/VIII	8	trabakul	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
68	I	4708	Lošinj Mali	15	1793/06/VIII	8	trabakul	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
69	I	4001	Lošinj Mali	13	1787/20/VI	6	pelig	venecijanska	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
70	I	4848	Lošinj Mali	4	1794/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
71	I	5401	Lošinj Mali		1782/06/VIII	8	trabakul	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Mali			
72	I	4780	Lošinj Mali	31	1794/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Sopa	Nikola	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
73	I	3784	Lošinj Mali		1787/05/VIII	8	pelig	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	putnici
74	I	4626	Lošinj Mali	66	1795/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Josip	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
75	III	458	Lošinj Mali	14	1769/04/VIII	8	brod	venecijanska	Stuparić	Martin	Lošinj Mali	Sisani	Lošinj	putnici
76	I	3677	Lošinj Mali		1783/15/V	5	grip - mali	venecijanska	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Rimini	prazan
77	I	4633	Lošinj Mali	21	1795/08/VIII	8	trabakul	venecijanska	Taraboča	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
78	I	4206	Lošinj Mali	18	1789/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Radulović	Šimun	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
79	I	3809	Lošinj Mali	18	1788/08/VII	7	trabakul	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
80	I	3807	Lošinj Mali	12	1788/02/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Josip	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
81	I	5980	Lošinj Mali	9	1785/25/VII	7	bracera	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	"usciti dalla quarantena"	Lošinj	prazan
82	I	4726	Lošinj Mali	8	1794/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	10 na povratku	Lošinj	putnici
83	I	4049	Lošinj Mali	6	1790/23/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
84	I	4379	Lošinj Mali	4	1795/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Katarinić	Antun	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
85	I	4643	Lošinj Mali		1796/17/VI	6	trabakul	venecijanska	Car	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
86	I	4719	Lošinj Mali		1794/26/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Kadić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	
87	III	357	Lošinj Mali		1768/24/VII	7	bracera	venecijanska	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Sisani	Lošinj	prazan
88	I	3893	Lošinj Mali	75	1790/13/VIII	8	trabakul	venecijanska	Luković	Josip	Lošinj Mali			
89	I	4003	Lošinj Mali	52	1787/13/VII	7	trabakul	venecijanska	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali			
90	III	446	Lošinj Mali	20	1765/26/VII	7	brod	venecijanska	Premuda	Ivan	Lošinj Mali	Sisani		
91	I	5477	Lošinj Mali		1788/08/VII	7	grip	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj			prazan
92	III	366	Lošinj Mali		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Barbić	Juraj	Lošinj Mali	Sisani		
93	III	251	Lošinj Mali		1767/24/VII	7	brod	venecijanska	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Sisani		
94	I	4007	Lošinj Mali		1787/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali			putnici
95	III	353	Lošinj Mali		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Morin	Bazilije	Lošinj Mali	Sisani		
96	III	259	Lošinj Mali		1767/06/VIII	8	grip	venecijanska	Nikolić	Franjo	Lošinj Mali	"alcuni passeggeri diretti a Loreto"		
97	I	3616	Lošinj Mali		1782/19/VIII	8	pelig	venecijanska	Udolić	Franjo	Lošinj Mali			prazan
98	I	4833	Lošinj Veli	18	1792/04/VIII	8	trabakul	venecijanska	Antončić	Šimun	Lošinj Veli		Lošinj	putnici
99	I	5770	Lošinj Veli		1787/22/VII	7	grip - mali	venecijanska	Štefić	Ivan	Lošinj Veli		Lošinj Veli	
100	I	4730	Lošinj Veli	20	1794/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Letić	Martin	Lošinj Veli	dodatno 1 iz Ancone	Lošinj	putnici
101	III	352	Lošinj Veli		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Veli	Sisani		
102	II	2383	Unije	20	1797/30/X	10	trabakul	papinska	Burattini	Ciriaco	Ancona	"merci varie recuperate dal trabaccolo del padrone Francesco Tagliavento di Ancona, naufragato nelle		
103	III	363	Osor		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Nikolić	Marin	Osor	Sisani		
104	I	4195	Rab		1789/30/X	10	bracera	venecijanska	Sponza	Pietro	Rovinj		Dalmacija	bakalar
105	II	2147	Rab	7	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Maddalena	Ciriaco	Ancona			
106	II	2150	Rab	5	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Cattani	Giovanni	Ancona			
107	I	4785	Novalja (Pag)	2	1794/03/XI	11	bracera	venecijanska	Sponza	Natalino	Rovinj		Istra	prazan
			Sveukupno	1513										

Tablica 11.2: Provenijencija hodočasnika

red. br.	RNK	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
Dalmacija pod Venecijom														
1	III	95	Dalmacija		1766/21/VII	7	filjuga	venecijanska	Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)		Zadar	prazan
2	I	3532	Dalmacija		1787/16/VII	7	trabakul	venecijanska	Ramondo	Domenico	Rovinj		Dalmacija	prazan
3	I	4677	Dugi Otok (Zadar)	21	1794/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	samo 3 na povratku	Zadar	putnici
4	I	4681	Dugi Otok (Zadar)	22	1795/21/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)		Lošinj	voće
5	III	97	Sali (Zadar)		1766/21/VII	7	bracera	venecijanska	Vornica	Donat			Zadar	prazan
6	I	3826	Scogli di Zadar		1788/28/VII	7	bracera	venecijanska	Strgačić	Josip	Iž		Iž	putnici
7	I	4005	Zadar		1789/19/VII	7	bracera	venecijanska	Đeković	Matija	Zadar		Zadar	putnici
8	I	4678	Zadar		1794/05/VII	8	trabakul	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	20 na povratku	Zadar	putnici
9	I	4332	Zadar		1793/07/VII	7	bracera	venecijanska	Bogdanić	Antun	Rovinj		Zadar	prazan
10	I	4828	Zadar		1792/17/VII	7	bracera	venecijanska	Đeković	Simun	Zadar		Zadar	prazan
11	I	4307	Zadar		1792/16/VII	7	bracera	venecijanska	Benussi	Antonio	Rovinj		Senigallia	pritjaga putnika
12	I	4342	Zadar		1793/06/VII	8	bracera	venecijanska	Benussi	Antonio	Rovinj		Senigallia	pritjaga putnika
13	I	3894	Zadar		1790/22/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Randić	Gabriel	Zadar		Senigallia	prazan
14	I	4338	Zadar	2	1793/16/VII	7	bracera	venecijanska	Bogdanić	Antun	Rovinj		Kvarner	luk
15	I	3875	Zadar		1790/24/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Randić	Gabriel	Zadar		Kvarner	češnjak i luk
16	I	4819	Zadar	1	1794/11/XII	12	bracera	venecijanska	De Vescovi	Pietro	Rovinj		Istra	prazan
17	II	2154	Zadar	37	1797/21/IV	4	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
18	II	2220	Zadar	24	1797/19/VI	6	trabakul	papinska	Sansone	Domenico	Ancona			
19	II	2285	Zadar	20	1797/26/VII	7	trabakul	španjolska	Randi	Gabriele	Zadar			
20	II	2256	Zadar	11	1797/14/VII	7	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
21	II	2205	Zadar	7	1797/08/VI	6	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
22	II	2334	Zadar	6	1797/04/XI	10	trabakul	papinska	Biancone	Vincenzo	Ancona			
23	II	2330	Zadar	3	1797/21/X	10	trabakul	carska	Saramelli	Josip	Šibenik			
24	II	2315	Zadar	2	1797/25/VIII	8	trabakul	papinska	Astolfi	Mariano	Ancona			
25	II	2387	Zadar	1	1797/04/XI	11	trabakul	papinska	Sansone	Ciriaco	Ancona			
26	II	330	Zadar		1712/18/III	3	barka		Zancarella	Andrea				
27	II	4308	Zadar - Premuda		1743/13/I	1	tartana - velika	papinska	Maddalena	Francesco	Ancona			
28	II	1283	Zadar - Premuda		1743/13/I	1	tartana - velika		Maddalena	Francesco		15 p. al giorno per guardiano		
29	II	2236	Premuda	3	1797/04/VII	7	trabakul	papinska	Sansone	Domenico	Ancona			
30	I	4217	Trogir		1791/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Kalebota	Silvestar	Trogir		Trogir	prazan
31	I	4365	Trogir		1794/23/VIII	8	trabakul	venecijanska	Radović	Antun	Trogir		Split	luk
32	I	4835	Trogir		1793/12/VII	7	bracera	venecijanska	Sidera	Simun	Trogir	"dopo contumacia"		prazan
33	I	4733	Šibenik		1794/05/VII	8	trabakul	venecijanska	Albieri	Marco	Zadar		Zadar i Šibenik	češnjak i luk
34	I	4194	Šibenik		1789/22/VII	7	bracera	venecijanska	Rossini	Pasquale	Šibenik		Šibenik	češnjak, luk i voće
35	I	4592	Šibenik		1794/06/VII	8	trabakul - mali	venecijanska	Saramelli	Josip	Šibenik		Šibenik	
36	I	3539	Šibenik		1785/12/VII	7	bracera	venecijanska	Apollonio	Bartolomeo	Rovinj		Dalmacija	prazan
37	II	2239	Šibenik	5	1797/19/VI	6	tartana - velika	papinska	Capanna	Giovanniu	Pesaro			
38	II	2218	Šibenik	5	1797/19/VI	6	trabakul	venecijanska	Saramelli	Josip	Šibenik			
39	II	2386	Šibenik	3	1797/29/IX	9	trabakul	venecijanska	Bračca	Matija	Dalmacija			
40	II	2173	Šibenik	2	1797/12/V	5	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
41	II	1273	Šibenik		1742/18/XI	11	tartana - velika	papinska	Buranello	Pasqualino	Ancona			
42	I	3823	Šibenik		1788/30/VII	7	bracera	venecijanska	Guina	Franjo	Šibenik			prazan
43	II	2215	Šibenik - Hvar	5	1797/15/VI	8	bracera	venecijanska	Benussi	Giovanni	Rovinj			
44	II	2227	Šibenik - Zadar	12	1797/23/VI	6	trabakul	papinska	Novelli	Domenico	Ancona			
45	I	4028	Split		1788/30/IX	9	bracera	venecijanska	Albieri	Marco	Split		Split	češnjak i luk
46	I	3813	Split		1788/16/VII	7	bracera	venecijanska	Mismasi	Giovanni	Rovinj		Senigallia	
47	I	4437	Split		1794/05/VII	7	bracera	venecijanska	Pavaca	Dujam	Split		Senigallia	kože
48	II	2228	Split	17	1797/20/VI	6	tartana - velika	papinska	Sponza	Sebastiano	Pesaro			
49	II	2175	Split	14	1797/13/V	5	tartana - velika	papinska	Ortolami	Girolamo	Pesaro			
50	II	2186	Split	14	1797/26/V	5	trabakul	papinska	Rossetti	Lorenzo	Pesaro			
51	II	2247	Split	10	1797/11/VII	7	tartana - velika	papinska	Sponza	Sebastiano	Pesaro			
52	II	2368	Split	4	1797/06/X	10	trabakul	venecijanska	Radetić	Ivan	Trogir			
53	II	2381	Split	1	1797/20/X	10	trabakul	papinska	Barili	Gregorio	Ancona			
54	III	450	Split		1769/21/VII	7	brod	venecijanska	Rumetić	Nikola	Split			
55	II	1378	Split		1743/24/VII	7	trabakul		Gupčić	Juraj				
56	II	2189	Split - Zadar	16	1797/05/V	5	trabakul	papinska	Barilli	Gregorio	Ancona			
57	II	2291	Stari Grad - Hvar - Komiža	2	1797/31/VII	7	trabakul	papinska	Bernardini	Michele	Ancona			
58	I	4664	Hvar		1797/16/VI	6	bracera	venecijanska	Benussi	Giovanni	Rovinj		Šibenik	prazan
59	I	4469	Brač		1794/07/VII	7	trabakul	venecijanska	Scarnio	Francesco	Brač		Senigallia	prazan
60	II	2343	Brač	3	1797/03/IX	9	šambek	dubrovačka	Raffetti	Giovanni		con 13 compagni		
61	II	2273	Makarska	2	1797/07/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Čulić	Ivan	Makarska			
62	I	4711	Korčula	2	1793/13/VIII	8	bracera	venecijanska	Albieri	Marco	Zadar		Zadar	"aglio, cipolle, terraglie"
63	I	3874	Korčula	1	1790/04/VI	6	trabakul/palig		Nikolorić	Ivan	Bol na Braču		Venezia	ulje, "trasmasso"
64	II	2204	Korčula	1	1797/08/VI	6	nava	dubrovačka	Andrićević	Stjepan	Dubrovnik	con 13 compagni		
65	I	4339	Vis		1792/28/VII	7	bracera		Kuzmanić	Antun	Vis		Vis	putnici
66	III	342	Vis		1768/14/VII	7	brod		Jakšić	Jakov	Vis	"medasimi passeggeri per Senigallia"	Senigallia	putnici
67	III	343	Vis		1768/14/VII	7	brod		Ilić	Ivan	Vis		Vis	prazan
68	I	4517	Vis		1792/30/VII	7	filjuga		Jakob	Jeronim	Vis			
			Sveukupno	**279**										
Dubrovačka Republika														
1	I	4483	Dubrovnik		1796/10/VII	7	trabakul		Karnčić	Franjo			Istra	putnici
2	II	2230	Dubrovnik	28	1797/24/VII	7	trabakul	dubrovačka	Lupčić	Ivan	Dubrovnik			
3	II	2260	Dubrovnik	23	1797/19/VII	7	trabakul	dubrovačka	Casilio	Antonio	Dubrovnik			
4	II	2253	Dubrovnik	23	1797/14/VII	7	corriera	španjolska	Onori	Francesco		con 8 compagni		
5	II	2308	Dubrovnik	15	1797/11/VII	8	trabakul	dubrovačka	Casilio	Antonio	Dubrovnik			
6	II	2152	Dubrovnik	14	1797/20/IV	4	trabakul	dubrovačka	Radić	Antun	Dubrovnik			
7	II	2279	Dubrovnik	14	1797/24/VII	7	trabakul	carska	Albieri	Marco				
8	II	2230	Dubrovnik	10	1797/28/VI	6	trabakul	dubrovačka	Radić	Antun	Dubrovnik			
9	II	2300	Dubrovnik	9	1797/05/VIII	8	trabakul	dubrovačka	Svilokos	Antun	Dubrovnik			
10	II	2284	Dubrovnik	8	1797/25/VII	7	corriera	španjolska	Piccoli	Antonio		con 6 compagni		
11	II	2313	Dubrovnik	7	1797/15/VIII	8	corriera	španjolska	Buranello	Giuseppe				
12	II	2393	Dubrovnik	7	1797/07/XI	11	corriera	španjolska	Piccoli	Antonio		"regio dispaccio"		
13	II	2185	Dubrovnik	5	1797/23/V	5	corriera	španjolska	Buranello	Domenico				
14	II	2255	Dubrovnik	5	1797/14/VII	7	corriera	španjolska	Buranello	Giuseppe		con 7 compagni		
15	II	2334	Dubrovnik	5	1797/15/VIII	8	corriera	španjolska	Onori	francesco		"regio dispaccio"		
16	II	2350	Dubrovnik	4	1797/03/IX	9	trabakul	dubrovačka	Dionisi	Pietro				
17	II	2370	Dubrovnik	2	1797/14/X	10	trabakul	dubrovačka	Casilio	Antonio	Dubrovnik			
18	II	2162	Dubrovnik	1	1797/26/IV	4	trabakul	dubrovačka	Iopanica	Nikola	Dubrovnik			
19	II	4618	Dubrovnik		1745/01/V	5	filjuga	dubrovačka	Kristić	Antun	Dubrovnik			
20	II	1259	Dubrovnik		1742/21/VII	7	filjuga		Barbarić	Luka				
21	II	1662	Dubrovnik		1745/16/VII	7	filjuga		Božović	Vinko		15 p. al giorno per guardiano		
22	II	1404	Dubrovnik		1743/31/VII	7	tartana		Bratić	Ilija				
23	II	855	Dubrovnik		1728/30/V	5	tartana		Franović	Božidar				
24	II	930	Dubrovnik		1731/09/VI	6	filjuga		Kazilari	Antun		Lazzaretti Nuovi		
25	II	988	Dubrovnik		1731/02/XII	12	filjuga		Kazilari	Vinko				
26	II	1060	Dubrovnik		1734/27/IV	4	filjuga		Kazilari	Jakov		6,25 p. al giorno		
27	II	580	Dubrovnik		1717/12/I	1	tartana		Kazilari	Antun				
28	II	609	Dubrovnik		1719/18/IV	4	tartana		Kazilari	Jakov				
29	II	1141	Dubrovnik		1738/05/V	5	tartana		Kazilari	Vinko		6,25 p al giorno		
30	II	1224	Dubrovnik		1741/03/IX	9	tartana		Kazilari	Matej		6,25 p al giorno		
31	II	1018	Dubrovnik		1735/29/X	10	filjuga		Klešković	Pavao		6 1/4 p. al giorno		
32	II	1644	Dubrovnik		1745/01/V	5	filjuga		Kristić	Antun				
33	II	1227	Dubrovnik		1741/07/IX	9	tartana - mala		Kristić	Jakov		6,25 p al giorno		
34	II	241	Dubrovnik		1730/13/IX	9	filjuga		Kristov	Petar				
35	II	333	Dubrovnik		1712/31/III	3	tartana		Lukin	Ivan				
36	II	1613	Dubrovnik		1744/29/X	10	filjuga		Palikuća	Ivan		15 p. al giorno per guardiano		
37	II	1892	Dubrovnik		1745/26/IX	9	filjuga		Palikuća	Ivan				
38	II	1714	Dubrovnik		1746/08/II	2	filjuga		Palikuća	Ivan				
39	II	1346	Dubrovnik		1743/20/VI	6	trabakul		Palikuća	Ivan		20 p. per guardiano		
40	II	850	Dubrovnik		1728/30/V	5	tartana		Pušić	Vinko		"Padri Zoccolanti" plaćaju upola		
41	II	1394	Dubrovnik		1741/11/V	5	filjuga		Segota	Petar		6,25 p al giorno		
42	II	1267	Dubrovnik		1742/10/IX	9	filjuga		Segota	Luka				
43	II	1401	Dubrovnik		1743/31/VII	7	tartana		Sodrnja	Luka		20 p. per guardiano		
44	II	1730	Dubrovnik		1745/04/XII	12	tartana		Sodrnja	Luka				
45	II	1565	Dubrovnik		1744/20/VII	7	tartana - mala		Sodrnja	Luka				
46	II	1628	Dubrovnik		1745/04/II	2	tartana - mala		Sodrnja	Luka				
			Sveukupno	**184**										
Boka kotorska pod Venecijom														
1	I	4341	Boka Kotorska		1793/04/VII	8	trabakul	venecijanska	Gambaro	Antun	Boka Kotorska		Senigallia	prazan
2	I	4412	Boka Kotorska		1795/13/VI	7	trabakul - mali	venecijanska	Luković	Blaž	Boka Kotorska		Senigallia	prazan
3	I	4706	Boka Kotorska		1793/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Šerović	Marko	Boka Kotorska		Senigallia	
4	I	4582	Boka Kotorska		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Žiga	Josip	Boka Kotorska		Senigallia	bakalar
5	I	4128	Boka Kotorska		1790/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Matković	Božidar	Prčanj		Senigallia	prazan
6	I	4384	Boka Kotorska		1795/11/VII	7	filjuga	venecijanska	Žiga	Antun	Boka Kotorska		Boka Kotorska	luk i voće
7	I	4583	Boka Kotorska		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Radković	Ivan	Boka Kotorska			češnjak, luk i kruške
8	I	4198	Kotor		1790/23/VI	5	bracera	venecijanska	Tucci	Pietro	Zadar		Zadar	prazan
9	I	4559	Kotor		1795/13/VII	7	palig		Luković	Trifun			Senigallia	roba
10	I	333	Kotor i Lošinj		1712/28/III	3	grip		Srakovič	Matija				
			Sveukupno	**0**										
Ancona - povratnici														
1	II	3128	Ancona	36	1756/08/IX	9	nava	dubrovačka	Krilanović	Antun	Dubrovnik	"12 membri d'equipaggio"	Levante	putnici i razna roba
2	II	3317	Ancona	1	1760/20/VIII	8	nava snow	toscanska	Coppello	Giov. Battista	Toscana	"partito in contumacia"	Dalmacija	putnici
3	II	3001	Ancona	4	1753/15/VI	6	pulaka	carska	Burlo	Franjo		"partito in contumacia"	?	putnici
4	II	3079	Ancona	2	1755/17/VI	6	pulaka	dubrovačka	Fiaković	Luka Cvjetko	Dubrovnik	"partito in contumacia"	?	putnici
			Sveukupno	**43**										
Nepoznata provenijencija														
1	I	4032			1789/10/VII	7	bracera	venecijanska	Torre	Mattio	Rovinj		Rab	putnici
2	I	4283			1786/16/VII	7	palig - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
3	I	4683			1795/04/VII	8	trabakul - mali	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	24 na povratku	Dugi Otok	putnici
4	I	4853			1798/17/VIII	8	trabakul		Strgačić	Simun	Iž	putnici na povratku	Dubrovnik	putnici i roba
5	I	4213			1790/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Kalebota	Silvestar	Trogir		Dalmacija	putnici
6	I	4844			1794/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Jurketa	Stjepan	Hvar	5 putnika		putnici, luk i češnjak
7	I	4491			1797/16/IV	4	bracera	venecijanska	Malta	Francesco	Rovinj			
8	I	3786			1787/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Pranzan	Giovanni	Poreč		Poreč	putnici
9	I	3466			1787/12/IX	9	palig		Karlić	Andrija				
			Sveukupno	**0**										
303			**Sveukupno**	**2.513**	**hodočasnika**									

Nakon ove prve sumarne tablice u kojoj se pokazuje provenijencija hodočasnika odjednom, svako područje označeno svojom bojom, podijelila sam tablice u nekoliko sekcija kako bi se lakše na njima moglo raditi: idemo, dakle, redom.

Tablica 11a: Provenijencija hodočasnika – Istra i Austrijsko primorje

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
Istra pod Venecijom														
1	I	4471	**Fažana**	9	1794/27/VII	7	bracera		Davanzo	Francesco	Vodnjan		Fažana	putnici
2	II	2151	**Fažana**	3	1797/17/IV	4	bracera	venecijanska	Malta	Francesco	Rovinj			
3	III	356	**Fažana**		1768/24/VII	7	brod		Manziol	Battista	Fažana	Sisani		
4	I	3548	**Istra**	80	1787/4/VIII	8	trabakul	venecijanska	Kazanović	Bartol	Rovinj		Rovinj	putnici
5	I	4288	**Istra**		1790/06/VII	7	trabakul	venecijanska	Callegari	Vincenzo	Pordenone		Senigallia	prazan
6	I	4439	**Labin**	9	1794/23/VII	7	bracera	venecijanska	Pazziani	Domenico	Labin		Senigallia	prazan
7	I	4435	**Labin**	4	1794/13/V	5	bracera	venecijanska	Pazziani	Domenico	Labin		Istra	"terraglie"
8	III	101	**Labin**		1766/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Basadonna	Rocco	Labin			
9	I	4832	**Poreč**		1792/07/VIII	8	bracera	venecijanska	Mauri	Stefano	Poreč	putnici na povratku	Poreč	putnici
10	I	3652	**Poreč**	17	1788/18/VII	7	bracera	venecijanska	Fulin	Francesco	Poreč	Sisani		putnici
11	I	3654	**Poreč**	8	1788/02/VIII	8	bracera	venecijanska	Fulin	Francesco	Poreč			putnici
12	I	3919	**Poreč**	9	1791/04/VIII	8	bracera	venecijanska	Mauri	Giovanni	Poreč		Poreč	putnici
13	III	444	**Poreč**	20	1769/25/VII	7	brod	venecijanska	Grecorezzi		Poreč	Sisani	Senigallia	prazan
14	I	4831	**Poreč**		1792/24/VII	7	bracera	venecijanska	Mauri	Stefano	Poreč		Poreč	češnjak, luk i voće
15	III	443	**Poreč**	20	1769/25/VII	7	brod	venecijanska	Candelara	Stefano	Poreč	Sisani	Istra	"aglio e cipolle"
16	I	4584	**Poreč**	5	1794/21/VII	7	bracera	venecijanska	Zanetti	Giovanni	Poreč		Istra	voće
17	I	4821	**Poreč**	2	1795/10/VII	7	bracera	venecijanska	Rosa	Pasqualin	Poreč		Istra	voće
18	I	4803	**Poreč**	1	1792/23/V	5	bracera	venecijanska	Provai	Pietro	Poreč		Istra	prazan
19	I	3777	**Poreč**		1787/30/VII	7	bracera	venecijanska	Brescian	Giovanni	Poreč		Istra	luk
20	III	365	**Poreč**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Guglielmo	Tommaso	Poreč	Sisani		
21	III	250	**Poreč**		1767/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Nefeto	Andrea	Poreč	Sisani		
22	III	99	**Poreč**		1766/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Veglia	Alvise	Poreč	Sisani		
23	III	457	**Pula**	44	1769/29/VII	7	brod	venecijanska	Ferro	Domenico	Pula	"licenziato verso casa con gli stessi sisani"	Pula	putnici
24	I	4662	**Pula**	4	1797/15/IV	4	pelig	venecijanska	Koljevina	Ivan	Cres		Cres	prazan
25	II	2149	**Pula**	4	1797/15/IV	4	trabakul	venecijanska	Koljevina	Ivan	Cres			
26	II	1601	**Pula**	1	1744/06/IX	9	tartana - velika		Buranello	Pasquale				
27	II	6675	**Pula**		1763/01/VIII	8	brod		Brunetti	Giuseppe		"per la Santa Casa di Loreto... partito senza pagare le tasse!!"		
28	II	4574	**Pula**		1744/06/IX	9	tartana - velika		Buranello	Pasquale				
29	I	3918	**Rovinj**	53	1791/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Maraspin	Giovanni	Rovinj		Rovinj	putnici
30	I	4483	**Rovinj**	40	1795/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Maraspin	Francesco	Rovinj		Rovinj	putnici
31	I	4440	**Rovinj**	32	1794/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Botticin	Domenico	Rovinj	kroz Senigalliu	Rovinj	putnici
32	I	3635	**Rovinj**	26	1786/30/VII	7	trabakul	venecijanska	De Carli	Francesco	Rovinj		Istra	putnici
33	I	3614	**Rovinj**		1782/30/VII	7	pelig	venecijanska	De Carli	Francesco	Rovinj		Istra	putnici
34	I	4674	**Rovinj**		1792/03/VIII	8	bracera	venecijanska	Apollonio	Luigi	Rovinj		Rovinj	putnici
35	I	3666	**Rovinj**	12	1790/04/VIII	8	bracera	venecijanska	Mengotti	Francesco	Rovinj		Rovinj	putnici
36	I	4863	**Rovinj**	2	1797/25/II	2	bracera		Caenazzo	Tommaso			Rovinj	putnici
37	I	4339	**Rovinj**		1793/23/VII	7	bracera	venecijanska	Toso	Angelo	Rovinj	isti putnici	Karlobag	putnici
38	I	3820	**Rovinj**	2	1788/17/VII	7	bracera	venecijanska	Pavan	Giovanni	Rovinj		Senigallia	prazan
39	I	3950	**Rovinj**		1788/14/VII	7	trabakul	venecijanska	Brunetti	Lodovico	Rovinj		Rovinj	prazan
40	I	4463	**Rovinj**		1793/28/VII	7	trabakul	venecijanska		Francesco	Rovinj		Rovinj	prazan
41	I	3556	**Rovinj**	2	1788/20/VII	7	bracera	venecijanska	Vascotto	Biagio	Poreč		Rimini	prazan
42	I	4649	**Rovinj**	2	1796/22/VI	6	bracera	venecijanska	Marinetto	Giorgio	Rovinj		Istra	luk
43	I	3597	**Rovinj**		1788/17/X	10	bracera	venecijanska	Brigonese	Domenico	Rovinj		Istra	prazan
44	I	3984	**Rovinj**		1785/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Salata	Mattio	Rovinj	Sisani		putnici
45	II	2148	**Umag**	3	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Carletti	Tommaso	Ancona			
			Sveukupno	**414**										
Austrijski dio primorja														
1	II	2274	**Rijeka**	6	1797/07/VIII	8	trabakul	papinska	Pallotta	Gaspare	Senigallia			
2	II	2153	**Rijeka**	4	1797/20/IV	4	bragoc	papinska	D'Angeli	Antonio	Ancona			
3	II	2362	**Rijeka**	3	1797/17/IX	9	trabakul	papinska	Grassi	Michele	Ancona			
4	II	2178	**Rijeka**	3	1797/17/V	5	tartana - velika	papinska	Biagiola	Mattia	Senigallia			
5	II	2364	**Rijeka**	2	1797/20/IX	9	tartana - velika	papinska	Moroni	Pietro	Senigallia			
6	II	1436	**Rijeka**	1	1743/03/IX	9	trabakul		Cruciani	Giovanni				
7	II	1362	**Rijeka**		1743/14/VII	7	tartana - velika		Baldinelli	Lorenzo				
8	II	1550	**Rijeka**		1744/12/VII	7	trabakul		Barbotti	Vincenzo		15 p. per guardiano		
9	II	4530	**Rijeka**		1744/12/VII	7	trabakul		Barbotti	Vincenzo		"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"		
10	II	2140	**Rijeka - Cres**	52	1797/11/IV	4	trabakul	papinska	Desanti	Antonio	Ancona			
11	II	2359	**Kraljevica**	3	1797/17/IX	9	trabakul	carska	Minak	Antun	Rijeka			
12	II	2199	**Senj**	3	1797/04/VI	6	trabakul	papinska	Ferroni	Luigi	Ancona			
13	II	1097	**Senj**		1735/18/VIII	8	trabakul		Di Rossi	Pietro		6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder		
14	I	4408	**Karlobag**	3	1793/24/X	10	bracera	venecijanska	Ponchia	Sebastiano	Rovinj		Kvarner	bakalar
			Sveukupno	**80**										

U tablici 11a nalaze se hodočasnici iz Istre (obojeni ljubičastom) te ono nešto iz Austrijskog primorja (dio tabele u zelenom).

Iz Istre nam dolazi 45 hodočasničkih grupa, to jest 14,8% ukupnih hodočasnika. Tu prednjači Rovinj sa 16 putovanja, a za njim slijedi Poreč s daljnjih 14 organiziranih hodočašća.

No tablica nas upućuje na cijeli niz većih i manjih tadašnjih mjesta koji pokazuju nevjerojatnu vitalnost tih istarskih priobalnih gradova.

Pojavljuje se 2 puta ime Istre općenito, potom 3 puta Fažane, zatim 3 puta Labina, 6 puta Pule, jednom Umaga.

Svi rečeni hodočasnici putuju ponajviše u ljetnim mjesecima, dakle između lipnja i rujna, osim u dva slučaja, riječ je o domaćim parunima koji ih prevoze do Ancone.

Osam puta pojavljuju se imenom Sisani, što je još Čolak identificirao kao stanovnike Šišana (tal. *Sissano*), to jest Šišanima, upravo *Sissani* na talijanskom. Ono što je interesantno je da ćemo Sisane to jest Sesane naći vrlo često u dokumentima, tako da je vjerojatno da su ih pisari zapisivali po dolasku u Anconu onako kako su čuli, ili kako ih se običavalo nazivati. Danas nam ne preostaje drugo negoli pretpostaviti da je tako i potražiti dalje u drugim izvorima potvrdu za postavljenu tezu.

Što se tiče Austrijskog primorja, to jest dijela obale koji je bio pod Austrijom, odande nam dolazi samo 14 organiziranih hodočašća, uključujući i 10 hodočašća iz Rijeke.

Jedno je iz Karlobaga, jedno iz Kraljevice i dva su iz Senja. Od toga zadnja dva na trabakulima dvojice paruna iz Ancone, koji su očito hodočašća smatrali dobrim poslom.

Interesantno je da se trabakul iz Senja, koji nalazimo u dok. br. 1097 u RMC II (18. 8. 1735.), tretira kao da je došao iz Skadra jer je trgovao tartanom, koja je odande dolazila. To znači da su naši putnici morali provesti 29 dana u lazaretu (plaćajući 6,25 paola na dan), dok je pak roba ostajala čak 40 dana u karanteni.[294] Očito da je harala na južnom Jadranu jaka pošast čim se cijeli trabakul našao u takvoj neočekivanoj situaciji samo zbog trgovanja tartanom iz donjih krajeva.

[294] RMC II, 1097, str. 135.

Tablica 11b-1: Provenijencija hodočasnika – Kvarner I. dio

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
Kvarner pod Venecijom														
1	I	4360	**Cres**	45	1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Marčula	Antun	Cres		Cres	putnici
2	III	413	**Cres**		1769/25/V	5	brod	venecijanska	Jeličić	Jeronim	Cres		Cres	putnici
3	III	375	**Cres**		1768/17/VIII	8	pelig	venecijanska	Kustić	Baltazar	Cres		Cres	putnici
4	I	4055	**Cres**		1791/18/VII	7	trabakul	venecijanska	Fornarić	Matija	Cres	Sesani	Senigallia	prazan
5	I	4651	**Cres**	3	1796/25/VII	7	trabakul	venecijanska	Velčić	Josip	Cres		Rijeka	razna roba
6	I	4318	**Cres**	7	1792/05/VIII	8	grip - mali	venecijanska	Nikolić	Antun	Cres		Cres	češnjak i luk
7	I	3480	**Cres**		1788/07/VII	7	trabakul	venecijanska	Marčula	Antun	Cres		Cres	češnjak i luk
8	I	4630	**Cres**		1795/05/VIII	8	bracera	venecijanska	Ostreman	Ivan	Cres		Cres	putnici
9	I	3981	**Cres**		1785/25/VII	7	bracera	venecijanska	Vidulić	Matija	Cres		Cres	prazan
10	II	2139	**Cres**	23	1797/11/IV	4	trabakul	španjolska	Ferroni	Giovanni	Spagna			
11	II	2160	**Cres**	11	1797/25/IV	4	trabakul	papinska	Tagliavento	Francesco	Ancona			
12	II	2143	**Cres**	10	1797/12/IV	4	trabakul	papinska	Castracani	Settimio	Ancona			
13	II	2161	**Cres**	10	1797/25/IV	4	trabakul	papinska	Vianelli	Giuseppe	Ancona			
14	II	2144	**Cres**	8	1797/12/IV	4	trabakul	papinska	Fiandrini	Antonio	Ancona			
15	II	2146	**Cres**	8	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Zanetti	Michele	Ancona			
16	III	360	**Cres**		1768/22/VII	7	brod	venecijanska	Marinčić	Ivan	Cres	Sisani		
17	I	3546	**Krk**		1787/23/VII	7	bracera	venecijanska	Čupranić	Bartol	Krk		Senigallia	
18	III	445	**Krk**	80	1769/26/VII	7	brod	venecijanska	Radić	Pavao	Krk	Sisani	Senigallia	"aglio e cipolle"
19	I	4805	**Krk**	60	1792/19/VII	7	trabakul	venecijanska	Herenčić	Petar	Krk		Senigallia	prazan
20	I	4184	**Krk**		1787/24/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk		Senigallia	prazan
21	I	4199	**Krk**	82	1790/19/VII	7	trabakul	venecijanska	Krnčić	Petar	Krk		Krk	prazan
22	I	4179	**Krk**		1786/29/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk		Krk	prazan
23	III	98	**Krk**		1766/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Račić	Antun	Krk	Sisani		
24	III	249	**Krk**		1767/20/VII	7	brod	venecijanska	Radić	Antun	Krk	Sisani		
25	III	351	**Krk**		1768/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Radić	Antun	Krk	Sisani		
26	I	3739	**Krk**		1786/21/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk			
27	I	3602	**Lošinj: TOT 1.132 hod.**		1789/18/VII	7	bracera	venecijanska	Matešić	Dominik	Lošinj		Lošinj	putnici
28	I	3854	**Lošinj: tot 75 putovanja**		1789/18/VII	7	bracera	venecijanska	Kalić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
29	I	3633	**Lošinj**		1786/21/VII	7	pelig	venecijanska	Vidulić	Franjo	Lošinj		Lošinj	putnici
30	I	3447	**Lošinj**		1786/21/VII	7	pelig	venecijanska	Čupranić	Antun			Lošinj	
31	I	4548	**Lošinj**		1793/31/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici
32	I	4287	**Lošinj**		1789/25/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
33	I	4523	**Lošinj**		1792/23/VIII	8	trabakul - manzer	venecijanska	Radošić	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici
34	I	4632	**Lošinj**		1795/VIII	8	trabakul	venecijanska	Čorović	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici i voće
35	I	4431	**Lošinj**		1793/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj		Lošinj	putnici
36	I	3955	**Lošinj**	34	1790/15/VIII	8	trabakul	venecijanska	Kožulić	Luka	Lošinj	trabaccolo con la poppa quadra	Lošinj	putnici
37	I	4580	**Lošinj**		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Martinolić	Josip	Lošinj		Lošinj	putnici
38	I	4306	**Lošinj**		1792/13/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboća	Antun	Lošinj		Lošinj	putnici
39	I	4588	**Lošinj**	76	1794/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Dobrilović	Jakov	Lošinj		Lošinj	putnici
40	I	4051	**Lošinj**	36	1791/03/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Martin	Lošinj		Lošinj	putnici
41	I	3913	**Lošinj**	50	1791/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Kamalić	Petar	Lošinj	Sisani	Lošinj	vuoto
42	I	4021	**Lošinj**	45	1788/14/VII	7	trabakul	venecijanska	Kožulić	Marko	Lošinj	trabaccolo con poppa ad uso di tartana	Lošinj	
43	I	4058	**Lošinj**	14	1791/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Bužanić	Matija	Lošinj		Lošinj	prazan
44	I	4216	**Lošinj**		1791/26/VII	7	trabakul	venecijanska	Banić	Šimun	Lošinj		Lošinj	prazan
45	I	4697	**Lošinj**		1793/13/VI	6	trabakul	venecijanska	Kožulić	Matija	Lošinj		Lošinj	putnici
46	I	4042	**Lošinj**		1790/01/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj		Lošinj	prazan
47	I	4694	**Lošinj**		1792/05/VIII	8	bracera	venecijanska	Stuparić	Marko	Lošinj	Sesani	Lošinj	putnici
48	I	3882	**Lošinj**	4	1790/20/VII	7	bracera	venecijanska	Čorović	Ivan	Lošinj		Kvarner	prazan
49	I	3806	**Lošinj**	27	1788/04/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Josip	Lošinj			prazan
50	I	3592	**Lošinj**	16	1788/03/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj			
51	I	4289	**Lošinj**	12	1790/28/VII	7	trabakul	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali			
52	I	4284	**Lošinj**		1787/29/VII	7	pelig - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj			
53	II	2159	**Lošinj - Cres**	8	1797/23/IV	4	trabakul	papinska	Farina	Giovanni	Senigallia			
54	I	4045	**Lošinj Mali**	35	1790/20/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici

Tablica 11b-2: Provenijencija hodočasnika – Kvarner II. dio

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
55	I	4551	**Lošinj Mali**	54	1793/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Vidulić	Ivan	Lošinj Mali	samo 41 na povratku	Lošinj	putnici
56	I	3817	**Lošinj Mali**	19	1788/21/VII	7	bracera	venecijanska	Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
57	I	4590	**Lošinj Mali**	11	1794/21/VII	7	grip - mali	venecijanska	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
58	III	429	**Lošinj Mali**		1769/21/VI	6	brod	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
59	I	3958	**Lošinj Mali**		1782/26/VII	7	trabakul	venecijanska	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
60	I	4712	**Lošinj Mali**	3	1793/16/VIII	8	grip - mali	venecijanska	Raguzin	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	češnjak i luk
61	I	4310	**Lošinj Mali**	80	1792/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Mali	Sesani "uomini e femmine"	Lošinj	putnici
62	I	3605	**Lošinj Mali**	70	1790/02/VIII	8	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
63	III	329	**Lošinj Mali**		1768/05/VII	7	brod	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali			
64	I	3890	**Lošinj Mali**	38	1790/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
65	I	4746	**Lošinj Mali**	33	1795/01/VIII	8	trabakul	venecijanska	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
66	I	4532	**Lošinj Mali**	26	1793/13/VI	6	trabakul	venecijanska	Dobrilović	Jakov	Lošinj Mali	"Guerra marittima"	Lošinj	putnici
67	I	4747	**Lošinj Mali**	17	1795/09/VIII	8	trabakul	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
68	I	4708	**Lošinj Mali**	15	1793/06/VIII	8	trabakul	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
69	I	4001	**Lošinj Mali**	13	1787/20/VI	6	pelig	venecijanska	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
70	I	4846	**Lošinj Mali**	4	1794/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
71	I	3401	**Lošinj Mali**		1782/06/VIII	8	trabakul	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Mali			
72	I	4780	**Lošinj Mali**	31	1794/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Sopa	Nikola	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
73	I	3784	**Lošinj Mali**		1787/05/VIII	8	pelig	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	putnici
74	I	4626	**Lošinj Mali**	66	1795/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Josip	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
75	III	458	**Lošinj Mali**	14	1769/04/VIII	8	brod	venecijanska	Stuparić	Martin	Lošinj Mali	Sisani	Lošinj	putnici
76	I	3677	**Lošinj Mali**		1783/15/V	5	grip - mali	venecijanska	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Rimini	prazan
77	I	4633	**Lošinj Mali**	21	1795/08/VIII	8	trabakul	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
78	I	4206	**Lošinj Mali**	18	1789/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Radulović	Šimun	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
79	I	3809	**Lošinj Mali**	18	1788/08/VII	7	trabakul	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
80	I	3807	**Lošinj Mali**	12	1788/02/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Josip	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
81	I	3980	**Lošinj Mali**	9	1785/25/VII	7	bracera	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	"usciti dalla quarantena"	Lošinj	prazan
82	I	4726	**Lošinj Mali**	8	1794/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	10 na povratku	Lošinj	putnici
83	I	4049	**Lošinj Mali**	6	1790/23/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
84	I	4379	**Lošinj Mali**	4	1795/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Katarinić	Antun	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
85	I	4643	**Lošinj Mali**		1796/17/VI	6	trabakul	venecijanska	Car	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
86	I	4719	**Lošinj Mali**		1794/26/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Kadić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	
87	III	357	**Lošinj Mali**		1768/24/VII	7	bracera	venecijanska	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Sisani	Lošinj	prazan
88	I	3893	**Lošinj Mali**	75	1790/13/VIII	8	trabakul	venecijanska	Luković	Josip	Lošinj Mali			
89	I	4003	**Lošinj Mali**	52	1787/13/VII	7	trabakul	venecijanska	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali			
90	III	446	**Lošinj Mali**	20	1765/26/VII	7	brod	venecijanska	Premuda	Ivan	Lošinj Mali	Sisani		
91	I	3477	**Lošinj Mali**		1788/08/VII	7	grip	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj			prazan
92	III	366	**Lošinj Mali**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Barbić	Juraj	Lošinj Mali	Sisani		
93	III	251	**Lošinj Mali**		1767/24/VII	7	brod	venecijanska	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Sisani		
94	I	4007	**Lošinj Mali**		1787/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali			putnici
95	III	355	**Lošinj Mali**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Morin	Bazilije	Lošinj Mali	Sisani		
96	III	259	**Lošinj Mali**		1767/06/VIII	8	grip	venecijanska	Nikolić	Franjo	Lošinj Mali	"alcuni passeggeri diretti a Loreto"		
97	I	3616	**Lošinj Mali**		1782/19/VIII	8	pelig	venecijanska	Udolić	Franjo	Lošinj Mali			prazan
98	I	4833	**Lošinj Veli**	18	1792/04/VIII	8	trabakul	venecijanska	Antončić	Šimun	Lošinj Veli		Lošinj	putnici
99	I	3770	**Lošinj Veli**		1787/22/VII	7	grip - mali	venecijanska	Štefić	Ivan	Lošinj Veli		Lošinj Veli	
100	I	4730	**Lošinj Veli**	20	1794/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Letić	Martin	Lošinj Veli	dodatno 1 iz Ancone	Lošinj	putnici
101	III	352	**Lošinj Veli**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Veli	Sisani		
102	II	2383	**Unije**	20	1797/30/X	10	trabakul	papinska	Burattini	Ciriaco	Ancona	"merci varie recuperate dal trabaccolo del padrone Francesco Tagliavento di Ancona, naufragato nelle		
103	III	363	**Osor**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Nikolić	Marin	Osor	Sisani		
104	I	4195	**Rab**		1789/30/X	10	bracera	venecijanska	Sponza	Pietro	Rovinj		Dalmacija	bakalar
105	II	2147	**Rab**	7	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Maddalena	Ciriaco	Ancona			
106	II	2150	**Rab**	5	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Cattani	Giovanni	Ancona			
107	I	4785	**Novalja (Pag)**	2	1794/03/XI	11	bracera	venecijanska	Sponza	Natalino	Rovinj		Istra	prazan
			Sveukupno	**1513**										

U tablicama 11b-1 i 11b-2 nalazi se 107 hodočašća s kvarnerskog područja, što je sveukupno 35,3% svih hodočašća obuhvaćenih ovom analizom.

Ovdje apsolutno prednjači Lošinj (Mali i potom Veli), s čak 75 putovanja, što gledajući samo kvarnersko područje, označava 70% svih hodočašća, a ako ih kontekstualiziramo na cjelokupan broj, onda je riječ o 24,8%. Lošinjani, dakle, sami organiziraju ¼ svih hodočašća ovdje pronađenih! Ne samo to, nego gledajući parune koji su organizirali i prevozili hodočasnike, vidimo da su svi redom s Lošinja, s izuzetkom jednog iz Senigallije: apsolutno Lošinjani uzimaju veći dio cijelog posla.

Nakon Lošinjana pojavljuju se 16 puta Cresani kao hodočasnici (tu ih nalazimo s imenima *Sesani* i *Sisani*, je li to deformacija imena Cresani-Sesani, možemo samo pretpostavljati, uz određen oprez). Potom imamo 10 grupa s Krka koje hodočaste prema Anconi i dalje prema unutrašnjosti.

Tri su hodočasničke grupe s Raba predvođene dvama ankonitanskim parunima i jednim Rovinjaninom. S Osora nam stižu hodočasnici samo jednom. Stiže nam samo jednom velika grupa od 20 hodočasnika s Unija i samo jednom grupa s Premude (također u organizaciji ankonitanskog Domenica Sansonea.

Slijedi u nastavku Tablica 11c, koja nam predstavlja hodočasnike iz Dalmacije. Njih je sveukupno 68, to jest 22,5% od ukupnog broja hodočašća.

Tu se veći dio odnosi na Zadar i njegovu okolicu: čak 26 hodočasničkih grupa (dakle 38,2% od cijele Dalmacije) dolazi iz njegova užeg područja.

Navodi se 12 grupa iz Šibenika i jednako toliko iz Splita. Pet grupa stiže s dalekog Visa i tri grupe iz Trogira.

Potom su navedene 3 grupe s Korčule, 1 s Hvara (kojoj moramo pridružiti putnike sa 2 dodatne ture koje su skupljale hodočasnike preko Šibenika i Komiže), 2 grupe s Brača i 2 grupe za koje nam piše jednostavno da su iz Dalmacije, bez dodatnih pojedinosti.

Interesantno je da gotovo trećina paruna, njih 19, dolaze iz susjedne Italije (iz Pesara i Ancone): dolaze na našu obalu po hodočasnike, što evidentno znači da su ture bile uobičajene i također da su bile isplative. Što se toga tiče, imamo i 1 grupu koju brod čeka u Anconi da nakon hodočašća u Loretu na povratku idu dalje za Senigalliju.[295]

[295] RMC III, 342, str. 53

Tablica 11c: Provenijencija hodočasnika – Dalmacija

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
Dalmacija pod Venecijom														
1	III	95	Dalmacija		1766/21/VII	7	filjuga	venecijanska	Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)		Zadar	prazan
2	I	3582	Dalmacija		1787/16/VII	7	trabakul	venecijanska	Rismondo	Domenico	Rovinj		Dalmacija	prazan
3	I	4677	Dugi Otok (Zadar)	21	1794/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	samo 3 na povratku	Zadar	putnici
4	I	4681	Dugi Otok (Zadar)	22	1795/21/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)		Lošinj	voće
5	III	97	Sali (Zadar)		1766/21/VII	7	bracera	venecijanska	Vornica	Donat			Zadar	prazan
6	I	3826	Scogli di Zadar		1788/28/VII	7	bracera	venecijanska	Strgačić	Josip	Iž		Iž	putnici
7	I	4005	Zadar		1789/19/VII	7	bracera	venecijanska	Deković	Matija	Zadar		Zadar	putnici
8	I	4678	Zadar		1794/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	20 na povratku	Zadar	putnici
9	I	4332	Zadar		1793/07/VII	7	bracera	venecijanska	Bogdanić	Antun	Rovinj		Zadar	prazan
10	I	4828	Zadar		1792/17/VII	7	bracera	venecijanska	Deković	Šimun	Zadar		Zadar	prazan
11	I	4307	Zadar		1792/16/VII	7	bracera	venecijanska	Benussi	Antonio	Rovinj		Senigallia	prtljaga putnika
12	I	4342	Zadar		1793/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Benussi	Antonio	Rovinj		Senigallia	prtljaga putnika
13	I	3884	Zadar		1790/22/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Randić	Gabriel	Zadar		Senigallia	prazan
14	I	4338	Zadar	2	1793/16/VII	7	bracera	venecijanska	Bogdanić	Antun	Rovinj		Kvarner	luk
15	I	3875	Zadar		1790/24/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Randić	Gabriel	Zadar		Kvarner	češnjak i luk
16	I	4819	Zadar	1	1794/11/XII	12	bracera	venecijanska	De Vescovi	Pietro	Rovinj		Istra	prazan
17	II	2154	Zadar	37	1797/21/IV	4	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
18	II	2220	Zadar	24	1797/19/VI	6	trabakul	papinska	Sansone	Domenico	Ancona			
19	II	2285	Zadar	20	1797/26/VII	7	trabakul	španjolska	Randi	Gabriele	Zadar			
20	II	2256	Zadar	11	1797/14/VII	7	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
21	II	2205	Zadar	7	1797/08/VI	6	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
22	II	2384	Zadar	6	1797/04/XI	11	trabakul	papinska	Biancone	Vincenzo	Ancona			
23	II	2380	Zadar	3	1797/21/X	10	trabakul	carska	Saramelli	Josip	Šibenik			
24	II	2315	Zadar	2	1797/25/VIII	8	trabakul	papinska	Astolfi	Mariano	Ancona			
25	II	2387	Zadar	1	1797/04/XI	11	trabakul	papinska	Sansone	Ciriaco	Ancona			
26	II	330	Zadar		1712/18/III	3	barka		Zancarella	Andrea				
27	II	4308	Zadar - Premuda		1743/13/I	1	tartana - velika	papinska	Maddalena	Francesco	Ancona			
28	II	1283	Zadar - Premuda		1743/13/I	1	tartana - velika		Maddalena	Francesco		15 p. al giorno per guardiano		
29	II	2236	Premuda	3	1797/04/VII	7	trabakul	papinska	Sansone	Domenico	Ancona			
30	I	4217	Trogir		1791/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Kalebota	Silvestar	Trogir		Trogir	prazan
31	I	4365	Trogir		1794/23/VIII	8	trabakul	venecijanska	Radović	Antun	Trogir		Split	luk
32	I	4835	Trogir		1793/12/VII	7	bracera	venecijanska	Sidera	Šimun	Trogir	"dopo contumacia"		prazan
33	I	4733	Šibenik		1794/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Albieri	Marco	Zadar		Zadar i Šibenik	češnjak i luk
34	I	4194	Šibenik		1789/22/VII	7	bracera	venecijanska	Rossini	Pasquale	Šibenik		Šibenik	češnjak, luk i voće
35	I	4592	Šibenik		1794/06/VIII	8	trabakul -mali	venecijanska	Saramelli	Josip	Šibenik		Šibenik	
36	I	3539	Šibenik		1785/12/VII	7	bracera	venecijanska	Apollonio	Bartolomeo	Rovinj		Dalmacija	prazan
37	II	2219	Šibenik	5	1797/19/VI	6	tartana - velika	papinska	Capanna	Giovanniu	Pesaro			
38	II	2218	Šibenik	5	1797/19/VI	6	trabakul	venecijanska	Saramelli	Josip	Šibenik			
39	II	2366	Šibenik	3	1797/29/IX	9	trabakul	venecijanska	Bračica	Matija	Dalmacija			
40	II	2173	Šibenik	2	1797/12/V	5	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
41	II	1273	Šibenik		1742/18/XI	11	tartana - velika	papinska	Buranello	Pasqualino	Ancona			
42	I	3823	Šibenik		1788/30/VII	7	bracera	venecijanska	Guina	Franjo	Šibenik			prazan
43	II	2215	Šibenik - Hvar	5	1797/15/VI	6	bracera	venecijanska	Benussi	Giovanni	Rovinj			
44	II	2227	Šibenik - Zadar	12	1797/23/VI	6	trabakul	papinska	Novelli	Domenico	Ancona			
45	I	4028	Split		1788/30/IX	9	bracera	venecijanska	Albieri	Marco	Split		Split	češnjak i luk
46	I	3813	Split		1788/16/VII	7	bracera	venecijanska	Mismasi	Giovanni	Rovinj		Senigallia	
47	I	4437	Split		1794/05/VII	7	bracera	venecijanska	Pavaca	Dujam	Split		Senigallia	kože
48	II	2223	Split	17	1797/20/VI	6	tartana - velika	papinska	Sponza	Sebastiano	Pesaro			
49	II	2175	Split	14	1797/13/V	5	tartana - velika	papinska	Ortolami	Girolamo	Pesaro			
50	II	2186	Split	14	1797/26/V	5	trabakul	papinska	Rossetti	Lorenzo	Pesaro			
51	II	2247	Split	10	1797/11/VII	7	tartana - velika	papinska	Sponza	Sebastiano	Pesaro			
52	II	2368	Split	4	1797/06/X	10	trabakul	venecijanska	Radetić	Ivan	Trogir			
53	II	2381	Split	1	1797/20/X	10	trabakul	papinska	Barili	Gregorio	Ancona			
54	III	450	Split		1769/23/VII	7	brod	venecijanska	Rumetić	Nikola	Split			
55	II	1376	Split		1743/24/VII	7	trabakul		Čupičić	Juraj				
56	II	2169	Split - Zadar	16	1797/05/V	5	trabakul	papinska	Barilli	Gregorio	Ancona			
57	II	2291	Stari Grad - Hvar - Komiža	2	1797/31/VII	7	trabakul	papinska	Bernardini	Michele	Ancona			
58	I	4664	Hvar		1797/16/VI	6	bracera	venecijanska	Benussi	Giovanni	Rovinj		Šibenik	prazan
59	I	4469	Brač		1794/07/VII	7	trabakul	venecijanska	Scarnio	Francesco	Brač		Senigallia	prazan
60	II	2348	Brač	3	1797/03/IX	9	šambek	đenoveška	Raffetti	Giovanni		con 13 compagni		
61	II	2273	Makarska	2	1797/07/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Čulić	Ivan	Makarska			
62	I	4711	Korčula	2	1793/13/VIII	8	bracera	venecijanska	Albieri	Marco	Zadar		Zadar	"aglio, cipolle, terraglie"
63	I	3874	Korčula	1	1790/04/VI	6	trabakul/pelig		Nikolorić	Ivan	Bol na Braču		Venezia	ulje, "trasmesso"
64	II	2204	Korčula	1	1797/08/VI	6	nava	dubrovačka	Andričević	Stjepan	Dubrovnik	con 13 compagni		
65	I	4319	Vis		1792/28/VII	7	bracera		Kuzmanić	Antun	Vis		Vis	putnici
66	III	342	Vis		1768/14/VII	7	brod		Jakšić	Jakov	Vis	"medesimi passeggeri per Senigallia"	Senigallia	putnici
67	III	343	Vis		1768/14/VII	7	brod		Ilić	Ivan	Vis		Vis	prazan
68	I	4517	Vis		1792/30/VII	7	filjuga		Jakob	Jeronim	Vis			
			Sveukupno	279										

Tablica 11d prikazuje nam hodočasnike iz Dubrovnika i Boke kotorske.

Iz Dubrovnika imamo 46 hodočasničkih grupa, što je sveukupno 15,2% od svih hodočašća.

Osim 8 stranaca (1 pod carskom te 7 pod španjolskom zastavom), svi su ostali kapetani i paruni domaći ljudi, koji očito čvrsto drže posao u svojim rukama.

Ono što nam dokumenti dodatno donose kao interesantnu informaciju jest da su „Padri Zoccolanti“, koji putuju iz Dubrovnika, platili za 27 dana kontumaca samo pola iznosa koji su trebali „per gratia“, što očito nije bio slučaj kod ostalih hodočasnika koji su trebali platiti cjelokupan iznos za prisilnih dodatnih mjesec dana čekanja u ankonitanskom lazaretu.[296]

Dubrovčani su, nažalost, često morali dugo odsjedati „nei Lazzaretti Nuovi“ s obzirom na njihovu smještenost na južnom dijelu Jadrana.

Interesantan podatak je i taj da nalazimo dva putovanja koja su bila iskorištena za slanje službenih dopisa – „Regio dispaccio“ – preko „corriere spagnole“, i to sudbonosne 1797. godine (RMC II, 2334 od 26. 8. 1797., a RMC II, 2391 od 7. 11. 1797.).[297]

Iz Boke kotorske stiže 10 grupa hodočasnika: za tri znamo da su iz samog Kotora. Jedna od tih grupa imala je i zaustavnu etapu na Lošinju. Ovdje svu svi paruni domaći ljudi (osim jednog Zadranina) koji na povratku idu preko Senigallije i dovoze u Boku češnjak, luk, kruške, bakalar i drugu raznu robu.

Očito da se nije propuštala prilika za dodatnom zaradom – s malim produljenjem puta. Već je ranije opisan sav trud koji je uložen, posebno tijekom 18. stoljeća, kako bi Senigallia bila ne samo proširena i povećan joj prostor sajmišta, nego kako bi se dodatno onemogućilo, cijelim nizom uredbi, održavanje drugih sajmova u isto ljetno doba godine – kada je trajao onaj u Senigalliji.

Iz dokumenata u analizi, očito je da se trud raznih papa isplatio te da je Senigallia doista predstavljala temeljni sajam i godišnji događaj na Jadranu.

[296] RMC II, 850, str. 108. Vidi također objašnjenje Čolaka oko naziva „Padri Zoccolanti“ u fusnoti 329, str. 108.

[297] RMC II, 2334, str. 248 i 2391, str. 251.

Tablica 11d: Provenijencija hodočasnika – Dubrovnik i Boka kotorska

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
Dubrovačka Republika														
1	I	4488	**Dubrovnik**		1796/10/VII	7	trabakul		Karničić	Franjo			Istra	putnici
2	II	2280	**Dubrovnik**	**28**	1797/24/VII	7	trabakul	dubrovačka	Lipšić	Ivan	Dubrovnik			
3	II	2260	**Dubrovnik**	**23**	1797/19/VII	7	trabakul	dubrovačka	Casillo	Antonio	Dubrovnik			
4	II	2253	**Dubrovnik**	**23**	1797/14/VII	7	corriera	španjolska	Onori	Francesco		con 8 compagni		
5	II	2308	**Dubrovnik**	**19**	1797/11/VIII	8	trabakul	dubrovačka	Casillo	Antonio	Dubrovnik			
6	II	2152	**Dubrovnik**	**14**	1797/20/IV	4	trabakul	dubrovačka	Radić	Antun	Dubrovnik			
7	II	2279	**Dubrovnik**	**14**	1797/24/VII	7	trabakul	carska	Albieri	Marco				
8	II	2230	**Dubrovnik**	**10**	1797/26/VI	6	trabakul	dubrovačka	Radić	Antun	Dubrovnik			
9	II	2300	**Dubrovnik**	**9**	1797/05/VIII	8	trabakul	dubrovačka	Svilokos	Antun	Dubrovnik			
10	II	2284	**Dubrovnik**	**8**	1797/25/VII	7	corriera	španjolska	Piccoli	Antonio		con 6 compagni		
11	II	2313	**Dubrovnik**	**7**	1797/15/VIII	8	corriera	španjolska	Buranello	Giuseppe				
12	II	2391	**Dubrovnik**	**7**	1797/07/XI	11	corriera	španjolska	Piccoli	Antonio		"regio dispaccio"		
13	II	2185	**Dubrovnik**	**5**	1797/23/V	5	corriera	španjolska	Buranello	Domenico				
14	II	2255	**Dubrovnik**	**5**	1797/14/VII	7	corriera	španjolska	Buranello	Giuseppe		con 7 compagni		
15	II	2334	**Dubrovnik**	**5**	1797/15/VIII	8	corriera	španjolska	Onori	francesco		"regio dispaccio"		
16	II	2350	**Dubrovnik**	**4**	1797/03/IX	9	trabakul	dubrovačka	Dionisi	Pietro				
17	II	2370	**Dubrovnik**	**2**	1797/14/X	10	trabakul	dubrovačka	Casillo	Antonio	Dubrovnik			
18	II	2162	**Dubrovnik**	**1**	1797/26/IV	4	trabakul	dubrovačka	Kopanica	Nikola	Dubrovnik			
19	II	4618	**Dubrovnik**		1745/01/V	5	filjuga	dubrovačka	Kristić	Antun	Dubrovnik			
20	II	1259	**Dubrovnik**		1742/21/VII	7	filjuga		Barbarić	Luka				
21	II	1662	**Dubrovnik**		1745/16/VII	7	filjuga		Božović	Vinko		15 p. al giorno per guardiano		
22	II	1404	**Dubrovnik**		1743/31/VII	7	tartana		Bratić	Ilija				
23	II	853	**Dubrovnik**		1728/30/V	5	tartana		Franović	Božidar				
24	II	930	**Dubrovnik**		1731/09/VI	6	filjuga		Kazilari	Antun		Lazzaretti Nuovi		
25	II	986	**Dubrovnik**		1731/02/XII	12	filjuga		Kazilari	Vinko				
26	II	1060	**Dubrovnik**		1734/27/IV	4	filjuga		Kazilari	Jakov		6,25 p. al giorno		
27	II	560	**Dubrovnik**		1717/12/I	1	tartana		Kazilari	Antun				
28	II	609	**Dubrovnik**		1719/18/IV	4	tartana		Kazilari	Jakov				
29	II	1141	**Dubrovnik**		1736/05/V	5	tartana		Kazilari	Vinko		6,25 p al giorno		
30	II	1224	**Dubrovnik**		1741/03/IX	9	tartana		Kazilari	Matej		6,25 p al giorno		
31	II	1018	**Dubrovnik**		1733/29/X	10	filjuga		Klešković	Pavao		6 1/4 p. al giorno		
32	II	1644	**Dubrovnik**		1745/01/V	5	filjuga		Kristič	Antun				
33	II	1227	**Dubrovnik**		1741/07/IX	9	tartana - mala		Kristič	Jakov		6,25 p al giorno		
34	II	241	**Dubrovnik**		1710/13/IX	9	filjuga		Krstov	Petar				
35	II	333	**Dubrovnik**		1712/31/III	3	tartana		Lukin	Ivan				
36	II	1613	**Dubrovnik**		1744/29/X	10	filjuga		Palikuća	Ivan		15 p. al giorno per guardiano		
37	II	1692	**Dubrovnik**		1745/26/IX	9	filjuga		Palikuća	Ivan				
38	II	1714	**Dubrovnik**		1746/08/II	2	filjuga		Palikuća	Ivan				
39	II	1346	**Dubrovnik**		1743/20/VI	6	trabakul		Palikuća	Ivan		20 p. per guardiano		
40	II	850	**Dubrovnik**		1728/30/V	5	tartana		Pušić	Vinko		"Padri Zoccolanti" plaćaju upola		
41	II	1194	**Dubrovnik**		1741/11/V	5	filjuga		Srgota	Petar		6,25 p al giorno		
42	II	1267	**Dubrovnik**		1742/10/IX	9	filjuga		Srgota	Luka				
43	II	1401	**Dubrovnik**		1743/31/VII	7	tartana		Šodrnja	Luka		20 p. per guardiano		
44	II	1710	**Dubrovnik**		1745/04/XII	12	tartana		Šodrnja	Luka				
45	II	1565	**Dubrovnik**		1744/20/VII	7	tartana - mala		Šodrnja	Luka				
46	II	1628	**Dubrovnik**		1745/04/II	2	tartana - mala		Šodrnja	Luka				
			Sveukupno	**184**										
Boka kotorska pod Venecijom														
1	I	4341	**Boka Kotorska**		1793/04/VIII	8	trabakul	venecijanska	Gambaro	Antun	Boka Kotorska		Senigallia	prazan
2	I	4412	**Boka Kotorska**		1795/13/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Luković	Blaž	Boka Kotorska		Senigallia	prazan
3	I	4706	**Boka Kotorska**		1793/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Šerović	Marko	Boka Kotorska		Senigallia	
4	I	4582	**Boka Kotorska**		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Žiga	Josip	Boka Kotorska		Senigallia	bakalar
5	I	4128	**Boka Kotorska**		1790/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Matković	Božidar	Prčanj		Senigallia	prazan
6	I	4384	**Boka Kotorska**		1795/11/VII	7	filjuga	venecijanska	Žiga	Antun	Boka Kotorska		Boka Kotorska	luk i voće
7	I	4581	**Boka Kotorska**		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Rašković	Ivan	Boka Kotorska			češnjak, luk i kruške
8	I	4198	**Kotor**		1790/23/VI	6	bracera	venecijanska	Tucci	Pietro	Zadar		Zadar	prazan
9	I	4859	**Kotor**		1795/13/VII	7	pelig		Luković	Trifun			Senigallia	roba
10	II	331	**Kotor i Lošinj**		1712/28/III	3	grip		Sraković	Matija				
			Sveukupno	**0**										

Tablica 11e: Provenijencija hodočasnika – nepoznate prov. i povratnici iz Ancone

red. br.	RMC	br. dokum.	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	datum	mj. putovanja	vrsta broda	zastava	paron/ kapetan prezime	paron/ kapetan ime	luka porijekla kapetana/ paruna	komentar	luka/zona versus	roba/putnici na povratku
Ancona - povratnici														
1	II	3128	**Ancona**	**36**	1756/08/IX	9	nava	dubrovačka	Krilanović	Antun	Dubrovnik	"12 membri d'equipaggio"	Levante	putnici i razna roba
2	II	3317	**Ancona**	**1**	1760/20/VIII	8	nava snow	toscanska	Coppello	Giov. Battista	Toscana	"partito in contumacia"	Dalmacija	putnici
3	II	3001	**Ancona**	**4**	1753/15/VI	6	pulaka	carska	Burlo	Franjo		"partito in contumacia"	?	putnici
4	II	3079	**Ancona**	**2**	1755/17/VI	6	pulaka	dubrovačka	Fisković	Luka Cvjetko	Dubrovnik	"partito in contumacia"	?	putnici
			Sveukupno	**43**										
Nepoznata provenijencija														
1	I	4032			1789/10/VII	7	bracera	venecijanska	Torre	Mattio	Rovinj		Rab	putnici
2	I	4283			1786/16/VII	7	pelig - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
3	I	4683			1795/04/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	24 na povratku	Dugi Otok	putnici
4	I	4851			1796/17/VIII	8	trabakul		Strgačić	Šimun	Iž	putnici na povratku	Dubrovnik	putnici i roba
5	I	4213			1790/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Kalebota	Silvestar	Trogir		Dalmacija	putnici
6	I	4844			1794/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Jurketa	Stjepan	Hvar	5 putnika		putnici, luk i češnjak
7	I	4491			1797/16/IV	4	bracera	venecijanska	Malta	Francesco	Rovinj			
8	I	3786			1787/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Pranzan	Giovanni	Poreč		Poreč	putnici
9	I	3466			1787/12/IX	9	pelig		Karlić	Andrija				
			Sveukupno	**0**										
303			**Sveukupno**	**2.513**	**hodočasnika**									

Zadnja tablica ove serije, Tablica 11e, daje nam dvije heterogene vrste informacija.

S jedne strane govori nam o četiri povratna putovanja hodočasnika iz Ancone, gdje se putnici vraćaju kući u Dalmaciju ili brod ide dalje za Levant te vjerojatno putem ostavlja na našoj obali hodočasnike. Riječ je o golemim brodovima: o dvjema pulakama i dvjema navama. Jedna je pulaka dubrovačka, a druga carska, dok je jedna nava dubrovačka, a druga toskanska.

Zadnji niz dokumenata ne govori nam otkuda dolaze hodočasnici: znamo da je riječ o našim parunima koji na srednjim i malim brodovima (trabakulima, bracerama i pelizima) vraćaju hodočasnike doma. Označavaju upravo povratak kući, jednom imamo zapisano da je riječ o grupi od 24 hodočasnika, a u drugom slučaju da je riječ o grupi od njih petero. Luke i područja u koja vraćaju hodočasnike su Poreč, Lošinj, Rab, Dugi otok, Dalmacija – općenito – i Dubrovnik. Osim u prethodnim tablicama, cjelokupna se tablica može, u većem formatu, pogledati na kraju rada u Prilogu 3: Prikaz provenijencije hodočasnika prema regijama.

Time je završena analiza podrijetla hodočasnika koja nam je prikazala nevjerojatno bogatstvo mjesta otkuda su sve naši putnici stizali: od najsjevernijih istarskih gradova i gradića pa sve do Kotora na jugu. Očito je da su svetišta u Loretu i Asizu bila dobro poznata i da su hodočasnici kretali iz mnogih gradova, pa i manjih mjesta na tako važan i dugo planiran put.

Što se tiče kapetana i paruna, vidimo da su to dobrim dijelom domaći ljudi te da su organizirali putovanja za svoje sumještane. No vidjeli smo da je bilo dosta slučajeva kad su dolazili po njih čak i ankonitanski i drugi mali paruni (čak iz Pesara i Senigallije), kako bi odvezli putnike ne samo do Ancone, nego i dalje do Senigallije na poznati Jadranski sajam koji se upravo u 18. stoljeću učvrstio i postao jednim od najpoznatijih u ovome dijelu Jadrana.

7.6.1. *Sisani, Seisani, Sesani… uomini e donne!*

Potrebno je osvrnuti se posebno na jednu zasebnu skupinu putnika koji se u dokumentima nalaze u različitim varijantama. Nalazimo ih kao „Sisani“ ili „Sesani“: spominje ih se sveukupno 25 puta u našim dokumentima.

Na početku nisam shvaćala o čemu je riječ jer se doista radi gotovo uvijek o velikim skupinama: mislila sam da je riječ o konjima – kao što i sam Čolak na početku pretpostavlja.

No tada sam u jednom dokumentu našla „uomini e femmine“, što nam definitivno potvrđuje da nije riječ o životinjama, nego o ljudima, i to muškarcima i ženama.[298]

Odlučila sam ih uvrstiti u ovaj popis jer sam našla u cijelom nizu dokumenata da ih se označava u jednom smjeru kako „Sisani“ ili „Sesani“, a u drugima pak piše da se brod vraća „coi medesimi passeggeri“ – znači da je riječ o ljudima.[299]

Uostalom, sam je Čolak o tome napisao: „Dal contesto si vede chiaro che si tratta di uomini che viaggiavano con cavalli da soma (in croato seisane). Vedi su la nota num. 153. In questo senso spesso viene usato il termine sisani nelle fonti che adoperiamo. Ma dato il luogo della loro provenienza, Rovinj, è più probabile che si tratti degli abitanti del villaggio Šišan, ad oriente di Pula, in ital.- Sisani“.[300]

Kad sam pak pogledala o kojim se geografskim područjima radi, mogla sam ustanoviti da je riječ o 8 slučajeva u Istri i 17 slučajeva s Kvarnera.

Pretpostavila sam, dakle, da je riječ o dvjema različitim skupinama ljudi. U prvom je slučaju, vezano uz Istru, riječ o ljudima koji dolaze iz Šišana, malo mjesto u blizini Pule u Istri – i zbog toga ih se naziva *Sisani* (talijanski suvremeni jezik ih zove *Sissani*).

Za drugi sam slučaj postavila tri hipoteze jer je riječ o skupini dokumenata isključivo vezanih uz Lošinj, Krk i Cres. Moglo bi se pretpostaviti da je riječ o Cresanima – *Sesanima* – ili pak o Suščanima/Suicanima (stanovnicima otoka Suska) – *Sisanima* – ili čak o stanovnicima malog mjesta Susanj – Vrataruša, nekoliko kilometara u unutrašnjosti Sibinja Krpotskog, koji gleda prema južnom dijelu Krka. Pretpostavki je više, a vezane su na način kako su pisari „čuli“ naše kapetane i parune kad su im izgovarali domaća imena naših ljudi prilikom prijave za ulaz u *Ufficio di Sanità* ili u svakom slučaju prilikom registracije ulaska broda i ljudi u Anconu.

Sve ovo, naravno, ide uz određenu dozu opreza, zato sam posebno naglasila tu problematiku, jer uvijek postoji mogućnost pogreške – no oslonila sam se na Čolakova i objašnjenja drugih kolega i profesora koje sam dodatno pismeno konzultirala.

[298] RMC I, 4310, str. 412. S obzirom na to da se nakon tri dana boravka ti isti putnici vraćaju natrag na Lošinj, očito da je riječ o ljudima koji se vraćaju kući.
[299] RMC I, 3983, str. 391; 4694, str. 438; RMC III, 457, str. 62; 458, ibidem.
[300] RMC I, fusnota 167, str. 386.

7.7. Brojnost i organiziranost u grupama

Daljnja analiza također je vrlo važna jer nam pokazuje koliko su hodočašća bila rezultat programiranih i dobro organiziranih putovanja. Imamo, dakle, sveukupno navedenih 2.513 hodočasnika koji putuju prema Loretu, Asizu, a možda i dalje za Rim, iako taj podatak nemamo.

Analiza je prikazana u tablici jer nam omogućuje raščlaniti više podataka u jednom jedinom dokumentu – tako razvrstani podaci po brojnosti hodočasničkih grupa doista daju izuzetne rezultate!

Vidimo dakle iz Tablica 12a i 12b da imamo čak 14 grupa (dakle 4,6% od ukupnog broja) koje putuju u skupinama od 50 do 80 ljudi. Definitivno su to bila vrlo pomno osmišljena putovanja i sigurno je da su organizatori morali kontrolirati razne faze hodočašća. Riječ je o sveukupno 930 ljudi (to jest čak 37% svih ukupnih hodočasnika). Kada pogledamo pobliže, možemo primijetiti da čak 8 takvih velikih grupa dolaze s Lošinja, potom 3 s Krka, 2 iz Istre i 1 iz Rijeke i s Cresa. Među Kvarneranima pojavljuju se upravo gore spomenuti *Sisani* i *Sesani* „uomini e femmine“.

Daljnjih 30 grupa (dakle 9,9%), s ukupno 870 hodočasnika (34,6% ukupnog broja), putovale su također u velikim skupinama sastavljenim od 20 do 45 ljudi. Vidimo da opet Lošinjani prednjače sa 12 takvih velikih grupa, za njima imamo 6 grupa iz Istre, i to iz Poreča, Pule, Rovinja. Potom imamo 5 grupa iz Zadra i s Dugog otoka te 3 grupe iz Dubrovnika, 2 s Cresa, 1 s Unija te 1 povratnu iz Ancone (otkuda su dolazili, nije nam vidljivo iz dokumenata).

Treća stavka po brojnosti bilo je 29 grupa (dakle 9,6%) s ukupno 408 hodočasnika (16,2% svih putnika) u skupinama od 10 do 19 ljudi. Ovdje također prednjače Lošinjani s 13 grupa, (među kojima i *Sesani*), potom imamo 7 grupa iz Dalmacije, i to iz Zadra, Šibenika i Splita te 4 grupe iz Dubrovnika. Na kraju imamo 3 grupe s Cresa i 2 iz Istre, iz Poreča i Rovinja (sa *Sisanima*).

Daljnjih 27 grupa (8,9% njih), sa 186 hodočasnika (to jest 7,4%), stižu organizirane s 5 do 9 putnika. Opet nam prednjače Lošinjani i cijela grupa s Kvarnera (dakle još i Cres i Rab) s 9 grupa, potom imamo 7 grupa iz Dubrovnika te 5 iz Dalmacije (iz Zadra, Šibenika i Hvara).

Imamo, nadalje, 5 grupa iz Istre, iz Poreča, Fažane i Labina te 1 grupu iz carske Rijeke.

Tablica 12a: Organiziranost u grupama 2.513 hodočasnika

mj. putov anja	br. Putov anja	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	komentar
8	2	Istra	53-80	
4	1	Rijeka - Cres	52	
7	3	Krk	60-82	Sisani
7-8	8	Lošinj	52-80	Sesani "uomini e femmine"
	14	**Grupe hodočasnika**	**50-80**	
9	1	Ancona	36	"12 membri d'equipaggio"
7 i 10	6	Istra: Poreč Pula Rovinj	20-44	Sisani - per Senigallia
4 i 7	3	Cres i Unije	23-45	
6-8	12	Lošinj	20-45	Sisani
4-7	5	Dugi Otok i Zadar	20-37	
7	3	Dubrovnik	23-28	
	30	**Grupe hodočasnika**	**20-45**	
7-8	2	Istra: Poreč Rovinj	12-17	Sisani
4	3	Cres	10-11	
6-8	13	Lošinj: Veli i Mali	11-18	Sisani
5-7	7	Dalmacija: Zadar Šibenik Split	11-17	
4-8	4	Dubrovnik	10-19	
	29	**Grupe hodočasnika**	**10-19**	
7-8	5	Istra: Poreč Fažana Labin	5-9	
8	1	Rijeka	6	
48	9	Kvarner: Lošinj Cres Rab	5-9	"usciti dalla quarantena"/ 10 na povratku
6 i 11	5	Dalmacija Šibenik Hvar Zadar	5-7	
5-11	7	Dubrovnik	5-9	"regio dispaccio" x2
	27	**Grupe hodočasnika**	**5-9**	
6	2	Ancona	2-4	"partito in contumacia"
4-7	10	Istra: Poreč Labin Umag Fažana Rovinj Pula	2-4	
5-10	7	Rijeka i Hr. Primorje: Kraljevica Karlobag Senj	2-4	
7-8	5	Kvarner: Lošinj Cres	3-4	
5-11	12	Dalmacija: Pag Brač Premuda Zada Šibenik Split Makarska, Hvar, Korčula Komiža	2-4	
9-10	2	Dubrovnik	2-4	
	38	**Grupe hodočasnika**	**2-4**	
8	1	Ancona	1	"partito in contumacia"
5-9	2	Istra: Poreč Pula	1	
9	1	Rijeka	1	
10-12	5	Dalmacija: Zadar Split Korčula	1	
4	1	Dubrovnik	1	
	10	**Samo 1 hodočasnik**	**1**	
7-10	18	Istra Poreč Rovinj Fažana Pula Labin	?	Sisani/"per la Santa Casa di Loreto... partito senza pagare le tasse!!"
7	3	Rijeka	?	"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"
3-10	45	Kvarner: Lošinj Krk Osor Cres Rab	?	Sesani/Sisani/"alcuni passeggeri diretti a Loreto"
8 i 10	2	Senj	?	6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder
1-11	35	Dalmacija: Zadar Šibenik Trogir Split Brač Hvar Vis	?	"medesimi passeggeri per Senigallia"
1-12	29	Dubrovnik	?	"Padri Zoccolanti" plaćaju upola
7	9	Boka Kotorska	?	
4-9	14	Bez podataka	?	5 putnika/24 na povratku
	155	**Grupe hodočasnika**	**?**	
	303	**Sveukupno hodočašća**	**2.513**	**Sveukupno hodočasnika**

Legenda: Broj putnika označenih zelenom su hodočasnici prema Asizu
Broj putnika označenih crvenom su hodočasnici prema Loretu

Nadalje, imamo čak 38 manjih grupa (dakle 12,5%) sa sveukupno 109 ljudi (4,3%) koji hodočaste u manjim skupinama od 2 do 4 čovjeka. Ovdje nam primat zadržava Dalmacija sa sljedećim mjestima i lukama: Pag, Brač, Premuda, Zadar, Šibenik, Split, Makarska, Hvar, Korčula i Komiža – radi se o vrlo velikoj zemljopisnoj raznolikosti.

Nalazimo 10 grupa iz Istre, i to iz Poreča, Labina, Umaga, Fažane, Rovinja i Pule.

Za njima slijede 7 grupa iz Rijeke i Austrijskog primorja, iz Kraljevice, Senja i Karlobaga te 5 grupa s Kvarnera, Lošinja i Cresa, dok na kraju imamo još 2 grupe iz Dubrovnika.

Posebno imamo 2 povratne grupe iz Ancone, od kojih za jednu znamo da je krenula na povratku kući „in contumacia".

Kada govorimo o hodočasnicima koji su samostalno putovali, riječ je sveukupno o 10 putnika (dakle 0,4% od svih zabilježenih hodočasnika) i ujedno znači o 3,3% svih označenih grupa. Tu je riječ ponajprije o 5 putnika iz Dalmacije, i to iz Zadra, Splita i Korčule (odakle nam dokumenti izričito naznačuju da dolazi 1 hodočasnik za Loreto), potom o 2 putnika iz Istre (Poreč i Pula), zatim 1 iz Rijeke, 1 iz Dubrovnika te 1 na povratku kući iz Ancone, također „partito in contumacia".

Za više od polovicu hodočašća – njih sveukupno 155 – nažalost nemamo brojke. Znamo doduše smjerove otkuda su dolazili.

Imamo tako 45 grupa s Kvarnera (Lošinja, Krka, Osora, Cresa i Raba), 35 iz Dalmacije (Zadra, Šibenika, Trogira, Splita, Brača, Hvara i Visa), 29 iz samog Dubrovnika. Potom iz Istre daljnjih 18 hodočašća (iz Poreča, Rovinja, Fažane, Pule i Labina), 9 iz Boke kotorske, 2 iz carske Rijeke te 2 iz Senja. Za 14 nemamo nikakve podatke, riječ je o grupama koje se vraćaju s hodočašća iz Ancone prema kući.

Zbog preglednosti, ostavljene su brojke koje označavaju izričito spomenuti Asiz u zelenoj boji, a brojke koje označavaju Loreto u crvenoj.

Sinteza tablice mogla bi biti sljedeća:

Tablica 12b: Hodočasnici i grupe – poznate i nepoznate brojke

broj hodočasnika	930	870	408	186	109	10	2513	?
%	37,0%	34,6%	16,2%	7,4%	4,3%	0,4%	100,0%	
broj grupa	14	30	29	27	38	10	148	303
brojnost grupa	50-80	20-45	10-19	5-9	2-4	1	?	
%	4,6%	9,9%	9,6%	8,9%	12,5%	3,3%	48,8%	100,0%

Još jedan interesantan podatak koji možemo izdvojiti u analizi putnika, to jest hodočasnika, nalazi se u dokumentu u kojem se za njih petoricu ističe da su svećenici: „1794.22.VII, Ancona – Grippetto del paron Matija Letinić del fu Antun di Savar di Dugi Otok (Isola Grossa) proveniente da Zadar con 5 sacerdoti diretti a Loreto e Assisi.“.[301]

Interesantna su nam i dva slučaja s brojnim skupinama hodočasnika za Loreto (od 66 i 76 putnika) koji putuju iz Lošinja: „1794.27.VII, Ancona - Trabaccolo del paron Jakov Dobrilović del fu Ivan di Lošinj da colà proveniente con 76 passeggeri diretti a Loreto. Il 28.VII licenziato per Lošinj Mali con i detti passeggeri“[302] te „1795.21.VII, Ancona - Trabaccolo del paron Josip Nikolić di Luka da Lošinj Mali da colà proveniente con 66 passeggeri diretti a Loreto. Il 21.VII licenziato con i detti passeggeri. Tassa: 2.20 s.“.[303]

Ovakvi rezultati potvrđuju nam rezultate i drugih stručnjaka koji se bave hodočašćima: zbog velikih opasnosti na proputovanjima (razbojnika, bolesti i dr.) savjetovalo se putovanje u grupama. U raznim kompendijima za hodočašća, među savjetima i preporukama, od molitvenih do zdravstvenih, upućenih onomu koji kreće na hodočašće jest i taj da nikako ne putuje sam.[304]

7.8. *Diretti a Loreto ed Assisi*

Ovaj je rad krenuo izvorno analizirati samo hodočašća u Loreto, no kako se u dokumentima spominje velik broj hodočašća u Asiz, a ipak je riječ o novoobjavljenim vrelima (RMC III) te ranijim vrelima (RMC I-II), koja su često bila nedostupna hrvatskim istraživačima, uvršteno je u analizu i veliko staro asiško svetište, inače kolijevka franjevaštva i mjesto ukopa sv. Franje.[305]

[301] RMC I, dok. 4734, str. 441 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. M.
[302] RMC I, dok. 4588, str. 431 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. G.
[303] RMC I, dok. 4626, str. 434 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. G.
[304] GRIMALDI, n. dj., str. 43-79.
[305] Kako je naglašeno i ranije, ovdje neće biti daljnje analize o samom svetištu u Asizu te referentnoj literaturi o toj temi i odnosnoj problematici – no ipak su dani goli podaci i vrlo kratak osvrt kako bi isti bili dostupni znanstvenoj javnosti.

7.8.1. *Assisi* – 310 putnika i 19 organiziranih hodočašća

Slijedi Tablica 13 s 19 hodočašća koja nam izričito spominju Asiz kao odredište puta. Podijeljena je po desetljećima, iz čega se vidi da je riječ o 3 putovanja šezdesetih godina, 7 u osamdesetima i 9 u devedesetima.

Tablica 13: Specifično imenovana hodočašća za Asiz – raspodjela prema desetljećima

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	luka	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Asiz
5	III	95	1766/21/VII	7	Ancona	Dalmacija		da
18	III	97	1766/21/VII	7	Ancona	Sali (Zadar)		da
9	III	101	1766/23/VII	7	Ancona	Labin		da
17	I	3614	1782/30/VII	7	Ancona	Rovinj		da
14	I	3980	1785/25/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	9	da
7	I	3548	1787/4/VIII	8	Ancona	Istra	80	da
16	I	3654	1788/02/VIII	8	Ancona	Poreč	8	da
12	I	3817	1788/21/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	19	da
19	I	3826	1788/28/VII	7	Ancona	Scogli di Zadar		da
11	I	3854	1789/18/VII	7	Ancona	Lošinj		da
8	I	4199	1790/19/VII	7	Ancona	Krk	82	da
13	I	4045	1790/20/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	35	da
10	I	4058	1791/30/VII	7	Ancona	Lošinj	14	da
15	I	4551	1793/24/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	54	da
1	I	4360	1794/20/VII	7	Ancona	Cres	45	da
2	I	4677	1794/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)	21	da
6	I	4471	1794/27/VII	7	Ancona	Fažana	9	da
4	I	4440	1794/29/VII	7	Ancona	Rovinj	32	da
3	I	4681	1795/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)	22	da

Legenda: Broj putnika označenih zelenom su hodočasnici prema Asizu
Broj putnika označenih crvenom su hodočasnici prema Loretu

Vidimo da u prvom desetljeću, sve u istome mjesecu srpnju 1766., imamo sveukupno 3 putovanja: 1 općenito iz Dalmacije (bez naznake mjesta), 1 iz Salija i 1 iz Labina.

U daljnjem desetljeću (1782.-1789.) nalazimo 2 hodočašća s Lošinja, 3 iz Istre i 1 iz Zadra. Dok u posljednjih šest godina stoljeća (1790.-1795.), osim 3 hodočašća s Lošinja, imamo 1 s Cresa i 1 s Krka, 2 iz Istre (Fažana i Rovinj) te 2 s Dugog otoka (Zadar).

Uočavamo također da imamo 4 grupe hodočasnika koje na svom proputovanju idu i u Asiz i u Loreto: riječ je o dvjema skupinama s Dugog otoka, 1 s Cresa i 1 iz Rovinja.

Tablica 14: Skupine i brojnost grupa za Asiz – 310 hodočasnika

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	luka	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Asiz
8	I	4199	1790/19/VII	7	Ancona	Krk	82	da
7	I	3548	1787/4/VIII	8	Ancona	Istra	80	da
15	I	4551	1793/24/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	54	da
13	I	4045	1790/20/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	35	da
12	I	3817	1788/21/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	19	da
10	I	4058	1791/30/VII	7	Ancona	Lošinj	14	da
14	I	3980	1785/25/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	9	da
6	I	4471	1794/27/VII	7	Ancona	Fažana	9	da
16	I	3654	1788/02/VIII	8	Ancona	Poreč	8	da
5	III	95	1766/21/VII	7	Ancona	Dalmacija		da
18	III	97	1766/21/VII	7	Ancona	Sali (Zadar)		da
9	III	101	1766/23/VII	7	Ancona	Labin		da
17	I	3614	1782/30/VII	7	Ancona	Rovinj		da
19	I	3826	1788/28/VII	7	Ancona	Scogli di Zadar		da
11	I	3854	1789/18/VII	7	Ancona	Lošinj		da
1	I	4360	1794/20/VII	7	Ancona	Cres		da
4	I	4440	1794/29/VII	7	Ancona	Rovinj		da
3	I	4681	1795/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)		da
2	I	4677	1794/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)		da
19			**Sveukupno putovanja za Asiz**					

Legenda: Broj putnika označenih zelenom su hodočasnici prema Asizu
Broj putnika označenih crvenom su hodočasnici prema Loretu

Druga nas analiza vodi k razmatranju brojnosti skupina organiziranih hodočašća. Vidimo da je najbrojnija skupina s Krka, s velikom grupom od 82 hodočasnika koje Petar Krnčić, parun s Krka, prevozi svojim trabakulom. Put je bio toliko isplativ da se natrag vraćao prazan.

Iz Istre nam dolazi druga po veličini grupa od 80 hodočasnika za Assiz, a potom imamo čak 5 hodočasničkih grupa (od 54, 35, 18, 14 i 9 članova) iz Malog Lošinja, to jest s Lošinja. Kao što vidimo, opet Lošinjani prednjače pred drugim skupinama (bar iz onoga što možemo doznati iz naših dokumenata).

Zatim imamo još dvije manje grupe: jednu iz Fažane s 9 hodočasnika i jednu iz Poreča s njih 8-ero.

Ostali nam dokumenti, nažalost, osim mjesta dolaska hodočasnika, što se vidi iz ranije analize, ne daju nikakve podatke o njihovoj brojnosti.

Iz slike 30 jasno je da je *Via Lauretana* bio prirodan put od Ancone do Rima, preko Loreta i Asiza.

Slika 30: *Via Lauretana* – itinerar od Ancone preko Loreta do Rima[306]

7.8.2. Loreto – 727 putnika i 49 organiziranih hodočašća

Analiza hodočašća koja izravno ukazuju na Loreto ide dvjema paralelnim raščlambama: prva će se usredotočiti na vremensko razdoblje u kojima su hodočašća zapisana, a druga na skupine i brojnost hodočasnika prema Loretu.

U tablici 15 imamo, dakle, tri desetljeća o kojima nam dokumenti progovaraju. Šezdesetih godina (1763.-1769.) imamo 8 hodočašća, od kojih 3 s Lošinja, 2 s Cresa, 1 iz Pule i 2 s Visa.

U osamdesetima (1786.-1788.) imamo podatke triju godina o 10 hodočašća u Loreto. Sva su, osim jednoga nepoznatoga, s Lošinja.

U zadnjem desetljeću stoljeća (1790.-1796.) imamo čak 31 hodočašće u Loreto: opet Lošinjani daleko prednjače nad drugima s ukupno 22 putovanja prema Loretu. Za njima slijede 3 iz zadarskog područja (2 s Dugog otoka i 1 iz samog Zadra), 2 hodočašća Cresana, potom 1 iz Rovinja, 1 iz Labina te na kraju 1 s Visa i 1 s Korčule.

[306] http://backoffice.turismo.marche.it/GestionePOI//Immagini/ImgsUsers/User_52/clip_image002.jpg – pristup 23.02.2018.

Tablica 15: Specifično imenovana hodočašća za Loreto – raspodjela po desetljećima

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	luka	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Loreto
59	II	6675	1763/01/VIII	8	Ancona	Pula		da
45	III	259	1767/06/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali		da
54	III	329	1768/05/VII	7	Ancona	Lošinj Mali		da
60	III	343	1768/14/VII	7	Ancona	Vis		da
61	III	342	1768/14/VII	7	Ancona	Vis		da
21	III	375	1768/17/VIII	8	Ancona	Cres		da
48	III	429	1769/21/VI	6	Ancona	Lošinj Mali		da
20	III	413	1769/25/V	5	Ancona	Cres		da
64	I	4283	1786/16/VII	7	Ancona			da
35	I	3633	1786/21/VII	7	Ancona	Lošinj		da
49	I	3784	1787/05/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali		da
40	I	4001	1787/20/VI	6	Ancona	Lošinj Mali	13	da
42	I	3807	1788/02/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	12	da
28	I	3592	1788/03/VII	7	Ancona	Lošinj	16	da
30	I	3806	1788/04/VII	7	Ancona	Lošinj	27	da
50	I	3809	1788/08/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	18	da
37	I	3477	1788/08/VII	7	Ancona	Lošinj Mali		da
27	I	4021	1788/14/VII	7	Ancona	Lošinj	45	da
32	I	4042	1790/01/VI	6	Ancona	Lošinj		da
23	I	3874	1790/04/VI	6	Ancona	Korčula	1	da
26	I	3955	1790/15/VIII	8	Ancona	Lošinj	34	da
36	I	4289	1790/28/VII	7	Ancona	Lošinj	12	da
55	I	3890	1790/29/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	38	da
31	I	4051	1791/03/VII	7	Ancona	Lošinj	36	da
57	I	4833	1792/04/VIII	8	Ancona	Lošinj Veli	18	da
22	I	4318	1792/05/VIII	8	Ancona	Cres	7	da
63	I	4828	1792/17/VII	7	Ancona	Zadar		da
33	I	4523	1792/23/VIII	8	Ancona	Lošinj		da
62	I	4319	1792/28/VII	7	Ancona	Vis		da
43	I	4708	1793/06/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	15	da
39	I	4532	1793/13/VI	6	Ancona	Lošinj Mali	26	da
29	I	4431	1793/30/VII	7	Ancona	Lošinj		da
34	I	4548	1793/31/VII	7	Ancona	Lošinj		da
53	I	4846	1794/06/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	4	da
52	I	4780	1794/17/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	31	da
1	I	4360	1794/20/VII	7	Ancona	Cres	45	da
2	I	4677	1794/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)	21	da
24	I	4439	1794/23/VII	7	Ancona	Labin	9	da
47	I	4726	1794/24/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	8	da
58	I	4730	1794/27/VII	7	Ancona	Lošinj Veli	20	da
25	I	4588	1794/27/VII	7	Ancona	Lošinj	76	da
4	I	4440	1794/29/VII	7	Ancona	Rovinj	32	da
51	I	4746	1795/01/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	33	da
56	I	4633	1795/08/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	21	da
44	I	4747	1795/09/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	17	da
46	I	4626	1795/21/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	66	da
3	I	4681	1795/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)	22	da
41	I	4379	1795/24/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	4	da
38	I	4643	1796/17/VI	6	Ancona	Lošinj Mali		da
49			**Sveukupno putovanja za Loreto**					

Iz svega navedenog vidi se da je loretsko svetište bilo dobro poznato ne samo Hrvatima s kopna, nego i s otoka, i to sve uzduž cijele obale, sa sjevera od istarskih gradova i mjesta, pa sve dolje do otočkih mjesta na Korčuli i Visu.

Lošinjani se u svim hodočašćima pokazuju kao najvjerniji sljedbenici ne samo svetog Franje nego i Majke Božje Trsatske, to jest Loretske.

Daljnja nas analiza vodi preko tablice 16 na skupine i brojnost tih istih hodočasničkih skupina. Vidimo, dakle, da od 49 organiziranih hodočašća, imamo točne podatke o broju ljudi u 30 slučajeva, dok u ostalih 19 nemamo.

Vrlo je interesantno da već na prvi pogled možemo uočiti da je riječ o velikim i organiziranim skupinama: od najvećih sa 76 i 66 hodočasnika, o kojima je već ranije pisano, preko solidnih grupa od 45, 38, 36, 34, 33, 32 i 31 hodočasnika.

Ono što odmah upada u oči izrazita je prisutnost Lošinjana s 34 putovanja (dakle, 69,4%) od sveukupno 49 zabilježenih prema Loretu, to jest s 590 hodočasnika, dakle 81,1% od svih onih 727 koji su išli u Loreto, što je izuzetan rezultat ovog istraživanja. I takva bi se vjernost trebala dalje analizirati i iščitavati kroz druga vrela i izvore – kao konstitutivan element povijesti ne samo cijele naše obale, nego posebno Velog i Malog Lošinja.

S Cresa kreće također velika skupina hodočasnika prema Loretu s 45 ljudi i jedna manja od 7. Iz Rovinja vidimo kako u Loreto putuje hodočasnička grupa od 35 članova, dok s Dugog otoka kreću dvije, također velike skupine od 22 i 21 člana, koje obje idu ne samo u Loreto nego i u Asiz. Dakle, dobro se planiralo takvo veliko putovanje preko mora i odmah se išlo dalje, preko gore spomenute *Vie Lauretane* i za drugo veliko hodočasničko središte - Asiz.

Nalazimo dalje skupinu od 9 hodočasnika prema Loretu koja putuje i moli: riječ je o grupi koja stiže iz istarskoga Labina, a na samom je kraju popisa ovdje već ranije spomenut korčulanski hodočasnik koji putuje prema Loretu zajedno s bačvama ulja i *trasmessom*.

Za ostale grupe iz Zadra (1 hodočašće), Visa (3), Pule (1), Lošinja (11) i Cresa (2), nemamo daljnjih podataka o broju hodočasnika na putu. Za jedno putovanje znamo samo smjer – Loreto – no ostalo nam nije znano iz zadanih dokumenata.

Tablica 16: Skupine i brojnost grupa za Loreto – 727 hodočasnika

red. br.	RMC	br. dokum.	datum	mj. putovanja	luka	luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	izričito Loreto
25	I	4588	1794/27/VII	7	Ancona	Lošinj	76	da
46	I	4626	1795/21/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	66	da
27	I	4021	1788/14/VII	7	Ancona	Lošinj	45	da
1	I	4360	1794/20/VII	7	Ancona	Cres	45	da
55	I	3890	1790/29/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	38	da
31	I	4051	1791/03/VII	7	Ancona	Lošinj	36	da
26	I	3955	1790/15/VIII	8	Ancona	Lošinj	34	da
51	I	4746	1795/01/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	33	da
4	I	4440	1794/29/VII	7	Ancona	Rovinj	32	da
52	I	4780	1794/17/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	31	da
30	I	3806	1788/04/VII	7	Ancona	Lošinj	27	da
39	I	4532	1793/13/VI	6	Ancona	Lošinj Mali	26	da
3	I	4681	1795/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)	22	da
56	I	4633	1795/08/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	21	da
2	I	4677	1794/21/VII	7	Ancona	Dugi Otok (Zadar)	21	da
58	I	4730	1794/27/VII	7	Ancona	Lošinj Veli	20	da
57	I	4833	1792/04/VIII	8	Ancona	Lošinj Veli	18	da
50	I	3809	1788/08/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	18	da
44	I	4747	1795/09/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	17	da
28	I	3592	1788/03/VII	7	Ancona	Lošinj	16	da
43	I	4708	1793/06/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	15	da
40	I	4001	1787/20/VI	6	Ancona	Lošinj Mali	13	da
42	I	3807	1788/02/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	12	da
36	I	4289	1790/28/VII	7	Ancona	Lošinj	12	da
24	I	4439	1794/23/VII	7	Ancona	Labin	9	da
47	I	4726	1794/24/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	8	da
22	I	4318	1792/05/VIII	8	Ancona	Cres	7	da
53	I	4846	1794/06/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali	4	da
41	I	4379	1795/24/VII	7	Ancona	Lošinj Mali	4	da
23	I	3874	1790/04/VI	6	Ancona	Korčula	1	da
63	I	4828	1792/17/VII	7	Ancona	Zadar		da
60	III	343	1768/14/VII	7	Ancona	Vis		da
61	III	342	1768/14/VII	7	Ancona	Vis		da
62	I	4319	1792/28/VII	7	Ancona	Vis		da
59	II	6675	1763/01/VIII	8	Ancona	Pula		da
45	III	259	1767/06/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali		da
54	III	329	1768/05/VII	7	Ancona	Lošinj Mali		da
48	III	429	1769/21/VI	6	Ancona	Lošinj Mali		da
49	I	3784	1787/05/VIII	8	Ancona	Lošinj Mali		da
37	I	3477	1788/08/VII	7	Ancona	Lošinj Mali		da
38	I	4643	1796/17/VI	6	Ancona	Lošinj Mali		da
35	I	3633	1786/21/VII	7	Ancona	Lošinj		da
32	I	4042	1790/01/VI	6	Ancona	Lošinj		da
33	I	4523	1792/23/VIII	8	Ancona	Lošinj		da
29	I	4431	1793/30/VII	7	Ancona	Lošinj		da
34	I	4548	1793/31/VII	7	Ancona	Lošinj		da
21	III	375	1768/17/VIII	8	Ancona	Cres		da
20	III	413	1769/25/V	5	Ancona	Cres		da
64	I	4283	1786/16/VII	7	Ancona			da
49	**Sveukupno putovanja za Loreto**							

7.9. Vrijeme hoda, vrijeme molitve: ritmovi hodočašća

Hodočašće je, kako smo analizirali u uvodnom dijelu ovoga rada, posebno vrijeme: vrijeme izdvojeno iz svakodnevice, jedno „drugo“ vrijeme, kada čovjek ulazi u „drugi“ prostor i dimenzije, u „druge“ vremensko-zemljopisne koordinate koje su mu potrebne za potragu i zatim za susret sa *svetim*.

I, kako je sama Carmelina Chiara Canta dokazala u svojoj velikoj sociološkoj i antropološkoj studiji na Sveučilištu *Roma Tre* o hodočašću *Madonni del Divino Amore* (Gospi Božanske Ljubavi), hodočašće Majci Božjoj ima sve karakteristike koralnog čina – što je upravo zaokružena gornja analiza i potvrdila.

Rijetko se ljudi odlučuju na hodočašće sami: najčešće je to izbor jedne zajednice, *communio*, koja putuje i moli.[307]

7.9.1. Vrijeme: datum dolaska i odlaska

Kada, dakle, analiziramo dokumente, nalazimo mogućnost rekonstrukcije podataka kojima se može definirati koliko su trajala hodočašća koja ovdje obrađujemo.

Naime, u dokumentima nam vrlo često piše datum kad je brod ušao u luku i registrirao se kod lokalnih vlasti, no piše također i kad je krenuo dalje, to jest kad je bio *licenziato* ili je dobio otpust iz ankonitanske luke (*licenziamento*).

Zahvaljujući tim podacima, koji su popisani u glavnoj tablici (Prilog 1), može se naknadno, koristeći je kao golemu bazu podataka, iz nje filtrirati potrebne podatke.

Kako sam taj posao, u puno manjoj mjeri, odradila za prvotnu analizu hodočašća u Loreto, na vlastitim sam pogreškama naučila kako upisivati podatke zasebno u kolonama da bi mi kasnije bile iskoristive.[308]

[307] Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”.

[308] Usp. ista, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the Croatian Maritime Regesta in the 18th century - vol. I”.

Tablica 17: Trajanje hodočašća – 1.011 putnika

luka/zona ex hodočasnika	br. putnika	%	izričito Asiz	izričito Loreto	mj. putovanja	dan dolaska	dan odlaska	br dana ostanka	br. dana	br. grupa
Lošinj					7	18/VII	4/VIII	18	14-25	9
Lošinj			da		7	18/VII	4/VIII	18		
Lošinj				da	7	21/VII	4/VIII	15		
Lošinj					7	21/VII	3/VIII	14		
Lošinj Mali	35		da	da	7	20/VII	4/VIII	16		
Lošinj Mali	54		da		7	24/VII	7/VIII	15		
Poreč					7	24/VII	7/VIII	15		
Vis				da	7	28/VII	21/VIII	25		
Zadar					7	19/VII	04/VIII	17		
Sveukupno	89	8,8%								
Lošinj				da	7	31/VII	8/VIII	9	8-13	12
Lošinj Mali	19		da		7	21/VII	1/VIII	12		
Lošinj Mali	11				7	21/VII	1/VIII	12		
Lošinj Mali				da	6	21/VI	1/VII	11		
Lošinj Mali					7	26/VII	5/VIII	11		
Lošinj Veli	18			da	8	4/VIII	15/VIII	12		
Cres	45		da	da	7	20/VII	1/VIII	13		
Fažana	9		da		7	27/VII	4/VIII	9		
Krk					7			8		
Poreč	17				7	18/VII	28/VII	11		
Rovinj	53				7	29/VII	5/VIII	8		
Scogli di Zadar			da		7	28/VII	5/VIII	9		
Sveukupno	172	17,0%								
Lošinj					7	25/VII	30/VII	7	4-7	17
Lošinj Mali	3				8	16/VIII	22/VIII	7		
Lošinj				da	8	23/VIII	28/VIII	6		
Lošinj Veli					7	22/VII	27/VII	6		
Lošinj					8	1/VIII	5/VIII	5		
Lošinj				da	7	30/VII	3/VIII	5		
Lošinj Mali	70				8	2/VIII	5/VIII	4		
Lošinj Mali	80				7	20/VII	23/VII	4		
Lošinj Mali				da	7	5/VII	8/VII	4		
Rovinj	32		da	da	7	29/VII	4/VIII	7		
Rovinj	40				7	29/VII	4/VIII	7		
Rovinj	26				7	30/VII	4/VIII	6		
Cres				da	5	25/V	29/V	5		
Cres				da	8	17/VIII	21/VIII	5		
Vis				da	7	14/VII	18/VII	5		
Poreč	8		da		8	2/VIII	5/VIII	4		
Rovinj			da		7	30/VII	2/VIII	4		
Sveukupno	259	25,6%								
Lošinj	34			da	8	15/VII	17/VII	3	3	13
Lošinj					7	20/VII	22/VII	3		
Lošinj					7	13/VII	15/VII	3		
Lošinj Mali	26			da	6	13/VI	15/VI	3		
Lošinj Mali	13			da	6	20/VI	22/VI	3		
Lošinj Mali	15			da	8	6/VIII	8/VIII	3		
Lošinj Mali	17			da	8	9/VIII	11/VIII	3		
Lošinj Mali					8	06/VIII	8/VIII	3		
Lošinj Mali	33			da	8	1/VIII	3/VIII	3		
Lošinj Mali	4			da	8	6/VIII	8/VIII	3		
Lošinj Mali	38			da	7	29/VII	31/VII	3		
Dugi Otok (Zadar)	21		da	da	7	21/VII	23/VII	3		
Rovinj					8	3/VIII	5/VIII	3		
Sveukupno	201	19,9%								
Lošinj	76			da	7	27/VII	28/VII	2	2	4
Lošinj	36			da	7	3/VII	4/VII	2		
Lošinj Mali	31			da	7	17/VII	18/VII	2		
Poreč	9				8	04/VIII	5/VIII	2		
Sveukupno	152	15,0%								
Lošinj Mali	66			da	7	21/VII	21/VII	1	1	7
Lošinj Mali				da	8	5/VIII	5/VIII	1		
Lošinj Mali	14				8	4/VIII	4/VIII	1		
Pula	44				7	29/VII	29/VII	1		
Rovinj	12				8	4/VIII	4/VIII	1		
Rovinj					7	23/VII	23/VII	1		
Rovinj	2				2	25/II	25/II	1		
Sveukupno	138	13,6%								
Sveukupno	1.011	100,0%								
Broj gupa s poznatim danima ostanka										62
Nepoznati br dana ostanka										241

7.9.2. Trajanje i ritam hodočašća

U tablici 17, dakle, sinoptički su analizirane luke iz kojih su dolazili hodočasnici, broj putnika, je li spomenut izričito Asiz ili Loreto, mjesec u kojem se putovalo, dan dolaska na kopno, dan odlaska, odmah prebrojeni dani ostanka na hodočašću, te su rezultati sortirani po broju dana ostanka u nekoliko segmenata.

Od ukupno 303 hodočašća, postoje samo 62 za koja možemo rekonstruirati koliko su trajala (s obzirom na datume i podatke koje nalazimo u dokumentima), što je sveukupno 20,4% što se tiče grupa, ali gledajući hodočasnike na koje se to odnosi, onda je riječ o 1.011 putnika (to jest 40,2%) od cjelokupnog nam znanog broja od 2.513 i njihovu modusu hodočašćenja.

Dani ostanka na hodočašću podijeljeni su u nekoliko segmenata: od velikih hodočašća od 2 do više od 3 tjedna (14-25 dana), do najkraćih hodočašća koja su protekla u jednom jedinom danu. Ovdje je važno napomenuti da se kao jednodnevna broje ona hodočašća u kojima su se hodočasnici iskrcali s broda, otišli do Loreta i u istom danu krenuli natrag. Njih, dakle, razlikujemo od onih koja su označena kao dvodnevna, što znači da su u jednom danu došli, a tek se sutradan vraćali. Odabrala sam ovaj sustav jer je, na moje iznenađenje, kratkih hodočašća od samo jednog dana bilo više.

Nalazimo, dakle, čak 9 grupa koje hodočaste između 14 i 25 dana: kako se može pretpostaviti, tu se nalaze hodočašća za Loreto i Asiz zajedno. Lošinjani čine čak 6 grupa, imamo 1 grupu iz Poreča, 1 iz Zadra i 1 s Visa. Interesantno je, kada pogledamo pobliže datume početka hodočašća, to jest silaska s broda u Anconu, da su svi u srpnju: početni datumi variraju od 18. VII. do 28. VII., a završni od 3. VIII. do 21. VIII. Jasno nam je da tu nije samo riječ o odabiru najpovoljnijeg doba godine, vezano i uz nemilosrdne struje i vjetrove na Jadranskome moru, nego se direktno veže i za sam sajam u Senigalliji, o kojem je već bilo riječi.

Daljnjih 12 grupa putuje između 8 i 13 dana, također za obje hodočasničke destinacije (Loreto i Asiz). Imamo 6 putovanja s Lošinja, 1 s Cresa s 45 hodočasnika u trajanju od 13 dana za Loreto i Asiz, potom 1 s Krka, 2 iz Istre (iz Poreča i Rovinja) i jedno „dagli Scogli di Zadar“. Ovdje se također putuje u ljetnim mjesecima, od lipnja pa sve do kolovoza: datumi počinju između 21. VI. i 4. VIII. te završavanju između 1. VII. i 15. VIII.

Treća skupina, koja je birala nešto kraća putovanja, između 4 i 7 dana, sastoji se od 17 takvih hodočašća: ovdje su također zatupljeni i Loreto i Asiz. Lošinjani imaju čak 9 takvih

putovanja s golemim grupama od 80 i 70 hodočasnika, potom slijede 4 grupe iz Rovinja i 1 iz Poreča. Imamo i 2 grupe s Cresa i 1 s Visa. U ovoj skupini je samo 1 putovanje koje se odvija u svibnju (25. V. – 29. V.), ostala su putovanja u srpnju i kolovozu s početnim datumima od 5. VII. do 23. VIII., a završnim od 8. VII. do 28. VIII.

Imamo četvrtu skupinu hodočasničkih grupa koje putuju 3 dana, njih je sveukupno 13. Interesantno je da u tako kratkom roku od tri dana imamo i jedno zajedničko putovanje do Loreta i Asiza te natrag (grupa s Dugog otoka od 21 hodočasnika, koja putuje od Ancone 21. VII. i vraća se 23. VII.). Očito da je i takva kombinacija bila izvediva. I u ovoj skupini prednjače Lošinjani s 11 putovanja te osim spomenutog putovanja s Dugog otoka, imamo i jedno iz Rovinja. Ovdje se također putuje u ljetnim mjesecima s početnim datumima putovanja od 13. VI. do 9. VIII. i završnim od 15. VI. do 11. VIII.

Predzadnja nam skupina od 4 putovanja predstavlja hodočašća od 2 dana, uključujući dan kad su hodočasnici sišli s broda do dana kad su krenuli natrag kući istim brodom. Tu su nam 3 putovanja s Lošinja s velikim grupama hodočasnika od 31, 36, i 76 ljudi, kao i 1 putovanje iz Rovinja s 9-ero ljudi. Putovalo se također ljeti s početnim datumima između 3. VII. i 4. VIII. i završnim od 4. VII. do 5. VIII.

Zadnja skupina, od čak 7 hodočašća, prikazuje nam putovanja od jednog dana: dakle, kretali bi s broda i vraćali se na njega isti dan. Imamo 3 hodočašća s Lošinja (među kojima 1 veliko sa 66 ljudi), zatim 3 iz Rovinja i 1 iz Pule. Osim grupe iz Pule, koja je putovala u veljači (25. II.), svi su ostali putovali ljeti, i to tijekom srpnja i kolovoza, s početnim datumima koji su varirali između 21. VII. i 5. VIII.

Dakle, iz svega gore analiziranog, postojala je jedna vrlo široka paleta izbora što se tiče trajanja hodočašća: svatko je mogao, uzevši u obzir i vlastite financijske mogućnosti, izabrati ono što je mogao sebi priuštiti, tj. putovanje s više ili manje komfora, i dakako čak obići i Loreto i Asiz tijekom istog putovanja. Naši su se dokumenti pokazali iznimno bogati podacima koje se može dalje analizirati.

7.9.2.1. *Compendia ad usum peregrini*

Ovdje se možemo dodatno osvrnuti na činjenicu da su postojala različita „idealna trajanja hodočašća", koja možemo naći u raznim knjižicama pisanima kroz stoljeća *ad usum peregrini:* naravno, ovisno o piscu i korištenoj semantici, to je moglo biti 40 dana, računajući od dana kretanja na put do povratka (poveznica je bila 40 Isusovih dana u pustinji ili 40 godina lutanja Izraelaca u potrazi za Obećanom zemljom itd.), do čak 3 dana (koliko je trajao Isusov *Descensus ad Inferos* nakon smrti do uskrsnuća).[309]

Isto tako, bio je točno označen određeni „minimum" obreda koje je potrebno ispuniti kako bi hodočašće bilo pravovaljano.[310] U 62 slučaja imamo podatke o povratku istim brodom, tako da smo neizravno doznali koliko su hodočasnici ostajali. Samo u 7 slučaja, kao što smo vidjeli, grupa je ostajala jedan dan i odmah isti dan kretala brodom natrag.

Ova brzina ne treba začuditi jer ako se uzme u obzir blizina Ancone s Loretom, očito je da se moglo otići do svetišta, ondje slaviti misu i odmah se vratiti. Uostalom, itinerari od Loreta u raznim smjerovima: Rim, Asiz, Venecija, Milano... itd., bili su jako precizno iscrtani već više stoljeća, moglo ih se lako nabaviti, a u njima osim podataka o miljama i poštama gdje su se mogli zamijeniti/unajmiti konji za kočije, (s okvirnim cijenama i dodatnim informacijama gdje je što isplativije i/ili jeftinije), bio je označen i potreban broj sati od pošte do pošte (povezanih dakako i s brojem Zdravomarija i ostalih molitava). Preciznost je bila nevjerojatna, tako da su hodočasnici, osobito u ovako velikim grupama, mogli sigurno i učinkovito proputovati do svetišta i natrag.[311]

Što se tiče same ispovijedi i mise, znamo da su Hrvati običavali putovati sa svojim svećenicima i slaviti misu na svome jeziku. O hodočašću Hrvata u Loreto s vlastitim svećenicima i slavljenju misa na hrvatskome, „po starom običaju", svjedoči 1559. isusovac Raffaele Riera, ispovjednik u Loretu: „Gotovo petsto onih *Ilira* [...] zajedno sa svojim svećenicima koji ih prate" i još „svake godine velike lađe *schiavona*, koji prelaze u velikom broju Jadranski zaljev i dolaze sa svojim svećenicima, kod kojih se ispovijedaju i slušaju misu

[309] PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the Croatian Maritime Regesta in the 18th century - vol. I".

[310] GRIMALDI, isto, str. 29-30.

[311] Armando SERRA, „In Itinere Lauretano: Elemosine con medaglie e sigilli, infrastrutture e trasporti preferroviari, questione lauretana" u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 60-67. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the Croatian Maritime Regesta in the 18th century - vol. I".

na pučkom jeziku, po drevnom običaju".[312] Na taj su način mogli „uštedjeti" na vremenu, ispovijedati se putem, a zatim nesmetano obilaziti svetište i slaviti svetu misu u Loretu.

Vrlo je zanimljivo da je sama Sveta loretska kongregacija osiguravala ispovjednike hrvatskoga jezika, tako da su se Hrvati mogli uputiti na hodočašće i bez svećenika, znajući da im je osigurana ispovijed. Kada to ipak nije bilo moguće – zbog prevelikih troškova – poticao se dolazak hodočasničkih grupa sa svojim svećenicima. Katolička je crkva pridavala veliku važnost dušobrižništvu (*cura animae*) i brinula se da se hodočasnici raznih nacionalnosti i jezika mogu u svetištu ne samo ispovijedati, nego imati i dostatan broj misa za rijeke ljudi koje su pristizale u Loreto. U tom je smislu svetište bilo povjereno isusovcima, crkvenom redu koji je direktno bio podložan papi i koji je imao dovoljno kozmopolitskog duha i smisla za takvu važnu zadaću.[313] Postojao je, dapače, vrlo složen sustav služenja misa u svetištu, čiji je broj potkraj 18. st. dostizao i 30 misa dnevno.[314]

Nadalje, raspolažemo s 4 slučaja prema kojima hodočasnici ostaju 2 dana. Riječ je o manjim organiziranim grupnim hodočašćima: prespavali su vjerojatno u nekim od gostinjaca ili svratišta izvan zidina Loreta jer je smještaj u gradu bio namijenjen posebnim gostima. Kako je Loreto bio vrlo omiljeno odredište hodočašća visokih svjetovnih i crkvenih dužnosnika, trebalo je u organizaciji predvidjeti sve kapacitete i za važne goste, kao što su bili biskupi i kardinali, plemenitaši, prinčevi, kraljevi i kraljice, koji su obično dolazili s cijelom pratnjom pomoćnog osoblja.[315] Mogli su i prespavati u nekom od prihvatilišta, što su ih vodili potomci Hrvata koji su se onamo odselili u 14. st. (možda više nisu znali svoj jezik, ali su pamtili svoje podrijetlo, kao što doznajemo iz arhivskih dokumenata iz Recanatija). U samom Loretu posjetili bi svetište, slavili misu, uspjeli kupiti pokoji nabožni predmet, krunicu ili svetu sličicu te su se drugi dan mogli vratiti u Anconu na brod.

Čak 30 hodočasničkih skupina ostajalo je između 3 i 7 dana, što je očito optimalan broj dana za put iz Ancone do Loreta bez velike žurbe. Mogli su izvršiti sve najvažnije hodočasničke obrede, razgledati okolicu i kupiti pokoji suvenir na štandovima oko svetišta (medaljicu s likom

---

[312] Raffaele RIERA, *Historia de la Santa Casa di Loreto, 1580.* i *Monumenta Historica societatis Jesus. Litterae Quadrimestres,* vol. VI, 1559-1660 citiran u GRIMALDI, n. dj., str. 269. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I".

[313] GRIMALDI, n. dj., str. 35. Vidi također Marco MORONI, „Rapporti culturali e forme devozionali tra le due sponde dell'Adriatico in età moderna", u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 187, 191.

[314] GRIMALDI, n. dj., str. 285-286. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I".

[315] GRIMALDI, isto, str. 381-388. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, isto.

Majke Božje, možda krunicu ili pokoji drugi tradicionalni predmet). Znamo da je kraj oko Loreta i Recanatija živio od izrađivanja pobožnih i nabožnih predmeta koji su se poslije mogli kupovati u okolici svetišta: o čemu nam govore razna svjedočanstva, kao npr. iskustvo engleske pjesnikinje Anne Riggs Miller 1771. po ulicama Loreta.[316]

Znamo također da je postojala cijela organizacija za najsiromašnije kako bi i oni mogli hodočastiti: kao *pauperes Christi* uživali su posebne zaštite, imali su pravo na besplatnu hranu tijekom boravka u Loretu, a mogli su, s posebnim potvrdama o „obavljenom hodočašću" i na povratku dobivati hranu besplatno.[317]

No za Hrvate koji su dolazili prekomorskim putem nije bilo uputno računati na pomoć predviđenu za najsiromašnije hodočasnike. Osobito zato što su trebali platiti paruna broda i imati sa sobom hrane za povratak preko mora, a da o slučaju prisilne karantene i ne govorimo. Njihova je situacija bila sasvim različita od onih hodočasnika koji su u Loreto dolazili pješice i na proputovanju mogli računati u slučaju potrebe s *elemosinom* (milodarima), koju su mogli dobiti u raznim gostionicama, bratovštinama ili od lokalnog stanovništva.

Hrana i spavanje, pa čak i cijena najma konja na poštama, bile su detaljno uređene posebnim papinskim uredbama, a gostioničari i ostali uslužni djelatnici (u službi hodočasnika) bili su oslobođeni raznih poreza i nameta.[318] Unatoč tomu što su se tijekom godina snizile neke pristojbe, baš zbog direktne ingerencije zakonodavaca, trebala je ipak određena platna moć da bi se moglo krenuti na put u Loreto, osobito na višednevno ili višetjedno putovanje.[319] Taj nas podatak neposredno upućuje na to da se na takav put odlučivalo ipak imućnije stanovništvo, koje si je moglo priuštiti tako dalek i težak put.

Imamo nadalje dva posebna slučaja gdje se hodočasnicima koji se vraćaju na brod priključuju drugi hodočasnici/putnici, pristigli u Anconu nekim drugim brodom. Tako se u RMC I, dok. br. 4726, osmorici hodočasnika koji se vraćaju iz Loreta priključuju još dvojica, ili slučaj u RMC I, dok. br. 4730, gdje se grupi od 20 hodočasnika na povratku priključuje izvanredni putnik: „1794.24.VII, Ancona - Trabaccolo del paron Matija Nikolić del fu Martin

[316] GRIMALDI, n. dj., str. 478-489; vidi također Elisabetta GULLI GRIGIONI, „Pietà e devozione" u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 325-338. Vezano uz Anne Riggs Miller, *isto*, str. 40. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, isto.

[317] GRIMALDI, n. dj., str. 27, 237. Vidi također PODHRAŠKI ČIZMEK, isto.

[318] O uredbama i ediktima kojima su pape promicali i podupirali hodočašća prema Loretu vidi: GRIMALDI, n. dj., str. 551-553.

[319] O smanjenju cijena hrane i prenoćišta i ostalih usluga vidi SERRA, n. dj. u GRIMALDI, SORDI (ur.), n. dj., str. 70-71.

di Lošinj Mali da colà proveniente con 8 passeggeri diretti a Loreto. Il 26.VII congedato vuoto con soli 10 passeggeri per Lošinj Mali. Tassa: 1 s."[320]

Zatim nalazimo sljedeći dokument: „1794.27.VII, Ancona - Trabaccolo del paron Martin Letić del fu Martin di Lošinj Veli (Lossino Grande) da colà proveniente con 20 passeggeri diretti a Loreto. Il 30.VII licenziato con i detti passeggeri, più uno imbarcato in Ancona, per Lošinj Veli. Tassa: 1.40 s."[321] No moglo se dogoditi i suprotno, da su hodočasnici doputovali jednim brodom, a vraćali se drugim, kao u slučaju skupine od 21 hodočasnika s Dugog otoka, od kojih se samo troje vratilo istim brodom nakon tri dana, dok su ostali produžili boravak i vratili se drugim brodom: „1794.2l.VII, Ancona - Trabaccolo del paron Luka Mirković di Božidar (Natale) di Dugi Otok (Isola Grossa) di Zadar da colà proveniente con 21 passeggeri diretti a Loreto e Assisi. Il 23.VII licenziato per Zadar con tre dei detti passeggeri. Tassa: 0.20 s."[322]

7.9.2.2. Molitva

Imamo jedan vrlo interesantan dokument koji nam govori o putovanju franjevaca iz Dubrovnika, gdje ih se naziva „Padri Zoccolanti". Oni također provode 24 dana u karanteni te im se iznimno naplaćuje pola iznosa taksi, kako vidimo u nastavku:

„1728.30.V, Ancona - Tartana del padrone Vinko Pušić, proveniente da Dubrovnik […]. Per diritti d'Ufficio per alcuni Padri Zoccolanti, passeggeri sbarcati dalla detta tartana, "furono per gratia fatti pagare metà di diritti d'Ufficio" per 24 giorni - 75 p."[323]

Dakle, ipak se franjevce, vjerojatno svećenike, tretiralo s određenim poštovanjem i odavala im se čast: mogli su se dodatno pomoliti za one koji su im učinili znak pažnje i oslobodili ih plaćanja punog iznosa trošarine.

Vidimo da se *trasmesso* to jest „involto" prenosio i za potrebe svećenstva. Prema načinu kako se, u sljedećem dokumentu, spominju o. Zepini i o. Saba, a da nije označeno odakle su,

[320] RMC I, dok. 4726, str. 441 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. M.
[321] RMC I, dok. 4730, str. 441 - Ibid.
[322] RMC I, dok. 4677, str. 437 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. L.
[323] RMC II, 850, str. 108 - ASA, ACA, busta 1889, Entrata Uff. Sanità, Anno 1726 (AČ, I, f. 324-325). Kao što je i ranije napisano Čolak nam objašnjava da je riječ o Franjevcima „Osservantima" koji nose drvene natikače (*zoccoli*): otuda taj interesantan naziv.

kojem redu pripadaju i dr., očito je da je to bio uobičajen postupak i da su spomenuti očevi bili dobro poznati: „1787.4.VIII, Ancona - Trabaccolo del paron Ivan Radetić da Trogir proveniente da Split con 80 cavalli di ragione di Pavao Lovrić. Lo stesso giorno congedato per Split con carico di merci per i Lazzaretti. Gli fu consegnato un involto del Padre Zepini per il Padre Saba. Tassa: 2.20 s."[324]

Idući nam dokument pak govori da se u Draču služila misa za mornare i kapetane dvaput dnevno. Ujedno nam daje jednu vrlo blisku sliku o problemima s kojima su se franjevci suočavali na južnom dijelu Jadrana: prisiljeni su bili stanovati već 44 godine u mletačkome konzulatu jer je očito izvan njega bilo za njih preopasno te traže od Venecije zaštitu:

„1763.2.XII, Durres - Frate Andrea di Foggia, ministro provinciale d'Albania, al Magistrato dei V Savi alla mercanzia. È dal 1719 che il ministro provinciale insieme col cappellano risiedono nel Consolato Veneto, non trovando fuori sicurezza sufficiente. Essi dicono due messe per i marinai e i capitani. Essendo stato minacciato dalla signora Bartulović di andarsene col cappellano, egli chiede la protezione del Magistrato."[325]

7.9.2.3. Fizički i duhovni uzlaz: vrijeme hodočašća i molitve

Smještaj Loreta na uzvisini dopušta da se cijelo svetište može uočiti već izdaleka: hodočasnici su tako vrlo brzo na iskrcaju s broda mogli iz kočije ili putujući pješice usmjeriti svoje poglede i ujedno molitve prema skorom cilju svojega putovanja.

Vjerojatno je taj trenutak opažanja cjelokupnog loretskog kompleksa izdaleka bio važan trenutak putovanja. Zasigurno su se fizički i duhovni moment stapali u jedan jedinstven doživljaj.

[324] *Involto* u ovom slučaju označava paket, isto kao i *trasmesso*. Vidi RMC I, 3785, str. 378 - ASV, CSM, b. 842, Lib. I.

[325] RMC I, 1984, str. 217 - ASV, CSM, busta 665, Lettere dei Consoli, Durazzo, s.d.s. (sotto data suddetta).

Slika 31: Loreto kakav se hodočasnicima prikazivao izdaleka[326]

Ovdje se možemo prisjetiti uzleta duše jedne posebne hodočasnice koja je četrnaest stoljeća ranije putovala iz Galicije Svetom zemljom: kao da možemo – kroz njezin hod, zaustavljanje i čitanje Svetog pisma pri svakoj etapi, nastavak puta prema brdu Nebo te kroz njezine zapise kojima zrcali svojim „sestrama“ ushite i sreću duhovnog i fizičkog uzdizanja na raznim uzvisinama kojima je prilazila na svom hodočašću – vidjeti i naše hodočasnike koji se u drugom vremenu i prostoru kreću prema *svetome*, poznatome i nepoznatome, prema Majci koja sve prima i sve oprašta.

Tu je duboku i intrinzičnu korelaciju *svetog* i uzvišenog uostalom zabilježio i Mircea Eliade u svom *Traktatu* ukazujući na nju kao konstantu u suodnosu čovjeka i svetoga.[327] Na tu nam istu poveznicu ukazuje i Carlo Chenis kada piše: „Il santuario verso cui si dirige il pellegrino deve diventare per eccellenza ‘la tenda dell’incontro’, come la Bibbia chiama il tabernacolo dell’alleanza“, da bi dalje nadodao: „I santuari sono dunque il richiamo del Tabor, per rafforzare il cammino sul Calvario. Dopo il colle di sofferenza c’è quello dell’eterna beatitudine“.[328]

---

[326] https://www.cronacheancona.it/wp-content/uploads/2017/04/Loreto_aerea-jpg-107.jpg – pristup 23.02.2018.

[327] Vidi „Il sacro celeste“ i „Fusione e sostituzione“ u 2. poglavlju u ELIADE, *Trattato di storia delle religioni*, op. cit. Usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”.

[328] Carlo CHENIS, „Pellegrini a Loreto. Un "Magnificat" artistico e spirituale“, u Grimaldi Floriano i Sordy Katy (uredili), *Pellegrini verso Loreto, Atti del Convegno Pellegrini e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII,* Deputazione di Storia Patria per le Marche, Ancona 2003., str. 16 i 18.

Uzlaz kao takav, novom, to jest nebeskom Jeruzalemu – tu je smisao cijelog puta i *itera* hodočašća u kojem se preklapaju fizički moment s onim duhovnim. Da se taj smisao nije izgubio u bespućima povijesti, nego je i danas aktualan, dokazuje uostalom, kao što je i ranije naznačeno, studija Carmeline Chiare Cante, profesorice Sociologije religija i kulturalnih procesa na Sveučilištu *Roma Tre* u Rimu. Studija je, u razdoblju između jubilarne godine 2000. i naredne 2001., istraživala noćno hodočašće Majci Božjoj Božanske Ljubavi (*Madonna del Divino Amore),* koje se perpetuira svake subote, od Uskrsa do kraja listopada, slijedeći put od Trga *Porte Capene* (*Piazza di Porta Capena)* do Svetišta *Castel di Leva* kamo se stizalo u zoru, gdje ono završava slavljenjem svete mise. Studija je pokazala kako je vrijeme hodočašća jedno posebno vrijeme: to je vrijeme hoda, u kojem se čovjek u potpunosti udaljava od svakodnevice i ono postaje neko „drugo“ vrijeme, uzdignuto gotovo na vrijeme vječnosti, na „vrijeme bez vremena“.

Slika 32: Trg ispred svetišta[329]

To je vrijeme molitve, vrijeme solidarnosti, kolektivnog i koralnog hoda, razmišljanja bez obzira na razloge kretanja na put. To je prolaz kroz pustinju vlastite duše ili vlastitog života te

[329] http://www.itineraricristiani.it/itinerario-italiano/358/Il-Santuario-della-Santa-Casa-di-Loreto-AN.html – pristup 23.02.2018.

pripada jednoj „drugoj logici“.[330] Canta ukazuje na to da religioznost koja se manifestira na hodočašćima *Madonni del Divino Amore* nije izraz arhaične pobožnosti i seoskog mentaliteta povezanog s potrebama siromaštva, oskudice i materijalne kulture, nego da u sebi posjeduje izvornost i sve karakteristike postmoderne.[331] Iz te, dakle, perspektive možemo promatrati općenito i hrvatska hodočašća u Loreto, u drugom vremenu i prostoru, no sa zajedničkim općim i partikularnim vjerskim identitetom.

Slika 33: Loreto - unutrašnjost svetišta[332]

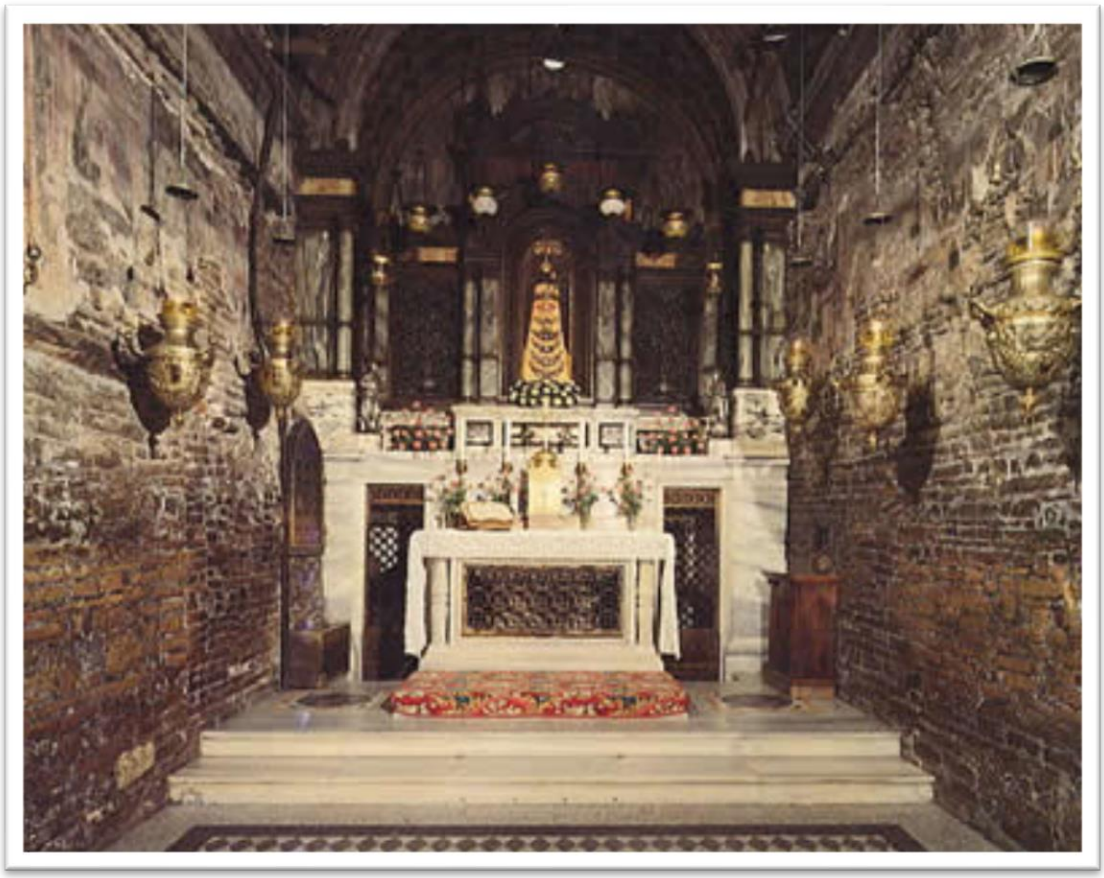

7.9.2.4. *Confessio* i hrvatski ispovjednici

Hodočasnici su se na dolasku u svetište ispovijedali kod vlastitih svećenika koji su znali dolaziti s njima, posebno kad je bilo riječi o organiziranim putovanjima, ili u drvenim ispovjedaonicama koje su bile sagrađene tijekom XVII st., na kojima je izričito pisalo „Pro

[330] CANTA, *Sfondare la notte: religiosità, modernità e cultura nel pellegrinaggio notturno alla Madonna del Divino Amore*, str. 20-22.

[331] Isto, str. 205; usp. PODHRAŠKI ČIZMEK, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”, nav. dj., str. 194; vidi ista „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”.

[332] http://www.tatarte.it/gherardi/CD/icona/frame/MN/santuari/loreto.htm – pristup 23.02.2018.

Illyrica“ kao što nam zorno svjedoči i poznati proučavatelj Loreta, o. Giuseppe Santarelli, upravitelj Opće kongregacije Svete kuće u Loretu.[333]

Dobrodošlicu su hrvatski hodočasnici mogli osjetiti sigurno i zahvaljujući slikama koje su im plastično pokazivale kako je Sveta kućica otputovala na Trsat, prikazivanje Majke Božje trsatskom svećeniku Aleksandru, izgradnju crkve na Trsatu po nalogu Nikole Frankapana, koje su se u 18. stoljeću nalazile u provincijskoj kapeli.[334]

7.9.2.5. *Ite missa est!*

Nakon odlaska iz sigurnosti vlastitog doma, dolaska u grad na moru (mnogi hodočasnici vjerojatno nisu bili iz luka iz kojih su kretali), nakon traženja luke te kapetana ili paruna koji ih je trebao ukrcati na brod, određenog straha i nesigurnosti pred izazovom puta koji su imali pred sobom – ipak se putovalo morem! – sigurno da je doći živ i zdrav na drugu obalu, sići s broda, uputiti se na kočiju za daljnji kopneni organizirani prijevoz (ako nije bilo riječi o „vlastitom aranžmanu“ pa se trebalo i za sve to posebno pobrinuti) – bio velik uspjeh. Možemo zatim zamisliti hodočasnike kako iz daljine, puni ushita, uočavaju Loreto i cijeli njegov kompleks i određenu nestrpljivost da se dođe napokon do Loreta i kroči nogom u Svetu kućicu, onu istu u kojoj je Marija doživjela navještenje anđela, u kojoj je odgajala malog Isusa… Ne možemo si vjerojatno do kraja plastično prikazati cijelu mješavinu osjećaja koje bi preplavile naše hodočasnike, no legitimno je bar pokušati.

Rekli smo, dakle, da je u samoj crkvi postojala posebna ispovjedaonica u kojoj su se mogli ispovjediti, ako to nisu učinili ranije na putu sa svojim svećenikom koji ih je mogao voditi i dopratiti iz Hrvatske[335], i tada su mogli pristupiti najvažnijem trenutku hodočašća, svetoj misi, pravoj duhovnoj *communio* i euharistiji – gdje su se odjednom nebo i zemlja stapali i gdje se i najmanji vjernik osjećao dijelom velike i opće Crkve, ne samo na zemlji nego i na nebesima – čemu su sve krasne umjetnine, koje su pape dale izgraditi i urediti, pridonosile svojom velebnošću i sjajem.

Nakon svete mise i obilaska cijelog svetišta, polaganja ruku i nogu na podu i zidovima unutarnje ćelije, koja svojom taumaturškom moći priziva sveto *hic et nunc*, hodočasnik je

[333] Giuseppe SANTARELLI, „Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu“, str. 69.
[334] Isto.
[335] Za što imamo obilje podataka u literaturi kroz stoljeća iz same Svete Kuće i susjednog hospitala.

doživio vrhunac svojega putovanja i kao da su mu svećenikove riječi na kraju mise – *Ite missa est* – označile trenutak otpuštanja, ali i opuštanja nakon doživljene punine i smisla kojom će obojiti ne samo put prema kući, nego i cijeli svoj nastavak života obodren i ohrabren svime što je vidio, doživio i opipao.

Slika 34: Naša Gospa Trsatska / Križ sv. Benedikta. Prva polovica 18. st.[336]

7.10. Opasnosti na moru i *Grande Guerra*

Kao i dolazak, zasigurno je i povratak bio prepun opasnosti. Vjerojatno su ih vjernici na povratku drugačije doživljavali, ispunjeni duhovnom hranom i svim doživljajima o kojima će si na povratku međusobno pričati. Stvarat će si jedno dodatno iskustvo u uzajamnom dijeljenju emocija, sjećanja, duhovnih vrijednosti, ali i malih detalja koje je svatko drugačije primijetio, a postaju realnost tek kad ih se podijeli s drugima. Put prema natrag bio je isto tako vrlo važan – dijeljenje s drugim hodočasnicima iskustva *svetoga*, u iščekivanju povratka kući, obitelji i prijateljima, kojima će moći dodatno opisati i dati im mogućnost sudjelovanja preko svojih priča i opisa milosti kojima su se sami osjećali obdarenima.

[336] http://muzej-rijeka.hr/trsatsko-svetiste/slike/trsatsko-svetiste05.jpg – pristup 23.02.2018. Kao što se na Trsatu moglo kupiti razne medaljice nakon obilaska svetišta, tako se moglo i u Loretu kupiti slične i druge medaljice.

7.10.1. Bolesti, kuga, *lazzaretti e contumacie*

Jedna od takvih opasnosti zasigurno je bila kuga: u 18. st. još se nije znalo koji su joj uzroci i kako se širi, tako da je trebalo fizičkim odvajanjem ne samo bolesnih, nego i drugih suspektnih, koji su došli u doticaj s kužnim osobama i stvarima, osigurati javno zdravlje.

Od 303 hodočašća koja ovdje analiziramo, čak 106 (dakle 35%) imaju direktne veze s kugom koja je cijelo stoljeće, što jače, što slabije, harala Jadranskim morem. U svim dokumentima znamo koliko je plaćeno, što za čuvara (*il guardiano*), što za najam prostora u lazaretu, što za brod, što za robu i, dakako, za ljude.

No jedino nam 41 dokument iz tablice 18 govori plastično o tome koliko su naši hodočasnici morali odsjesti u lazaretima u Anconi. Negdje ih se spominje kao *lazzaretto*, negdje kao *Lazzaretti Nuovi*, a često i kao *Lazzaretti Sporchi*.

Ono što prvo uočavamo u tablici jest da se dani karantene dosta razlikuju, od maksimalnih 35 (u slučaju dokumenata vezanih za hodočašća) do minimalna 3 dana. Možemo si, dakle, samo zamisliti što je našim hodočasnicima značilo boraviti u navedenim lazaretima u Anconi. Jer uza sav trud pape da prošire stari lazaret, dograde ga ili sagrade novi – opet je to bilo prisilno ostajanje u ograđenom i zagrađenom prostoru s drugim ljudima, često nepoznatima.

Također vidimo da imamo podatke o datumima koji variraju od 1710. sve do 1746. godine, i to tako da od 41 dokumenta koji imamo u analizi, 27 ih govori o 40-im godinama stoljeća, dakle 66% od ukupnog broja.

Vidimo da se vrlo brižno obračunavao porez za ostajanje u lazaretu, od 6,25 „paoli al giorno“ do 15 ili čak 20 paola „per guardiano“.

Koliko su stvarno hodočašća trajala, možemo iščitavati ne samo iz dokumenata koji nam govore o ulascima i izlascima brodova iz luka u redovito vrijeme, nego dapače iz onih koji nam svjedoče o nesigurnosti vremena u kojem su se širile razne epidemije, bez znanja uzroka tomu.

Kako su u tu svrhu bili izgrađeni lazareti i određeni posebni uredi i tijela za očuvanje općeg zdravlja, možemo kroz te dokumente shvatiti što se događalo i koji su bili uobičajeni modusi i uvjeti rada.

Sljedeća tablica prikazuje hodočašća provedena u karanteni – od sveukupnih 106, samo je 41 hodočašće za koja znamo broj dana provedenih u lazaretu u Anconi.

Tablica 18: Hodočašća provedena dijelom u karanteni (41 od sveukupno 106)

RMC	br. dokum.	datum	komentar	Dani u karanteni	Takse 10 p: 1 sc
II	986	1731/02/XII		35	2.18.4 s
II	1097	1735/18/VIII	6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder	29	1.81.2,50 s.
II	4308	1743/13/I		28	1 sc. 75 p.
II	1283	1743/13/I	15 p. al giorno per guardiano	28	1,75 s.
II	1273	1742/18/XI		24	1.50 s.
II	850	1728/30/V	"Padri Zoccolanti" plaćaju upola	24	75 p.
II	1628	1745/04/II		24	1.50 s.
II	853	1728/30/V		23	1.52.2 s.
II	1346	1743/20/VI	20 p. per guardiano	23	1.44 s.
II	1550	1744/12/VII	15 p. per guardiano	21	1.31.2,50 s.
II	4530	1744/12/VII	"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"	21	1 sc.31:1 1/2 p.
II	331	1712/28/III		21	1.50 s.
II	4618	1745/01/V		21	1 sc. 31:2 1/2 p.
II	1662	1745/16/VII	15 p. al giorno per guardiano	21	1.31.2,50 s.
II	1404	1743/31/VII		21	1.31.2,50 s.
II	1613	1744/29/X	15 p. al giorno per guardiano	21	1.31.2,50 s.
II	1401	1743/31/VII	20 p. per guardiano	21	1.31.2,50 s.
II	1141	1736/05/V	6,25 p al giorno	20	1.25 s.
II	1692	1745/26/IX		20	1.25 s.
II	1714	1746/08/II		20	1.25 s.
II	1710	1745/04/XII		20	1.25 s.
II	1565	1744/20/VII		20	1.25 s.
II	1018	1733/29/X	6 1/4 p. al giorno	19	1.18 i 3/4 s.
II	1644	1745/01/V		19	1.19 s.
II	330	1712/18/III		14	1 s.
II	1362	1743/14/VII		14	87.2,50 p.
II	1601	1744/06/IX		14	87.2,50 p.
II	4574	1744/06/IX		14	87:2 1/2 p.
II	560	1717/12/I		14	1 s.
II	1267	1742/10/IX		14	87.2,50 p.
II	1376	1743/24/VII		13	81.2,50 p.
II	1224	1741/03/IX	6,25 p al giorno	13	81.2,50 p.
II	1227	1741/07/IX	6,25 p al giorno	13	81.2,50 p.
II	1194	1741/11/V	6,25 p al giorno	13	81.2,50 p.
II	930	1731/09/VI	Lazzaretti Nuovi	12	75 p.
II	1436	1743/03/IX		11	69 p.
II	241	1710/13/IX		11	50 p.
II	333	1712/31/III		11	50 p.
II	1259	1742/21/VII		10	62.2,50 p.
II	609	1719/18/IV		7	43;4 p.
II	1060	1734/27/IV	6,25 p. al giorno	3	19 p.
Sveukupno hodočašća s podacima o danima u karanteni				**41**	

Kako je ovo stoljeće u kojem imamo još puno epidemija kuge i drugih zaraznih bolesti, *lazzaretti*, *contumacia* i *quarantena* vrlo su česta pojava. Tako vidimo u sljedećem dokumentu kako bracera trogirskog paruna Sidere mora proći period kontumace: „1793.12.VII, Ancona -

Brazzera del paron Šimun Sidera di Trogir da colà proveniente con passeggeri. Il 15.VII licenziata vuota, dopo la contumacia. Tassa: 0.15 s. ".[337]

Iz cijelog niza dokumenata koji se odnose na *Entrata ed uscita dell'Ufficio di Sanità* (dakle ne samo one koje se odnose na hodočašća) vidimo da se znalo vrlo često događati da su putnici morali provesti između 3 i 49 dana „in contumacia", što je bilo direktno vezano za razne epidemije koje su u tom periodu harale na moru, to jest na obalnom području. Što se toga tiče, a na temelju dostupnih dokumenata, naši su hodočasnici imali i sreće jer je za njih najdulje razdoblje u lazaretu trajalo tridesetak dana.

I ako u pojedinim dokumentima vidimo da su kapetani znali otploviti dok su još bili „in quarantena" (!), u drugima, kada se odredba nije odnosila na samo jednu *pro forma* obvezu, bila je ispoštovana zbog imanentne opasnosti. To se vidi u sljedećem dokumentu: „1712.28.III, Ancona - Grippo del padrone Matija Sraković (Seracouich), proveniente da Kotor e Lošinj (Lusignano!), per diritti d'Ufficio per 21 giornate di contumacia - 1.50 s. Secondo la nota seguente sotto la stessa data, egli viene con passeggeri che subiscono la stessa contumacia di 21 giornate; tassa la stessa."[338] Kako znamo iz mnogih drugih dokumenata da je bilo uobičajeno putovati i na kraća hodočašća od samo jednog do tri dana, možemo si zamisliti što je to moglo značiti hodočasnicima koji su trebali čekati 21 dan u luci u Anconi da prođe period karantene i da tek tada krenu dalje na planiran nastavak puta.

Iz jednog drugog dokumenta u RMC III doznajemo da su brodovi nakon čekanja u karanteni prolazili kontumacijski pojas u kojem su se čistili roba i putnici: „La nave ha passato il cordone 'di contumacia' per l'espurgo di merci e di passeggeri."[339]

Koliko je poštovanje sanitetskih odredbi bilo od apsolutne važnosti u borbi protiv kuge i drugih bolesti, vidimo još iz Zakona *Cordone della peste e contumacia*, objavljenim 1728., u vrijeme Karla V., kojim se izričito objašnjava važnost brze i efikasne kazne prekršiteljima.[340]

U našim dokumentima nalazimo izričite podatke o karantenama i lazaretima u nekoliko različitih serija dokumenata iz Državnog arhiva u Anconi pod nazivom *Entrata ed uscita*

---

[337] RMC I, 4835, str. 448 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II, lett. S.

[338] RMC II, 331, str. 62 - ASA, ACA, busta 1881, Entrata Uff. Sanità, A. 1711 (Archivio N. Čolak, Fotocopie, busta I, foglio 141 – dalje AČ, I, f.).

[339] RMC III, 493, str. 66-67 - ASV, CSM, b.621, Lettere dei Consoli, , Lett. 727. Ancona, 1771-1778 (AC, Fonti micro. n. 3).

[340] Vidi: Giuseppe Antonio CASTELLI, *Manuale ragionato del Codice Penale e delle gravi trasgressioni di Polizia*, vol. III, parte I, sezione I, Tipografia Manini, Milano 1839., str. 196-197.

dell'Ufficio di Sanità (Ulasci i izlasci iz sanitetskog ureda); u RMC I-III njih posjedujemo za razdoblje od 1700. do 1747. g. Potom iz istog Arhiva nalazimo *Spese per la quarantena* (Troškovi za karantenu) za godine od 1742. do 1745., i na kraju imamo i *Ufficio Sanità, Bastimenti approdati nel porto d'Ancona* (Sanitetski ured, pristali brodovi u ankonitanskoj luci) koji se odnosi na sam kraj stoljeća, od 1778. do 1797. godine.

Vidimo pak u sljedećem dokumentu da nije sve uvijek išlo „glatko" , to jest brzo i bez zapreka:

„1735.18.VIII, Ancona - I passeggeri provenienti da Senj, considerati come provenienti da Shkoder, per aver commerciato con la tartana che aveva la sua origine dal detto luogo, sbarcati nel lazzaretto d'Ancona dal trabaccolo del padrone Pietro di Rossi per diritti d'Ufficio per 29 giorni a 6,25 p. al giorno – 1.81.2,50 s. Per un guardiano a 25 p. al giorno, dal 22.VII al 18.VIII incl. – 7.25 s. In tutto: 9:6:2 1/2 s."[341]

Iz ovog je dokumenta vidljivo da su putnici u ovome slučaju 1735. godine čekali u lazaretu u Anconi od 22. srpnja sve do 18. kolovoza. Dakle, ne samo da im se putovanje zbog karantene odužilo punih mjesec dana, nego je trebalo platiti poreze Uredu lazareta te dodatno čuvara za cjelokupno to razdoblje. Očito je u tim godinama na Jadranu harala pošast, što nije bila rijetkost u 18. stoljeću, a dokumenti iz RMC-a to nam zorno prikazuju.

Nalazimo tako mnoge dokumente koji nam svjedoče da su i iduće 1736. godine putnici iz Dubrovnika bili prisiljeni „odsjesti" u ankonitanskom lazaretu[342] te da se situacija ponovila 1740. hodočasnicima iz Trsta.[343]

U sljedećem nizu dokumenata uočavamo da se situacija nije smirila tijekom 1741. i 1742. U dva dokumenta iz 1742. vidimo da je *tartanone* Pasqualina Buranella, koji je prošao kroz dalmatinske gradove Trogira, Splita i Šibenika, bio prisiljen zaustaviti se u lazaretu u Anconi ne samo zbog robe, nego i zbog putnika: „1742.18.XI, I passeggeri provenienti da Šibenik con il detto tartanone del padrone Buranello, per diritti d'Ufficio per 24 giorni di contumacia - 1.50 s. Per guardiano - 15 p. al giorno."[344] A nastavlja se i tijekom 1743. sve do 1746. godine, što je sigurno bilo iscrpljujuće za naše hodočasnike. Nažalost, taj nam segment

[341] RMC II, 1097, str. 135 - ASA, ACA, busta 1890 Entrata Uff. Sanità, A. 1735 (AČ, b. II, f. 224).
[342] RMC II, 1141, str. 141 - Ibid. AČ, b. II, f. 283.
[343] RMC II, 1182, str. 146. - ASA, ACA, busta 1831, Entrata Uff. Sanità, Anno 1740 - C, ASA, II, f. 332.
[344] RMC II, 1272 i 1273, str. 155 - Ibidem, Anno 1742 (AČ, b. II, 359).

dokumenata završava s 1747. godinom, tako da ćemo morati pričekati daljnje objavljivanje pomorskih regesta kako bismo mogli upotpuniti i imati nešto vjerodostojniju sliku.

Ono što se može sa sigurnošću zaključiti iz ovih segmenata objavljenih vrela jest da su hodočasnici i putnici iz Trsta, Poreča, Rovinja, Pule, Rijeke, Karlobaga, Raba, Krka, Cresa, Lošinja, Zadra i „Scogli di Zadar“, Premude, Trogira, Šibenika, Splita, Hvara te Korčule, Visa, Dubrovnika i Kotora, koji su putovali između 1704. i 1797. preko Ancone, morali odsjedati u lazaretu tijekom „čišćenja“ koje je trajalo od 3 do 42 dana – računajući dakle i druge dokumente, ne striktno one koji se odnose na hodočašća u Loreto i Asiz.

Što se tiče lazareta, svjedoči nam također pisar koji bilježi: „1744.28.VIII, Ancona - I passeggeri delle tartane corsare napoletane comandate dai capitani Gio. Batt. Giordani e Luigi Gras(si) e l'equipaggio del trabaccolo del padrone Lovro Peršić, proveniente da Rijeka, che compirono la loro contumacia "in questi Lazzaretti sporchi", per diritti d'Ufficio per 14 giorni di quarantena – 87.2,50 p."[345] Vidimo, dakle, da su hodočasnici, koji su se tih godina odlučili na odlazak u Loreto, trebali ostati prisilno u lazaretima trpeći dodatne neugodnosti.

Iz jednog drugog dokumenta doznajemo da su ti lazareti bili novosagrađeni za potrebe papinske luke Ancone: „1743.31.VII, Ancona - Tartana del padrone Luka Šodrnja, proveniente da Dubrovnik, idem per 21 giorni di quarantena - l sc., 31 2 1/2 p. I passeggeri provenienti da Dubrovnik con la detta tartana messi in contumacia nei nuovi Lazzaretti "sporchi". Hanno pagato per diritti e spese d'Ufficio per 21 giorni di contumacia 1 sc., 31:2 1/3 p.“.[346] Ovaj nam je dokument još jedna potvrda o velikom priljevu ljudi i robe zbog kojeg su vlasti u 18. st. dodatno proširile luku. Važno je ovdje također napomenuti da pridjev „sporchi“ u ovom slučaju ne karakterizira čistoću ili nečistoću lazareta, nego onaj dio u kojem su boravili roba i ljudi za koje se zasigurno znalo da dolaze iz onečišćenih krajeva na jugu Jadrana.

Dodatni interesantan dokument je kako su se vlasti nosile s raznim žarištima kuge tijekom stoljeća. Vidimo, dakle, što se sve poduzima ne bi li se ograničilo širenje pošasti: „1763.3.VII, Ancona - Il console veneto Agostino Bellarosa (tornato da Venezia) ai V Savi; Il Magistrato alla Sanità con la lettera del 23 p. p. ha aumentato la contumacia sino a 40 giorni per tutta la Dalmazia da Dugi Otok (Isola Grossa) e Kvarner fino a Dubrovnik, Herceg Novi

[345] RMC II, 1599, str. 187 - Ibidem, Anno 1743 (AČ, b. II, 447).
[346] RMC II, 4403, str. 391 - ASA, ACA, b. 1839 e 1840, Spese di quarantena, f. 33 (AČ, b. III, f. 33).

(Castelnovo) e Boka Kotorska".[347] Dakle, zbog nesigurnosti 1763. godine izdaje se naredba da cijela Dalmacija, od Dugog otoka pa sve do Boke kotorske, mora obdržavati produljenu karantenu od 40 dana.

Dakle, potrebno je i taj dio svakodnevice naših hodočasnika imati na umu i ne uzimati olako sve poteškoće s kojima su se suočavali u oba smjera tijekom pomorskih hodočašća. Podatke u ovim dokumentima o smrtno stradalima nemamo, no nažalost ne možemo *a priori* isključiti i tu mogućnost.

7.10.2. *Pirati, corsari dulcignotti*… i Rusi!

Druga velika opasnost na moru bili su razbojnici, to jest pirati, potom gusari, a kako se ne bismo tu zaustavili, vidjet ćemo da je bilo i puno stranaca, ne baš odviše dobronamjernih.

Znamo da su brodovi često bili napadani: događalo se da su hodočasnici bili žrtve krađe ne samo običnih pirata, nego dapače i gusara koji su pljačkali „po zadatku", a također i obalnog stanovništva, i to čak nakon pretrpljena brodoloma.[348]

U ovome se stoljeću brodovi na Jadranu bore protiv jednih i drugih. Pirata, dakle pomorskih lopova, kradljivaca i razbojnika „senza arte né parte" koji su djelovali isključivo radi vlastitih interesa, bilo je puno Jadransko more. Maštrović nam upravo to i potvrđuje: „Zbog stranih gusara i pirata naši su trgovački brodovi u XVII. i XVIII st. bili dobro naoružani, a mornari vješti ne samo plovidbi, nego i oružanoj borbi".[349]

U našim dokumentima nalazimo jako puno mjesta gdje konzuli, pišući u Veneciju, bilježe: „L'insicurezza regna dappertutto".[350] Štoviše, znamo iz raznih dokumenata da je u slučaju napada pirata ili štete od nevremena bilo određeno da brod ne treba plaćati nikakve takse pri ulazu ili ostanku u luci, kao što vidimo da piše kapetan u sljedećem slučaju: „Aggiunta del capit. 109, pag. 38, del I tomo del "celebre *Casaregis Iureconsulto* tanto accreditato dalla Ruota Fiorentina", secondo cui i bastimenti ricoveratisi in un porto costretti dalla tempesta

[347] RMC II, 6668, str. 557 - ASV, CSM, busta 619, Lettere dei Consoli, Ancona, 1761-1765 (AČ, Fonti microfilm., n. 3.).

[348] Vezano za razliku između pirata (morskih razbojnika) i gusara (u funkciji kontrole pomorskog teritorija koji su uživali zaštitu jedne ili više strana u ratovima) vidi: Vjekoslav MAŠTROVIĆ, *Posljednji gusari na Jadranskom moru*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1983., str. 7-38.

[349] Vidi MAŠTROVIĆ, nav. dj., str. 30.

[350] „Nesigurnost vlada posvuda" vidi RMC I, 1801, str. 180 - ASV, CSM, busta 664, Lettere dei Consoli, Durazzo, num. 116).

oppure dall'attacco dei pirati non sono tenuti ad alcun pagamento di ancoraggio né di dogana."[351]

U sljedećem dokumentu iz Ancone, sa samog početka stoljeća, imamo za nas dva vrlo indikativna podatka: brod je bio žrtva pljačke carskih podanika; zatim vidimo da je kapetan platio za karantenu od 12 dana za putnike i 17 dana za brod sveukupno 2 škuda: „1704.20.XI, Ancona - Barca predata dagli imperiali (Cesarei!), per i passeggeri per 12 giorni di quarantena e per la quarantena della barca di 17 giorni, diritti dell'Ufficio – 2 scudi.".[352] Ne znamo je li bila riječ o gusarima, o obalnom stanovništvu na drugoj obali ili pak o piratima, kao što je slučaj u mnogim drugim dokumentima.

Slika 35: Bitka kapetana Marka i Joza Ivanovića iz Dobrote protiv gusara Hadži Ibrahima iz Kandije 1756.[353]

Koliko je more bilo nesigurno i puno stranaca, govori nam vrlo interesantan dokument datiran 1772.16.XI., iz III. sveska regesta, gdje doznajemo kako je kapetan Franjo Marinović iz Boke kotorske, koji je prevozio robu i 10 putnika „in quel viaggio… è stato depredato dai

[351] RMC II, 6813, str. 572 - ASV, CSM, busta 619, Lettere dei Consoli, Ancona, 1761-1765 (AČ, Fonti microfilm., n. 3, ASV, CSM).

[352] RMC II, 65, str. 35 - ASA, ACA, busta 1881, Entrata dell'Ufficio di Sanità, Anno 1704.

[353] http://crna.gora.me/featured/pomorska-bitka-brace-ivanovic-u-luci-pirej-malobrojni-porazili-turske-gusare-1756/ – pristup 23.02.2018.

Russi“, a tek nakon nekoliko dana putnici bivaju „rilasciati dai Moscoviti“ i vraćaju se na njegov brod „checcia veneta 'Re David'“. Tom je prigodom i sam kapetan pokazao vrlo malo obzira za venecijanske zakone te je pokušao na prijevaru zaraditi konzistentnija sredstva zadajući glavobolje konzulu koji piše „Ai Cinque Savi alla Mercanzia“ o njegovoj „disdicevole condotta“.[354] Život i suživot pod *Serenissimom* bio je sve samo ne jednoznačan, čak i za Bokeljane koje se naziva u dokumentima „sudditi fidati“.

Imamo dalje jedan vrlo interesantan dokument koji nam donosi izvještaj konzula Bellarose iz Ancone – zorno svjedoči o krvavim bitkama na moru, koje su završavale i velikim gubicima u ljudstvu:

„1761.14.VI, Ancona - Il console Agostino Bellarosa ai V Savi alla Mercanzia. Riferisce sul combattimento d’una fregata veneta e uno sciabecco barbaresco. Giunta una lettera da Zia a proposito del combattimento al mercante d’Ancona Claudio Renoli, il console ha chiesto ed ottenuto una copia della lettera. Per "assicurarsi meglio", egli s’era recato in Lazzaretto per sentire la voce di Artahinós di Mikonis venuto da Izmir e Tinos con polacca di bandiera ottomana. Questi gli confermò "esser verissimo l’incontro auuto". È seguito combattimento tra la fregata veneta comandata dal capit. Balović e Aleksandar Palikuća con lo sciabecco barbaresco che aveva provocato il combattimento durato dalle 5 ore di sera fino alle 24 di notte. Stanco della lotta, lo sciabecchino "mediante il beneficio della notte, e la bonazza del Mare" s’allontanò, "scapolando l’intero conflitto", verso Kandia. I Barbareschi ebbero 28 morti e 12 feriti. Da parte del capit. Balović non si ebbero né morti né feriti. Altri tre compagni di Artahinós confermarono la sua testimonianza. Feluca comandata dal padrone Anastásios Monasotis, arrivata in Ancona il 7 corr. diede da parte del suo padrone la stessa testimonianza confermando tuttavia il numero dei morti e feriti, che sarebbero più di sessanta fra gli uni e gli altri, mentre Balović usciva dalla lotta totalmente indenne riguardo al suo equipaggio e i combattenti“.[355]

Kao što vidimo, kap. Balović uspješno se u ovoj bitci izborio sa svojim ljudima, no ovaj nam dokument – koji donosi više svjedoka o rečenoj bitci na moru – plastično ukazuje na to kako kretanje na put preko Jadrana nije bilo uvijek tako jednostavno ili jednoznačno kako bi se moglo učiniti iz današnje perspektive.

[354] RMC III, 509, str. 69 - ASV, CSM, b. 621, Lettere dei Consoli, Ancona, 1771-1778 (AČ, Fonti micro. n. 3, ASV, CSM, Lett. Num. 767).

[355] RMC II, 6380, str. 533 - ASV, CSM, busta 619, Lettere dei Consoli, Ancona, 1761-1765.

Vrlo nam je interesantan podatak koji dobivamo iz sljedećeg dokumenta:

„1793.13.VI, Ancona - Trabaccolo del paron Jakov Dobrilović del fu Marko di Lošinj Mali da colà proveniente con 26 passeggeri diretti a Loreto. Il 15.VI congedato con i detti passeggeri per Lošinj Mali. Tassa: 2.20 s. Gli furono intimati "i Pubblici ordini relativi all'attual estesa Guerra marittima fra varie nazioni".“[356] Dakle, putovalo se u ovom slučaju tijekom otvorenih sukoba, to jest „Velikog rata na Jadranskome moru“.

7.10.3. Pad *Serenissime*: kako su se prenosile informacije

Ono što nam dodatno pokazuju izvori – a vezano uz opasnosti na moru i u priobalju – nove su informacije tijekom sudbonosne 1797. godine, kada su ljudi nastavili hodočastiti, no s njima su stizale i novosti o događajima na terenu.

Tako vidimo gdje ankonitanski parun Sebastiano Fiandrini, na povratku iz Rijeke 15. VI., tek mjesec dana od službenog pada *Serenissime*, opisuje stanje koje je ondje zatekao tri dana ranije:

„… essendo tre giorni che mancava da Rijeka, ultima cosa che aveva visto erano 6.000 uomini di truppe austriache, parte di fanteria e parte di cavalleria. Si diceva che essi andavano a prendere possesso dell'Istria e della Dalmazia Veneta. I paesi delle due Province erano in disordine che "li Schiavoni, e Bucchesi comandano, e si reggono da loro stessi senza essere soggetti a veruna Autorità, e che ostano, e minacciano il nuovo Governo Veneto, e specialmente ne' Luoghi dentro Terra, e su le Montagne".“[357] Tog istog dana drugi parun, Rovinjanin Giovanni Benussi, koji dovodi pet putnika iz Venecije, Šibenika i Hvara, pak potvrđuje „le dette notizie, aggiungendo… che per la Dalmazia non erano giunte in alcun luogo truppe austriache e neppure aveva sentito che fossero attese.“[358]

Možemo zaključiti, dakle, da su opasnosti na moru tijekom 18. stoljeća, kada su hodočasnici išli na put, bile mnogostruke i raznolike: osim uobičajenih vremenskih prilika na moru, nevremena i nesklonih vjetrova i struja, bilo je dakako i strašnih bolesti kao što je kuga, zatim priobalnih i pomorskih lopova – pirata – te dakako i gusara. Moglo se završiti u strašnim

[356] RMC I, 4532, str. 427 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II - AČ 4756.
[357] RMC II, 2217, str. 239 - Ibidem, f. 523.
[358] Ibidem, f. 523.

bitkama na moru, gdje je iskustvo mornara – „gente robusta ed atta alla marina“, kako ih konzuli često opisuju – znalo presuditi o nečijem životu ili smrti. Dakako, nailazimo i na Ruse koji već dobrano plove Jadranskim morem te na ratove koji se vode djelomično i na našim pomorskim rutama. Hodočašće pomorskim putem – dakle – definitivno nije bilo ni sigurno ni jednostavno putovanje na koje se uputiti.

7.11. Luke povratka i rute kretanja unutar Jadrana

Sljedeća analiza može nam pomoći, iz užih i uskih okvira hodočašća, rekonstruirati rute kojima su brodovi plovili skupljajući hodočasnike: od polazne luke iz koje je parun kretao, zatim luke u kojoj je skupljao hodočasnike, do Ancone kao dolazne luke pred sam završni dio hodočašća, i na kraju do povratne luke u koju su vraćali putnike ili pak daljnje luke u koju su doplovili sami, a katkad i s hodočasnicima prije negoli su ih vratili kući.

Iz dokumenata je vidljivo da su putnici znali nakon hodočašća produžiti svoje putovanje dalje do Italije i ne vratiti se odmah doma, posebno ako je bila riječ o mogućnosti odlaska na neki zanimljiv događaj ili mjesto kao što je to mogao biti tradicionalni i dobro poznati sajam u Senigalliji.

Nalazimo tako jednu grupu hodočasnika s Visa, koja nakon četiri dana ostanka u Loretu nastavlja dalje put iz Ancone: parun Jakov Jakšić dovezao ih je svojim brodom te ih je na povratku iz svetišta vozio dalje – „con i medesimi passeggeri per Senigallia“, i to između srpnja i kolovoza tijekom trajanja sajma.[359]

Znamo da je sajam u Senigalliji toliko dobio na značaju (od prvih njegovih tragova u 16. st.) zahvaljujući i angažmanu i privilegijama koje su pape kroz stoljeća odobrili i koje su išle za tim da se ne bi slične manifestacije mogle održavati u isto vrijeme u susjednim gradovima.[360]

[359] RMC III, 342, str. 53 – ASV, CSM, Lettere dei Consoli, Ancona 1766-1770 (AČ. fonti micro. 3).

[360] Marco SALVARANI, „L'orchestra del Teatro di Senigallia“ u *Studi Verdiani*, Comitato direttivo: Pierluigi Petrobelli - Fabrizio Della Seta, vol. 16, Istituto nazionale di studi verdiani, Parma 2002., str. 137-138.

Tablica 19: Luke i rute povratka hodočasnika

luka porijekla kapetana/ paruna	luka/zona ex hodočasnika	luka/zona versus	br. poznatih povratnih putovanja	Sveukupno povrata
Rovinj	Rovinj	Rovinj	13	28
Poreč	Poreč	Istra	9	
Vodnjan	Fažana	Fažana	1	
Labin	Labin	Istra	4	
Rovinj	Novalja (Pag)			
Rovinj	Zadar			
Dubrovnik	Dubrovnik			
Pula	Pula	Pula	1	
Lošinj	Lošinj	Lošinj	56	71
Cres	Cres	Cres	7	
Krk	Krk	Krk	2	
Cres	Pula	Cres	1	
Lošinj	Lošinj	Kvarner	4	
Rovinj	Karlobag			
Rovinj	Zadar			
Zadar	Zadar			
Dugi Otok (Zadar)	Dugi Otok (Zadar)	Lošinj	1	
Rovinj	Rovinj	Karlobag	1	2
Cres	Cres	Rijeka	1	
Rovinj	Dalmacija	Dalmacija	5	24
Rovinj	Rab			
Rovinj	Šibenik			
Toscana	Ancona			
Trogir				
Dugi Otok (Zadar)		Dugi Otok	1	
Iž	Scogli di Zadar	Iž	1	
Rovinj		Rab	1	
Split	Split	Split	2	
Trogir	Trogir			
Rovinj	Hvar	Šibenik	2	
Šibenik	Šibenik			
Trogir	Trogir	Trogir	1	
Vis	Vis	Vis	1	
Dugi Otok (Zadar)	Dugi Otok (Zadar)	Zadar	10	
Preko (Zadar)	Dalmacija			
Rovinj	Zadar			
Zadar	Korčula			
Zadar	Kotor			
Zadar	Zadar			
Zadar	Sali (Zadar)			
Zadar	Šibenik			
Iž		Dubrovnik	1	1
Boka Kotorska	Boka Kotorska	Boka Kotorska	1	1
Dubrovnik	Ancona	Levante	1	1
Lošinj Mali	Lošinj Mali	Rimini	1	23
Poreč	Rovinj			
Boka Kotorska	Boka Kotorska	Senigallia	22	
Brač	Brač			
Cres	Cres			
Krk	Krk			
Labin	Labin			
Pordenone	Istrija			
Poreč	Poreč			
Rovinj	Rovinj			
Rovinj	Split			
Rovinj	Zadar			
Split	Split			
Vis	Vis			
Zadar	Zadar			
Bol na Braču	Korčula	Venezia	1	1
Nepoznata luka povratka			151	151
Sveukupno putovanja			**303**	**303**

Legenda:

	Istra
	Kvarner
	Carsko primorje
	Dalmacija
	Dubrovnik
	Boka kotorska
	Levante
	Papinska država
	Venecija

Sa strane je legenda koja nam zahvaljujući bojama, dopušta da tablicu čitamo višeznačno sinoptički: još jedan dobar primjer kako baza podataka u Excelu i daljnja obrada rezultata u novim referentnim tablicama omogućuje uvid u potpuno neslućene rezultate, inače apsolutno nevidljive samim iščitavanjem dokumenata linearnim putem.

Tablica 19 prikazuje nam 152 zabilježena povratna putovanja (dakle 50% svih zabilježenih hodočašća). Boje u legendi odnose se na pripadnost povratnih luka (luka/zona versus). Imamo, dakle, 28 povratnih putovanja iz Istre i povratno u Istru. Vidimo tako da su u tim zabilježenim hodočašćima paruni kretali iz Istre i jedanput iz Dubrovnika, skupljali hodočasničke grupe ne samo u Istri (13 iz Rovinja, 9 iz Poreča, 1 iz Fažane, 1 iz Labina, 1 iz Novalje, 1 iz Zadra, 1 iz Dubrovnika i 1 iz Pule) te su se svi vratili u Istru.

Povratno prema Kvarneru imamo 71 hodočašće: tu su paruni iz Lošinja, Cresa, Krka, Rovinja, Zadra i Dugog otoka koji prevoze 57 grupa s Lošinja, 7 s Cresa, 2 s Krka, 1 iz Pule, 1 iz Karlobaga, 3 iz Zadra (uključivši i Dugi Otok), a vraćaju se svi na Kvarner, to jest na Lošinj, Cres, Krk.

Što se tiče tzv. Austrijskog primorja, raspolažemo s 1 hodočašćem paruna s Rovinja koji skuplja putnike iz toga grada, a vraća se u Karlobag te jednog s Cresa koji kreće odande s hodočasnicima, a vraća se u Rijeku.

Nalazimo i 24 putovanja koja završavaju u Dalmaciji. Riječ je o parunima iz Rovinja, Zadra (iz samoga grada, iz Preka i s Dugog otoka), Iža, Splita, Trogira, Visa i čak jednog iz Toskane, koji skupljaju hodočasnike iz raznih mjesta po Dalmaciji: s Raba, iz Šibenika, „Scogli di Zadar“, Splita, Trogira, Visa, Dugog otoka, Korčule i s juga iz Kotora. Dovoze putnike natrag 5 puta u Dalmaciju (općenito), 10 puta u Zadar, 2 puta u Šibenik i 2 puta u Split, po jednom dalje na Dugi otok, Iž, Rab, Trogir i Vis. Toskanski parun prevozi pak 1 grupu natrag iz Ancone za Dalmaciju.

Imamo jednog paruna s Iža koji prevozi hodočasnike povratno za Dubrovnik.

Iz Boke kotorske imamo paruna koji kreće jedanput s grupom hodočasnika koja odande kreće i onamo se i vraća.

Interesantna su nam 23 zabilježena hodočašća (15% od 152, o kojima imamo podatke), koja izričito pokazuju kako se hodočasnici, na povratku iz Loreta i Asiza, ne vraćaju kući, nego nastavljaju dalje za Senigalliju (22 puta) i Rimini (jedanput). Riječ je o parunima i kapetanima iz Poreča, Rovinja, Labina, Malog Lošinja, Cresa, Krka, Zadra, Splita, Brača, Visa i Pordenona, koji skupljaju hodočasnike iz svojih gradova, osim paruna iz Poreča koji skuplja hodočasnike u Rovinju te dva rovinjska paruna koji skupljaju putnike u Splitu i Zadru. Pordenonski *paron* skuplja hodočasnike u Istri. Ti nam podaci potvrđuju važnost sajma u Senigalliji i, dakako, ujedinjavanje duhovnog i hodočasničkog momenta s poslovnim, pa čak i zabavnim *mercature*.

Imamo i jedno putovanje koje organizira parun iz Bola na Braču, skuplja jednog hodočasnika s Korčule za Loreto, a zatim putuje dalje sa svojim uljem prema Veneciji.

Imamo, dakle, puno različitih modusa putovanja. Interesantan je primjer dvojice paruna s Visa, Ivana Ilića i Antuna Kuzmanića. Nakon prijave u ankonitanskoj luci s grupama hodočasnika za Loreto, prvi se vraća natrag „vuoto per Vis“, dok drugi čeka 25 dana istu grupu kako bi se s njom vratio na Vis.[361]

Indikativan nam je i dokument, koji govori o tome kako su hodočasnici išli dalje i sami, bez početne zajedničke grupe: „1793.24.VII, Ancona - Trabaccolo del paron Ivan Vidulić (Vidolich) del fu Nikola di Lošinj Mali (Lussin Piccolo) con 54 passeggeri diretti ad Assisi. Il 7.VIII licenziato per Lošinj con i detti passeggeri, ma ora solo 41 di loro. Tassa: 1 s.“[362] Očito je da su u ovom slučaju, osim u Asiz, njih trinaestero hodočasnika išli nekamo dalje, makar nam nažalost nije znano kamo. No i sam nam je taj podatak važan jer nam govori o određenoj slobodi kretanja, dapače o slobodi samog izbora drugog puta nevezanog uz grupu. Ta nam je informacija ipak jedno malo ogledalo i povećalo nad onom mikrohistorijom ljudi iz 18. st. U ovom slučaju ne o svakodnevici, nego o interupciji te iste u potrazi za *svetim*: o hodočašću pedeset i četvero Lošinjana koji su krenuli putem za Asiz te o jednoj manjoj grupi, njih trinaestero, koja se nije nakon 14 dana vratila s ostalima na brod, nego je otišla sama dalje. Naravno, i u ovom slučaju ostaju nam otvorena mnoga pitanja, također i različite opcije pretpostavki.

Ima mnogo drugih slučajeva kao što je ovaj: „1794.24.VII, Ancona - Brazzera del paron Domenico Pazziani del fu Giovanni di Labin da colà proveniente con 9 passeggeri diretti a

[361] RMC III, 343, str. 53 – ASV, CSM, Lettere dei Consoli, Ancona 1766-1770 (AČ. fonti micro. 3) i RMC I, 4319, str. 413 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II.

[362] RMC I, 4551, str. 429 - ASV, CSM, busta 842, Lib. II.

Loreto. Licenziata vuota per Senigallia. Tassa: 0.10 S. - ASV, CSM, b. 842, Lib. II.“,[363] iz čega je vidljivo da si je kapetan organizirao dolaznu rutu s hodočasnicima i zatim krenuo dalje prazan prema Senigalliji.

7.12. *Partiti per il ritorno con poche merci e passeggeri*

Logičan slijed je kako su se paruni snalazili u povratku: prevozili su iste ili druge ljude, dodatnu robu ili su se pak vraćali prazni.

Često uočavamo da je brodica „licenziata vuota per Senigallia“, što znači da kapetan ili parun idu dalje u Senigalliju na sajmu pronaći robu ili trgovce za povratni put – ako već ondje nemaju nešto dogovoreno. „1792.16.VII, Ancona - Brazzera del paron Antonio Benussi da Rovinj proveniente da Zadar con passeggeri. Licenziata per Senigallia con i bagagli dei detti passeggeri. Tassa: 0.15 s.“.[364] Interesantan je podatak da su putnici sišli s broda u Anconi, no njihova je prtljaga nastavila samostalno put prema Senigalliji zajedno s brodom – možemo li pretpostaviti da su otišli u Loreto? A da ih je nakon toga prtljaga čekala u Senigalliji?

U ovom slučaju vrlo je teško znati jesu li to bili poduzetnici ili trgovci koji su išli u Anconu obaviti dio posla i dalje za Senigalliju ili su možda htjeli tijekom puta posjetiti Asiz ili loretsko svetište. To je jedno od mnogih pitanja koja će nam ostati otvorenim jer imamo premalo podataka za takve slučajeve.

Primjera je takvih mnogo u Hrvatskim pomorskim regestima i oni nam doista otvaraju nove poglede na jednu premalo proučavanu povijest Jadranskog mora 18. stoljeća.

Tablica 20 podijeljena je u 3 sekcije: u prvoj su označena sva povratna putovanja s robom i podijeljena je prema geografskim područjima; u drugoj su označena povratna putovanja s hodočasnicima, ponekad uz njih i robom; u trećoj su sekciji označena prazna povratna putovanja brodova prema hrvatskoj obali.

---

[363] RMC I, 4439, str. 421.

[364] RMC I, 4307, str. 412 - ASV, CSM, b. 842, Lib. II. Tog ćemo istog paruna Benussia naći nanovo sljedeće godine „1793.6.VIII, Ancona - Brazzera del paron Antonio Benussi di Antonio da Rovinj proveniente da Zadar con passeggeri. Il 6.VIII congedato vuoto per Senigallia e con bagagli dei detti passeggeri. Tassa: 0.10 s.“. Vidi RMC I, 4342, str. 415 – ASV, CSM, b. 842, Lib. II. Možemo pretpostaviti da se radi o uobičajenim rutama ili „turama“ u to doba godine s obzirom na *fiere* i sajmove u Senigallii i Recanatiu tijekom srpnja i kolovoza.

Tablica 20: Povratak brodova – roba, ljudi i *vuoto*

roba/putnici na povratku	luka/zona versus	br. Putovanja	komentar
ulje, "trasmesso"	Venezia	1	
"aglio e cipolle"	Senigallia	1	Sisani
bakalar	Senigallia	1	
kože	Senigallia	1	
prtljaga putnika	Senigallia	1	
prtljaga putnika	Senigallia	1	
roba	Senigallia	1	
"aglio e cipolle"	Istra	1	Sisani
"terraglie"	Istra	1	
luk	Istra	1	
luk	Istra	1	
voće	Istra	1	
voće	Istra	1	
češnjak, luk i voće	Poreč	1	
razna roba	Rijeka	1	
bakalar	Kvarner	1	
češnjak i luk	Kvarner	1	
luk	Kvarner	1	
češnjak i luk	Cres	1	
češnjak i luk	Cres	1	
češnjak i luk	Lošinj	1	
voće	Lošinj	1	
češnjak i luk	Split	1	
luk	Split	1	
češnjak, luk i voće	Šibenik	1	
"aglio, cipolle, terraglie"	Zadar	1	
češnjak i luk	Zadar i Šibenik	1	
bakalar	Dalmacija	1	
luk i voće	Boka Kotorska	1	
češnjak, luk i kruške	?	1	
30	**Sveukupno povratna putovanja s robom**		
putnici	Senigallia	1	"medesimi passeggeri per Senigallia"
putnici	Fažana	1	
putnici	Istra	3	
putnici	Rovinj	7	1x kroz Senigalliu
putnici	Poreč	3	
putnici	Pula	1	"licenziato verso casa con gli stessi sisani"
putnici	Cres	4	
putnici	Lošinj	39	Sesani/10 na povratku/samo 41 na povratku/Sesani uomini e femmine
putnici	Karlobag	1	isti putnici
putnici	Rab	1	
putnici	Dalmacija	2	"partito in contumacia"
putnici	Dugi Otok	1	24 na povratku
putnici	Iž	1	
putnici	Vis	1	
putnici	Zadar	3	samo 3 na povratku/20 na povratku
putnici i roba	Dubrovnik	1	putnici na povratku
putnici i razna roba	Levante	1	"12 membri d'equipaggio"
putnici	?	6	"partito in contumacia"/Sisani/Sesani
putnici, luk i češnjak	?	1	5 putnika
78	**Sveukupno povratna putovanja s hodočasnicima**		
prazan	Rimini	2	
prazan	Senigallia	12	Sesani/Sisani
prazan	Istra	4	
prazan	Rovinj	2	
prazan	Kvarner	1	
prazan	Cres	2	
prazan	Krk	2	
prazan	Lošinj	12	Sisani
prazan	Dalmacija	2	
prazan	Šibenik	1	
prazan	Trogir	1	
prazan	Vis	1	
prazan	Zadar	5	
prazan	?	5	
52	**Sveukupno prazna povratna putovanja**		
160	**Sveukupno označenih povratnih putovanja**		

Vidimo, dakle, da na 303 putovanja imamo 160 (52,8%) o kojima ima dodatnih podataka što se zbilo na povratku. U prvoj sekciji uočavamo 30 putovanja (dakle 18,8%), gdje su paruni iskoristili put da ukrcaju dodatnu robu za povratak kući. Riječ je ponajviše o češnjaku i luku (čak 17 putovanja, to jest 10,6%) koje su paruni vozili na hrvatsku obalu. U 7 slučajeva riječ je o raznom voću (4,3%), a u 3 slučaja o bakalaru. U 2 slučaja riječ je o prtljazi samih putnika, jednom su „terraglie“, jednom koža i jednom nedefinirana roba. I, dakako, već ranije spomenuti *trasmesso*.

U drugoj sekciji nalazimo 78 slučaja (dakle čak 48,8%), gdje paruni prevoze natrag iste ili druge putnike u povratku – dakle ipak se polovica paruna snašla te je iskoristila put u oba smjera kako bi ostvarili dodatnu zaradu. Ovdje vidimo da se u 6 slučajeva isti putnici, ili djelomično isti, vraćaju istim brodom natrag. Imamo i 3 slučaja u kojima se osim putnika, prevozila prema Hrvatskoj razna roba (2 puta) ili dobro nam poznati „poco aglio e cipolle“.

U trećoj sekciji imamo 52 zabilježena slučaja (znači 32,5%), gdje su se paruni na povratku vraćali prazni. Znači li to, dakle, da je prijevoz hodočasnika bio dovoljno unosan posao, da se dio paruna nije htio „zamarati“ dodatnim skupljanjem razne robe po sajmištima ili u samoj Anconi?! Još jedno pitanje za koje nemamo siguran odgovor.

Za ostala putovanja, nažalost, nemamo nikakvih dodatnih informacija.

7.13. Takse i pristojbe

Takse i pristojbe nisu predmet ovog istraživanja, no samo ćemo se na njih kratko osvrnuti jer zahvaljujući upravo njihovu zapisivanju, danas imamo podatke na temelju kojih možemo dalje proučavati i pisati povijest.

Imamo više izvora iz kojih su crpljeni dokumenti koji predstavljaju bazu za analizu u ovom radu.

Iz Tablice 2 dobivamo niz dokumenata iz arhiva magistrature *Cinque Savi alla Mercanzia* u Veneciji, koja je bila zadužena za trgovinu – gdje su sve pristojbe bile uredno bilježene zato što je Venecija živjela od trgovine i taksi koje je kao *Dominante* nametala svojim podanicima.

Potom imamo *Entrata ed uscita dell'Ufficio di Sanità* u Anconi: tu su precizno bilježeni svi ulazi i izlazi iz Ureda za javno zdravlje te iz lazareta, koji su se i time financijski pokrivali. Postoji zasebna podserija koja se tiče samo brodova, jer su se takse plaćale posebno za brodove, posebno za robu i posebno za ljude. Upravo zahvaljujući tako urednom vođenju posla u mletačkome konzulatu u Anconi, mi danas možemo sve te podatke analizirati i vrednovati.

Treći niz dokumenata, riječ je o najinteresantnijima, pisma su konzula iz Ancone. Ona su najzanimljivija jer su ogledalo svakodnevnih borbi tih državnih službenika s realnošću Jadrana: od malih neposlušnih paruna koji su noću bježali i nisu plaćali takse, preko svađa koje su trebali rješavati, osiguranja nakon strašnih brodoloma, izvještaja o stanju na terenu ne samo u Anconi, nego dapače preko informacija koje su dobivali od moreplovaca u drugim dijelovima Jadrana. Zatim imamo izvještaje iz ratnih zona, međudržavne osjetljive informacije za koje sami konzuli traže savjet *Serenissime* kako se ponijeti. Naravno da su uz njihova pisma išla uvijek i financijska izvješća te izvješća o (ne)poštovanju zakona i propisa.

Takse i pristojbe su svakako vrlo interesantna tema za zasebni i daljnji studij monetarne problematike u sklopu cjelokupne ekonomije 18. stoljeća.

8. ZAKLJUČAK

Prošli smo, dakle, veoma dug put od definiranja mjesta i uloge hodočašća unutar povijesti religija i same antropologije *svetoga*. Vratili smo se unatrag 2,5 milijuna godina kako bismo našli početke psihizma kod čovjeka u njegovu nastajanju. Shvatili smo koliko je nužno dati fenomenološke i antropološke okvire proučavanju vjere te unutar tih zadanih okvira izlučiti i pronaći nužnu hermeneutiku *svetoga*. Tek zahvaljujući tako postavljenim alatima bilo je moguće obuhvatiti razna ljudska vjerovanja kroz tisućljeća i proniknuti u samu srž hodočašća kao nezaobilaznu etapu koja nas od *Homo simbolicusa* dovodi do *Homo religiosusa*.

Našavši smisao ljudskog traganja za *svetim*, koje je pokazalo izrazitu trajnost kroz više desetaka tisuća godina, mogli smo s pomoću antropologije svetoga definirati ulogu čovjeka koji se nalazi u samom središtu iskustva *svetoga* te i sam predstavlja ključ čitanja vjerskog fenomena.

Čovjek svjestan sebe i svojega svijeta prepoznaje Snagu, Sakralnost i Transcendenciju: shvativši realnost *svetoga*, u potrazi za smislom, ponavlja rituale simbolizma koje je uočio u nebeskom svodu i kozmosu oko sebe. Hijerofanije i kasnije teofanije, kao dio kolektivne memorije koju će čovjek prenositi generacijama (preko početnih mitograma i daljnjih kozmogonija) imat će smisla upravo u perspektivi *realnosti svetoga*, što prekida čovjekovu svakodnevicu i daje joj puninu i smisao.

Kao i ranije religije prije njih, na tragu upravo kolektivnog sjećanja pradavnih hijerofanija, i tri će „objavljene vjere“ ući u taj tijek davanja smisla stvarnosti čovječanstvu, s razlikom da ovdje imamo jednu izrazitu novinu: nije više riječ o čovjeku koji je sam u potrazi za svetim, nego se sada sam Bog objavljuje čovjeku. Židovstvo, zatim kršćanstvo – koje se direktno veže na svoje židovske korijene – i kasnije islam, u povijesnom će kontinuitetu dati zemljopisne koordinate mediteranskom bazenu, kao sjecištu različitih kultura i vjera. Mediteran će, dakle, biti onaj zajednički prostor kroz koji će se kršćanstvo širiti dalje, a s njim i vjerska putovanja u potrazi za materijalnim i opipljivim prostorima kojima je kročio Isus, utjelovljeni *logos*, njegova majka i apostoli.

Od kasne antike te potom kroz srednji vijek, ta će se geografija Mediterana učvrstiti i postati prostorom širenja i susreta ideja i kultura.

Hrvatski se narod uključuje u tijekove i tekovine kršćanske kulture i civilizacije te ga nalazimo kako vrlo rano, nakon pokrštavanja, putuje i moli u raznim hodočasničkim središtima. Hrvati hodočaste po cijelom Mediteranu: od Santiaga de Compostele, do Rima i Jeruzalema.

Nevjerojatna priča kojom hagiografska tradicija smješta, makar tek privremeno, Svetu nazaretsku kućicu kod Trsata i dalje, uvijek posredstvom anđela, u Papinsku Državu na teritoriju Recanatija u malom Loretu, nerazdvojivo veže Hrvate za Loreto. Ovdje se ne radi samo o činjenici da su se Hrvati u svojim seobama nastanjivali u njegovoj okolici, nego i o izrazitoj snazi duha koja se izražava pobožnošću i vjernošću Majci Božjoj, tješiteljici i zagovornici po dobro prokušanom putu *Ad Jesum per Mariam*.

Nalazimo svjedočanstva o njihovim brojnim hodočašćima u mali Loreto tijekom niza stoljeća: *Santa Casa di Loreto* pokazala se kao vrlo poznato svetište hrvatskim vjernicima.

Preko novoobjavljenih i novoobrađenih dokumenata *Hrvatskih pomorskih regesta 18. stoljeća sv. I-III*, koji sadržavaju 16.000 izvora o prekomorskim vezama hrvatskih i talijanskih obala, u ovom se radu pristupilo analizi tih vrela, dokazavši da su hodočašća prekomorskim putem u Loreto, kao i dalje za Asiz, konstitutivan element svijesti malog čovjeka koji je svakodnevno, kroz stoljeća, putovao između dvije obala Jadrana. More je tijekom različita vremena, u jednom stalnom kontinuitetu, bilo najvažniji i središnji medij za međusobnu komunikaciju i prenošenje kultura, misli, vjere, duhovnosti i filozofije, umjetnosti i književnosti te, dakako, svih ostalih dimenzija ljudskoga bitka. Sama količina dokumenata, njih 16.000 objavljenih te daljnjih 80.000 već mapiranih za objavu, upućuju nas na izrazitu svakodnevnu povezanost dviju jadranskih obala.

Uspostavivši koordinate koje povezuju Trsat, Loreto i kasniji *Collegium Illyricum*, dokazano je da su veze između Hrvata i Italije jake, i zbog vjerske dimenzije te vjerske *koinè* kojoj Hrvatska kulturno i duhovno pripada.

Analizom 16.000 dokumenata *Hrvatskih pomorskih regesta 18. st.*, otvorio se potpuno nov prozor na jedno još neistraženo područje hrvatske opće povijesti i kulture.

Iz naoko neinteresantnih privrednih dokumenata 18. st., pronađena su čak 303 hrvatska hodočašća u Loreto i Asiz, koja svjedoče o putovanju 2.513 hrvatskih hodočasnika u ta dva mala grada susjedne Italije – no velika kršćanska središta duhovnosti. Analizom podrijetla putnika, njihova organiziranja u grupe, razdoblju ostanka na hodočašću, godišnjih doba,

brodova kojima su putovali, kapetana i paruna koji su ih prevozili i organizirali putovanja, dokazalo se da na put kretalo sa svih mogućih lokacija priobalne Hrvatske: od istarskih gradova na sjeveru sve do Boke kotorske na jugu.

No ono što iznenađuje, a postaje vidljivo upravo ovim radom, izrazita je prisutnost Lošinjana koji prednjače pred svim ostalim grupama iz raznih lokacija hrvatske obale. Od 2.513 zabilježenih hodočasnika, čak su 1.132 Lošinjani koji putuju organizirano u 75 velikih hodočasničkih grupa: dakle 45% od ukupnog broja hodočasnika. Ovaj je podatak važan ne samo za opću hrvatsku povijest, nego i za vjersku povijest Hrvatske te, dakako, povijest samog Lošinja.

Što se tiče doba godine, putovalo se najčešće ljeti, ne samo zbog povoljnijeg vremena, nego zbog velikog i poznatog ljetnog sajma u Senigalliji, koji je polovicom 18. st. znao imati i do 50.000 posjetitelja.

Brodovi kojima su mali paruni i kapetani prevozili hodočasnike bili su sredstva zarade tih inventivnih poduzetnika: od trabakula, bracera, tartana, filjuga, nava, pulaka, barki, bragoca do šambeka (sve manje brodice između 20 i 300 tona nosivosti, uz izuzetak nekoliko nava). Riječ je uistinu o pravoj ekonomskoj snazi malog i srednjeg poduzetništva toga zadnjeg stoljeća *Serenissime*. Brodovi su se gradili u našim *škverovima* duž cijele obale, kako nam plastično prikazuju dokumenti uzeti u analizu.

Iznijeta je, dakako, i analiza brojnih obitelji kapetana i paruna duž cijele naše obale, od već poznatih podataka u povijesti pomorstva do potpuno novih i neslućenih.

U pregledu podrijetla obitelji kapetana i paruna, osim što ih se moglo definirati prema nacionalnoj pripadnosti (133 hrvatskih obitelji, 57 talijanskih s hrvatskih područja i 35 iz susjedne Italije), dane su i geografske koordinate luka i regija iz kojih su dolazili.

Hodočasnici su dalje podijeljeni prema lukama iz kojih su dolazili – iako sa sigurnošću ne znamo je li svaka ta lokacija izvorno mjesto njihove provenijencije:

- iz Istre imamo hodočasnike iz Umaga, Poreča, Rovinja, Fažane, Pule, Šišana i Labina;
- iz carskog dijela Hrvatske dolaze hodočasnici iz Rijeke, Kraljevice, Senja i Karlobaga;
- s Kvarnera su hodočasnici kretali na put s Krka, Cresa, Suska, Unija te Velog i Malog Lošinja;

- iz Dalmacije imamo hodočasnike iz Novalje, Premude, Dugog otoka, Zadra, Trogira, Šibenika, Splita, Makarske, Brača, Hvara, Visa i Korčule;
- hodočasnike imamo iz Dubrovnika te južnije iz Boke kotorske.

Hodočašća su većinom bila u velikim i dobro organiziranim grupama (do čak 80 ljudi), koje su znale ostajati na hodočašću od nekoliko dana do nekoliko tjedana.

Unatoč velikom broju opasnosti na moru, jakih struja i vjetrova, preko pirata, gusara, ratnih prilika i strašnih zaraza, hodočasnici su neumorno kretali na opasan put kako bi, prekidajući svoju svakodnevicu, ulazili u drugi prostor i drugo vrijeme u potrazi sa susretom koji bi im promijenio život te mu udahnuo puninu i smisao. U tom smislu dokazano je da je i u ovim dokumentima hodočašće koralni čin jedne zajednice koja putuje i moli.

Što se metodologije tiče, dokumenti su izdvojeni i obrađeni računalnim programom koji omogućuje bržu analitiku, međusobne poveznice i daljnji rad. Preko stvaranja široke baze podataka krenulo se dalje raznim pitanjima i zadacima stvarati nove sinoptičke tablice koje su, zahvaljujući prednostima korištenih softvera, omogućile uvid u nove i ranije neprimijećene podatke iz referentnih dokumenata.

Osim samih rezultata istraživanja, važne su dakle tri cjeline koje se izdvajaju kao novosti u ovom znanstvenom istraživanju.

Prvo je za istaknuti uporabu alata hermeneutike antropologije *svetoga* u povijesnoj analizi hodočašća, kako bismo gole podatke ne samo povijesno kontekstualizirali, nego pokušali proniknuti u intimne razloge kretanja na put, koji nadilaze povijesne i historiografske alate.

Druga je vrijednost ovoga rada široka baza od 16.000 dokumenata, od kojih je 4.000 novoobjavljenih, što rezultatima analize daje veliku vjerodostojnost.

Treća je novost korištenje računalnog pomagala koji preko čitanja digitaliziranih dokumenata (OCR-a) omogućava bržu i kvalitetniju obradu velikog broja dokumenata. Dokumenti ne ostaju razasuti, nego dobivaju smisao upravo zahvaljujući usustavljivanju i sinoptičkoj analizi. Taj će model služiti za daljnja povijesna istraživanja bogate novovjekovne literature i izvora.

Za kraj se može reći da su se *Hrvatski pomorski regesti I-III sv.*, u odnosu na ranija istraživanja, pokazali kao izuzetan izvor za analizu raznih dimenzija ljudskog života te se treba nadati da će se njihovo objavljivanje nastaviti u cijelom nizu od 16 volumena, kako je to izvorno zamislio njihov autor Nikola Čolak, te da ćemo kao struka smoći snage da ih zaokružimo kao sastavnicu nezaobilaznog Hrvatskoga diplomatičkog pomorskog kodeksa – *Codex Diplomaticus Maritimus Croatiae*.

9. POPIS LITERATURE

9.1. Izvori

Alvise, Andrea, *Compilazione Delle Leggi Del Serenissimo Maggior Consiglio. Eccellentissimo Senato*, Tomo secondo, Per Li Figliuoli Del Q. Z. Antonio Pinelli Stampatori Ducali, Venezia 1786.

Codice per la Veneta Mercantile Marina. Approvato dal Decreto dell'Eccellentiss. Senato 21. Settembre 1786, Stamperie Ducali, Venezia 1786.

Čolak, Nikola, *Regesti Marittimi Croati. Fonti documentarie. Settecento / Hrvatski pomorski regesti. Dokumentarna vrela. Osamnaesto stoljeće*, vol. I, Centro di Studi Storici Croati-Venezia, Padova 1985.

Čolak, Nikola, *Regesti Marittimi Croati. Fonti documentarie. Settecento / Hrvatski pomorski regesti. Dokumentarna vrela. Osamnaesto stoljeće*, vol. II, Centro di Studi Storici Croati-Venezia, Padova 1993.

Čolak, Nikola, *Regesti Marittimi Croati. Fonti documentarie. Settecento / Hrvatski pomorski regesti. Dokumentarna vrela. Osamnaesto stoljeće*, vol. III, Podhraški Čizmek, Zrinka (uredila), Odsjek za povijest Folozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, Split 2017.

De Gregorio, Michele (uredio), *Memorie della Città e Diocesi di Termoli scritte dal Vescovo Tomaso Giannelli*, Termoli 1986.

Egeria, *Diario di viaggio*, uredio A.Clerici, prevela E. Giannarelli, Paoline Editoriale Libri, Milano 2006.

Egeria, *Pellegrinaggio in Terra Santa*, uredili Siniscalco P., F. Scarampi, Roma 2008.

Egerija. *Putopis*, preveo i uredio, Mandac, Marijan, Služba Božja, Makarska 1999.

Eteria, *Diario di viaggio*, prevela C. di Zoppola, Edizioni Paoline, Alba 1966.

Etz Hayim: *Torah and Commentary*, The Rabbinical Assembly/United Synagogue of Conservative Judaism, New York 2001.

Gazzetta Veneta, da *Mercordì addi 6. Febraro 1760, N.˚I.* a *Sabbato addi 31. Gennaro 1761, N.˚104*, Pietro Marcuzzi Stampatore, Venezia 1760-1761.

Jeruzalemska Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996.

The Chumash, Stone edition, New York 2008.

Torà, Testo e traduzione italiana di Samuel David Luzzato, http://www.archivio-torah.it/testotorah/ - pregledano 12. 1. 2015.

9.2. Knjige

Abou Abdallah, Albert i Sorgo, Roberto, *Religioni ieri e oggi. Storia, idee e società*, Franco Angeli, Milano 2001.

Abulafia, David, *The Great Sea. A Human History of the Mediterranean*, Oxford University Press, New York 2011.

Alighieri, Dante, *La Divina Commedia*. *Inferno*, con pagine critiche a cura di Umberto Bosco e Giovanni Reggio, Casa Editrice Felice Le Monnier, Milano 2005.

Andrić, Tonija, *Život splitskog puka u srednjem vijeku: primjer obrtnika sredinom 15. stoljeća*, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, neobjavljeni doktorski rad, Zagreb 2014.

Aucourt, Eterović et al., *Il Pellegrinaggio*, Rivista Internazionale di Teologia e cultura. Communio, n. 153, Jaca Book, Milano 1997.

Baldussi, Manduchi, Melis, *Le mille e una strada. Viaggiare pellegrini nel mondo musulmano*, FrancoAngeli, Milano 2005.

Bancalari, Stefano (uredio), *Opere – Rudolf Otto*, Archivio di Filosofia, Fabrizio Serra editore, Pisa-Roma 2010, http://www.gianfrancobertagni.it/materiali/varia/opereotto.pdf - pregledano 13. 2. 2015.

Barreca, Ferruccio, *La Civiltà Fenicio-Punica in Sardegna*, SARDEGNA ARCHEOLOGICA Studi e Monumenti 3, Collana diretta da Alberto Moravetti, Carlo Delfino editore 1988, http://www.sardegnacultura.it/documenti/7_26_20060401123536.pdf - pregledano 13. 2. 2015.

Beatrice, Pier Franco, *Introduzione a I Padri della Chiesa*, Istituto San Gaetano, Vicenza 1983.

Bedürftig, Friedmann, *Sveta mjesta svijeta. Putevima hodočašća*, Mozaik knjiga, Zagreb 2011.

Belaj, Marijana, *Milijuni na putu: Antropologija hodočašća i sveto tlo Međugorja*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2012.

Bendiscioli, Mario, *La Riforma cattolica*, Studium, Roma 1973.

Bendiscioli, Mario, *La Riforma protestante*, Studium, Roma 1967.

Bianchi, Ugo, *Problemi di storia delle religioni*, Studium, Roma 1986.

Boerio, Giuseppe, *Dizionario del dialetto veneziano*, Andrea Santini e figlio, Venezia 1829.

Bozzo, Massimo, *La grande storia del computer. Dall'abaco all'intelligenza artificiale*, Dedalo, Bari 1996, http://leotardi.ddns.info/download/manuali/Massimo%20Bozzo%20-%20La%20grande%20storia%20del%20computer.pdf - pregledano 17. 5. 2016.

Božić-Bužančić, Danica, *Privatni i društveni život Splita u osamnaestom stoljeću,* Školska knjiga, Zagreb 1982.

Brajković, Vladislav i Mardešić, Petar (uredili), *Pomorska enciklopedija*, vol. I-VIII, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1972.

Braudel, Fernand, *Civiltà materiale, economia e capitalismo (secoli XV-XVIII) – II. I giochi dello scambio*, Giulio Einaudi editore, Torino 1981.

Braudel, Fernand, *La dinamica del capitalismo*, Il Mulino, Bologna 1988.

Braudel, Fernand, *The Meditterranean and The Mediterranean World in The Age of Philip II*, Volume Two, University of California Press, Berkeley – Los Angeles – London 1995.

Caetani, Leone, *Altri studi di storia orientale: pagine inedite*, uredio Fulvio Tessitore, L'«Erma» di Bretschneider, Roma 1997.

Canta, Carmelina Chiara, *Sfondare la notte: religiosità, modernità e cultura nel pellegrinaggio notturno alla Madonna del Divino Amore*, Collana di sociologia, FrancoAngeli, Milano 2004.

Casadei, Gigliola, (uredila), *L'Oro Azzurro, Il senso del Mare*, Cattolica 2008.

De Casotti, Marco, *Le Coste e Isole Della Istria e Della Dalmazia. Descrizione*, Tipografia Battara, Zadar 1840.

Castelli, Giuseppe Antonio, *Manuale ragionato del Codice Penale e delle gravi trasgressioni di Polizia*, vol. III, parte I, sezione I, Tipografia Manini, Milano 1839.

Chiappini, Azzolino, *Amare la Torah più di Dio: Emmanuel Lévinas lettore del Talmud,* La Giuntina, Firenze 1999.

Cooper, Kate, *Band of Angels*, The Overlook Press, New York 2014.

Coppens, Yves, *La storia dell'uomo. Ventidue anni di lezioni al Collège de France (1983-2005)*, Jaca Book, Milano 2009.

Cosi, Saibene, Scagno (uredili), *Enciclopedia delle religioni diretta da Mircea Eliade*, *Ebraismo*, vol. VI, Jaca Book, Milano 2003.

Costantini, Massimo, *Porto navi e traffici a Venezia 1700-2000*, Marsilio Editori, Venezia 2004.

Čoralić, Lovorka (uredila), *U potrazi za mirom i blagostanjem. Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, Matica hrvatska, Zagreb 2013.

Čoralić, Lovorka, Put, putnici, putovanja: *ceste i putovi u srednjovjekovnim hrvatskim zemljama*, AGM, Zagreb 1997.

Čoralić, Lovorka, *U gradu Svetoga Marka*, Golden Marketing, Zagreb 2001.

D'Alberti Di Villanuova, Francesco, Abate, *Dizionario Universale Critico Enciclopedico*, Per Luigi Cario, Milano 1825.

Da Monterado, Luca, *Storia del culto e del pelleggrinaggio a Loreto,* Ancona 1979.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Cibo e cultura*, Circolo Nautico Cattolica, Cattolica 2015.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Economia dei litorali e gestione delle risorse dall'Antichità al Novecento,* Università degli Studi di Bologna, International Summer School 2008, Città di Cattolica 2009.

De Nicolò, Maria Lucia, *Marineria Risorta*, BCC Gradara, Cattolica 2016.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Mediterraneo, Archeologia navale e storia marittima dall'antichità al XX secolo*, Università degli Studi di Bologna, International Summer School 2007, Città di Cattolica 2008.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Museo della Marineria "Washinton Patrignani" Pesaro. Itinerario di visita*, Pesaro 2007.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Preghiere sul mare*, Circolo Nautico Cattolica, Cattolica 2014.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Sulle rotte dei relitti e dei linguaggi del mare*, Università degli Studi di Bologna, International Summer School 2009, Città di Cattolica 2009.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Tartane*, n. 9 Rerum Maritimarum, Museo della Marineria *Washinton Patrignani*, Pesaro 2013.

De Nicolò, Maria Lucia, (uredila), *Velieri*, Circolo Nautico Cattolica, Cattolica 2013.

Divari, Luigi, *Barche del Golfo di Venezia*, Il Leggio Libreria Editrice, Sottomarina, 2009.

Dogan, Nikola, *U potrazi za Bogom. Kršćanin u postmodernom vremenu*, Teologija, Biblioteka Diacovensia, Studije 5, Đakovo 2003.

Drijvers, Jan Willem, *Helena Augusta: The Mother of Constantine the Great and her Finding of the True Cross*, Brill, Leiden & New York, 1992.

Dujmušić, Dragan, *Kritična povijest Svete Kuće Marijine u Loretu i njezini prenosi*, Rijeka 1912.

Eliade, Mircea, *Le sacré et le profane,* Gallimard, Paris 1965.

Eliade, Mircea, *Trattato di Storia delle Religioni*, prijevod Vacca, Virginia, Editore Boringhieri, Torino 1976.

Esiodo, *Opere*, Testi introdotti, tradotti e commentati da Graziano Arrighetti. Testo greco a fronte, Biblioteca della Plèiade, Einaudi-Gallimard, Torino 1998.

Facchini, Fiorenzo et al., *Religioznost u pretpovijesti*, preveo J. Balabanić, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2004.

Facchini, Fiorenzo, *Postanak čovjeka i kulturna evolucija*, preveo Balabanić, Josip, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2007.

Fortis, Alberto, *Viaggio in Dalmazia*, Alvise Milocco, Venezia 1774.

Glavinić, Franjo, *Historia Tersattana: raccolta dalle antiche, e moderne historie, annali, e traditioni* reprint iz 1648, F. Butorac (ur.), D. Klen (prev.), Sveučilište Vladimir Bakarić, Rijeka 1989.

Glavočić, Daina (za izdavača), Mayhey, Tea (tekst i katalog), *Revival Mrtvog kanala*, Zambelli, Rijeka 2013.

Gimbutas, Marija, *Le Dee Viventi*, uredila Robbins Dexter, Miriam, prijevod Doni, Martino, Ed. Medusa, Milano 2005.

Giorgi, Rosa, *Santi*. *Giorno per giorno tra arte e fede*, Mondadori, Milano 2005.

Goldoni, Carlo *La fiera di Sinigaglia*, Grossi, Roma 1760.

Grignola, Antonella i Ceccoli, Paolo, *Storia illustrata della Chiesa*, Demetra, Verona 2001.

Grimaldi, Floriano, *La tradizione lauretana*, Congregazione universale della Santa Casa, Loreto 1977.

Grimaldi, Floriano, *Il libro lauretano (Secoli XV-XVIII).* Loreto, Diocesi di Macerata, Tolentino, Recanati, Cingoli, Treia, 1994.

Grimaldi, Floriano, *Pellegrini e pellegrinaggi a Loreto nei secoli XIV-XVIII*, Supplemento n. 2 al "Bollettino Storico della Città di Foligno", Accademia Fulginia di Lettere Scienze e Arti, Foligno 2001.

Grimaldi, Floriano i Katy Sordy (uredili), *Pellegrini verso Loreto, Atti del Convegno Pellegrini e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII*, Deputazione di Storia Patria per le Marche, Ancona 2003.

Hertling, Ludwig, *Storia della Chiesa*, Città Nuova, Roma 1988.

Hitti, Philip Khuri, *The Arabs: A Short History*, Regnery Publishing, Washinton 1998.

Ivetić, Egidio, (uredio) *Istria nel tempo*, Centro di Ricerche Storiche di Rovigno, Rovinj 2006.

Jedin, Hubert, *Velika povijest Crkve II,* Volumina Theologica, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1995.

Jemeršić, Ivan Nepomuk, *Hrvati u Rimu*, Virovitica 1914.

Julien Ries, Rivista Internazionale di Teologia e cultura. Communio, n. 216, Jaca Book, Milano 2008.

Katić, Mario, Tomislav Klarin, Mike McDonald, ur.: *Pilgrimage and Sacred Places in Southeast Europe: History, Religious Tourism and Contemporary Trends*. Zürich – Berlin: LIT Verlag, 2014.

Kozličić, Mithad, *Hrvatsko brodovlje // Croatian Shipping // Le navi croate*, trojezična monografija (hrvatski - engleski - talijanski), Književni krug - AGM, Split - Zagreb, 1993.

Kukuljević Sakcinski, Ivan, *Biografia di Ruggiero Boscovich, Tratto da Glasoviti Hrvati prošlih vjekova*, Zagreb 1886, prijevod Cattaneo, Ruggero, Milano 1999.

Ladić, Zoran, *Last will: passport to heaven. Urban last wills from late medieval Dalmatia with special attention to the legacies pro remedio animae and ad pias causas*, Srednja Europa, Zagreb 2012.

Lawrence, Paul, *Atlas biblijske povijesti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2012.

Lilliu, Giovanni, *Arte e religione della Sardegna prenuragica: idoletti, ceramiche, oggetti d'ornamento*, Sardegna archeologica. Studi e monumenti, 4, Sassari, Delfino 1999, http://www.sardegnacultura.it/documenti/7_26_20060401123937.pdf - pristup 04.04.2014.

Luetić, Josip, *O pomorstvu Dubrovačke Republike u XVIII. stoljeću*, Jugoslavenska akademija u Zagrebu, Pomorski muzej, Dubrovnik 1959.

Luetić, Josip, *Brodovlje Dubrovačke Republike XVII stoljeća, Građa za pomorsku povijest Dubrovnika, Knjiga 3*., JAZU u Zagrebu i Pomorski muzej u Dubrovniku, Dubrovnik 1964.

Luetić, Josip, *1000 godina dubrovačkog brodarstva*, Zora, Zagreb 1969.

Luetić, Josip, *Brodari i pomorci Dubrovačke Republike*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1997.

Lukas, Filip, (uredio) *Zbornik Matice hrvatske Hrvatskome narodu njegovima prošlim naraštajima na spomen sadašnjima i budućima na pobudu o tisućoj godišnjici Hrvatskog kraljevstva*, Tipografije Zagreb, Zagreb 1925.

Marche con 7 carte geografiche, 13 piante di città, 16 piante di edifici e 37 stemmi, Centro Geografico Ambrosiano, AAVV, Milano 1924.

Maštrović, Vjekoslav, *Posljednji gusari na Jadranskom moru*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1983.

Mendeš, Nikša, *Stari jedrenjaci (Brodarstvo i brodogradnja Rijeke i Hrvatskog primorja od 18. do 20. stoljeća)*, Katalog muzejskih zbirki III, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Rijeka 2006.

Milošević, Miloš (predgovor), *Mercatores et nautae. Trgovci i pomorci Boke: katalog izložbe sa "II. Dana bokeljske kulture u Istri"*, Povijesni muzej Istre, Pula 2004.

Novak, Grga i Maštrović, Vjekoslav (uredili), *Pomorski zbornik I-II*, Institut za historijske i ekonomske nauke, Zadar, JAZU - Zagreb 1962.

Novak, Grga, *Jadransko more u sukobima i borbama kroz stoljeća II. – Od 1409. godine do Drugog svjetskog rata*, Split 2004.

Novak, Maja, *Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom*, Institut JAZU, Zadar 1965.

Ouaknin, Marc-Alain, *Le Dieci Parole. Il Decalogo riletto e commentato dai Maestri ebrei antichi e moderni*, Ed. Paoline, Milano 2001.

Oz, Amos i Oz-Salzberger, Fania, *Gli Ebrei e le parole. Alle radici dell'identità ebraica*, prevela E. Loewenthal, Feltrinelli, Milano 2013.

Papinsko vijeće za duhovnu brigu oko selilaca i putnika, *Hodočašće u Velikom jubileju 2000.*, Dokumenti 113, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.

Poparić, Bare, *O pomorskoj sili Hrvata*, Naklada „Matice hrvatske“, Zagreb 1899.

Poparić, Bare, *Povijest senjskih uskoka*, Matica hrvatska, Zagreb 1936.

Poparić, Bare, *Trgovanje crnačkim i žutim robljem u novom vijeku*, Matica hrvatska, Zagreb 1944.

Praga, Giuseppe, *Storia di Dalmazia*, Varese 1981.

Prijatelj Pavičić, Ivana, *Loretske teme. Novi podaci o štovanju loretske Bogorodice u likovnim umjetnostima na području „Ilirika“*, Vitagraf, Rijeka 1994.

Prijatelj-Pavičić, Ivana, *Kroz Marijin ružičnjak. Zapadna marijanska ikonografija u dalmatinskome slikarstvu od 14. do 18. stoljeća,* Književni krug, Split 1998.

Raukar, Tomislav, *Hrvatsko srednjovjekovlje. Prostor, ljudi, ideje*, Zagreb 2007.

Religije svijeta. Enciklopedijski priručnik, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998.

Regni, Pietro Vittorino, *Loreto e i cappuccini: storia, devozione e servizio della Santa Casa*, Congregazione universale della Santa Casa, Loreto 1995.

Rice, Nagy i Nartker, *Optical Character Recognition. An Illustrated Guide to the Frontier*, Springer Science-Business Media, New York 1999.

Ries, Julien (uredio), *Le civiltà del Mediterraneo e il Sacro*, Trattato di Antropologia del Sacro, vol. 3, Jaca Book-Massimo, Milano 1992.

Ries, Julien, *L'uomo e il sacro nella storia dell'umanità*, Opera omnia vol. II, Jaca Book, Milano 2007.

Ries, Julien, *L'uomo religioso e la sua esperienza del sacro*, Jaca Book, Milano 2007.

Ries, Julien, *Alla ricerca di Dio. La via dell'antropologia religiosa*, Manuali di Teologia Cattolica, vol. 1, Jaca Book, Milano 2009.

Ries, Julien, *La storia comparata delle religioni e l'ermeneutica*, Opera omnia vol. VI, Jaca Book, Milano 2009.

Ries, Julien, *Il Sacro nella storia religiosa dell'umanità*, Jaca Book, Milano 2012.

Roche, Daniel, *Humeurs vagabondes. De la circulation des hommes et de l'utilité des voyages*, Fayard, Paris 2003.

Rossit, Claudio, O. Selva, D, Umek (uredili), *Imago Adriae. L'Adriatico e l'Abruzzo nelle antiche carte geografiche*, Sigraf, Pescara 2006.

Russo, Raffaele, *Atlante illustrato dell'Islam. Storie e dottrine*, Giunti, Firenze 2001.

Sampoli, Furio, *Le grandi donne di Roma antica*, Newton Compton, Roma 2008.

Santarelli, Giuseppe, *L'arte a Loreto*, Fratelli Aniballi, Ancona 2001.

Simović, Anton i Trpimir Macan (uredili), *Pomorski leksikon*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb 1990.

Smičiklas, Tade, *Povijest Hrvata, dio drugi, od godine 1526-1848*, Naklada „Matice Hrvatske", Zagreb 1879.

Stražičić, Nikola, *Pomorska geografija svijeta*, Manualia Universitatis studiorum Fluminensis, Zagreb 1987.

Terrin, Aldo Natale, *Uvod u komparativni studij religija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2006.

TRECCANI, Vocabolario ed enciclopedia on-line, Istituto della Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani S.p.A., http://www.treccani.it/

Trinchese, Stefano, Francesco Caccamo (uredili), *Adriatico contemporaneo. Rotte e percezioni del mare comune tra Ottocento e Novecento*, FrancoAngeli, Milano 2008.

Tryckare, Tre, *L'arte navale. Enciclopedia nautica illustrata*, Mursia, Milano 1963-1990.

Valerio, Adriana, *Cristianesimo al femminile. Donne protagoniste nella storia delle Chiese*, D'Auria, Napoli 1990.

Valla, Franjo, *Poviest novoga vieka, dio prvi*, Naklada "Matice hrvatske", Zagreb 1899.

Valla, Franjo, *Poviest novoga vieka, dio drugi*, Naklada "Matice hrvatske", Zagreb 1900.

Vekarić, Stjepan, *Pelješki jedrenjaci*, Mornarički glasnik, Split 1960.

Vidović, Radovan, *Pomorski rječnik*, Logos, Split 1984.

Vio, Gastone, *Le Scuole Piccole nella Venezia dei Dogi: note d'archivio per la storia delle confraternite veneziane*, A. Colla, Vicenza 2004.

Vrandečić, Josip, *Borba za Jadran u ranom novom vijeku: Mletačko-osmanski ratovi u venecijanskoj nuncijaturi*, Filozoski fakultet, Odsjek za povijest, Split 2013.

9.3. Članci

Andrić, Tonija, „Dopuna saznanja o pobožnosti splitskih obrtnika u 15. stoljeću“, *Croatica christiana periodica*, 38/74, 2014, str. 1-21.

Aračić, Dinko, „Knjige o Gospi uz 50. obljetnicu lista 'Marija'“, *Crkva u svijetu*, 48/3, 2013, str. 420-423.

Azinović Bebek, Ana, „O hodočasničkim privjescima s područja Hrvatske“, P*rilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, 30/1, 2013, str. 107-119.

Azinović, Bebek Ana, „Hodočasnici iz Čazme u 17. i 18. stoljeću“, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 40/1, 2007, str. 391-404.

Barbarić, Josip, „Loreto - vjersko raskrižje između Italije, Europe i Istoka (LORETO - crocevia religioso tra Italia, Europa ed Oriente). Izd. Morcelliana, 1997, I-XXXII + 1-596“, *Arhivski vjesnik*, 40/1997, str. 275-277.

Belić, Predrag, „Neki manje poznati podaci o prvim decenijima zavjetnoga hodočašća grada Zagreba u Mariju Bistricu (1723 - 1773)“, *Bogoslovska smotra*, 54/4, 1985, str. 636-643.

Belyakova, Taisiya, „Uloga i slika svete zemlje u srednjovjekovnim tekstovima o ženskim hodočašćima“, *Croatica christiana periodica*, 39/75, 2015, str. 1-15.

Benvin, Anton, „Hodočašćenje u Marijina svetišta kao vid pomirenja s Bogom“, *Bogoslovska smotra*, 58/1, 1988, str. 125-134.

Bertoša, Slaven, „Prilog poznavanju crkvene povijesti grada Pule od XVII. do XIX. stoljeća”, *Croatica christiana periodica*, 25/47, 2001, str. 103-148.

Bezić, Srećko, „Katalogizacija i kategorizacija hrvatskih Marijinih svetišta“, *Crkva u svijetu*, 11/4, 1976, str. 351-362.

Blažević, Zrinka, „Suvremena religijska historija: teorijska polazišta, metodološke smjernice i istraživačke perspektive“, *Croatica christiana periodica*, 34/66, 2010, str. 139-152.

Bloch-Smith, Elizabeth, “Massebot Standing for Yhwh. The Fall of a Yhwistic Cult Symbol” u J.J. Collins, T. M. Lemos, S. M. Olyan (uredili), *Worship, Women, and War. Essays in honor of Susan Niditch*, Brown University Judaic Studies, Providence 2015, str. 99-115.

Božanić, Joško, „Gajeta falkusa - The Boat from the Depths of Time“, *De Triremibus - Festschrift in honour of Joseph Muscat* / Cortis, Toni; Gambin, Timothy (ur.), PEG Ltd, Malta 2005, str. 755-767.

Božanić, Joško, Salamon, Velimir, „Poiesis iskustva življenja s morem u maritimnoj kulturi hrvatskog arhipelagosa - istraživački model: komiška gajeta falkuša“, *Knjiga Mediterana*, Cambi, Nenad (ur.), Književni krug, Split 1998, str. 9-34.

Bloch-Smith, Elizabeth, “Massebot Standing for Yhwh. The Fall of a Yhwistic Cult Symbol” u J.J. Collins, T. M. Lemos, S. M. Olyan (uredili), *Worship, Women, and War. Essays in honor of Susan Niditch*, Brown University Judaic Studies, Providence 2015, str. 99-115.

Brguljan, Željko, „*Ex voto* bokeljskih pomoraca u riznicama Kotorske biskupije“, *Hrvatska revija*, br. 3, god. XV, 2015, str. 65-74.

Budak, Neven, „Hrvatska hodočašća u Aachen“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu*, 24/1, 1991, str. 15-21.

Chenis, Carlo, „Pellegrini a Loreto. Un "Magnificat" artistico e spirituale“, u Grimaldi Floriano i Sordy Katy (uredili), *Pellegrini verso Loreto, Atti del Convegno Pellegrini e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII*, Deputazione di Storia Patria per le Marche, Ancona 2003, str. 7-38.

Cohen, Shaye J. D., “The Origins of the Matrilineal Principle in Rabbinic Law”, u *AJS Review*, 10/1, 1985, str. 19-53.

Cristoforetti, Simone, „Considerazioni sui trecentosessanta idoli della Ka‘ba preislamica“ u *Loquentes linguis, Studi Linguistici e orientali in onore di Fabrizio A. Pennacchietti*, uredili Borbone, Mengozzi i Tosco, Harrassowitz GmbH &Co. KG, Wiesbaden 2006, str. 213-222.

Čapo, Jasna, „Sveti likovi, svete vodice i zavjeti. O hodočašćima hrvatskog življa u mađarskoj Baranji“, *Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 21/14, 1991, str. 17-50.

Čolak, Nikola, „Naše ribarstvo do pada Mletačke Republike”, *Pomorski zbornik I.* sv, uredili G. Novak i V. Maštrović, Institut za historijske i ekonomske nauke, Zadar 1962. str. 393-424.

Čolak, Nikola, „Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento I“, *Studi Veneziani*, XI/1969, str. 612-634.

Čolak, Nikola, „Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alla fine del Settecento II“, *Studi Veneziani*, XIV/1972, str. 331-348.

Čolak, Nikola, „Pomorstvo zadarske komune od dolaska Hrvata na Jadran do pada Mletačke Republike“, *Pomorski zbornik II*. sv, uredili G. Novak i V. Maštrović, Institut za historijske i ekonomske nauke, Zadar 1962, str. 1555-1595.

Čoralić, Lovorka, „Na putu u Svetu zemlju – hodočašća u Jeruzalem (tragom nekoliko oporuka hrvatskih iseljenika u Mlecima, XV.-XVI. st.), *Croatica christiana periodica*, 33/64, 2009, str.1-7.

Čoralić, Lovorka, „Loreto – crocevia religioso tra Italia, Europa ed Oriente (a cura di Ferdinando Citterio e Luciano Vaccaro), Fondazione Ambrosiana Paolo VI, Quaderni della »Gazzada«, Editrice Morcelliana, Brescia, 1997., 598 str.“, *Croatica christiana periodica*, 22/42, 1998, str. 147-151.

Čoralić, Lovorka, „Ad viaggium pro anima mea - hodočašća u Santiago de Compostelu u oporučnim spisima hrvatskih iseljenika u Mlecima (XV. - XVI. stoljeće)“, *Povijesni prilozi*, 38/2010, str. 31-42.

Čoralić, Lovorka, „Želja za pokorom u vječnom gradu: hodočašća u Rim u oporukama hrvatskih useljenika u Mlecima (XV.-XVIII. stoljeće)**“**, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 55/2013, str. 41-58.

Čoralić, Lovorka, „Hodočasnička putovanja i oporučna darivanja: hrvatski iseljenici u Mlecima i loretsko svetište (15.-16. stoljeće)“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda*

za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 30/2012, str. 155-172.

Čoralić, Lovorka, „Hrvati i Loreto“, *Matica. Časopis Hrvatske matice iseljenika*, god. 47, br. 7-8, Zagreb 1996, str. 36-37.

Čoralić, Lovorka, „In memoriam. Nikola Čolak (1914.-1996.)“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 29/1, 1996.

Čoralić, Lovorka, „Odredište Asiz: hodočašća u oporukama hrvatskih iseljenika u Mlecima“, *Historijski zbornik*, 62/1, 2009, str. 71-90.

Čoralić, Lovorka, „Povijest“, *Hrvatska/Italija. Stoljetne veze: povijest, književnost i likovne umjetnosti*, ur. Natka Badurina, Zagreb 1997, str. 9-88; str. 245-332.

Čoralić, Lovorka, Katušić, Maja, „Marijansko svetište Monteortone u oporukama hrvatskih useljenika u Mletcima (sredina 15. stoljeća – početak 16. stoljeća)“, *Croatica christiana periodica*, 38/74, 2014, str. 41-49.

De Martino, Ernesto, „Prefazione“ u Eliade, Mircea, *Trattato di storia delle religioni*, Boringhieri, Torino 1954, str. VII-X.

Dević, Antun, „Naši pitomci u Loretu“, *Diacovensia: teološki prilozi,* 14(2), 2006, str. 441-471.

Dumézil, Georges, „Prefazione“ u Eliade, Mircea, *Traité d'histoire des religions*, Paris 1949, prijevod Riccardo, Gaetano, str. 5-10.

Elster, Ernestine S., „Marija Gimbutas: Setting the Agenda” u S. Hamilton, R. D. Whitehouse et al. (uredile) *Archaeology and Women, Institute of Archaeology, University College London Publications*, Left Coast Press Inc., Walnut Creek 2007, str. 81-120.

Galeotti, Giulia, „Il manto del concilio“ u *Donne, Chiesa, Mondo, L'Osservatore Romano*, 25 ottobre 2012 http://www.osservatoreromano.va/it/news/il-manto-del-concilio - pristup 29.11.2013.

Galić Kakkonen, Gordana, „Čistilište *svetog* Patrika u Lough Dergu“, *Crkva u svijetu*, 43/1, 2008, str. 119-137.

Gestrin, Ferdo, „Migracije iz Dalmacije u Marke u XV. i XVI. stoljeću *", Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 10/1, 1977, str. 395-404.

Gestrin, Ferdo, „Prispevek k kulturnemu življenju Slovanov v Markah v Italiji (XIV-XVII stoletje)" u *Spomenica Josipa Matasovića (1892-1962)*, ur. Igor Karaman, Zagreb 1962, str. 89-96.

Giannarelli, Elena, „Antiche lettrici della Bibbia: dame, martiri e pellegrine", u *La Bibbia nell'interpretazione delle donne. Atti del convegno di studi del Centro Adelaide Pignatelli* (Istituto universitario "Suor Orsola Benincasa") uredili C. Leonardi, F. Santi, A. Valerio, ed. Sismel, Firenze 2002, str. 23-48.

Graciotti, Sante i Sgambati, Emanuela. „Sulla fonte italiana del raguseo *Izgovorenie od carkve od Svete Marie de-Lorite*", *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 32/1, 1992, str. 579-589.

Grah, Ivan, „XV. sastanak crkvenih arhivista – Loreto, 16-19.10.1984.", *Croatica christiana periodica*, 9/15, 1985, str. 248-249.

Grimaldi, Floriano, „Slaveni u mjestu Sveta Marija Loretska", Prošlost i sadašnjost trsatskog svetišta, *Dometi*, god. 24, br 1-3, Rijeka 1991, str. 21-50.

Harlaftis, Gelina, „The fleet «dei Greci». Ottoman and Venetian Greeks in the Mediterranean Sea-trade, eighteenth century" u Michela d'Angelo, Gelina Harlaftis, Carmel Vassalo (uredili), *Making the Waves in the Mediterranean. Sulle onde del Mediterraneo, Proceedings of the 2nd Conference of MMHN, Messina and Taormina, 4-7 May 2006*, Istituto di Studi Storici Gaetano Salvemini, Messina 12/2010.

Hauf, Monika, „La tradizione interrotta" u *Il cammino di Santiago: i misteri del pellegrinaggio per Santiago de Compostela*, Arkeios Edizioni, Roma 2004, str. 35-39.

Hoško, fra Emanuel, „Krunidba lika Majke Božje Trsatske prije 300 godina", http://tinyurl.com/psmbs9u - pristup 23.11.2014.

Huzjan, Vladimir, "O hodočašćima i čudesnim ozdravljenjima u 17. i 18. stoljeću na temelju analize zapisa iz najstarije matične knjige krštenih župe sv. Vida u Brdovcu" u *Historijski zbornik*, 65/1, 2014, str. 65-93.

Imperiale, Marco Leo, „I signa peregrinorum della Basilica di San Nicola a Bari“, in Trono, Leo Imperiale, Marella, *In viaggio verso Gerusalemme. Culture, Economie e Territori (Walking towards Jerusalem. Cultures, economies and territories)*, Congedo editore, Galatina, 2014.

Jacobs, Luis, „There is no problem of descent“ in *Judaism* 34.1 (Winter 1985), str. 55-59.

Jukić, Jakov, „Religijske i društvene odrednice hodočašća“, *Crkva u svijetu*, 22/2, 1987.

Jukić, Jakov, „Religijske i društvene odrednice hodočašća (II)“, *Crkva u svijetu*, 22/4, 1987.

Jurić, Josip, „Ilirski kolegij u Loretu/Il collegio illirico di Loreto“, *Vrela i Prinosi – Fontes et studia historiae Societate Iesu in finibus Croatorum*, 13, 1982, str. 23-60.

Katalinić, Ante, „Dinamičko-ritmički uspon hrvatskoga marijanskog kulta“, *Crkva u svijetu*, 11/3, 1976, str. 270-279.

Kolanović, Josip, „Le relazioni tra le due sponde dell'Adriatico e il culto lauretano in Croazia“, u *Loreto. Crocevia religioso tra Italia, Europa e Oriente*, uredili Ferdinando Citterio, Luciano Vaccaro, Fondazione Ambrosiana Paolo VI, ed. Morcelliana, Brescia, 1997, str. 165-190.

Kolanović, Josip, „Prilog povijesti šibenskih hodočašća u kasnom srednjem vijeku“, *Croatica christiana periodica*, 6/9, 1982., str. 13-36.

Koprek, Ivan, „Hodočašća u svjetlu pastoralne teologije", *Obnovljeni život*, 37/4, 1982, str. 357-370.

Kozličić, Mithad, „Senjske uskočke brodice“, *Senjski zbornik*, 19/1992., str. 57-68.

Kozličić, Mithad, „Stoljetno slobodarstvo senjskih uskoka“, *Senjski zbornik*, 10-11/1, 1984, str. 264-276.

Krasić, Stjepan, „Opis hrvatske jadranske obale u putopisima švicarskog dominikanca Feliksa Fabrija (Schmida) iz 1480. i 1483/84. godine“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 39/2001, str. 133-216.

Kruta Poppi, Luana, uredila, „L'interpretazione delle veneri preistoriche: uno specchio della nostra temperie culturale" u *Il labirinto – Periodico telematico di informazione culturale*, n. 7bis Marzo 2011, str. 3-8, http://tinyurl.com/o84te37 - pristup 10.3.2014.

Kužić, Krešimir, „Nordijski hodočasnici u hrvatskim primorskim krajevima (14.–17. stoljeće)", *Povijesni prilozi*, 34/49, 2015, str. 127-159.

Kužić, Krešimir, „Vjersko stanje na hrvatskoj obali prema putopisima njemačkih hodočasnika (14.-17. stoljeće)", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 28/2010, str. 49-66.

Ladić, Zoran, „Prilog proučavanju hodočašćenja iz Zadra u drugoj polovici 14. stoljeća", *Croatica christiana periodica*, 17/32, 1993, str. 17-31.

Ladić, Zoran, „Some remarks on Medieval Croatian Pilgrimages", *Croatica christiana periodica*, 21/39, 1997, str. 19-24.

Ladić, Zoran, „Odjek pada tvrđave Accon 1291. g. u Hrvatskoj (O križarskoj vojni kao vidu hodočašća)", Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, 16/1999, str. 43-56.

Ladić, Zoran, „Ponukani pobožnošću i znatiželjom. O kasnosrednjovjekovnim rapskim hodočasnicima" u *Matica hrvatska - Kolo* br. 4, 2006, str. 262-271.

Ladić, Zoran, „Neki aspekti kasnosrednjovjekovne društvene i religiozne povijesti Poreča u zrcalu oporuka i kodicila", *Humanitas et litterae. Zbornik u časti Franje Šanjeka*, ur. Lovorka Čoralić, Slavko Slišković, Zagreb 2009, str. 369-370.

Ladić, Zoran, „Hodočašća kao izraz pobožnosti stanovnika kasnosrednjovjekovne porečke komune", *Histria: godišnjak Istarskog povijesnog društva*, 5/2015, str. 15-41.

Lonza, Nella, „Ego fui per omnia loca sancta: Hodočašće Dubrovkinje Maruše u Svetu Zemlju 1394", *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Razred za društvene znanosti*, 52/2017, str. 95-122.

Mandac, Marijan, „Naziv Bogorodica za Djevicu Mariju u otačko doba", *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 48/4, 2008, str. 347-379.

Maračić, Ljudevit, „Kroničarski zapisi iz 18. stoljeća“, *Croatica christiana periodica*, 24/45, 2000, str. 213-219.

Margetić, Lujo, „Loreto i Trsat“, *Croatica christiana periodica*, 26/49, 2002, str. 77-125.

Marijana Belaj et al., „Antropolog na hodočašću. O problemu razumijevanja i tumačenja iskustava“, *Etnološka tribina*, 40/33, 2010, str. 7-44.

Markovina, Dragan, „Uloga Dalmacije u pomorsko-trgovačkim kretanjima na jadranskom prostoru krajem 18. i početkom 19. stoljeća“, *Školski vjesnik*, 57/2008, 3-4, str. 365-381.

Matić, Tomislav, „Hodočasnički oprosti i izgradnja crkava u zagrebačkoj biskupiji u 15. stoljeću“, *Croatica christiana periodica*, 38/73, 2014, str. 13-33.

Mazzucco, Clementina, „All'improvviso il carcere diventò per me una reggia. Dal diario di Perpetua e Felicita, martirizzate a Cartagine il 7 marzo 203“, u *Donne, Chiesa, Mondo, L'Osservatore Romano*, 2 novembre 2013, str. 10, http://tinyurl.com/qcvefwn - pristup 28.11.2013.

Miličić, Irena, „Teoretičari, hodočasnici, činovnici: tri vrste renesansnih putopisnih tekstova“, *Povijesni prilozi*, 38/2010, str. 43-69.

Milovan, Vjekoslav, „Hodočašća kao osobit oblik štovanja Marije i svetaca“, *Bogoslovska smotra*, 44/1, 1974, str. 105-118.

Novak, Zrinka, „Utjecaj kulta Blažene Djevice Marije na neke aspekte pobožnosti na istočnoj jadranskoj obali u razvijenome i kasnome srednjem vijeku“, *Croatica christiana periodica*, 35/67, 2011, str. 1-28.

Novembri, Valeria, „L'educazione delle donne nel cristianesimo antico: fra modelli tradizionali e nuovi paradigmi“, u *Storia delle donne*, Firenze University Press, 1/2005, str. 187-200.

Oreč, Leonard, „Hodočašća i hodočasnička svetišta u Bosni i Hercegovini“ *Bogoslovska smotra*, 54/4, 1984, str. 583-588.

Paglia, Vincenzo, „La semplicità del martirio materno. Nelle omelie dell'arcivescovo salvadoregno Óscar Romero“ u *L'Osservatore Romano - „Donne, Chiesa, Mondo“*, br. giugno 2013, http://tinyurl.com/pj97k8y - pristup 29.11.2013.

Pavić, Milorad, „Plovidbene rute srednjim i južnim Jadranom u izolaru Giuseppea Rosaccia“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a* u Zadru, 45/2003, str. 153-199.

Pavić, Milorad, „Prilog proučavanju hodočasničkih putovanja od Venecije do Svete zemlje u XVI. stoljeću“, *Croatica christiana periodica*, 31/59, 2007, str. 33-47.

Peričić, Eduard, „Bogorodica u hrvatskim svetištima i diplomatičkim spomenicima (XII.-XVI. st.)“, Bogoslovska smotra, 58/1, 1988, str. 1-28.

Peričić, Eduard, „Vijesti o najstarijim hrvatskim hodočašćima“, *Bogoslovska smotra*, 54/4, 1985, str. 550-552.

Perić, Ratko, „Papa Siksto V. i Hrvati“, *Crkva u svijetu*, 20/3, 1985, str. 283-301.

Podhraški Čizmek, Zrinka, „Analiza komunističkog 'tretmana' ideoloških neistomišljenika na primjeru dvaju hrvatskih katoličkih intelektualaca: Nikola Čolak i Mirko Vidović”, *Crkva u svijetu*, 52/2, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017, str. 266-303.

Podhraški Čizmek, Zrinka, „Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the *Croatian Maritime Regesta* in the 18th century - vol. I”, in *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 8/16, 2017, Alma Mater Studiorum, Università di Bologna, str. 139-166.

Podhraški Čizmek, Zrinka, „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”, u Mislav Kukoč, Marita Brčić Kuljiš (ur.), *Zbornik Mediteranski korijeni filozofije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu i Hrvatsko filozofsko društvo, Split 2016, str. 165-201.

Punzi, Vito, „Lorenzo Lotto e la Dalmazia“ u Bonita Cleri (ur.), *Adriatico. Un mare di storia, arte, cultura. Atti del Convegno – 20-22 maggio 1999 Ancona*, Ed. Maroni, Ancona 2000, str. 149-163.

Radić Rossi, Irena i Liphschitz, Nili „Analiza drvene građe srednjovjekovnih brodica iz Nina“, *Archaeologia Adriatica* IV/2010, str. 257-270.

Rebić, Adalbert, „Fenomen hodočašćenja u Bibliji i Islamu“, *Bogoslovska smotra*, 54/4, 1984, str, 516-527.

Ricci, Vito, „Insediamenti templari sulla costa adriatica orientale e relazioni con il versante Adriatico occidentale“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 49/1, 2017, str. 79-125.

Roščić, Nikola Mate, „Hrvatska hodočašćenja u Loreto“, *Croatica christiana periodica*, 7/11, 1983, str. 88-96.

Sabbatini, Ilaria, „Nudi homines cum ferro. Parte I. Il pellegrinaggio nel sistema penitenziale del medioevo“, u «*Questo nomade nomade mondo». La «necessità del viaggio» tra medioevo ed età moderna*, Gagliardi, Isabella (uredila), Il Mulino, Bologna 2011, str. 35-64.

Sabbatini, Ilaria, „Com'io cercai di molti luoghi santi. Il «corpus» fiorentino dei diari di pellegrinaggio a Gerusalemme“ u *Gli Italiani e la Terrasanta*, Atti del Seminario di Studio (Firenze, Istituto Italiano di Scienze Umane, 22 febbraio 2013), SISMEL-Edizioni del Galluzzo, Firenze 2014, str. 119-130.

Sabbatini, Ilaria, „Il cammino di Santiago. La guida del pellegrino” u *Storia*, n. 15 – marzo 2009.

Salvarani, Marco, „L'orchestra del Teatro di Senigallia“ u *Studi Verdiani*, Comitato direttivo: Pierluigi Petrobelli - Fabrizio Della Seta, vol. 16, Istituto nazionale di studi verdiani, Parma 2002, str. 137-156.

Santarelli, Giuseppe, „Štovanje Majke Božje Loretske te prisuće Hrvata u Loretu“, Povijesna građa i zapisi, u *Dometi*, 24/1-3, 1991, str. 59-75.

Šagi Bono, Zvonimir, „Sakrament pokore u sklopu hodočašćenja“, *Bogoslovska smotra*, 53/2-3, 1983, str. 207-215.

Šanjek Franjo, „Počeci kršćanstva u Hrvata“, *Crkva u svijetu*, 11/3, 1976, str. 201-209.

Šanjek, Franjo, „Hodočašća hrvatskih dominikanaca u 15. i 16. stoljeću“, *Bogoslovska smotra*, 54/4, 1984, str. 599-603.

Šipić, Igor i Faričić, Josip, „Loretski kartografski prikaz prijenosa Svete kuće iz Nazareta“, *Kartografija i geoinformacije*, 10/15, 2011, str. 129-151.

Tićac Iris, „Uloga žene u Crkvi i u društvu“, *Riječki teološki časopis*, 24/2, 2004, str. 385-398.

Tomasović, Mirko, „Montaigne o hrvatskim hodočasnicima u Loretu i trgovcima u Anconi“, *Mogućnosti*, 41/4-6, Split 1994, str. 119-122.

Tomić, Celestin, „Sveta mjesta i Židovi – kršćani“, *Bogoslovska smotra*, 47/4, 1977, str. 448-459.

Trogrlić Marko, „Gli alunni del Collegio illirico di Loreto. Giovanni Scacoz, un paradigma“, u Grimaldi, Floriano i Sordy, Katy (uredili), *Pellegrini verso Loreto. Atti del Convegno Pellegrini e Pellegrinaggi a Loreto nei secoli XV-XVIII*, Deputazione di Storia Patria per le Marche, Ancona 2003, str. 251-262.

Valerio, Adriana, „Per una storia dell'esegesi femminile“, u *La Bibbia nell'interpretazione delle donne. Atti del convegno di studi del Centro Adelaide Pignatelli* - Istituto universitario "Suor Orsola Benincasa", Leonardi, Santi, Valerio (uredili), ed. Sismel, Firenze 2002, str. 3-21.

Vanzan, Piersandro, „Viaggio religioso, politico e metaforico al femminile“ *La Civiltà Cattolica*, anno 151, vol. II, quaderno 3596, Roma 2000, str. 166-169.

Vučković, Ante, „Hodočašće i riječ“ u *Crkva u svijetu*, 44/2, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2009, str. 123-126.

Vuković, Marinko, „Pučka pobožnost u svetištu Blažene Djevice Marije u nebo uznesene u Kloštru kod Kobaša“, *Etnološka istraživanja*, 15/2010, str. 285-298.

Zelić-Bučan, Benedikta, „Najstarije Gospine crkve u Hrvata“, *Crkva u svijetu*, 11/3, 1976, str. 247-256.

10. ŽIVOTOPIS AUTORICE S POPISOM OBJAVLJENIH DJELA

10.1. Životopis autorice

Zrinka Podhraški Čizmek rodila se u Zagrebu 1970., no s obitelji se već 1971. seli u Padovu, gdje i odrasta. Ondje pohađa klasičnu gimnaziju „Concetto Marchesi“ te pri Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Padovi upisuje studij književnosti s povijesno-religioznim usmjerenjem. Godine 1991. vraća se u Zagreb i prelazi na Sveučilište u Zagrebu na dvopredmetni studij povijesti i talijanskog jezika i književnosti, gdje 1999. brani diplomski rad iz talijanskog jezika pod naslovom „Komunikacijska sposobnost i jezična sposobnost u osnovnoj školi”, pod mentorstvom prof. Nives Sironić Bonefačić. Te iste godine osniva poduzeće za proizvodnju namještaja, uspijevajući pridobiti povjerenje klijenata svjetskih razmjera (IKEA–Švedska). Organizirajući mrežu kooperanata u cijeloj sjeveroistočnoj Hrvatskoj, stvara više od 170 radnih mjesta i godišnji promet koji premašuje 16 milijuna kn te joj rezultati ovog rada u roku od nekoliko godina priskrbljuju priznanje i nagradu Ministarstva gospodarstva. Godine 2008. vraća se na studij povijesti, koji završava 2010. kada počinje raditi na projektu objavljivanja „Hrvatskih pomorskih regesta 18.st.”, u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom (2010.-2013.), i time nastavlja pionirsko djelo svog djeda, inače povjesničara pomorstva profesora Nikole Čolaka. Upisuje 2012. doktorski studij na Filozofskom fakultetu u Splitu s temom disertacije „Hodočašća i hodočasnici prema Loretu i Asizu u hrvatskim pomorskim vrelima u novom vijeku“ pod mentorstvom prof. Marka Trogrlića, dok usporedno priprema za tisak 3. svezak „Hrvatskih pomorskih regesta 18. st.“ Nikole Čolaka, koji obuhvaća 4.000 neobjavljenih dokumenata iz Archivio di Stato di Venezia i Archivio Comunale di Ancona, za koji je dobila u 2015. godini sredstva Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Radi kao prevoditeljica s talijanskog još od studentskih dana te surađuje s Agencijom za vanjsko vrednovanje obrazovanja u lektoriranju talijanskih ispita državne mature, prijevodu i recenziji s talijanskog na hrvatski državne mature Talijanske nacionalne manjine te prijevodu i lektoriranju s hrvatskog na talijanski materijala za državnu maturu Talijanske nacionalne manjine. Planira nastavak objavljivanja Hrvatskih pomorskih regesta 18. st. kao dio cjelokupnog projekta Hrvatskoga diplomatičkog pomorskog kodeksa – *Codex Diplomaticus Maritimus Croatiae*. Član je organizacijskog odbora “Jewish Studies Winter School” pri Inter University Center u Dubrovniku, održanog 12.-15. veljače 2018. zajedno s Naidom Michal

Brandl i Andreom Feldman u suradnji sa Sveučilištem u Trstu i The Medici Archive Project u Firenci, čiji se početak planira za veljaču 2019. Od jezika tečno govori talijanski, hrvatski i engleski te čita španjolski, francuski, latinski i grčki jezik.

10.2. Popis objavljenih djela

Prijevodi:

2012. „Istarski sabor / La Dieta istriana“, uredio N. Budak, Zavičajni muzej Poreštine, 252 str., u povodu 150. obljetnice Istarskog sabora. 2013. „La scia dell'onda, il ritmo del volo“ T. Maroevića, za izložbu *Theatrum Mundi* Jagode Buić u Museo Revoltella u Trstu u sklopu predstavljanja Hrvatske kao nove članice Europske unije te tekst prof. Marije Tonković „Signore di città e contadine“ za izložbu Đuro Janeković: fotografo croato, artista europeo u Palazzo Venezia u Rimu.

Publikacije:

2016. „Ženski univerzum hodočašća u mediteranskom kontekstu”, *Zbornik Mediteranski korijeni filozofije*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu i Hrvatsko filozofsko društvo, Split 2016, str. 165-201.

2017. „Analiza komunističkog 'tretmana' ideoloških neistomišljenika na primjeru dvaju hrvatskih katoličkih intelektualaca: Nikola Čolak i Mirko Vidović”, *Crkva u svijetu*, 52/2, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split 2017, str. 266-303.

2018. “Croatian pilgrimages to Loreto from the 5000 documents of the Croatian Maritime Regesta in the 18th century - vol. I”, *Almatourism - Journal of Tourism, Culture and Territorial Development*, 8/16, 2017, Alma Mater Studiorum, Università di Bologna, str. 139-166.

Knjige: Nikola Čolak, *Regesti Marittimi Croati, Settecento, Navigazione nell'Adriatico, Fonti, vol. III / Hrvatski pomorski regesti, 18. st., Plovidba na Jadranu, Vrela, 3. sv.*, uredila Zrinka Podhraški Čizmek, 688 str., Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Splitu, Split 2017.

Neobjavljeni radovi s međunarodnih simpozija:

2014. „Ženski univerzum hodočašća“ – *VIII. Mediteranski korijeni filozofije* u Splitu, Hrvatsko filozofsko društvo i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Splitu.

2015. „Egerija: mediteranska hodočasnica IV. stoljeća“ – *IX. Mediteranski korijeni filozofije* u Splitu, Hrvatsko filozofsko društvo i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Splitu.

„Koliko se slobodno, kojim modalitetima i da li u duhu povijesnih činjenica i istine Domovinski rat predstavlja u hrvatskim povijesnim udžbenicima odnosno budućim hrvatskim naraštajima. Perspektive i implementacija“ u koautorstvu s Ružicom Ivanković i Naidom Michal Brandl – *Hrvatska – put prema teritorijalnoj cjelovitosti* u Splitu.

2016. „Semitski predžidovski vjerski i simbolički elementi u Mediteranskom kontekstu“ – *X. Mediteranski korijeni filozofije* u Splitu, Hrvatsko filozofsko društvo i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Splitu.

“Mercanti Ebrei fra le due sponde dell'Adriatico nel XVIII secolo / Židovski trgovci između dviju obala Jadrana u 18. stoljeću“ u koautorstvu s Naidom Michal Brandl – *“…li giudei debbano abitar unidi…” The Birth and Evolution of the Venetian Ghetto (1516-1797),* The Medici Archive Project, Beit Venezia i Odbor „I 500 anni del Ghetto di Venezia” u Veneciji.

2017. „Translatio Svete kuće Majke Božje: od Izraela, preko Hrvatske do Loreta“ / „The Translation of the Holy House of Virgin Mary from Israel, through Croatia to Loreto“ – *XI. Mediteranski korijeni filozofije* u Splitu, Hrvatsko filozofsko društvo i Odsjek za filozofiju Filozofskog fakulteta u Splitu.

„Jews as Building Factor of Adriatic and Mediterranean Worlds in the 18th Century“, u koautorstvu s Naidom Michal Brandl – *Jews in the Balkans: History, Religion, Culture* u Splitu, Moses Mendelssohn Centre for European-Jewish Studies (University of Potsdam) i Filozofski fakultet u Splitu.

„Adriatic Port Jews in the 18th Century” u koautorstvu s Naidom Michal Brandl – *Representation of the 'Port Jew'* u Southamptonu, Parkes Institute for the Study of Jewish/non-Jewish relations, University of Southampton i Kaplan Centre for Jewish Studies and Research at the University of Cape Town.

Za popularizaciju znanosti: na Festivalu mora i pomorske tradicije – Fiumare 2014. prezentira svoj rad „Vrste i karakteristike hrvatskih brodova u 18. st. na Jadranskome moru iz *Hrvatskih pomorskih regesta* I. sv.“.

Kao pozvani predavač predstavlja 2017. svoj rad „Rotte e velieri nell'Adriatico del Settecento“ / „Pomorske rute i jedrenjaci Jadrana u 18. st.“ i *Hrvatske pomorske regeste 18. st., Plovidba na Jadranu, Vrela, 3. sv.,* u ciklusu predavanja: *Libri e ricerche a Villa Molaroni,* Museo della Marineria, Pesaro, te u Museo Malacologico di Cupra Marittima.

11. ŽIVOTOPIS MENTORA

Prof. dr.sc. Marko Trogrlić rođen je 19. svibnja 1972. Osnovno i srednjoškolsko obrazovanje stekao je u Splitu. Studij povijesti, opće slavistike te povijesti istočne i jugoistočne Europe završio je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Beču, gdje je i doktorirao 2001. U registar znanstvenika pri MZOŠ RH upisan pod matičnim brojem 252 851. Vrela za povijest novovjekovne povijesti Dalmacije istraživao u arhivima i bibliotekama u Hrvatskoj (Split, Zadar, Trogir, Zagreb), Austriji (Austrijski državni arhiv u Beču, Austrijska nacionalna biblioteka te Sveučilišna biblioteka u Beču) te u Italiji (Tajni vatikanski arhiv i Arhiv De Propaganda fide u Rimu). Glavni voditelj znanstveno-istraživačkog projekta MZOS-a *Dalmacija i bečke središnje institucije u 19. stoljeću* te suradnik na znanstveno-istraživačkom projektu *Dalmacija za francuske uprave* glavnog voditelja dr. sc. Josipa Vrandečića. Od 1. listopada 2009. do 30. rujna 2013. obnašao, u dva mandata, dužnost dekana Filozofskog fakulteta u Splitu, bio član Senata Sveučilišta u Splitu te predsjednik dekanske konferencije Filozofskih fakulteta u Republici Hrvatskoj. Trenutačno u zvanju redovitog profesora (prvi izbor) na Katedri za novovjekovnu i suvremenu povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu. Od njegove bibliografije izdvajamo autorske knjige: 1. Trogrlić, Marko. *Im Dienst des Schulwesens in Dalmatien. Ivan Skakoc (1752-1837).* Wien: LIT Verlag Berlin – Münster – Wien – Zürich – London, 2013 (monografija). 2. Trogrlić, Marko. *Dostojan vojnik Jelačića bana. Autobiografski zapisi dalmatinskog namjesnika Gabijela Rodića.* Zagreb - Split: Leykam international - Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, 2017 (gradivo). 3. Trogrlić, Marko. *Erazmo Handel, „Sjećanja“*, Zagreb: Dom i svijet, 2007 (gradivo). 4. Matković, Stjepan; Trogrlić, Marko. *Iz korespondencije Josipa Franka s Bečom: 1907.-1910.* Zagreb - Split: Hrvatski institut za povijest u Zagrebu - Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, 2014 (gradivo). 5. Trogrlić, Marko; Clewing, Konrad. *Dalmacija - neizbrušeni dijamant. Habsburška pokrajina Dalmacija u opisu namjesnika Lilienberga.* Zagreb - Split: Leykam international - Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, 2015 (gradivo). 6. Trogrlić, Marko; Šetić, Nevio. *Dalmacija i Istra u 19. stoljeću.* Zagreb: Leykam international, 2015 (monografija).

12. ŽIVOTOPIS KOMENTORA

Prof. dr. sc. Stjepan Ćosić rođen je u Makarskoj 1964. godine. Povijest (A1) i sociologiju (A2) diplomirao je 1988. na Filozofskom fakultetu u Zadru. Od 1988. do 1992. predavao je povijest u osnovnim i srednjim školama u Dubrovniku. Od 1992. do 1995. radio je kao arhivist u Državnom arhivu u Dubrovniku. Završio je postdiplomski studij Sveučilišta u Zagrebu *Kulturna povijest istočne obale Jadrana*, magistrirao (1994.), a potom i doktorirao (1997.) na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. Godine 1995. zaposlio se u Zavodu za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovniku, u zvanju asistenta, a 1998. izabran je u znanstveno zvanje znanstvenoga suradnika. Od 2003. do 1. studenoga 2012. obavljao je dužnost ravnatelja Hrvatskoga državnog arhiva u Zagrebu, a od studenoga 2012. zaposlenik je Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, na njegovu Odsjeku za povijest. Radeći u Arhivu, stekao je i najviše stručno zvanje arhivskoga savjetnika. Svoj istraživački interes usmjerio je na političku, kulturnu, intelektualnu i demografsku povijest Dubrovnika, Dubrovačke Republike, Dalmacije i Hrvatske u 18. i 19. stoljeću, kao i na raznovrsne arhivističke teme. Od 2000. godine predavao je različite kolegije na Filozofskom fakultetu u Zadru i u Zagrebu te na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu - na diplomskim, postdiplomskim te doktorskim studijima povijesti i arhivistike (informatologije). Predavao je na poslijediplomskom doktorskom studiju *Povijest stanovništva* Sveučilišta u Dubrovniku. Bio je urednik brojnih svezaka časopisa, knjiga i monografija u izdanju Zavoda HAZU-a u Dubrovniku, Hrvatskoga državnoga arhiva u Zagrebu, Matice hrvatske i drugih nakladnika. Dugogodišnji je član u uredništvima i urednik časopisa u nakladi Zavoda HAZU-a i Hrvatskoga državnoga arhiva te drugih institucija iz struke (*Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU-a* u Dubrovniku i *Dubrovnik Annals, Arhivski vjesnik* i *Fontes – izvori za hrvatsku povijest*). Bio je voditelj projekta „Izvori za hrvatsku povijest u stranim arhivima“ (šifra: 205-1301679-1459 od 2007.), koji se odvija u sklopu znanstvenog programa „Izvori za hrvatsku baštinu i hrvatski europski identitet“ (glavni voditelj programa prof. dr. Damir Boras), a sudjeluje i kao suradnik na projektu „Povijest Dubrovnika i Dubrovačke Republike“, voditelja dr. sc. Nenada Vekarića (šifra: 101-0000000-2652 od 1997.). Sudjelovao je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima, a za svoj rad dobio je i nekoliko javnih nagrada i priznanja. Od njegove bibliografije posebno izdvajamo autorske knjige: *Dubrovnik nakon pada Republike (1808-1848).* Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU-a, (404 str.) 1999. *Hrvatska granica na Kleku*. Dubrovnik: Dubrovačko-neretvanska županija, (110 str.) 1999., suautori: Pero Ljubić, Niko Kapetanić i

Nenad Vekarić. *Dubrovačka vlastela između roda i države: salamankezi i sorbonezi*. Dubrovnik-Zagreb: Zavod za povijesne znanosti HAZU, (232 str.) 2005., suautor Nenad Vekarić. *Topografske karte na području Hrvatske*. Zagreb: Državna geodetska uprava, 2012., koautori: Stanislav Frangeš, Mirko Alilović i Ivan Landek. *Figure politike. Lujo Vojnović i Robert William Seton-Watson*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 2012., suautor Zoran Grijak.

13. PRILOZI

13.1. Prilog 1: Prikaz 303 hodočašća iz *Hrvatskih pomorskih regesta I-III* - u fomatu A0

Prilog 1 - Prikaz 303 hodočašća iz Hrvatskih pomorskih regesta I-III

R.Br	RMC	Br. dokumenta	Datum	Mjesta putovanja	Luka	Vrsta broda	Zastava	Ime broda	Parun/ kapetan prezime	Parun/ kapetan ime	Luka porijekla kapetana/ paruna	Luka/zona ex. hodočasnika	Dolazak prazan	Br. putnika	Izričito Asiz	Izričito Loreto	Dan dolaska	Dan odlaska	Br. dana ostanka	Komentar	Karantena	Dovozi i robu	Povratak prazan	Luka/zona versus	Roba/putnici na povratku	Takse 10 p: 1 sc
1	I	3401	1782/06/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj Mali	Lošinj Mali					06/VIII	8/VIII	3							1 sc.
2	I	3447	1786/21/VII	7	Ancona	pelig	venecijanska		Čupranić	Antun		Lošinj					21/VII	3/VIII	14					Lošinj		0.10 s.
3	I	3466	1787/12/IX	9	Ancona	pelig			Karlić	Andrija																
4	I	3477	1788/08/VII	7	Ancona	grip	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj	Lošinj Mali				da							da		prazan	1 s.
5	I	3480	1788/07/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Marčula	Antun	Cres	Cres												Cres	češnjak i luk	0.30 s.
6	I	3539	1785/12/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Apollonio	Bartolomeo	Rovinj	Šibenik											da	Dalmacija	prazan	0.10 s.
7	I	3546	1787/23/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Čupranić	Bartol	Krk	Krk							8					Senigallia		0.10 s.
8	I	3548	1787/4/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Kazanović	Bartol	Rovinj	Istra		80	da									Rovinj	putnici	
9	I	3556	1788/20/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Vascotto	Biagio	Poreč	Rovinj		2										Rimini	prazan	0.10 s.
10	I	3582	1787/16/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Rismondo	Domenico	Rovinj	Dalmacija											da	Dalmacija	prazan	0.20 s.
11	I	3592	1788/03/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Dominik	Lošinj	Lošinj		16		da										0.50 s.
12	I	3597	1788/17/X	10	Ancona	bracera	venecijanska		Brigonese	Domenico	Rovinj	Rovinj											da	Istra	prazan	
13	I	3602	1789/18/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Matešić	Dominik	Lošinj	Lošinj					18/VII	4/VIII	18					Lošinj	putnici	0.15 s.
14	I	3605	1790/02/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Dominik	Lošinj Mali	Lošinj Mali		70			2/VIII	5/VIII	4					Lošinj	putnici	2.20 s.
15	I	3614	1782/30/VII	7	Ancona	pelig	venecijanska		De Carli	Francesco	Rovinj	Rovinj			da		30/VII	2/VIII	4					Istra	putnici	0.20 s.
16	I	3616	1782/19/VIII	8	Ancona	pelig	venecijanska		Udolić	Franjo	Lošinj Mali	Lošinj Mali											da		prazan	0.15 s.
17	I	3633	1786/21/VII	7	Ancona	pelig	venecijanska		Vidulić	Franjo	Lošinj	Lošinj				da	21/VII	4/VIII	15					Lošinj	putnici	0.10 s.
18	I	3635	1786/30/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		De Carli	Francesco	Rovinj	Rovinj		26			30/VII	4/VIII	6					Istra	putnici	0.20 s.
19	I	3652	1788/18/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Fulin	Francesco	Poreč	Poreč		17			18/VII	28/VII	11	Sisani					putnici	0.10 s.
20	I	3654	1788/02/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Fulin	Francesco	Poreč	Poreč		8	da		2/VIII	5/VIII	4						putnici	0.10 s.
21	I	3666	1790/04/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Mengotti	Francesco	Rovinj	Rovinj		12			4/VIII	4/VIII	1					Rovinj	putnici	0.15 s.
22	I	3677	1783/15/V	5	Ancona	grip - mali	venecijanska		Ostreman	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali												Rimini	prazan	0.15 s.
23	I	3739	1786/21/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Vukašević	Petar	Krk	Krk														
24	I	3770	1787/22/VII	7	Ancona	grip - mali	venecijanska		Štefić	Ivan	Lošinj Veli	Lošinj Veli					22/VII	27/VII	6					Lošinj Veli		0.15 s.
25	I	3777	1787/30/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Brescian	Giovanni	Poreč	Poreč												Istra	luk	0.15 s.
26	I	3784	1787/05/VIII	8	Ancona	pelig	venecijanska		Skopinić	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali				da	5/VIII	5/VIII	1					Lošinj Mali	putnici	1.40 s.
27	I	3786	1787/06/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Pranzan	Giovanni	Poreč	?	da					6/VIII						Poreč	putnici	0.10 s.
28	I	3806	1788/04/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Josip	Lošinj	Lošinj		27		da						drvene šipke	da		prazan	1 s.
29	I	3807	1788/02/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Josip	Lošinj Mali	Lošinj Mali		12		da							da	Lošinj	prazan	0.20 s.
30	I	3809	1788/08/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Skopinić	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		18		da							da	Lošinj	prazan	2.20 s.
31	I	3813	1788/16/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Mismasi	Giovanni	Rovinj	Split										vuna, kože "castrata"		Senigallia		0.20 s.
32	I	3817	1788/21/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		19	da		21/VII	1/VIII	12					Lošinj	putnici	
33	I	3820	1788/17/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Pavan	Giovanni	Rovinj	Rovinj		2										Senigallia	prazan	0.15 s.
34	I	3823	1788/30/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Guina	Franjo	Šibenik	Šibenik													prazan	0.10 s.
35	I	3826	1788/28/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Strgačić	Josip	Iž	Scogli di Zadar			da		28/VII	5/VIII	9					Iž	putnici	0.15 s.
36	I	3854	1789/18/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Kalić	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj			da		18/VII	4/VIII	18					Lošinj	putnici	0.15 s.
37	I	3874	1790/04/VI	6	Ancona	trabakul/pelig			Nikolorić	Ivan	Bol na Braču	Korčula		1		da						ulje, "trasmesso"		Venezia	ulje, "trasmesso"	1 s.
38	I	3875	1790/24/VI	6	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Randić	Gabriel	Zadar	Zadar												Kvarner	češnjak i luk	0.15 s.
39	I	3882	1790/20/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Ćorović	Ivan	Lošinj	Lošinj		4								ossi d'oliva		Kvarner	prazan	0.15 s.
40	I	3884	1790/22/VII	7	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Randić	Gabriel	Zadar	Zadar												Senigallia	prazan	0.15 s.
41	I	3890	1790/29/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Taraboća	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		38		da	29/VII	31/VII	3					Lošinj	putnici	1 s.
42	I	3893	1790/13/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Josip	Lošinj Mali	Lošinj Mali		75												
43	I	3913	1791/24/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Kamalić	Petar	Lošinj	Lošinj		50						Sisani				Lošinj	vuoto	2.20 s.
44	I	3918	1791/29/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Maraspin	Giovanni	Rovinj	Rovinj		53			29/VII	5/VIII	8					Rovinj	putnici	2.20 s.
45	I	3919	1791/04/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Mauri	Giovanni	Poreč	Poreč		9			04/VIII	5/VIII	2					Poreč	putnici	
46	I	3950	1788/14/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Brunetti	Lodovico	Rovinj	Rovinj										"morchia"		Rovinj	prazan	1.40 s.
47	I	3955	1790/15/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Kožulić	Luka	Lošinj	Lošinj		34		da	15/VII	17/VII	3	trabaccolo con la poppa quadra				Lošinj	putnici	2.20 s.
48	I	3958	1782/26/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Skopinić	Matija	Lošinj Mali	Lošinj Mali					26/VII	5/VIII	11					Lošinj	putnici	0.20 s.
49	I	3980	1785/25/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Nikolić	Matija	Lošinj Mali	Lošinj Mali		9	da					"usciti dalla quarantena"				Lošinj	prazan	0.15 sc.
50	I	3981	1785/25/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Vidulić	Matija	Cres	Cres												Cres	prazan	0.15 s.
51	I	3984	1785/05/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Salata	Mattio	Rovinj	Rovinj								Sisani					putnici	1.40 s.
52	I	4001	1787/20/VI	6	Ancona	pelig	venecijanska		Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali	Lošinj Mali		13		da	20/VI	22/VI	3					Lošinj	putnici	0.30 s.
53	I	4003	1787/13/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali	Lošinj Mali		52								cenere				0.80 s.
54	I	4005	1789/19/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Deković	Matija	Zadar	Zadar					19/VII	04/VIII	17					Zadar	putnici	0.15 s.
55	I	4007	1787/27/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali	Lošinj Mali													putnici	0.30 s.
56	I	4021	1788/14/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Kožulić	Marko	Lošinj	Lošinj		45		da				trabaccolo con poppa ad uso di tartana				Lošinj		2.20 s.
57	I	4028	1788/30/IX	9	Ancona	bracera	venecijanska		Albieri	Marco	Split	Split												Split	češnjak i luk	0.20 s.
58	I	4032	1789/10/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Torre	Mattio	Rovinj													Rab	putnici	0.15 s.
59	I	4042	1790/01/VI	6	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Nikolić	Matija	Lošinj	Lošinj				da							da	Lošinj	prazan	0.10 s.
60	I	4045	1790/20/VII	7	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Martinolić	Marko	Lošinj Mali	Lošinj Mali		35	da		20/VII	4/VIII	16					Lošinj	putnici	0.15 s.
61	I	4049	1790/23/VIII	8	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Martinolić	Marko	Lošinj Mali	Lošinj Mali		6									da	Lošinj	prazan	0.15 s.
62	I	4051	1791/03/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Martin	Lošinj	Lošinj		36		da	3/VII	4/VII	2					Lošinj	putnici	
63	I	4055	1791/18/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Fornarić	Matija	Cres	Cres								Sesani				Senigallia	prazan	2.10 s.
64	I	4058	1791/30/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Bužanić	Matija	Lošinj	Lošinj		14	da								da	Lošinj	prazan	2.20 s.
65	I	4128	1790/23/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Matković	Božidar	Prčanj	Boka Kotorska												Senigallia	prazan	1.40 s.
66	I	4179	1786/29/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Vukašević	Petar	Krk	Krk											da	Krk	prazan	0.15 s.
67	I	4184	1787/24/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Vukašević	Petar	Krk	Krk												Senigallia	prazan	
68	I	4194	1789/22/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Rossini	Pasquale	Šibenik	Šibenik												Šibenik	češnjak, luk i voće	0.15 s.
69	I	4195	1789/30/X	10	Ancona	bracera	venecijanska		Sponza	Pietro	Rovinj	Rab												Dalmacija	bakalar	0.15 s.
70	I	4198	1790/23/VI	6	Ancona	bracera	venecijanska		Tucci	Pietro	Zadar	Kotor											da	Zadar	prazan	0.15 s.
71	I	4199	1790/19/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Krnčić	Petar	Krk	Krk		82	da								da	Krk	prazan	2.20 s.
72	I	4206	1789/17/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Radulović	Šimun	Lošinj Mali	Lošinj Mali		18									da	Lošinj	prazan	1.40 s.
73	I	4213	1790/17/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Kalebota	Silvestar	Trogir													Dalmacija	putnici	2.20 s.
74	I	4216	1791/26/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Banić	Šimun	Lošinj	Lošinj											da	Lošinj	prazan	2.20 s.
75	I	4217	1791/21/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Kalebota	Silvestar	Trogir	Trogir											da	Trogir	prazan	2.20 s.
76	I	4283	1786/16/VII	7	Ancona	pelig - mali	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj Mali					da							da	Lošinj	prazan	0.30 s.
77	I	4284	1787/29/VII	7	Ancona	pelig - mali	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj	Lošinj														0.30 s.
78	I	4287	1789/25/VII	7	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj Mali	Lošinj					25/VII	30/VII	7					Lošinj	putnici	0.30 s.
79	I	4288	1790/06/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Callegari	Vincenzo	Pordenone	Istrija												Senigallia	prazan	0.30 s.
80	I	4289	1790/28/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Premuda	Vinko	Lošinj Mali	Lošinj		12		da										
81	I	4306	1792/13/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Taraboća	Antun	Lošinj	Lošinj					13/VII	15/VII	3					Lošinj	putnici	1.40 s.
82	I	4307	1792/16/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Antonio	Rovinj	Zadar												Senigallia	prtljaga putnika	0.15 s.
83	I	4310	1792/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj Mali	Lošinj Mali		80			20/VII	23/VII	4	Sesani "uomini e femmine"				Lošinj	putnici	1 s.
84	I	4318	1792/05/VIII	8	Ancona	grip - mali	venecijanska		Nikolić	Antun	Cres	Cres		7		da								Cres	češnjak i luk	0.15 s.
85	I	4319	1792/28/VII	7	Ancona	bracera			Kuzmanić	Antun	Vis	Vis				da	28/VII	21/VIII	25					Vis	putnici	0.15 s.
86	I	4332	1793/07/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Bogdanić	Antun	Rovinj	Zadar											da	Zadar	prazan	0.15 s.
87	I	4338	1793/16/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Bogdanić	Antun	Rovinj	Zadar		2										Kvarner	luk	0.15 s.
88	I	4339	1793/23/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Toso	Angelo	Rovinj	Rovinj					23/VII	23/VII	1	isti putnici				Karlobag	putnici	0.15 s.
89	I	4341	1793/04/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Gambaro	Antun	Boka Kotorska	Boka Kotorska												Senigallia	prazan	1 s.
90	I	4342	1793/06/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Antonio	Rovinj	Zadar												Senigallia	prtljaga putnika	0.10 s.
91	I	4360	1794/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Marčula	Antun	Cres	Cres		45	da	da	20/VII	1/VIII	13					Cres	putnici	2.20 s.
92	I	4365	1794/23/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Radović	Antun	Trogir	Trogir												Split	luk	2.20 s.
93	I	4379	1795/24/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska	Anime del Purgatorio	Katarinić	Antun	Lošinj Mali	Lošinj Mali		4		da							da	Lošinj	prazan	1.40 s.
94	I	4384	1795/11/VII	7	Ancona	filjuga	venecijanska		Žiga	Antun	Boka Kotorska	Boka Kotorska										"pelli di orso e di gatto"		Boka Kotorska	luk i voće	0.20 s.
95	I	4408	1793/24/X	10	Ancona	bracera	venecijanska		Ponchia	Sebastiano	Rovinj	Karlobag		3										Kvarner	bakalar	0.10 s.
96	I	4412	1795/13/VII	7	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Luković	Blaž	Boka Kotorska	Boka Kotorska												Senigallia	prazan	0.20 s.
97	I	4431	1793/30/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Luković	Dominik	Lošinj	Lošinj				da	30/VII	3/VIII	5					Lošinj	putnici	2.20 s.
98	I	4435	1794/13/V	5	Ancona	bracera	venecijanska		Pazziani	Domenico	Labin	Labin		4										Istra	"terraglie"	0.10 s.
99	I	4437	1794/05/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Pavaca	Dujam	Split	Split										kože		Senigallia	kože	0.10 s.
100	I	4439	1794/23/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Pazziani	Domenico	Labin	Labin		9		da								Senigallia	prazan	0.10 s.
101	I	4440	1794/29/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Botticin	Domenico	Rovinj	Rovinj		32	da	da	29/VII	4/VIII	7	kroz Senigalliu				Rovinj	putnici	2.20 s.
102	I	4463	1793/28/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska			Francesco	Rovinj	Rovinj											da	Rovinj	prazan	1.40 s.
103	I	4469	1794/07/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Scarnio	Francesco	Brač	Brač												Senigallia	prazan	2.20 s.
104	I	4471	1794/27/VII	7	Ancona	bracera			Davanzo	Francesco	Vodnjan	Fažana		9	da		27/VII	4/VIII	9					Fažana	putnici	0.10 s.
105	I	4483	1795/29/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Maraspin	Francesco	Rovinj	Rovinj		40			29/VII	4/VIII	7					Rovinj	putnici	2.20 s.
106	I	4488	1796/10/VII	7	Ancona	trabakul			Karničić	Franjo		Dubrovnik												Istra	putnici	0.10 s.
107	I	4491	1797/16/IV	4	Ancona	bracera	venecijanska	Madonna del Rosario	Malta	Francesco	Rovinj															
108	I	4517	1792/30/VII	7	Ancona	filjuga			Jakob	Jeronim	Vis	Vis														0.15 s.
109	I	4523	1792/23/VIII	8	Ancona	trabakul - manzera	venecijanska		Radošić	Ivan	Lošinj	Lošinj				da	23/VIII	28/VIII	6					Lošinj	putnici	2.20 s.
110	I	4532	1793/13/VI	6	Ancona	trabakul	venecijanska		Dobrilović	Jakov	Lošinj Mali	Lošinj Mali		26		da	13/VI	15/VI	3	"Guerra marittima"				Lošinj	putnici	2.20 s.
111	I	4548	1793/31/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Taraboća	Ivan	Lošinj	Lošinj				da	31/VII	8/VIII	9					Lošinj	putnici	2.20 s.
112	I	4551	1793/24/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Vidulić	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		54	da		24/VII	7/VIII	15	samo 41 na povratku				Lošinj	putnici	1 s.
113	I	4580	1794/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Martinolić	Josip	Lošinj	Lošinj					20/VII	22/VII	3					Lošinj	putnici	1 s.
114	I	4581	1794/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Rašković	Ivan	Boka Kotorska	Boka Kotorska													češnjak, luk i kruške	0.20 s.
115	I	4582	1794/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Žiga	Josip	Boka Kotorska	Boka Kotorska												Senigallia	bakalar	0.10 s.
116	I	4584	1794/21/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Zanetti	Giovanni	Poreč	Poreč		5										Istra	voće	0.10 s.
117	I	4588	1794/27/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Dobrilović	Jakov	Lošinj	Lošinj		76		da	27/VII	28/VII	2					Lošinj	putnici	2.20 s.
118	I	4590	1794/21/VII	7	Ancona	grip - mali	venecijanska		Ostreman	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		11			21/VII	1/VIII	12					Lošinj	putnici	0.10 s.
119	I	4592	1794/06/VIII	8	Ancona	trabakul -mali	venecijanska		Saramelli	Josip	Šibenik	Šibenik												Šibenik		0.15 s.
120	I	4626	1795/21/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Josip	Lošinj Mali	Lošinj Mali		66		da	21/VII	21/VII	1					Lošinj	putnici	2.20 s.
121	I	4630	1795/05/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Ostreman	Ivan	Cres	Cres												Cres	putnici	0.10 s.
122	I	4632	1795/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Ćorović	Ivan	Lošinj	Lošinj					1/VIII	5/VIII	5					Lošinj	putnici i voće	0.30 s.
123	I	4633	1795/08/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska	S. Antonio di Padova e	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		21		da								Lošinj	putnici	1 s.
124	I	4643	1796/17/VI	6	Ancona	trabakul	venecijanska		Car	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali				da								Lošinj	putnici	2.20 s.
125	I	4649	1796/22/VI	6	Ancona	bracera	venecijanska		Marinetto	Giorgio	Rovinj	Rovinj		2										Istra	luk	0.10 s.
126	I	4651	1796/25/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Velčić	Josip	Cres	Cres		3										Rijeka	razna roba	0.10 s.
127	I	4662	1797/15/IV	4	Ancona	pelig	venecijanska	La Madonna	Koljevina	Ivan	Cres	Pula		4								"drupi d'oliva"	da	Cres	prazan	0.20 s.
128	I	4664	1797/16/VI	6	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Giovanni	Rovinj	Hvar												Šibenik	prazan	0.10 s.
129	I	4674	1792/03/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Apollonio	Luigi	Rovinj	Rovinj					3/VIII	5/VIII	3					Rovinj	putnici	0.15 s.
130	I	4677	1794/21/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	Dugi Otok (Zadar)		21	da	da	21/VII	23/VII	3	samo 3 na povratku				Zadar	putnici	0.20 s.
131	I	4678	1794/05/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	Zadar								20 na povratku				Zadar	putnici	0.20 s.
132	I	4681	1795/21/VII	7	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	Dugi Otok (Zadar)		22	da	da								Lošinj	voće	0.20 s.
133	I	4683	1795/04/VIII	8	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)									24 na povratku				Dugi Otok	putnici	0.20 s.
134	I	4694	1792/05/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Stuparić	Marko	Lošinj	Lošinj								Sesani				Lošinj	putnici	0.15 s.
135	I	4697	1793/13/VI	6	Ancona	bracera	venecijanska		Kožulić	Matija	Lošinj	Lošinj												Lošinj	putnici	1.40 s.
136	I	4706	1793/29/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Šerović	Marko	Boka Kotorska	Boka Kotorska												Senigallia		0.30 s.
137	I	4708	1793/06/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Martinolić	Marko	Lošinj Mali	Lošinj Mali		15		da	6/VIII	8/VIII	3					Lošinj	putnici	0.10 s.
138	I	4711	1793/13/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Albieri	Marco	Zadar	Korčula		2										Zadar	"aglio, cipolle, terraglie"	0.15 s.
139	I	4712	1793/16/VIII	8	Ancona	grip - mali	venecijanska		Raguzin	Matija	Lošinj Mali	Lošinj Mali		3			16/VIII	22/VIII	7			"vino di Cipro"		Lošinj	češnjak i luk	0.10 s.
140	I	4719	1794/26/VI	6	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Kadić	Matija	Lošinj Mali	Lošinj Mali										"drupi d'oliva"		Lošinj		0.20 s
141	I	4726	1794/24/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Nikolić	Matija	Lošinj Mali	Lošinj Mali		8		da	24/VII	4/VIII		10 na povratku				Lošinj	putnici	1 s.
142	I	4730	1794/27/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Letić	Martin	Lošinj Veli	Lošinj Veli		20		da	27/VII	30/VII		dodatno 1 iz Ancone				Lošinj	putnici	1.40 s.
143	I	4733	1794/05/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Albieri	Marco	Zadar	Šibenik										katran		Zadar i Šibenik	češnjak i luk	
144	I	4746	1795/01/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska	Madonna del Rosario e	Skopinić	Matija	Lošinj Mali	Lošinj Mali		33		da	1/VIII	3/VIII	3					Lošinj	putnici	2.20 s.
145	I	4747	1795/09/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska	Santa Croce	Martinolić	Marko	Lošinj Mali	Lošinj Mali		17		da	9/VIII	11/VIII	3					Lošinj	putnici	2.20 s.
146	I	4780	1794/17/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Sopa	Nikola	Lošinj Mali	Lošinj Mali		31		da	17/VII	18/VII	2					Lošinj	putnici	2.20 s.
147	I	4785	1794/03/XI	11	Ancona	bracera	venecijanska		Sponza	Natalino	Rovinj	Novalja (Pag)		2										Istra	prazan	0.15 s.
148	I	4803	1792/23/V	5	Ancona	bracera	venecijanska		Provai	Pietro	Poreč	Poreč		1									da	Istra	prazan	0.10 s.
149	I	4805	1792/19/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Herenčić	Petar	Krk	Krk		60										Senigallia	prazan	2.20 s.
150	I	4819	1794/11/XII	12	Ancona	bracera	venecijanska		De Vescovi	Pietro	Rovinj	Zadar		1										Istra	prazan	0.10 s.
151	I	4821	1795/10/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Rosa	Pasqualin	Poreč	Poreč		2										Istra	voće	0.10 s.
152	I	4828	1792/17/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Deković	Šimun	Zadar	Zadar				da							da	Zadar	prazan	0.15 s.
153	I	4831	1792/24/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Mauri	Stefano	Poreč	Poreč												Poreč	češnjak, luk i voće	0.15 s.
154	I	4832	1792/07/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Mauri	Stefano	Poreč	Poreč					24/VII	7/VIII	15	putnici na povratku				Poreč	putnici	0.15 s.
155	I	4833	1792/04/VIII	8	Ancona	trabakul	venecijanska		Antončić	Šimun	Lošinj Veli	Lošinj Veli		18		da	4/VIII	15/VIII	12					Lošinj	putnici	0.20 s.
156	I	4835	1793/12/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Sidera	Šimun	Trogir	Trogir								"dopo contumacia"					prazan	0.15 s.
157	I	4844	1794/30/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Jurketa	Stjepan	Hvar									5 putnika					putnici, luk i češnjak	0.20 s.
158	I	4846	1794/06/VIII	8	Ancona	bracera	venecijanska		Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		4		da	6/VIII	8/VIII	3					Lošinj	putnici	0.10 s.
159	I	4851	1796/17/VIII	8	Ancona	trabakul			Strgačić	Šimun	Iž									putnici na povratku				Dubrovnik	putnici i roba	0.50 s.
160	I	4859	1795/13/VII	7	Ancona	pelig			Luković	Trifun		Kotor										razna roba		Senigallia	roba	0.15 s.
161	I	4863	1797/25/II	2	Ancona	bracera			Caenazzo	Tommaso		Rovinj		2			25/II	25/II	1					Rovinj	putnici	0.10 s.
162	II	241	1710/13/IX	9	Ancona	filjuga			Krstov	Petar		Dubrovnik									11					50 p.
163	II	330	1712/18/III	3	Ancona	barka			Zancarella	Andrea		Zadar									14					1 s.
164	II	331	1712/28/III	3	Ancona	grip			Sraković	Matija		Kotor i Lošinj									21					1.50 s.
165	II	333	1712/31/III	3	Ancona	tartana			Lukin	Ivan		Dubrovnik									11					50 p.
166	II	560	1717/12/I	1	Ancona	tartana			Kazilari	Antun		Dubrovnik									14					1 s.
167	II	609	1719/18/IV	4	Ancona	tartana			Kazilari	Jakov		Dubrovnik									7					43;4 p.
168	II	850	1728/30/V	5	Ancona	tartana			Pušić	Vinko		Dubrovnik								"Padri Zoccolanti" plaćaju upola	24					75 p.
169	II	853	1728/30/V	5	Ancona	tartana			Franović	Božidar		Dubrovnik									23					1.52.2 s.
170	II	930	1731/09/VI	6	Ancona	filjuga			Kazilari	Antun		Dubrovnik								Lazzaretti Nuovi	12					75 p.
171	II	986	1731/02/XII	12	Ancona	filjuga			Kazilari	Vinko		Dubrovnik									35					2.18.4 s
172	II	1018	1733/29/X	10	Ancona	filjuga			Klešković	Pavao		Dubrovnik								6 1/4 p. al giorno	19					1.18 i 3/4 s.
173	II	1060	1734/27/IV	4	Ancona	filjuga			Kazilari	Jakov		Dubrovnik								6,25 p. al giorno	3					19 p.
174	II	1097	1735/18/VIII	8	Ancona	trabakul			Di Rossi	Pietro		Senj								6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder	29					1.81.2,50 s.
175	II	1141	1736/05/V	5	Ancona	tartana			Kazilari	Vinko		Dubrovnik								6,25 p al giorno	20					1.25 s.
176	II	1194	1741/11/V	5	Ancona	filjuga			Srgota	Petar		Dubrovnik								6,25 p al giorno	13					81.2,50 p.
177	II	1224	1741/03/IX	9	Ancona	tartana			Kazilari	Matej		Dubrovnik								6,25 p al giorno	13					81.2,50 p.
178	II	1227	1741/07/IX	9	Ancona	tartana - mala			Kristić	Jakov		Dubrovnik								6,25 p al giorno	13					81.2,50 p.
179	II	1259	1742/21/VII	7	Ancona	filjuga			Barbarić	Luka		Dubrovnik									10					62.2,50 p.
180	II	1267	1742/10/IX	9	Ancona	filjuga			Srgota	Luka		Dubrovnik									14					87.2,50 p.
181	II	1273	1742/18/XI	11	Ancona	tartana - velika	papinska		Buranello	Pasqualino	Ancona	Šibenik									24					1.50 s.
182	II	1283	1743/13/I	1	Ancona	tartana - velika			Maddalena	Francesco		Zadar - Premuda								15 p. al giorno per guardiano	28					1,75 s.
183	II	1346	1743/20/VI	6	Ancona	trabakul			Palikuća	Ivan		Dubrovnik								20 p. per guardiano	23					1.44 s.
184	II	1362	1743/14/VII	7	Ancona	tartana - velika			Baldinelli	Lorenzo		Rijeka									14					87.2,50 p.
185	II	1376	1743/24/VII	7	Ancona	trabakul			Čupčić	Juraj		Split									13					81.2,50 p.
186	II	1401	1743/31/VII	7	Ancona	tartana			Šodrnja	Luka		Dubrovnik								20 p. per guardiano	21					1.31.2,50 s.
187	II	1404	1743/31/VII	7	Ancona	tartana			Bratić	Ilija		Dubrovnik									21					1.31.2,50 s.
188	II	1436	1743/03/IX	9	Ancona	trabakul			Cruciani	Giovanni		Rijeka		1							11					69 p.
189	II	1550	1744/12/VII	7	Ancona	trabakul			Barbotti	Vincenzo		Rijeka								15 p. per guardiano	21					1.31.2,50 s.
190	II	1565	1744/20/VII	7	Ancona	tartana - mala			Šodrnja	Luka		Dubrovnik									20					1.25 s.
191	II	1601	1744/06/IX	9	Ancona	tartana - velika			Buranello	Pasquale		Pula		1							14					87.2,50 p.
192	II	1613	1744/29/X	10	Ancona	filjuga			Palikuća	Ivan		Dubrovnik								15 p. al giorno per guardiano	21					1.31.2,50 s.
193	II	1628	1745/04/II	2	Ancona	tartana - mala			Šodrnja	Luka		Dubrovnik									24					1.50 s.
194	II	1644	1745/01/V	5	Ancona	filjuga			Kristić	Antun		Dubrovnik									19					1.19 s.
195	II	1662	1745/16/VII	7	Ancona	filjuga			Božović	Vinko		Dubrovnik								15 p. al giorno per guardiano	21					1.31.2,50 s.
196	II	1692	1745/26/IX	9	Ancona	filjuga			Palikuća	Ivan		Dubrovnik									20					1.25 s.
197	II	1710	1745/04/XII	12	Ancona	tartana			Šodrnja	Luka		Dubrovnik									20					1.25 s.
198	II	1714	1746/08/II	2	Ancona	filjuga			Palikuća	Ivan		Dubrovnik									20					1.25 s.
199	II	2139	1797/11/IV	4	Ancona	trabakul	španjolska		Ferroni	Giovanni	Spagna	Cres		23												
200	II	2140	1797/11/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Desanti	Antonio	Ancona	Rijeka - Cres		52												
201	II	2143	1797/12/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Castracani	Settimio	Ancona	Cres		10								"canapa, seta e altre merci"				
202	II	2144	1797/12/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Fiandrini	Antonio	Ancona	Cres		8												
203	II	2146	1797/15/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Zanetti	Michele	Ancona	Cres		8												
204	II	2147	1797/15/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Maddalena	Ciriaco	Ancona	Rab		7								"poche merci"				
205	II	2148	1797/15/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Carletti	Tommaso	Ancona	Umag		3								"scotano e fasci di legna"				
206	II	2149	1797/15/IV	4	Ancona	trabakul	venecijanska		Koljevina	Ivan	Cres	Pula		4								"drupi d'oliva, olio, fichi secchi"				
207	II	2150	1797/15/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Cattani	Giovanni	Ancona	Rab		5								"poca legna da fuoco"				
208	II	2151	1797/17/IV	4	Ancona	bracera	venecijanska		Malta	Francesco	Rovinj	Fažana		3												
209	II	2152	1797/20/IV	4	Ancona	trabakul	dubrovačka		Radić	Antun	Dubrovnik	Dubrovnik		14												
210	II	2153	1797/20/IV	4	Ancona	bragoc	papinska		D'Angeli	Antonio	Ancona	Rijeka		4												
211	II	2154	1797/21/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona	Zadar		37								"e i loro bagagli"				
212	II	2159	1797/23/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Farina	Giovanni	Senigallia	Lošinj - Cres		8								"e drupi d'oliva"				
213	II	2160	1797/25/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Tagliavento	Francesco	Ancona	Cres		11								"e drupi d'oliva"				
214	II	2161	1797/25/IV	4	Ancona	trabakul	papinska		Vianelli	Giuseppe	Ancona	Cres		10								"legna da fuoco"				
215	II	2162	1797/26/IV	4	Ancona	trabakul	dubrovačka		Kopanica	Nikola	Dubrovnik	Dubrovnik		1								"lana, pelli di montone, cera, lenticchie"				
216	II	2169	1797/05/V	5	Ancona	trabakul	papinska		Barilli	Gregorio	Ancona	Split - Zadar		16								"cera, cuoi di manzo"				
217	II	2173	1797/12/V	5	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona	Šibenik		2								"catrame, legna da fuoco"				
218	II	2175	1797/13/V	5	Ancona	tartana - velika	papinska		Ortolami	Girolamo	Pesaro	Split		14								"setole di maiale, 2 cavalli"				
219	II	2178	1797/17/V	5	Ancona	tartana - velika	papinska		Biagiola	Mattia	Senigallia	Rijeka		3								"legna da fuoco"				
220	II	2185	1797/23/V	5	Ancona	corriera	španjolska		Buranello	Domenico		Dubrovnik		5								"lana, cera, riso, nocciole, pepe e regio dispaccio"				
221	II	2186	1797/26/V	5	Ancona	trabakul	papinska		Rossetti	Lorenzo	Pesaro	Split		14								"canape, catrame, legna"				
222	II	2199	1797/04/VI	6	Ancona	trabakul	papinska		Ferroni	Luigi	Ancona	Senj		3								"legname da lavoro"				
223	II	2204	1797/08/VI	6	Ancona	nava	dubrovačka	La Buona Sorte	Andričević	Stjepan	Dubrovnik	Korčula		1						con 13 compagni						
224	II	2205	1797/08/VI	6	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona	Zadar		7								"legna, catrame, olio"				
225	II	2215	1797/15/VI	6	Ancona	bracera	venecijanska		Benussi	Giovanni	Rovinj	Šibenik - Hvar		5								"catrame e legno"				
226	II	2218	1797/19/VI	6	Ancona	trabakul	venecijanska		Saramelli	Josip	Šibenik	Šibenik		5												
227	II	2219	1797/19/VI	6	Ancona	tartana - velika	papinska		Capanna	Giovanniu	Pesaro	Šibenik		5												
228	II	2220	1797/19/VI	6	Ancona	trabakul	papinska		Sansone	Domenico	Ancona	Zadar		24												
229	II	2223	1797/20/VI	6	Ancona	tartana - velika	papinska		Sponza	Sebastiano	Pesaro	Split		17								"setole di maiale"				
230	II	2227	1797/23/VI	6	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Domenico	Ancona	Šibenik - Zadar		12								"pasta, stuoie, limoni, corde ed altro"				
231	II	2230	1797/26/VI	6	Ancona	trabakul	dubrovačka		Radić	Antun	Dubrovnik	Dubrovnik		10								"lana, montonine, schiavine, pelli di lepre, cordovani, cera, olio"				
232	II	2236	1797/04/VII	7	Ancona	trabakul	papinska		Sansone	Domenico	Ancona	Premuda		3								"legna da fuoco"				
233	II	2247	1797/11/VII	7	Ancona	tartana - velika	papinska		Sponza	Sebastiano	Pesaro	Split		10								"cordovani, pelli di montone e lepre, cuoi di manzo, schiavine, cera"				
234	II	2253	1797/14/VII	7	Ancona	corriera	španjolska		Onori	Francesco		Dubrovnik		23						con 8 compagni		"lana, pelli di lepre e di tasso, cera, cordovani, montoni, tabacco e				
235	II	2255	1797/14/VII	7	Ancona	corriera	španjolska		Buranello	Giuseppe		Dubrovnik		5						con 7 compagni		"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, cera"				
236	II	2256	1797/14/VII	7	Ancona	trabakul	papinska		Novelli	Luigi	Ancona	Zadar		11								"lana succida"				
237	II	2260	1797/19/VII	7	Ancona	trabakul	dubrovačka		Casillo	Antonio	Dubrovnik	Dubrovnik		23								"lana, schiavine, pelli di lepre e montone, cuoi di bue, cordovani, cera,				
238	II	2273	1797/07/VIII	8	Ancona	trabakul - mali	venecijanska		Čulić	Ivan	Makarska	Makarska		2								"lana, sardelle, cera, pelli di montone e squadro per Senigallia"				
239	II	2274	1797/07/VIII	8	Ancona	trabakul	papinska		Pallotta	Gaspare	Senigallia	Rijeka		6								"tabacco, cera, legname"				
240	II	2279	1797/24/VII	7	Ancona	trabakul	carska		Albieri	Marco		Dubrovnik		14								"lana, cotone, schiavine, pelli di lepre, orso, capra, montone,				
241	II	2280	1797/24/VII	7	Ancona	trabakul	dubrovačka		Lipšić	Ivan	Dubrovnik	Dubrovnik		28								"lana,schiavine, pelli di cammello, tasso, lepre, montone, cera,				
242	II	2284	1797/25/VII	7	Ancona	corriera	španjolska		Piccoli	Antonio		Dubrovnik		8						con 6 compagni		"regio dispaccio, tabacco e 1 cavallo"				
243	II	2285	1797/26/VII	7	Ancona	trabakul	španjolska		Randi	Gabriele	Zadar	Zadar		20								vuna				
244	II	2291	1797/31/VII	7	Ancona	trabakul	papinska		Bernardini	Michele	Ancona	Stari Grad - Hvar - Komiža		2								"salumi"				
245	II	2300	1797/05/VIII	8	Ancona	trabakul	dubrovačka		Svilokos	Antun	Dubrovnik	Dubrovnik		9								"lana, pelli di agnello, lepre, montone, cuoi bovini, cordovani, cera"				
246	II	2308	1797/11/VIII	8	Ancona	trabakul	dubrovačka		Casillo	Antonio	Dubrovnik	Dubrovnik		19								"lana, schiavine, cordovani, pelli di montone, cuoi bovini, cera,				
247	II	2313	1797/15/VIII	8	Ancona	corriera	španjolska		Buranello	Giuseppe		Dubrovnik		7								"lana, schiavine, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"				
248	II	2315	1797/25/VIII	8	Ancona	trabakul	papinska		Astolfi	Mariano	Ancona	Zadar		2												
249	II	2334	1797/15/VIII	8	Ancona	corriera	španjolska		Onori	Francesco		Dubrovnik		5						"regio dispaccio"		"lana, schiavine, cordovani, pellid i montone, cera, olio e regio				
250	II	2348	1797/03/IX	9	Ancona	šambek	đenoveška	L'Immacolata Concezione	Raffetti	Giovanni		Brač		3						con 13 compagni						
251	II	2350	1797/03/IX	9	Ancona	trabakul	dubrovačka		Dionisi	Pietro		Dubrovnik		4								"lana, cuoi bovini, cordovani, pelli di montone, olio"				
252	II	2359	1797/17/IX	9	Ancona	trabakul	carska		Minak	Antun	Rijeka	Kraljevica		3								"carbone"				
253	II	2362	1797/17/IX	9	Ancona	trabakul	papinska		Grassi	Michele	Ancona	Rijeka		3								"carbone"				
254	II	2364	1797/20/IX	9	Ancona	tartana - velika	papinska		Moroni	Pietro	Senigallia	Rijeka		2								"legname, tabacco"				
255	II	2366	1797/29/IX	9	Ancona	trabakul	venecijanska		Bračica	Matija	Dalmacija	Šibenik		3								"castrati"				
256	II	2368	1797/06/X	10	Ancona	trabakul	venecijanska		Radetić	Ivan	Trogir	Split		4								"manzi"				
257	II	2370	1797/14/X	10	Ancona	trabakul	dubrovačka		Casillo	Antonio	Dubrovnik	Dubrovnik		2								"olio"				
258	II	2380	1797/21/X	10	Ancona	trabakul	carska		Saramelli	Josip	Šibenik	Zadar		3								"buoi, sardelle"				
259	II	2381	1797/20/X	10	Ancona	trabakul	papinska		Barili	Gregorio	Ancona	Split		1								"sego colato, sgombri, foglie di mirto"				
260	II	2383	1797/30/X	10	Ancona	trabakul	papinska		Burattini	Ciriaco	Ancona	Unije		20						"merci varie recuperate dal trabaccolo del padrone Francesco Tagliavento		"merci varie"				
261	II	2384	1797/04/XI	11	Ancona	trabakul	papinska		Biancone	Vincenzo	Ancona	Zadar		6												
262	II	2387	1797/04/XI	11	Ancona	trabakul	papinska		Sansone	Ciriaco	Ancona	Zadar		1								"legna da fuoco e marinate salate"				
263	II	2391	1797/07/XI	11	Ancona	corriera	španjolska		Piccoli	Antonio		Dubrovnik		7						"regio dispaccio"		"cera, schiavine"				
264	II	3001	1753/15/VI	6	Ancona	pulaka	carska	La Concezione	Burlo	Franjo		Ancona		4				15/VI		"partito in contumacia"				?	putnici	60 p.
265	II	3079	1755/17/VI	6	Ancona	pulaka	dubrovačka	Madonna della Salute e San	Fisković	Luka Cvjetko	Dubrovnik	Ancona		2				17/VI		"partito in contumacia"				?	putnici	60 p.
266	II	3128	1756/08/IX	9	Ancona	nava	dubrovačka	Madonna del Rosario	Krilanović	Antun	Dubrovnik	Ancona		36				08/IX		"12 membri d'equipaggio"				Levante	putnici i razna roba	60 p.
267	II	3317	1760/20/VIII	8	Ancona	nava snow	toskanska	Il Perfetto	Coppello	Giov. Battista	Toscana	Ancona		1				20/VIII		"partito in contumacia"				Dalmacija	putnici	60 p.
268	II	4308	1743/13/I	1	Ancona	tartana - velika	papinska		Maddalena	Francesco	Ancona	Zadar - Premuda									28					1 sc. 75 p.
269	II	4530	1744/12/VII	7	Ancona	trabakul			Barbotti	Vincenzo		Rijeka								"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"	21					1 sc.31:1 1/2 p.
270	II	4574	1744/06/IX	9	Ancona	tartana - velika			Buranello	Pasquale		Pula									14					87:2 1/2 p.
271	II	4618	1745/01/V	5	Ancona	filjuga	dubrovačka		Kristić	Antun	Dubrovnik	Dubrovnik									21	"cuoi, lana grossa, cera"				1 sc. 31:2 1/2 p.
272	II	6675	1763/01/VIII	8	Ancona	brod			Brunetti	Giuseppe		Pula				da				"per la Santa Casa di Loreto... partito senza pagare le tasse!!"		"fascetti"				
273	III	95	1766/21/VII	7	Ancona	filjuga	venecijanska		Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)	Dalmacija			da								da	Zadar	prazan	
274	III	97	1766/21/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Vornica	Donat		Sali (Zadar)			da								da	Zadar	prazan	
275	III	98	1766/21/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Račić	Antun	Krk	Krk								Sisani						
276	III	99	1766/23/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Veglia	Alvise	Poreč	Poreč								Sisani						
277	III	101	1766/23/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Basadonna	Rocco	Labin	Labin			da											
278	III	249	1767/20/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Radić	Antun	Krk	Krk								Sisani						
279	III	250	1767/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Nefeto	Andrea	Poreč	Poreč								Sisani						
280	III	251	1767/24/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Lošinj Mali								Sisani						
281	III	259	1767/06/VIII	8	Ancona	grip	venecijanska		Nikolić	Franjo	Lošinj Mali	Lošinj Mali				da				"alcuni passeggeri diretti a Loreto"		"osso d'oliva"				
282	III	329	1768/05/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Taraboća	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali				da	5/VII	8/VII	4							
283	III	342	1768/14/VII	7	Ancona	brod			Jakšić	Jakov	Vis	Vis				da	14/VII	18/VII	5	"medesimi passeggeri per Senigallia"				Senigallia	putnici	
284	III	343	1768/14/VII	7	Ancona	brod			Ilić	Ivan	Vis	Vis				da							da	Vis	prazan	
285	III	351	1768/20/VII	7	Ancona	trabakul	venecijanska		Radić	Antun	Krk	Krk								Sisani						
286	III	352	1768/23/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Nikolić	Antun	Lošinj Veli	Lošinj Veli								Sisani						
287	III	355	1768/23/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Morin	Bazilije	Lošinj Mali	Lošinj Mali								Sisani						
288	III	356	1768/24/VII	7	Ancona	brod			Manziol	Battista	Fažana	Fažana								Sisani						
289	III	357	1768/24/VII	7	Ancona	bracera	venecijanska		Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Lošinj Mali								Sisani			da	Lošinj	prazan	
290	III	360	1768/22/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Marinčić	Ivan	Cres	Cres								Sisani						
291	III	363	1768/23/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Nikolić	Marin	Osor	Osor								Sisani						
292	III	365	1768/23/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Guglielmo	Tommaso	Poreč	Poreč								Sisani						
293	III	366	1768/23/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Barbić	Juraj	Lošinj Mali	Lošinj Mali								Sisani						
294	III	375	1768/17/VIII	8	Ancona	pelig	venecijanska		Kustić	Baltazar	Cres	Cres				da	17/VIII	21/VIII	5					Cres	putnici	
295	III	413	1769/25/V	5	Ancona	brod	venecijanska		Jeličić	Jeronim	Cres	Cres				da	25/V	29/V	5					Cres	putnici	
296	III	429	1769/21/VI	6	Ancona	brod	venecijanska		Skopinić	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali				da	21/VI	1/VII	11					Lošinj	putnici	
297	III	443	1769/25/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Candelara	Stefano	Poreč	Poreč		20						Sisani				Istra	"aglio e cipolle"	
298	III	444	1769/25/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Grecorezzi		Poreč	Poreč		20						Sisani				Senigallia	prazan	
299	III	445	1769/26/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Radić	Pavao	Krk	Krk		80						Sisani				Senigallia	"aglio e cipolle"	
300	III	446	1765/26/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Premuda	Ivan	Lošinj Mali	Lošinj Mali		20						Sisani						
301	III	450	1769/23/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Rumetić	Nikola	Split	Split														
302	III	457	1769/29/VII	7	Ancona	brod	venecijanska		Ferro	Domenico	Pula	Pula		44			29/VII	29/VII	1	"licenziato verso casa con gli stessi sisani"				Pula	putnici	
303	III	458	1769/04/VIII	8	Ancona	brod	venecijanska		Stuparić	Martin	Lošinj Mali	Lošinj Mali		14			4/VIII	4/VIII	1	Sisani				Lošinj	putnici	
														2513												

13.2. Prilog 2: Prikaz svih 229 kapetana i paruna koji su prevozili hodočasnike - u fomatu A0

Prilog 2 - Prikaz svih 229 kapetana i paruna koji su prevozili hodočasnike

R.Br	RMC	Br. dokumenta	Parun/ kapetan prezime	Parun/ kapetan ime	Luka porijekla kapetana/ paruna	Vrsta broda	Zastava	Luka/zona ex. hodočasnika	Luka/zona versus
57	I	4028	**Albieri**	**Marco**	Split	bracera	venecijanska	Split	Split
138	I	4711	**Albieri**	**Marco**	Zadar	bracera	venecijanska	Korčula	Zadar
143	I	4733	**Albieri**	**Marco**	Zadar	trabakul	venecijanska	Šibenik	Zadar i Šibenik
240	II	2279	**Albieri**	**Marco**		trabakul	carska	Dubrovnik	
223	II	2204	**Andričević**	**Stjepan**	Dubrovnik	nava	dubrovačka	Korčula	
155	I	4833	**Antončić**	**Šimun**	Lošinj Veli	trabakul	venecijanska	Lošinj Veli	Lošinj
6	I	3539	**Apollonio**	**Bartolomeo**	Rovinj	bracera	venecijanska	Šibenik	Dalmacija
129	I	4674	**Apollonio**	**Luigi**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Rovinj
248	II	2315	**Astolfi**	**Mariano**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
184	II	1362	**Baldinelli**	**Lorenzo**		tartana - velika		Rijeka	
74	I	4216	**Banić**	**Šimun**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
179	II	1259	**Barbarić**	**Luka**		filjuga		Dubrovnik	
293	III	366	**Barbić**	**Juraj**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
189	II	1550	**Barbotti**	**Vincenzo**		trabakul		Rijeka	
269	II	4530	**Barbotti**	**Vincenzo**		trabakul		Rijeka	
259	II	2381	**Barili**	**Gregorio**	Ancona	trabakul	papinska	Split	
216	II	2169	**Barili**	**Gregorio**	Ancona	trabakul	papinska	Split - Zadar	
277	III	101	**Basadonna**	**Rocco**	Labin	trabakul	venecijanska	Labin	
273	III	95	**Battaglia**	**Gregorio**	Preko (Zadar)	filjuga	venecijanska	Dalmacija	Zadar
82	I	4307	**Benussi**	**Antonio**	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Senigallia
90	I	4342	**Benussi**	**Antonio**	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Senigallia
128	I	4664	**Benussi**	**Giovanni**	Rovinj	bracera	venecijanska	Hvar	Šibenik
225	II	2215	**Benussi**	**Giovanni**	Rovinj	bracera	venecijanska	Šibenik - Hvar	
244	II	2291	**Bernardini**	**Michele**	Ancona	trabakul	papinska	Stari Grad - Hvar - Komiža	
219	II	2178	**Biagiola**	**Mattia**	Senigallia	tartana - velika	papinska	Rijeka	
261	II	2384	**Biancone**	**Vincenzo**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
86	I	4332	**Bogdanić**	**Antun**	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Zadar
87	I	4338	**Bogdanić**	**Antun**	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Kvarner
101	I	4440	**Bottcin**	**Domenico**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
195	II	1662	**Božović**	**Vinko**		filjuga		Dubrovnik	
255	II	2366	**Bračica**	**Matija**	Dalmacija	trabakul	venecijanska	Šibenik	
187	II	1404	**Bratić**	**Ilija**		tartana		Dubrovnik	
25	I	3777	**Brescian**	**Giovanni**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
12	I	3597	**Brigonese**	**Domenico**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Istra
272	II	6675	**Brunetti**	**Giuseppe**		brod		Pula	
46	I	3950	**Brunetti**	**Lodovico**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
220	II	2185	**Buranello**	**Domenico**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
235	II	2255	**Buranello**	**Giuseppe**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
247	II	2313	**Buranello**	**Giuseppe**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
191	II	1601	**Buranello**	**Pasquale**		tartana - velika		Pula	
270	II	4574	**Buranello**	**Pasquale**		tartana - velika		Pula	
181	II	1273	**Buranello**	**Pasqualino**	Ancona	tartana - velika	papinska	Šibenik	
260	II	2383	**Buratini**	**Ciriaco**	Ancona	trabakul	papinska	Unije	
264	II	3001	**Burlo**	**Franjo**		pulaka	carska	Ancona	?
64	I	4058	**Bužanić**	**Matija**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
161	I	4863	**Caenazzo**	**Tommaso**		bracera		Rovinj	Rovinj
79	I	4288	**Callegari**	**Vincenzo**	Pordenone	trabakul	venecijanska	Istrija	Senigallia
297	III	443	**Candelara**	**Stefano**	Poreč	brod	venecijanska	Poreč	Istra
227	II	2219	**Capanna**	**Giovanniu**	Pesaro	tartana - velika	papinska	Šibenik	
124	I	4643	**Car**	**Ivan**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
205	II	2148	**Carletti**	**Tommaso**	Ancona	trabakul	papinska	Umag	
237	II	2260	**Casillo**	**Antonio**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
246	II	2308	**Casillo**	**Antonio**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
257	II	2370	**Casillo**	**Antonio**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
201	II	2143	**Castracani**	**Settimio**	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
207	II	2150	**Cattani**	**Giovanni**	Ancona	trabakul	papinska	Rab	
267	II	3317	**Coppello**	**Giov. Battista**	Toscana	nava snow	toskanska	Ancona	Dalmacija
188	II	1436	**Cruciani**	**Giovanni**		trabakul		Rijeka	
238	II	2273	**Ćulić**	**Ivan**	Makarska	trabakul - mali	venecijanska	Makarska	
185	II	1376	**Čupičić**	**Juraj**		trabakul		Split	
2	I	3447	**Čupranić**	**Antun**		pelig	venecijanska	Lošinj	Lošinj
7	I	3546	**Čupranić**	**Bartol**	Krk	bracera	venecijanska	Krk	Senigallia
39	I	3882	**Čorović**	**Ivan**	Lošinj	bracera	venecijanska	Lošinj	Kvarner
122	I	4632	**Čorović**	**Ivan**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
210	II	2153	**D'Angeli**	**Antonio**	Ancona	bragoc	papinska	Rijeka	
104	I	4471	**Davanzo**	**Francesco**	Vodnjan	bracera		Fažana	Fažana
15	I	3614	**De Carli**	**Francesco**	Rovinj	pelig	venecijanska	Rovinj	Istra
18	I	3635	**De Carli**	**Francesco**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Istra
150	I	4819	**De Vescovi**	**Pietro**	Rovinj	bracera	venecijanska	Zadar	Istra
54	I	4005	**Deković**	**Matija**	Zadar	bracera	venecijanska	Zadar	Zadar
152	I	4828	**Deković**	**Šimun**	Zadar	bracera	venecijanska	Zadar	Zadar
200	II	2140	**Desanti**	**Antonio**	Ancona	trabakul	papinska	Rijeka - Cres	
174	II	1097	**Di Rossi**	**Pietro**		trabakul		Senj	
251	II	2350	**Dionisi**	**Pietro**		trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
32	I	3817	**Dobrilović**	**Ivan**	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
117	I	4588	**Dobrilović**	**Jakov**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
110	I	4532	**Dobrilović**	**Jakov**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
212	II	2159	**Farina**	**Giovanni**	Senigallia	trabakul	papinska	Lošinj - Cres	
302	III	457	**Ferro**	**Domenico**	Pula	brod	venecijanska	Pula	Pula
199	II	2139	**Ferroni**	**Giovanni**	Spagna	trabakul	španjolska	Cres	
222	II	2199	**Ferroni**	**Luigi**	Ancona	trabakul	papinska	Senj	
202	II	2144	**Fiandrini**	**Antonio**	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
265	II	3079	**Fisković**	**Luka Cvjetko**	Dubrovnik	pulaka	dubrovačka	Ancona	?
63	I	4055	**Fornarić**	**Matija**	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Senigallia
169	II	853	**Franović**	**Božidar**		tartana		Dubrovnik	
19	I	3652	**Fulin**	**Francesco**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	
20	I	3654	**Fulin**	**Francesco**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	
89	I	4341	**Gambaro**	**Antun**	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
52	I	4001	**Gerolimi**	**Mattio**	Lošinj Mali	pelig	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
53	I	4003	**Gerolimi**	**Mattio**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
253	II	2362	**Grassi**	**Michele**	Ancona	trabakul	papinska	Rijeka	
298	III	444	**Grecorezzi**		Poreč	brod	venecijanska	Poreč	Senigallia
292	III	365	**Guglielmo**	**Tommaso**	Poreč	brod	venecijanska	Poreč	
34	I	3823	**Guina**	**Franjo**	Šibenik	bracera	venecijanska	Šibenik	
149	I	4805	**Herenčić**	**Petar**	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	Senigallia
284	III	343	**Ilić**	**Ivan**	Vis	brod		Vis	Vis
108	I	4517	**Jakob**	**Jeronim**	Vis	filjuga		Vis	
283	III	342	**Jaklić**	**Jakov**	Vis	brod		Vis	Senigallia
295	III	413	**Jelčić**	**Jeronim**	Cres	brod	venecijanska	Cres	Cres
157	I	4844	**Jurketa**	**Stjepan**	Hvar	trabakul	venecijanska		
140	I	4719	**Kadić**	**Matija**	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
73	I	4213	**Kalebota**	**Silvestar**	Trogir	trabakul	venecijanska		Dalmacija
75	I	4217	**Kalebota**	**Silvestar**	Trogir	trabakul	venecijanska	Trogir	Trogir
36	I	3854	**Kalić**	**Ivan**	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
43	I	3913	**Kamalić**	**Petar**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
3	I	3466	**Karlić**	**Andrija**		pelig			
106	I	4488	**Karničić**	**Franjo**		trabakul		Dubrovnik	Istra
93	I	4379	**Katarinić**	**Antun**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
8	I	3548	**Kazanović**	**Bartol**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Istra	Rovinj
170	II	930	**Kazilari**	**Antun**		filjuga		Dubrovnik	
166	II	560	**Kazilari**	**Antun**		tartana		Dubrovnik	
173	II	1060	**Kazilari**	**Jakov**		filjuga		Dubrovnik	
167	II	609	**Kazilari**	**Jakov**		tartana		Dubrovnik	
177	II	1224	**Kazilari**	**Matej**		tartana		Dubrovnik	
171	II	986	**Kazilari**	**Vinko**		filjuga		Dubrovnik	
175	II	1141	**Kazilari**	**Vinko**		tartana		Dubrovnik	
172	II	1018	**Klešković**	**Pavao**		filjuga		Dubrovnik	
127	I	4662	**Koljevina**	**Ivan**	Cres	pelig	venecijanska	Pula	Cres
206	II	2149	**Koljevina**	**Ivan**		trabakul	venecijanska	Pula	
215	II	2162	**Kopanica**	**Nikola**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
47	I	3955	**Kožulić**	**Luka**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
56	I	4021	**Kožulić**	**Marko**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
135	I	4697	**Kožulić**	**Matija**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
266	II	3128	**Krilanović**	**Antun**	Dubrovnik	nava	dubrovačka	Ancona	Levante
271	II	4618	**Kristić**	**Antun**	Dubrovnik	filjuga	dubrovačka	Dubrovnik	
194	II	1644	**Kristić**	**Antun**		filjuga		Dubrovnik	
178	II	1227	**Kristić**	**Jakov**		tartana - mala		Dubrovnik	
71	I	4199	**Krnčić**	**Petar**	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	Krk
162	II	241	**Krstov**	**Petar**		filjuga		Dubrovnik	
294	III	375	**Kustić**	**Baltazar**	Cres	pelig	venecijanska	Cres	Cres
85	I	4319	**Kuzmanić**	**Antun**	Vis	bracera		Vis	Vis
142	I	4730	**Letić**	**Martin**	Lošinj Veli	trabakul	venecijanska	Lošinj Veli	Lošinj
241	II	2280	**Lipšić**	**Ivan**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
165	II	333	**Lukin**	**Ivan**		tartana		Dubrovnik	
96	I	4412	**Luković**	**Blaž**	Boka Kotorska	trabakul - mali	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
11	I	3592	**Luković**	**Dominik**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	
97	I	4431	**Luković**	**Dominik**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
14	I	3605	**Luković**	**Dominik**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
29	I	3807	**Luković**	**Josip**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
42	I	3893	**Luković**	**Josip**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
160	I	4859	**Luković**	**Trifun**		pelig		Kotor	Senigallia
204	II	2147	**Maddalena**	**Ciriaco**	Ancona	trabakul	papinska	Rab	
268	II	4308	**Maddalena**	**Francesco**	Ancona	tartana - velika	papinska	Zadar - Premuda	
182	II	1283	**Maddalena**	**Francesco**		tartana - velika		Zadar - Premuda	
107	I	4491	**Malta**	**Francesco**	Rovinj	bracera	venecijanska		
208	II	2151	**Malta**	**Francesco**	Rovinj	bracera	venecijanska	Fažana	
288	III	356	**Manziol**	**Battista**	Fažana	brod		Fažana	
105	I	4483	**Maraspin**	**Francesco**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
44	I	3918	**Maraspin**	**Giovanni**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj
5	I	3480	**Marčula**	**Antun**	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Cres
91	I	4360	**Marčula**	**Antun**	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Cres
290	III	360	**Marinčić**	**Ivan**	Cres	brod	venecijanska	Cres	
125	I	4649	**Marinetto**	**Giorgio**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Istra
289	III	357	**Martinolić**	**Franjo**	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
280	III	251	**Martinolić**	**Franjo**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
113	I	4580	**Martinolić**	**Josip**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
137	I	4708	**Martinolić**	**Marko**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
145	I	4747	**Martinolić**	**Marko**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
60	I	4045	**Martinolić**	**Marko**	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
61	I	4049	**Martinolić**	**Marko**	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
55	I	4007	**Martinolić**	**Mihovil**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
13	I	3602	**Matelić**	**Dominik**	Lošinj	bracera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
65	I	4128	**Matković**	**Bošidar**	Pržanj	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
45	I	3919	**Mauri**	**Giovanni**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Poreč
153	I	4831	**Mauri**	**Stefano**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Poreč
154	I	4832	**Mauri**	**Stefano**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Poreč
21	I	3666	**Mengotti**	**Francesco**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Rovinj
252	II	2359	**Minak**	**Antun**	Rijeka	trabakul	carska	Kraljevica	
130	I	4677	**Mirković**	**Luka**	Dugi Otok (Zadar)	trabakul	venecijanska	Dugi Otok (Zadar)	Zadar
131	I	4678	**Mirković**	**Luka**	Dugi Otok (Zadar)	trabakul	venecijanska	Zadar	Zadar
132	I	4681	**Mirković**	**Luka**	Dugi Otok (Zadar)	trabakul - mali	venecijanska	Dugi Otok (Zadar)	Lošinj
133	I	4683	**Mirković**	**Luka**	Dugi Otok (Zadar)	trabakul - mali	venecijanska		Dugi Otok
31	I	3813	**Mismasi**	**Giovanni**	Rovinj	bracera	venecijanska	Split	Senigallia
287	III	355	**Morin**	**Bazilije**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
254	II	2364	**Moroni**	**Pietro**	Senigallia	tartana - velika	papinska	Rijeka	
279	III	250	**Nefeto**	**Andrea**	Poreč	trabakul	venecijanska	Poreč	
84	I	4318	**Nikolić**	**Antun**	Cres	grip - mali	venecijanska	Cres	Cres
4	I	3477	**Nikolić**	**Antun**	Lošinj	grip	venecijanska	Lošinj Mali	
1	I	3401	**Nikolić**	**Antun**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	
83	I	4310	**Nikolić**	**Antun**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
286	III	352	**Nikolić**	**Antun**	Lošinj Veli	brod	venecijanska	Lošinj Veli	
281	III	259	**Nikolić**	**Franjo**	Lošinj Mali	grip	venecijanska	Lošinj Mali	
28	I	3806	**Nikolić**	**Josip**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	
120	I	4626	**Nikolić**	**Josip**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
291	III	363	**Nikolić**	**Marin**	Osor	brod	venecijanska	Osor	
62	I	4051	**Nikolić**	**Martin**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
59	I	4042	**Nikolić**	**Matija**	Lošinj	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj	Lošinj
49	I	3980	**Nikolić**	**Matija**	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
141	I	4726	**Nikolić**	**Matija**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
37	I	3874	**Nikolorić**	**Ivan**	Bol na Braču	trabakul/pelig		Korčula	Venezia
230	II	2227	**Novelli**	**Domenico**	Ancona	trabakul	papinska	Šibenik - Zadar	
211	II	2154	**Novelli**	**Luigi**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
217	II	2173	**Novelli**	**Luigi**	Ancona	trabakul	papinska	Šibenik	
224	II	2205	**Novelli**	**Luigi**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
236	II	2256	**Novelli**	**Luigi**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
234	II	2253	**Onori**	**Francesco**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
249	II	2334	**Onori**	**Francesco**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
218	II	2175	**Ortolami**	**Girolamo**	Pesaro	tartana - velika	papinska	Split	
121	I	4630	**Ostreman**	**Ivan**	Cres	bracera	venecijanska	Cres	Cres
22	I	3677	**Ostreman**	**Ivan**	Lošinj Mali	grip - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Rimini
118	I	4590	**Ostreman**	**Ivan**	Lošinj Mali	grip - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
192	II	1613	**Palikuća**	**Ivan**		filjuga		Dubrovnik	
196	II	1692	**Palikuća**	**Ivan**		filjuga		Dubrovnik	
198	II	1714	**Palikuća**	**Ivan**		filjuga		Dubrovnik	
183	II	1346	**Palikuća**	**Ivan**		trabakul		Dubrovnik	
239	II	2274	**Pallotta**	**Gaspare**	Senigallia	trabakul	papinska	Rijeka	
99	I	4437	**Pavaca**	**Dujam**	Split	bracera	venecijanska	Split	Senigallia
33	I	3820	**Pavan**	**Giovanni**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Senigallia
98	I	4435	**Pazziani**	**Domenico**	Labin	bracera	venecijanska	Labin	Istra
100	I	4439	**Pazziani**	**Domenico**	Labin	bracera	venecijanska	Labin	Senigallia
242	II	2284	**Piccoli**	**Antonio**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
263	II	2391	**Piccoli**	**Antonio**		corriera	španjolska	Dubrovnik	
95	I	4408	**Ponchia**	**Sebastiano**	Rovinj	bracera	venecijanska	Karlobag	Kvarner
27	I	3786	**Pranzan**	**Giovanni**	Poreč	bracera	venecijanska	?	Poreč
300	III	446	**Premuda**	**Ivan**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
77	I	4284	**Premuda**	**Vinko**	Lošinj	pelig - mali	venecijanska	Lošinj	
76	I	4283	**Premuda**	**Vinko**	Lošinj Mali	pelig - mali	venecijanska		Lošinj
80	I	4289	**Premuda**	**Vinko**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj	
78	I	4287	**Premuda**	**Vinko**	Lošinj Mali	trabakul - mali	venecijanska	Lošinj	Lošinj
148	I	4803	**Provai**	**Pietro**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
168	II	850	**Pušić**	**Vinko**		tartana		Dubrovnik	
275	III	98	**Račić**	**Antun**	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	
256	II	2368	**Radetić**	**Ivan**	Trogir	trabakul	venecijanska	Split	
209	II	2152	**Radić**	**Antun**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
231	II	2230	**Radić**	**Antun**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
278	III	249	**Radić**	**Antun**	Krk	brod	venecijanska	Krk	
285	III	351	**Radić**	**Antun**	Krk	trabakul	venecijanska	Krk	
299	III	445	**Radić**	**Pavao**	Krk	brod	venecijanska	Krk	Senigallia
109	I	4523	**Radošić**	**Ivan**	Lošinj	trabakul - manzera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
92	I	4365	**Radović**	**Antun**	Trogir	trabakul	venecijanska	Trogir	Split
72	I	4206	**Radulović**	**Šimun**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
250	II	2348	**Raffetti**	**Giovanni**		šambek	đenoveška	Brač	
139	I	4712	**Raguzin**	**Matija**	Lošinj Mali	grip - mali	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
243	II	2285	**Randi**	**Gabriele**	Zadar	trabakul	španjolska	Zadar	
38	I	3875	**Randić**	**Gabriel**	Zadar	trabakul - mali	venecijanska	Zadar	Kvarner
40	I	3884	**Randić**	**Gabriel**	Zadar	trabakul - mali	venecijanska	Zadar	Senigallia
114	I	4581	**Rašković**	**Ivan**	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	
10	I	3582	**Rismondo**	**Domenico**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Dalmacija	Dalmacija
151	I	4821	**Rosa**	**Pasqualin**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
221	II	2186	**Rossetti**	**Lorenzo**	Pesaro	trabakul	papinska	Split	
68	I	4194	**Rossini**	**Pasquale**	Šibenik	bracera	venecijanska	Šibenik	Šibenik
301	III	450	**Rumetić**	**Nikola**	Split	brod	venecijanska	Split	
51	I	3984	**Salata**	**Mattio**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	
262	II	2387	**Sansone**	**Ciriaco**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
228	II	2220	**Sansone**	**Domenico**	Ancona	trabakul	papinska	Zadar	
232	II	2236	**Sansone**	**Domenico**	Ancona	trabakul	papinska	Premuda	
226	II	2218	**Saramelli**	**Josip**	Šibenik	trabakul	venecijanska	Šibenik	
258	II	2380	**Saramelli**	**Josip**	Šibenik	trabakul	carska	Zadar	
119	I	4592	**Saramelli**	**Josip**	Šibenik	trabakul -mali	venecijanska	Šibenik	Šibenik
103	I	4469	**Scarnio**	**Francesco**	Brač	trabakul	venecijanska	Brač	Senigallia
156	I	4835	**Sidera**	**Šimun**	Trogir	bracera	venecijanska	Trogir	
296	III	429	**Skopinić**	**Ivan**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
26	I	3784	**Skopinić**	**Ivan**	Lošinj Mali	pelig	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj Mali
30	I	3809	**Skopinić**	**Ivan**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
48	I	3958	**Skopinić**	**Matija**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
144	I	4746	**Skopinić**	**Matija**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
146	I	4780	**Sopa**	**Nikola**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
147	I	4785	**Sponza**	**Natalino**	Rovinj	bracera	venecijanska	Novalja (Pag)	Istra
69	I	4195	**Sponza**	**Pietro**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rab	Dalmacija
229	II	2223	**Sponza**	**Sebastiano**	Pesaro	tartana - velika	papinska	Split	
233	II	2247	**Sponza**	**Sebastiano**	Pesaro	tartana - velika	papinska	Split	
164	II	331	**Sraković**	**Matija**		grip		Kotor i Lošinj	
180	II	1267	**Srgota**	**Luka**		filjuga		Dubrovnik	
176	II	1194	**Srgota**	**Petar**		filjuga		Dubrovnik	
35	I	3826	**Strgačić**	**Josip**	Iž	bracera	venecijanska	Scogli di Zadar	Iž
159	I	4851	**Strgačić**	**Šimun**	Iž	trabakul			Dubrovnik
134	I	4694	**Stuparić**	**Marko**	Lošinj	bracera	venecijanska	Lošinj	Lošinj
303	III	458	**Stuparić**	**Martin**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
245	II	2300	**Svilokos**	**Antun**	Dubrovnik	trabakul	dubrovačka	Dubrovnik	
136	I	4706	**Šerović**	**Marko**	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
186	II	1401	**Šodrnja**	**Luka**		tartana		Dubrovnik	
197	II	1710	**Šodrnja**	**Luka**		tartana		Dubrovnik	
190	II	1565	**Šodrnja**	**Luka**		tartana - mala		Dubrovnik	
193	II	1628	**Šodrnja**	**Luka**		tartana - mala		Dubrovnik	
158	I	4846	**Štefanić**	**Stjepan**	Lošinj Mali	bracera	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
24	I	3770	**Šefić**	**Ivan**	Lošinj Veli	grip - mali	venecijanska	Lošinj Veli	Lošinj Veli
213	II	2160	**Tagliavento**	**Francesco**	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
81	I	4306	**Taraboća**	**Antun**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
111	I	4548	**Taraboća**	**Ivan**	Lošinj	trabakul	venecijanska	Lošinj	Lošinj
282	III	329	**Taraboća**	**Ivan**	Lošinj Mali	brod	venecijanska	Lošinj Mali	
41	I	3890	**Taraboća**	**Ivan**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
123	I	4633	**Taraboća**	**Ivan**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
58	I	4032	**Torre**	**Mattio**	Rovinj	bracera	venecijanska		Rab
88	I	4339	**Toso**	**Angelo**	Rovinj	bracera	venecijanska	Rovinj	Karlobag
70	I	4198	**Tucci**	**Pietro**	Zadar	bracera	venecijanska	Kotor	Zadar
16	I	3616	**Udolić**	**Franjo**	Lošinj Mali	pelig	venecijanska	Lošinj Mali	
9	I	3556	**Vascotto**	**Biagio**	Poreč	bracera	venecijanska	Rovinj	Rimini
276	III	99	**Veglia**	**Alvise**	Poreč	trabakul	venecijanska	Poreč	
126	I	4651	**Velčić**	**Josip**	Cres	trabakul	venecijanska	Cres	Rijeka
214	II	2161	**Vianelli**	**Giuseppe**	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
17	I	3633	**Vidulić**	**Franjo**	Lošinj	pelig	venecijanska	Lošinj	Lošinj
112	I	4551	**Vidulić**	**Ivan**	Lošinj Mali	trabakul	venecijanska	Lošinj Mali	Lošinj
50	I	3981	**Vidulić**	**Matija**	Cres	bracera	venecijanska	Cres	Cres
274	III	97	**Vornica**	**Donat**		bracera	venecijanska	Sali (Zadar)	Zadar
23	I	3739	**Vukašević**	**Petar**	Krk	bracera	venecijanska	Krk	
66	I	4179	**Vukašević**	**Petar**	Krk	bracera	venecijanska	Krk	Krk
67	I	4184	**Vukašević**	**Petar**	Krk	bracera	venecijanska	Krk	Senigallia
163	II	330	**Zancarella**	**Andrea**		barka		Zadar	
116	I	4584	**Zanetti**	**Giovanni**	Poreč	bracera	venecijanska	Poreč	Istra
203	II	2146	**Zanetti**	**Michele**	Ancona	trabakul	papinska	Cres	
94	I	4384	**Žiga**	**Antun**	Boka Kotorska	filjuga	venecijanska	Boka Kotorska	Boka Kotorska
115	I	4582	**Žiga**	**Josip**	Boka Kotorska	trabakul	venecijanska	Boka Kotorska	Senigallia
102	I	4463		**Francesco**	Rovinj	trabakul	venecijanska	Rovinj	Rovinj

13.3. Prilog 3: Prikaz provenijencije hodočasnika prema regijama - u fomatu A0

Prilog 3 - Prikaz provenijencije hodočasnika prema regijama

R.Br.	RMC	Br. dokum.	Luka/zona ex. hodočasnika	Br. putnika	Datum	Mjesta putovanja	Vrsta broda	Zastava	Parun/ kapetan prezime	Parun/ kapetan ime	Luka porijekla kapetana/ paruna	Komentar	Luka/zona versus	Roba/putnici na povratku
Istra pod Venecijom														
1	I	4471	**Fažana**	9	1794/27/VII	7	bracera		Davanzo	Francesco	Vodnjan		Fažana	putnici
2	II	2151	**Fažana**	3	1797/17/IV	4	bracera	venecijanska	Malta	Francesco	Rovinj			
3	III	356	**Fažana**		1768/24/VII	7	brod		Manziol	Battista	Fažana	Sisani		
4	I	3548	**Istra**	80	1787/4/VIII	8	trabakul	venecijanska	Kazanović	Bartol	Rovinj		Rovinj	putnici
5	I	4288	**Istra**		1790/06/VII	7	trabakul	venecijanska	Callegari	Vincenzo	Pordenone		Senigallia	prazan
6	I	4439	**Labin**	9	1794/23/VII	7	bracera	venecijanska	Pazziani	Domenico	Labin		Senigallia	prazan
7	I	4435	**Labin**	4	1794/13/V	5	bracera	venecijanska	Pazziani	Domenico	Labin		Istra	"terraglie"
8	III	101	**Labin**		1766/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Basadonna	Rocco	Labin			
9	I	4832	**Poreč**		1792/07/VIII	8	bracera	venecijanska	Mauri	Stefano	Poreč	putnici na povratku	Poreč	putnici
10	I	3652	**Poreč**	17	1788/18/VII	7	bracera	venecijanska	Fulin	Francesco	Poreč	Sisani		putnici
11	I	3654	**Poreč**	8	1788/02/VIII	8	bracera	venecijanska	Fulin	Francesco	Poreč			putnici
12	I	3919	**Poreč**	9	1791/04/VIII	8	bracera	venecijanska	Mauri	Giovanni	Poreč		Poreč	putnici
13	III	444	**Poreč**	20	1769/25/VII	7	brod	venecijanska	Grecorezzi		Poreč	Sisani	Senigallia	prazan
14	I	4831	**Poreč**		1792/24/VII	7	bracera	venecijanska	Mauri	Stefano	Poreč		Poreč	češnjak, luk i voće
15	III	443	**Poreč**	20	1769/25/VII	7	brod	venecijanska	Candelara	Stefano	Poreč	Sisani	Istra	"aglio e cipolle"
16	I	4584	**Poreč**	5	1794/21/VII	7	bracera	venecijanska	Zanetti	Giovanni	Poreč		Istra	voće
17	I	4821	**Poreč**	2	1795/10/VII	7	bracera	venecijanska	Rosa	Pasqualin	Poreč		Istra	voće
18	I	4803	**Poreč**	1	1792/23/V	5	bracera	venecijanska	Provai	Pietro	Poreč		Istra	prazan
19	I	3777	**Poreč**		1787/30/VII	7	bracera	venecijanska	Brescian	Giovanni	Poreč		Istra	luk
20	III	365	**Poreč**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Guglielmo	Tommaso	Poreč	Sisani		
21	III	250	**Poreč**		1767/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Nefeto	Andrea	Poreč	Sisani		
22	III	99	**Poreč**		1766/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Veglia	Alvise	Poreč	Sisani		
23	III	457	**Pula**	44	1769/29/VII	7	brod	venecijanska	Ferro	Domenico	Pula	"licenziato verso casa con gli stessi sisani"	Pula	putnici
24	I	4662	**Pula**	4	1797/15/IV	4	pelig	venecijanska	Koljevina	Ivan	Cres		Cres	prazan
25	II	2149	**Pula**	4	1797/15/IV	4	trabakul	venecijanska	Koljevina	Ivan	Cres			
26	II	1601	**Pula**	1	1744/06/IX	9	tartana - velika		Buranello	Pasquale				
27	II	6675	**Pula**		1763/01/VIII	8	brod		Brunetti	Giuseppe		"per la Santa Casa di Loreto... partito senza pagare le tasse!!"		
28	II	4574	**Pula**		1744/06/IX	9	tartana - velika		Buranello	Pasquale				
29	I	3918	**Rovinj**	53	1791/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Maraspin	Giovanni	Rovinj		Rovinj	putnici
30	I	4483	**Rovinj**	40	1795/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Maraspin	Francesco	Rovinj		Rovinj	putnici
31	I	4440	**Rovinj**	32	1794/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Botticin	Domenico	Rovinj	kroz Senigalliu	Rovinj	putnici
32	I	3635	**Rovinj**	26	1786/30/VII	7	trabakul	venecijanska	De Carli	Francesco	Rovinj		Istra	putnici
33	I	3614	**Rovinj**		1782/30/VII	7	pelig	venecijanska	De Carli	Francesco	Rovinj		Istra	putnici
34	I	4674	**Rovinj**		1792/03/VIII	8	bracera	venecijanska	Apollonio	Luigi	Rovinj		Rovinj	putnici
35	I	3666	**Rovinj**	12	1790/04/VIII	8	bracera	venecijanska	Mengotti	Francesco	Rovinj		Rovinj	putnici
36	I	4863	**Rovinj**	2	1797/25/II	2	bracera		Caenazzo	Tommaso			Rovinj	putnici
37	I	4339	**Rovinj**		1793/23/VII	7	bracera	venecijanska	Toso	Angelo	Rovinj	isti putnici	Karlobag	putnici
38	I	3820	**Rovinj**	2	1788/17/VII	7	bracera	venecijanska	Pavan	Giovanni	Rovinj		Senigallia	prazan
39	I	3950	**Rovinj**		1788/14/VII	7	trabakul	venecijanska	Brunetti	Lodovico	Rovinj		Rovinj	prazan
40	I	4463	**Rovinj**		1793/28/VII	7	trabakul	venecijanska		Francesco	Rovinj		Rovinj	prazan
41	I	3556	**Rovinj**	2	1788/20/VII	7	bracera	venecijanska	Vascotto	Biagio	Poreč		Rimini	prazan
42	I	4649	**Rovinj**	2	1796/22/VI	6	bracera	venecijanska	Marinetto	Giorgio	Rovinj		Istra	luk
43	I	3597	**Rovinj**		1788/17/X	10	bracera	venecijanska	Brigonese	Domenico	Rovinj		Istra	prazan
44	I	3984	**Rovinj**		1785/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Salata	Mattio	Rovinj	Sisani		putnici
45	II	2148	**Umag**	3	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Carletti	Tommaso	Ancona			
			Sveukupno	**414**										
Austrijski dio primorja														
1	II	2274	**Rijeka**	6	1797/07/VIII	8	trabakul	papinska	Pallotta	Gaspare	Senigallia			
2	II	2153	**Rijeka**	4	1797/20/IV	4	bragoc	papinska	D'Angeli	Antonio	Ancona			
3	II	2362	**Rijeka**	3	1797/17/IX	9	trabakul	papinska	Grassi	Michele	Ancona			
4	II	2178	**Rijeka**	3	1797/17/V	5	tartana - velika	papinska	Biagiola	Mattia	Senigallia			
5	II	2364	**Rijeka**	2	1797/20/IX	9	tartana - velika	papinska	Moroni	Pietro	Senigallia			
6	II	1436	**Rijeka**	1	1743/03/IX	9	trabakul		Cruciani	Giovanni				
7	II	1362	**Rijeka**		1743/14/VII	7	tartana - velika		Baldinelli	Lorenzo				
8	II	1550	**Rijeka**		1744/12/VII	7	trabakul		Barbotti	Vincenzo		15 p. per guardiano		
9	II	4530	**Rijeka**		1744/12/VII	7	trabakul		Barbotti	Vincenzo		"messi in contumacia nei nuovi Lazzareti sporchi"		
10	II	2140	**Rijeka - Cres**	52	1797/11/IV	4	trabakul	papinska	Desanti	Antonio	Ancona			
11	II	2359	**Kraljevica**	3	1797/17/IX	9	trabakul	carska	Minak	Antun	Rijeka			
12	II	2199	**Senj**	3	1797/04/VI	6	trabakul	papinska	Ferroni	Luigi	Ancona			
13	II	1097	**Senj**		1735/18/VIII	8	trabakul		Di Rossi	Pietro		6,25 p. al giorno, trattati come di Shkoder		
14	I	4408	**Karlobag**	3	1793/24/X	10	bracera	venecijanska	Ponchia	Sebastiano	Rovinj		Kvarner	bakalar
			Sveukupno	**80**										
Kvarner pod Venecijom														
1	I	4360	**Cres**	45	1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Marčula	Antun	Cres		Cres	putnici
2	III	413	**Cres**		1769/25/V	5	brod	venecijanska	Jeličić	Jeronim	Cres		Cres	putnici
3	III	375	**Cres**		1768/17/VIII	8	pelig	venecijanska	Kustić	Baltazar	Cres		Cres	putnici
4	I	4055	**Cres**		1791/18/VII	7	trabakul	venecijanska	Fornarić	Matija	Cres	Sesani	Senigallia	prazan
5	I	4651	**Cres**	3	1796/25/VII	7	trabakul	venecijanska	Velčić	Josip	Cres		Rijeka	razna roba
6	I	4318	**Cres**	7	1792/05/VIII	8	grip - mali	venecijanska	Nikolić	Antun	Cres		Cres	češnjak i luk
7	I	3480	**Cres**		1788/07/VII	7	trabakul	venecijanska	Marčula	Antun	Cres		Cres	češnjak i luk
8	I	4630	**Cres**		1795/05/VIII	8	bracera	venecijanska	Ostreman	Ivan	Cres		Cres	putnici
9	I	3981	**Cres**		1785/25/VII	7	bracera	venecijanska	Vidulić	Matija	Cres		Cres	prazan
10	II	2139	**Cres**	23	1797/11/IV	4	trabakul	španjolska	Ferroni	Giovanni	Spagna			
11	II	2160	**Cres**	11	1797/25/IV	4	trabakul	papinska	Tagliavento	Francesco	Ancona			
12	II	2143	**Cres**	10	1797/12/IV	4	trabakul	papinska	Castracani	Settimio	Ancona			
13	II	2161	**Cres**	10	1797/25/IV	4	trabakul	papinska	Vianelli	Giuseppe	Ancona			
14	II	2144	**Cres**	8	1797/12/IV	4	trabakul	papinska	Fiandrini	Antonio	Ancona			
15	II	2146	**Cres**	8	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Zanetti	Michele	Ancona			
16	III	360	**Cres**		1768/22/VII	7	brod	venecijanska	Marinčić	Ivan	Cres	Sisani		
17	I	3546	**Krk**		1787/23/VII	7	bracera	venecijanska	Čuprанić	Bartol	Krk		Senigallia	
18	III	445	**Krk**	80	1769/26/VII	7	brod	venecijanska	Radić	Pavao	Krk	Sisani	Senigallia	"aglio e cipolle"
19	I	4805	**Krk**	60	1792/19/VII	7	trabakul	venecijanska	Herenčić	Petar	Krk		Senigallia	prazan
20	I	4184	**Krk**		1787/24/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk		Senigallia	prazan
21	I	4199	**Krk**	82	1790/19/VII	7	trabakul	venecijanska	Krnčić	Petar	Krk		Krk	prazan
22	I	4179	**Krk**		1786/29/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk		Krk	prazan
23	III	98	**Krk**		1766/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Račić	Antun	Krk	Sisani		
24	III	249	**Krk**		1767/20/VII	7	brod	venecijanska	Radić	Antun	Krk	Sisani		
25	III	351	**Krk**		1768/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Radić	Antun	Krk	Sisani		
26	I	3739	**Krk**		1786/21/VII	7	bracera	venecijanska	Vukašević	Petar	Krk			
27	I	3602	**Lošinj: TOT 1.132 hod.**		1789/18/VII	7	bracera	venecijanska	Matešić	Dominik	Lošinj		Lošinj	putnici
28	I	3854	**Lošinj: tot 75 putovanja**		1789/18/VII	7	bracera	venecijanska	Kalić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
29	I	3633	**Lošinj**		1786/21/VII	7	pelig	venecijanska	Vidulić	Franjo	Lošinj		Lošinj	putnici
30	I	3447	**Lošinj**		1786/21/VII	7	pelig	venecijanska	Čuprанić	Antun			Lošinj	
31	I	4548	**Lošinj**		1793/31/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici
32	I	4287	**Lošinj**		1789/25/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
33	I	4523	**Lošinj**		1792/23/VIII	8	trabakul - manzera	venecijanska	Radošić	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici
34	I	4632	**Lošinj**		1795/VIII	8	trabakul	venecijanska	Ćorović	Ivan	Lošinj		Lošinj	putnici i voće
35	I	4431	**Lošinj**		1793/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj		Lošinj	putnici
36	I	3955	**Lošinj**	34	1790/15/VIII	8	trabakul	venecijanska	Kožulić	Luka	Lošinj	trabaccolo con la poppa quadra	Lošinj	putnici
37	I	4580	**Lošinj**		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Martinolić	Josip	Lošinj		Lošinj	putnici
38	I	4306	**Lošinj**		1792/13/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboća	Antun	Lošinj		Lošinj	putnici
39	I	4588	**Lošinj**	76	1794/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Dobrilović	Jakov	Lošinj		Lošinj	putnici
40	I	4051	**Lošinj**	36	1791/03/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Martin	Lošinj		Lošinj	putnici
41	I	3913	**Lošinj**	50	1791/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Kamalić	Petar	Lošinj	Sisani	Lošinj	vuoto
42	I	4021	**Lošinj**	45	1788/14/VII	7	trabakul	venecijanska	Kožulić	Marko	Lošinj	trabaccolo con poppa ad uso di tartana	Lošinj	
43	I	4058	**Lošinj**	14	1791/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Bužanić	Matija	Lošinj		Lošinj	prazan
44	I	4216	**Lošinj**		1791/26/VII	7	trabakul	venecijanska	Banić	Šimun	Lošinj		Lošinj	prazan
45	I	4697	**Lošinj**		1793/13/VI	6	trabakul	venecijanska	Kožulić	Matija	Lošinj		Lošinj	putnici
46	I	4042	**Lošinj**		1790/01/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj		Lošinj	prazan
47	I	4694	**Lošinj**		1792/05/VIII	8	bracera	venecijanska	Stuparić	Marko	Lošinj	Sesani	Lošinj	putnici
48	I	3882	**Lošinj**	4	1790/20/VII	7	bracera	venecijanska	Ćorović	Ivan	Lošinj		Kvarner	prazan
49	I	3806	**Lošinj**	27	1788/04/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Josip	Lošinj		Lošinj	prazan
50	I	3592	**Lošinj**	16	1788/03/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj			
51	I	4289	**Lošinj**	12	1790/28/VII	7	trabakul	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali			
52	I	4284	**Lošinj**		1787/29/VII	7	pelig - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj			
53	II	2159	**Lošinj - Cres**	8	1797/23/IV	4	trabakul	papinska	Farina	Giovanni	Senigallia			
54	I	4045	**Lošinj Mali**	35	1790/20/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
55	I	4551	**Lošinj Mali**	54	1793/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Vidulić	Ivan	Lošinj Mali	samo 41 na povratku	Lošinj	putnici
56	I	3817	**Lošinj Mali**	19	1788/21/VII	7	bracera	venecijanska	Dobrilović	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
57	I	4590	**Lošinj Mali**	11	1794/21/VII	7	grip - mali	venecijanska	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
58	III	429	**Lošinj Mali**		1769/21/VI	6	brod	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
59	I	3958	**Lošinj Mali**		1782/26/VII	7	trabakul	venecijanska	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
60	I	4712	**Lošinj Mali**	3	1793/16/VIII	8	grip - mali	venecijanska	Raguzin	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	češnjak i luk
61	I	4310	**Lošinj Mali**	80	1792/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Mali	Sesani "uomini e femmine"	Lošinj	putnici
62	I	3605	**Lošinj Mali**	70	1790/02/VIII	8	trabakul	venecijanska	Luković	Dominik	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
63	III	329	**Lošinj Mali**		1768/05/VII	7	brod	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali			
64	I	3890	**Lošinj Mali**	38	1790/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
65	I	4746	**Lošinj Mali**	33	1795/01/VIII	8	trabakul	venecijanska	Skopinić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
66	I	4532	**Lošinj Mali**	26	1793/13/VI	6	trabakul	venecijanska	Dobrilović	Jakov	Lošinj Mali	"Guerra marittima"	Lošinj	putnici
67	I	4747	**Lošinj Mali**	17	1795/09/VIII	8	trabakul	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
68	I	4708	**Lošinj Mali**	15	1793/06/VIII	8	trabakul	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
69	I	4001	**Lošinj Mali**	13	1787/20/VI	6	pelig	venecijanska	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
70	I	4846	**Lošinj Mali**	4	1794/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Štefanić	Stjepan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
71	I	3401	**Lošinj Mali**		1782/06/VIII	8	trabakul	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Mali			
72	I	4780	**Lošinj Mali**	31	1794/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Sopa	Nikola	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
73	I	3784	**Lošinj Mali**		1787/05/VIII	8	pelig	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj Mali	putnici
74	I	4626	**Lošinj Mali**	66	1795/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Josip	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
75	III	458	**Lošinj Mali**	14	1769/04/VIII	8	brod	venecijanska	Stuparić	Martin	Lošinj Mali	Sisani	Lošinj	putnici
76	I	3677	**Lošinj Mali**		1783/15/V	5	grip - mali	venecijanska	Ostreman	Ivan	Lošinj Mali		Rimini	prazan
77	I	4633	**Lošinj Mali**	21	1795/08/VIII	8	trabakul	venecijanska	Taraboća	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
78	I	4206	**Lošinj Mali**	18	1789/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Radulović	Šimun	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
79	I	3809	**Lošinj Mali**	18	1788/08/VII	7	trabakul	venecijanska	Skopinić	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
80	I	3807	**Lošinj Mali**	12	1788/02/VII	7	trabakul	venecijanska	Luković	Josip	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
81	I	3980	**Lošinj Mali**	9	1785/25/VII	7	bracera	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	"usciti dalla quarantena"	Lošinj	prazan
82	I	4726	**Lošinj Mali**	8	1794/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Nikolić	Matija	Lošinj Mali	10 na povratku	Lošinj	putnici
83	I	4049	**Lošinj Mali**	6	1790/23/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Martinolić	Marko	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
84	I	4379	**Lošinj Mali**	4	1795/24/VII	7	trabakul	venecijanska	Katarinić	Antun	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
85	I	4643	**Lošinj Mali**		1796/17/VI	6	trabakul	venecijanska	Car	Ivan	Lošinj Mali		Lošinj	putnici
86	I	4719	**Lošinj Mali**		1794/26/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Kadić	Matija	Lošinj Mali		Lošinj	
87	III	357	**Lošinj Mali**		1768/24/VII	7	bracera	venecijanska	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Sisani	Lošinj	prazan
88	I	3893	**Lošinj Mali**	75	1790/13/VIII	8	trabakul	venecijanska	Luković	Josip	Lošinj Mali			
89	I	4003	**Lošinj Mali**	52	1787/13/VII	7	trabakul	venecijanska	Gerolimi	Mattio	Lošinj Mali			
90	III	446	**Lošinj Mali**	20	1765/26/VII	7	brod	venecijanska	Premuda	Ivan	Lošinj Mali	Sisani		
91	I	3477	**Lošinj Mali**		1788/08/VII	7	grip	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj			prazan
92	III	366	**Lošinj Mali**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Barbić	Juraj	Lošinj Mali	Sisani		
93	III	251	**Lošinj Mali**		1767/24/VII	7	brod	venecijanska	Martinolić	Franjo	Lošinj Mali	Sisani		
94	I	4007	**Lošinj Mali**		1787/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Martinolić	Mihovil	Lošinj Mali			putnici
95	III	355	**Lošinj Mali**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Morin	Bazilije	Lošinj Mali	Sisani		
96	III	259	**Lošinj Mali**		1767/06/VIII	8	grip	venecijanska	Nikolić	Franjo	Lošinj Mali	"alcuni passeggeri diretti a Loreto"		
97	I	3616	**Lošinj Mali**		1782/19/VIII	8	pelig	venecijanska	Udolić	Franjo	Lošinj Mali			prazan
98	I	4833	**Lošinj Veli**	18	1792/04/VIII	8	trabakul	venecijanska	Antončić	Šimun	Lošinj Veli		Lošinj	putnici
99	I	3770	**Lošinj Veli**		1787/22/VII	7	grip - mali	venecijanska	Štefić	Ivan	Lošinj Veli		Lošinj Veli	
100	I	4730	**Lošinj Veli**	20	1794/27/VII	7	trabakul	venecijanska	Letić	Martin	Lošinj Veli	dodatno 1 iz Ancone	Lošinj	putnici
101	III	352	**Lošinj Veli**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Nikolić	Antun	Lošinj Veli	Sisani		
102	II	2383	**Unije**	20	1797/30/X	10	trabakul	papinska	Burattini	Ciriaco	Ancona	"merci varie recuperate dal trabaccolo del padrone Francesco Tagliavento di Ancona, naufragato nelle vicinanze di Rijeka"		
103	III	363	**Osor**		1768/23/VII	7	brod	venecijanska	Nikolić	Marin	Osor	Sisani		
104	I	4195	**Rab**		1789/30/X	10	bracera	venecijanska	Sponza	Pietro	Rovinj		Dalmacija	bakalar
105	II	2147	**Rab**	7	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Maddalena	Ciriaco	Ancona			
106	II	2150	**Rab**	5	1797/15/IV	4	trabakul	papinska	Cattani	Giovanni	Ancona			
107	I	4785	**Novalja (Pag)**	2	1794/03/XI	11	bracera	venecijanska	Sponza	Natalino	Rovinj		Istra	prazan
			Sveukupno	**1513**										
Dalmacija pod Venecijom														
1	III	95	**Dalmacija**		1766/21/VII	7	filjuga	venecijanska	Battaglia	Gregorio	Preko (Zadar)		Zadar	prazan
2	I	3582	**Dalmacija**		1787/16/VII	7	trabakul	venecijanska	Rismondo	Domenico	Rovinj		Dalmacija	prazan
3	I	4677	**Dugi Otok (Zadar)**	21	1794/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	samo 3 na povratku	Zadar	putnici
4	I	4681	**Dugi Otok (Zadar)**	22	1795/21/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)		Lošinj	voće
5	III	97	**Sali (Zadar)**		1766/21/VII	7	bracera	venecijanska	Vornica	Donat			Zadar	prazan
6	I	3826	**Scogli di Zadar**		1788/28/VII	7	bracera	venecijanska	Strgačić	Josip	Iž		Iž	putnici
7	I	4005	**Zadar**		1789/19/VII	7	bracera	venecijanska	Deković	Matija	Zadar		Zadar	putnici
8	I	4678	**Zadar**		1794/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	20 na povratku	Zadar	putnici
9	I	4332	**Zadar**		1793/07/VII	7	bracera	venecijanska	Bogdanić	Antun	Rovinj		Zadar	prazan
10	I	4828	**Zadar**		1792/17/VII	7	bracera	venecijanska	Deković	Šimun	Zadar		Zadar	prazan
11	I	4307	**Zadar**		1792/16/VII	7	bracera	venecijanska	Benussi	Antonio	Rovinj		Senigallia	prtljaga putnika
12	I	4342	**Zadar**		1793/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Benussi	Antonio	Rovinj		Senigallia	prtljaga putnika
13	I	3884	**Zadar**		1790/22/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Randić	Gabriel	Zadar		Senigallia	prazan
14	I	4338	**Zadar**	2	1793/16/VII	7	bracera	venecijanska	Bogdanić	Antun	Rovinj		Kvarner	luk
15	I	3875	**Zadar**		1790/24/VI	6	trabakul - mali	venecijanska	Randić	Gabriel	Zadar		Kvarner	češnjak i luk
16	I	4819	**Zadar**	1	1794/11/XII	12	bracera	venecijanska	De Vescovi	Pietro	Rovinj		Istra	prazan
17	II	2154	**Zadar**	37	1797/21/IV	4	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
18	II	2220	**Zadar**	24	1797/19/VI	6	trabakul	papinska	Sansone	Domenico	Ancona			
19	II	2285	**Zadar**	20	1797/26/VII	7	trabakul	španjolska	Randi	Gabriele	Zadar			
20	II	2256	**Zadar**	11	1797/14/VII	7	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
21	II	2205	**Zadar**	7	1797/08/VI	6	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
22	II	2384	**Zadar**	6	1797/04/XI	11	trabakul	papinska	Biancone	Vincenzo	Ancona			
23	II	2380	**Zadar**	3	1797/21/X	10	trabakul	carska	Saramelli	Josip	Šibenik			
24	II	2315	**Zadar**	2	1797/25/VIII	8	trabakul	papinska	Astolfi	Mariano	Ancona			
25	II	2387	**Zadar**	1	1797/04/XI	11	trabakul	papinska	Sansone	Ciriaco	Ancona			
26	II	330	**Zadar**		1712/18/III	3	barka		Zancarella	Andrea				
27	II	4308	**Zadar - Premuda**		1743/13/I	1	tartana - velika	papinska	Maddalena	Francesco	Ancona			
28	II	1283	**Zadar - Premuda**		1743/13/I	1	tartana - velika		Maddalena	Francesco		15 p. al giorno per guardiano		
29	II	2236	**Premuda**	3	1797/04/VII	7	trabakul	papinska	Sansone	Domenico	Ancona			
30	I	4217	**Trogir**		1791/21/VII	7	trabakul	venecijanska	Kalebota	Silvestar	Trogir		Trogir	prazan
31	I	4365	**Trogir**		1794/23/VIII	8	trabakul	venecijanska	Radović	Antun	Trogir		Split	luk
32	I	4835	**Trogir**		1793/12/VII	7	bracera	venecijanska	Sidera	Šimun	Trogir	"dopo contumacia"		prazan
33	I	4733	**Šibenik**		1794/05/VIII	8	trabakul	venecijanska	Albieri	Marco	Zadar		Zadar i Šibenik	češnjak i luk
34	I	4194	**Šibenik**		1789/22/VII	7	bracera	venecijanska	Rossini	Pasquale	Šibenik		Šibenik	češnjak, luk i voće
35	I	4592	**Šibenik**		1794/06/VIII	8	trabakul -mali	venecijanska	Saramelli	Josip	Šibenik		Šibenik	
36	I	3539	**Šibenik**		1785/12/VII	7	bracera	venecijanska	Apollonio	Bartolomeo	Rovinj		Dalmacija	prazan
37	II	2219	**Šibenik**	5	1797/19/VI	6	tartana - velika	papinska	Capanna	Giovanniu	Pesaro			
38	II	2218	**Šibenik**	5	1797/19/VI	6	trabakul	venecijanska	Saramelli	Josip	Šibenik			
39	II	2366	**Šibenik**	3	1797/29/IX	9	trabakul	venecijanska	Bračica	Matija	Dalmacija			
40	II	2173	**Šibenik**	2	1797/12/V	5	trabakul	papinska	Novelli	Luigi	Ancona			
41	II	1273	**Šibenik**		1742/18/XI	11	tartana - velika	papinska	Buranello	Pasqualino	Ancona			
42	I	3823	**Šibenik**		1788/30/VII	7	bracera	venecijanska	Guina	Franjo	Šibenik			prazan
43	II	2215	**Šibenik - Hvar**	5	1797/15/VI	6	bracera	venecijanska	Benussi	Giovanni	Rovinj			
44	II	2227	**Šibenik - Zadar**	12	1797/23/VI	6	trabakul	papinska	Novelli	Domenico	Ancona			
45	I	4028	**Split**		1788/30/IX	9	bracera	venecijanska	Albieri	Marco	Split		Split	češnjak i luk
46	I	3813	**Split**		1788/16/VII	7	bracera	venecijanska	Mismasi	Giovanni	Rovinj		Senigallia	
47	I	4437	**Split**		1794/05/VII	7	bracera	venecijanska	Pavaca	Dujam	Split		Senigallia	kože
48	II	2223	**Split**	17	1797/20/VI	6	tartana - velika	papinska	Sponza	Sebastiano	Pesaro			
49	II	2175	**Split**	14	1797/13/V	5	tartana - velika	papinska	Ortolami	Girolamo	Pesaro			
50	II	2186	**Split**	14	1797/26/V	5	trabakul	papinska	Rossetti	Lorenzo	Pesaro			
51	II	2247	**Split**	10	1797/11/VII	7	tartana - velika	papinska	Sponza	Sebastiano	Pesaro			
52	II	2368	**Split**	4	1797/06/X	10	trabakul	venecijanska	Radetić	Ivan	Trogir			
53	II	2381	**Split**	1	1797/20/X	10	trabakul	papinska	Barili	Gregorio	Ancona			
54	III	450	**Split**		1769/23/VII	7	brod	venecijanska	Rumetić	Nikola	Split			
55	II	1376	**Split**		1743/24/VII	7	trabakul		Čupičić	Juraj				
56	II	2169	**Split - Zadar**	16	1797/05/V	5	trabakul	papinska	Barilli	Gregorio	Ancona			
57	II	2291	**Stari Grad - Hvar - Komiža**	2	1797/31/VII	7	trabakul	papinska	Bernardini	Michele	Ancona			
58	I	4664	**Hvar**		1797/16/VI	6	bracera	venecijanska	Benussi	Giovanni	Rovinj		Šibenik	prazan
59	I	4469	**Brač**		1794/07/VII	7	trabakul	venecijanska	Scarnio	Francesco	Brač		Senigallia	prazan
60	II	2348	**Brač**	3	1797/03/IX	9	šambek	đenoveška	Raffetti	Giovanni		con 13 compagni		
61	II	2273	**Makarska**	2	1797/07/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Čulić	Ivan	Makarska			
62	I	4711	**Korčula**	2	1793/13/VIII	8	bracera	venecijanska	Albieri	Marco	Zadar		Zadar	"aglio, cipolle, terraglie"
63	I	3874	**Korčula**	1	1790/04/VI	6	trabakul/pelig		Nikolorić	Ivan	Bol na Braču		Venezia	ulje, "trasmesso"
64	II	2204	**Korčula**	1	1797/08/VI	6	nava	dubrovačka	Andričević	Stjepan	Dubrovnik	con 13 compagni		
65	I	4319	**Vis**		1792/28/VII	7	bracera		Kuzmanić	Antun	Vis		Vis	putnici
66	III	342	**Vis**		1768/14/VII	7	brod		Jakšić	Jakov	Vis	"medesimi passeggeri per Senigallia"	Senigallia	putnici
67	III	343	**Vis**		1768/14/VII	7	brod		Ilić	Ivan	Vis		Vis	prazan
68	I	4517	**Vis**		1792/30/VII	7	filjuga		Jakob	Jeronim	Vis			
			Sveukupno	**279**										
Dubrovačka Republika														
1	I	4488	**Dubrovnik**		1796/10/VII	7	trabakul		Karničić	Franjo			Istra	putnici
2	II	2280	**Dubrovnik**	28	1797/24/VII	7	trabakul	dubrovačka	Lipšić	Ivan	Dubrovnik			
3	II	2260	**Dubrovnik**	23	1797/19/VII	7	trabakul	dubrovačka	Casillo	Antonio	Dubrovnik			
4	II	2253	**Dubrovnik**	23	1797/14/VII	7	corriera	španjolska	Onori	Francesco		con 8 compagni		
5	II	2308	**Dubrovnik**	19	1797/11/VIII	8	trabakul	dubrovačka	Casillo	Antonio	Dubrovnik			
6	II	2152	**Dubrovnik**	14	1797/20/IV	4	trabakul	dubrovačka	Radić	Antun	Dubrovnik			
7	II	2279	**Dubrovnik**	14	1797/24/VII	7	trabakul	carska	Albieri	Marco				
8	II	2230	**Dubrovnik**	10	1797/26/VI	6	trabakul	dubrovačka	Radić	Antun	Dubrovnik			
9	II	2300	**Dubrovnik**	9	1797/05/VIII	8	trabakul	dubrovačka	Svilokos	Antun	Dubrovnik			
10	II	2284	**Dubrovnik**	8	1797/25/VII	7	corriera	španjolska	Piccoli	Antonio		con 6 compagni		
11	II	2313	**Dubrovnik**	7	1797/15/VIII	8	corriera	španjolska	Buranello	Giuseppe				
12	II	2391	**Dubrovnik**	7	1797/07/XI	11	corriera	španjolska	Piccoli	Antonio		"regio dispaccio"		
13	II	2185	**Dubrovnik**	5	1797/23/V	5	corriera	španjolska	Buranello	Domenico				
14	II	2255	**Dubrovnik**	5	1797/14/VII	7	corriera	španjolska	Buranello	Giuseppe		con 7 compagni		
15	II	2334	**Dubrovnik**	5	1797/15/VIII	8	corriera	španjolska	Onori	Francesco		"regio dispaccio"		
16	II	2350	**Dubrovnik**	4	1797/03/IX	9	trabakul	dubrovačka	Dionisi	Pietro				
17	II	2370	**Dubrovnik**	2	1797/14/X	10	trabakul	dubrovačka	Casillo	Antonio	Dubrovnik			
18	II	2162	**Dubrovnik**	1	1797/26/IV	4	trabakul	dubrovačka	Kopanica	Nikola	Dubrovnik			
19	II	4618	**Dubrovnik**		1745/01/V	5	filjuga	dubrovačka	Kristić	Antun	Dubrovnik			
20	II	1259	**Dubrovnik**		1742/21/VII	7	filjuga		Barbarić	Luka				
21	II	1662	**Dubrovnik**		1745/16/VII	7	filjuga		Božović	Vinko		15 p. al giorno per guardiano		
22	II	1404	**Dubrovnik**		1743/31/VII	7	tartana		Bratić	Ilija				
23	II	853	**Dubrovnik**		1728/30/V	5	tartana		Franović	Božidar				
24	II	930	**Dubrovnik**		1731/09/VI	6	filjuga		Kazilari	Antun		Lazzaretti Nuovi		
25	II	986	**Dubrovnik**		1731/02/XII	12	filjuga		Kazilari	Vinko				
26	II	1060	**Dubrovnik**		1734/27/IV	4	filjuga		Kazilari	Jakov		6,25 p. al giorno		
27	II	560	**Dubrovnik**		1717/12/I	1	tartana		Kazilari	Antun				
28	II	609	**Dubrovnik**		1719/18/IV	4	tartana		Kazilari	Jakov				
29	II	1141	**Dubrovnik**		1736/05/V	5	tartana		Kazilari	Vinko		6,25 p al giorno		
30	II	1224	**Dubrovnik**		1741/03/IX	9	tartana		Kazilari	Matej		6,25 p al giorno		
31	II	1018	**Dubrovnik**		1733/29/X	10	filjuga		Klešković	Pavao		6 1/4 p. al giorno		
32	II	1644	**Dubrovnik**		1745/01/V	5	filjuga		Kristić	Antun				
33	II	1227	**Dubrovnik**		1741/07/IX	9	tartana - mala		Kristić	Jakov		6,25 p al giorno		
34	II	241	**Dubrovnik**		1710/13/IX	9	filjuga		Krstov	Petar				
35	II	333	**Dubrovnik**		1712/31/III	3	tartana		Lukin	Ivan				
36	II	1613	**Dubrovnik**		1744/29/X	10	filjuga		Palikuća	Ivan		15 p. al giorno per guardiano		
37	II	1692	**Dubrovnik**		1745/26/IX	9	filjuga		Palikuća	Ivan				
38	II	1714	**Dubrovnik**		1746/08/II	2	filjuga		Palikuća	Ivan				
39	II	1346	**Dubrovnik**		1743/20/VI	6	trabakul		Palikuća	Ivan		20 p. per guardiano		
40	II	850	**Dubrovnik**		1728/30/V	5	tartana		Pušić	Vinko		"Padri Zoccolanti" plaćaju upola		
41	II	1194	**Dubrovnik**		1741/11/V	5	filjuga		Srgota	Petar		6,25 p al giorno		
42	II	1267	**Dubrovnik**		1742/10/IX	9	filjuga		Srgota	Luka				
43	II	1401	**Dubrovnik**		1743/31/VII	7	tartana		Šodrnja	Luka		20 p. per guardiano		
44	II	1710	**Dubrovnik**		1745/04/XII	12	tartana		Šodrnja	Luka				
45	II	1565	**Dubrovnik**		1744/20/VII	7	tartana - mala		Šodrnja	Luka				
46	II	1628	**Dubrovnik**		1745/04/II	2	tartana - mala		Šodrnja	Luka				
			Sveukupno	**184**										
Boka kotorska pod Venecijom														
1	I	4341	**Boka Kotorska**		1793/04/VIII	8	trabakul	venecijanska	Gambaro	Antun	Boka Kotorska		Senigallia	prazan
2	I	4412	**Boka Kotorska**		1795/13/VII	7	trabakul - mali	venecijanska	Luković	Blaž	Boka Kotorska		Senigallia	prazan
3	I	4706	**Boka Kotorska**		1793/29/VII	7	trabakul	venecijanska	Šerović	Marko	Boka Kotorska		Senigallia	
4	I	4582	**Boka Kotorska**		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Žiga	Josip	Boka Kotorska		Senigallia	bakalar
5	I	4128	**Boka Kotorska**		1790/23/VII	7	trabakul	venecijanska	Matković	Božidar	Prčanj		Senigallia	prazan
6	I	4384	**Boka Kotorska**		1795/11/VII	7	filjuga	venecijanska	Žiga	Antun	Boka Kotorska		Boka Kotorska	luk i voće
7	I	4581	**Boka Kotorska**		1794/20/VII	7	trabakul	venecijanska	Rašković	Ivan	Boka Kotorska			češnjak, luk i kruške
8	I	4198	**Kotor**		1790/23/VI	6	bracera	venecijanska	Tucci	Pietro	Zadar		Zadar	prazan
9	I	4859	**Kotor**		1795/13/VII	7	pelig		Luković	Trifun			Senigallia	roba
10	II	331	**Kotor i Lošinj**		1712/28/III	3	grip		Sraković	Matija				
			Sveukupno	**0**										
Ancona - povratnici														
1	II	3128	**Ancona**	36	1756/08/IX	9	nava	dubrovačka	Krilanović	Antun	Dubrovnik	"12 membri d'equipaggio"	Levante	putnici i razna roba
2	II	3317	**Ancona**	1	1760/20/VIII	8	nava snow	toskanska	Coppello	Giov. Battista	Toscana	"partito in contumacia"	Dalmacija	putnici
3	II	3001	**Ancona**	4	1753/15/VI	6	pulaka	carska	Burlo	Franjo		"partito in contumacia"	?	putnici
4	II	3079	**Ancona**	2	1755/17/VI	6	pulaka	dubrovačka	Fisković	Luka Cvjetko	Dubrovnik	"partito in contumacia"	?	putnici
			Sveukupno	**43**										
Nepoznata provenijencija														
1	I	4032			1789/10/VII	7	bracera	venecijanska	Torre	Mattio	Rovinj		Rab	putnici
2	I	4283			1786/16/VII	7	pelig - mali	venecijanska	Premuda	Vinko	Lošinj Mali		Lošinj	prazan
3	I	4683			1795/04/VIII	8	trabakul - mali	venecijanska	Mirković	Luka	Dugi Otok (Zadar)	24 na povratku	Dugi Otok	putnici
4	I	4851			1796/17/VIII	8	trabakul		Strgačić	Šimun	Iž	putnici na povratku	Dubrovnik	putnici i roba
5	I	4213			1790/17/VII	7	trabakul	venecijanska	Kalebota	Silvestar	Trogir		Dalmacija	putnici
6	I	4844			1794/30/VII	7	trabakul	venecijanska	Jurketa	Stjepan	Hvar	5 putnika		putnici, luk i češnjak
7	I	4491			1797/16/IV	4	bracera	venecijanska	Malta	Francesco	Rovinj			
8	I	3786			1787/06/VIII	8	bracera	venecijanska	Pranzan	Giovanni	Poreč		Poreč	putnici
9	I	3466			1787/12/IX	9	pelig		Karlić	Andrija				
			Sveukupno	**0**										
303			**Sveukupno**	**2.513**		**hodočasnika**								